

**HAYAT BİLGİSİ DERSİNDE
DEĞERLER EĞİTİMİNDE AİLE KATILIMI ETKİNLİKLERİ:
BİR EYLEM ARAŞTIRMASI
Doktora Tezi**

Arzu TURAN

Eskişehir 2024

**HAYAT BİLGİSİ DERSİNDE DEĞERLER EĞİTİMİNDE AİLE
KATILIMI ETKİNLİKLERİ: BİR EYLEM ARAŞTIRMASI**

Arzu TURAN

DOKTORA TEZİ

**İlköğretim Anabilim Dalı
Sınıf Öğretmenliği Doktora Programı
Danışman: Prof. Dr. Mehmet GÜLTEKİN**

**Eskişehir Anadolu Üniversitesi
Eğitim Bilimleri Enstitüsü
Ocak 2024**

JÜRİ VE ENSTİTÜ ONAYI

Arzu TURAN'nın "HAYAT BİLGİSİ DERSİNDE DEĞERLER EĞİTİMİNDE AİLE KATILIMI ETKİNLİKLERİ: BİR EYLEM ARAŞTIRMASI" başlıklı tezi GG/AA/2024 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından değerlendirilerek "Anadolu Üniversitesi Lisansüstü Eğitim-Öğretim ve Sınav Yönetmeliği'nin ilgili maddeleri uyarınca, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı'nda Doktora tezi olarak kabul edilmiştir.

	<u>Unvanı Adı Soyadı</u>	<u>İmza</u>
Üye (Tez Danışmanı)	: Prof. Dr. Mehmet GÜLTEKİN	
Üye	: Unvan Ad SOYAD	
Üye	: Unvan Ad SOYAD	
Üye	: Unvan Ad SOYAD	
Üye	: Unvan Ad SOYAD	

Prof. Dr. Saime ÖNCE
Enstitü Müdürü

ÖZET

HAYAT BİLGİSİ DERSİNDE DEĞERLER EĞİTİMİNDE AİLE KATILIMI ETKİNLİKLERİ: BİR EYLEM ARAŞTIRMASI

Arzu TURAN

İlköğretim Anabilim Dalı, Sınıf Öğretmenliği Doktora Programı

Anadolu Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ocak 2024

Danışman: Prof. Dr. Mehmet GÜLTEKİN

Değerler eğitimi ilkokul Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı'nda ayrı bir başlık altında verilmekte ve önemi vurgulanmaktadır. Ancak programda değerlerin nasıl işleneceğine ve ailelerin sürece nasıl dâhil edilebileceğine ilişkin açıklamalara yer verilmediği görülmektedir. Bu bağlamda araştırmanın amacı, İlkokul Hayat Bilgisi dersinde üçüncü sınıfta değerler eğitiminde, aile katılımının nasıl sağlanabileceğinin ortaya konulmasıdır. Bu amaçla saygı ve sorumluluk değerleri, kazanımlar ile ilişkilendirilerek aile katılımlı etkinlikler ile kazandırılmaya çalışılmıştır. Araştırmada nitel araştırma desenlerinden, eylem araştırması deseni benimsenmiştir. Araştırma, 2021-2022 eğitim-öğretim yılında İstanbul ilinde bir devlet ilkokulunda üçüncü sınıfa devam eden 17 öğrenci ve bu öğrencilerin ailelerinin katılımı ile gerçekleştirilmiştir. Araştırma verileri; kişisel bilgi formu, aile iş birliği defteri, öğrenci anekdot defteri, öğrenci öz değerlendirme yazıları, aile katılım etkinlikleri video kayıtları, görüşmeler, geçerlik komitesi toplantısına ait video kayıtları, araştırmacı gözlemleri ve günlükleri aracılığıyla toplanmıştır. Veriler içerik analizi yoluyla çözümlenmiştir. Araştırma sonucunda aileler, öğrencilerde saygı ve sorumluluk değerlerinin kazanıldığını ve öğrencilerin bu değerleri davranışlarına yansıttıklarını belirtmiştir. Aileler ve öğrenciler, etkinlikleri eğlenceli ve etkili bulmuş, etkinliklerin aile içi iletişime ve aile bağlılığına katkıları olduğunu belirtmiştir. Aileler ve öğretmen, okul aile iş birliğinin etkili bir şekilde sağlandığını; bu iş birliğinden ve kurulan iletişimden mutlu olduklarını ifade etmiştir.

Anahtar Sözcükler: Hayat bilgisi, Değerler eğitimi, Aile katılımı, Saygı, Sorumluluk

ABSTRACT

FAMILY PARTICIPATION ACTIVITIES IN VALUES EDUCATION IN LIFE SCIENCES COURSE: AN ACTION RESEARCH

Arzu TURAN

Department of Primary Education, Primary School Teaching Doctorate Program

Anadolu University, Educational Science Institute, January 2024

Advisor: Prof. Dr. Mehmet GULTEKIN

Values education is provided as a separate heading in the primary school Life Sciences Curriculum, and its importance is emphasized. However, it is observed that the program does not include explanations on how values will be addressed and how families can be involved in the process. In this context, the aim of the research is to reveal how family participation can be ensured in values education in the 3rd grade of the Primary School Life Sciences course. To achieve this goal, respect and responsibility values have been tried to be taught through activities with family participation by associating them with achievements. The research adopted the action research design, one of the qualitative research designs. The study was conducted with the participation of 17 students attending the 3rd grade in a state primary school in Istanbul along with the involvement of their families during the 2021-2022 academic year. Research data were collected through personal information form, family collaboration notebook, student anecdote diary, student self-assessment essays, video recordings of family participation activities, interviews, video recordings of the validity committee meeting, researcher observations, and journals. The data were analyzed through content analysis. As a result of the research, families stated that students acquired respect and responsibility values and reflected these values in their behaviors. Families and students found the activities enjoyable and effective, mentioning that the activities contributed to intra-family communication and family bonding. Families and the teacher expressed satisfaction with the effective establishment of school-family collaboration and stated their happiness with this collaboration and the established communication.

Key words: Life science, Values education, Family participation, Respect, Responsibility

ÖNSÖZ

Bu yolda desteğini, ilgisini esirgemeyerek bana yol gösteren değerli danışmanım ve hocam Prof. Dr. Mehmet Gültekin'e,

Değerli görüşleriyle teze büyük katkılar sağlayan kıymetli hocalarım Prof. Dr. Tuğba Selanik Ay, Doç. Dr. Hatice Türe, Ecmel Yaşar, Prof. Dr. Handan Deveci ve Doç. Dr. Ömür Gürdoğan Bayır'a,

Tez sürecinde tüm sorularımı sabırla yanıtlayan sevgili hocam ve arkadaşım Doç. Dr. Bilge Çam Aktaş'a,

Sevgili dostum ve en büyük destekçim Gülten Uçar'a,

Her ihtiyaç duyduğumda yardımına koşan sevgili arkadaşım Bilge Atalay'a,

Beni her alanda destekledikleri gibi doktora sürecinde de yanımda olan, iş yükümü azaltan annem Bilginur Ekinci ve babam Turan Ekinci'ye,

Çocuklarımla ilgilenerek bana derslere devam edebilme fırsatı sağlayan kayınvalidem Nevin Demiröz'e,

Doktora sürecinde dünyaya gelen, çalışmalarımı anlayış ve sabırla bekleyen sevgili yavrularım Dide Alya Turan ve Mahir Utku Turan'a,

Varlığı ve yardımlarıyla bana güç veren sevgili eşim Murat Turan'a,

Sonsuz teşekkürlerimi sunarım...

ETİK İLKE VE KURALLARA UYGUNLUK BEYANNAMESİ

Bu tezin bana ait, özgün bir çalışma olduğunu; çalışmamın hazırlık, veri toplama, analiz ve bilgilerin sunumu olmak üzere tüm aşamalarında bilimsel etik ilke ve kurallara uygun davrandığımı; bu çalışma kapsamında elde edilen tüm veri ve bilgiler için kaynak gösterdiğimi ve bu kaynaklara kaynakçada yer verdiğimi; bu çalışmanın Anadolu Üniversitesi tarafından kullanılan bilimsel intihal tespit programıyla tarandığını ve hiçbir şekilde “intihal içermediğini” beyan ederim. Herhangi bir zamanda, çalışmamla ilgili yaptığım bu beyana aykırı bir durumun saptanması durumunda, ortaya çıkacak tüm ahlaki ve hukuki sonuçları kabul ettiğimi bildiririm.

Arzu TURAN

İÇİNDEKİLER

JÜRİ VE ENSTİTÜ ONAYI.....	ii
ÖZET	iii
ABSTRACT.....	iv
ETİK İLKE VE KURALLARA UYGUNLUK BEYANNAMESİ.....	vi
İÇİNDEKİLER.....	vii
ŞEKİLLER DİZİNİ.....	xi
TABLolar DİZİNİ.....	xiii
SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ.....	xiv
1. GİRİŞ.....	1
1.1. Problem Durumu	1
1.2. Araştırmacının Amacı	4
1.3. Araştırmanın Önemi.....	4
1.4. Araştırmanın Sınırlılıkları	7
1.5. Tanımlar	7
2. KURAMSAL ÇERÇEVE	8
2.1. Hayat Bilgisi Dersi	8
2.2. Değer Kavramı ve Değerler Eğitimi.....	10
2.2.1. Değer kavramı	10

2.2.2.	Değerler eğitimi.....	11
2.2.3.	2018 ilkokul Hayat Bilgisi dersi öğretim programında değerler.....	13
2.2.4.	Değerler eğitimi yaklaşımları	16
2.2.4.1.	<i>Değer aşılama/değerlerin doğrudan öğretimi (telkini) yaklaşımı</i>	16
2.2.4.2.	<i>Değer analizi yaklaşımı</i>	17
2.2.4.3.	<i>Değer açıklama (belirginleştirme) yaklaşımı</i>	18
2.2.4.4.	<i>Ahlaki muhakeme yaklaşımı.....</i>	20
2.2.5.	Çeşitli sosyal ortamlarda değerler eğitimi	20
2.3.	Okul Aile İş birliği	21
2.3.1.	Eğitimde aile katılım modelleri	23
2.3.1.1.	<i>Hornby'ın aile katılım modeli</i>	24
2.3.1.2.	<i>Hoover-Dempsey ve Sandler'ın aile katılım modeli</i>	25
2.3.1.3.	<i>Berger'in aile katılım modeli</i>	26
2.3.1.4.	<i>Epstein'in aile katılım modeli</i>	27
2.4.	Hayat Bilgisi Dersinde Değerler Eğitiminde Aile Katılımı	28
2.4.1.	Hayat Bilgisi dersinde değerler eğitiminde kullanılacak aile katılımı etkinlikleri	30
2.4.1.1.	<i>Aile iletişim etkinlikleri</i>	30
2.4.1.2.	<i>Değerler eğitiminde aile katılımlı evde öğrenme etkinlikleri</i>	31
2.4.1.3.	<i>Değerler eğitiminde aile katılımlı okulda öğrenme etkinlikleri.....</i>	32
2.4.1.4.	<i>Değerler eğitiminde aile katılımlı okul dışı öğrenme etkinlikleri</i>	34
3.	İLGİLİ ARAŞTIRMALAR.....	37
3.1.	Yurt Dışında Yapılmış Araştırmalar	37
3.2.	Yurt İçinde Yapılmış Araştırmalar.....	40
4.	YÖNTEM	51
4.1.	Araştırmanın Modeli	51
4.2.	Katılımcılar.....	54
4.2.1.	Öğrenciler	54

4.2.2.	Aileler	55
4.2.3.	Araştırmacı	56
4.3.	Araştırma Ortamı	57
4.4.	Geçerlik Komitesi	58
4.5.	Tez İzleme Komitesi.....	59
4.6.	Veri Toplama Araçları	59
4.6.1.	Öğrenci kişisel bilgi formu	60
4.6.2.	Görüşme formları	60
4.6.3.	Gözlemler	65
4.6.4.	Öğrenci anekdot defteri	66
4.6.5.	Aile iş birliği defteri	66
4.6.6.	Araştırmacı günlükleri.....	66
4.7.	Uygulama Süreci	67
4.7.1.	Planların hazırlanması	67
4.7.2.	Eylem planlarının geliştirilmesi ve uygulama süreci	72
4.8.	Verilerin Analizi ve Yorumlanması	88
4.9.	Araştırmada Geçerlik ve Güvenirlik	89
4.10.	Araştırmada Alınan Etik Önlemler	91
5.	BULGULAR VE YORUM	93
5.1.	Değerler.....	94
5.1.1.	Saygı değeri	94
5.1.2.	Sorumluluk değeri	102
5.1.3.	Örtük değerler.....	120
5.2.	Aile Katılımı	131
5.2.1.	Karar verme	132
5.2.2.	İletişim	134

5.2.3.	Evde öğrenme	139
5.2.4.	Ebeveynlik	149
5.2.5.	Gönüllülük	155
5.2.6.	Toplumla iş birliği	164
5.3.	Etkiler	173
5.3.1.	Beklenen davranışlar	174
5.3.2.	Katkılar	183
5.3.3.	Öneriler	213
5.4.	Güçlükler	217
5.4.1.	Teknolojik araçlar	218
5.4.2.	Kardeş etkisi	220
5.4.3.	Zaman yetersizliği	220
5.4.4.	Yönergelerin anlaşılabilmesi	221
5.4.5.	Covid-19 Salgını	223
6.	SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER.....	226
6.1.	Sonuçlar	226
6.2.	Tartışma.....	231
6.3.	Öneriler	235
6.3.1.	Uygulamaya yönelik öneriler	235
6.3.2.	İleri araştırmalara yönelik öneriler	236
KAYNAKÇA.....		238
EKLER		254

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil 2.1. Değer telkini yaklaşımı (Ersoy ve Ünüvar, 2019)	17
Şekil 2.2. Değer analizi aşamaları (Welton ve Mallan 1999'dan akt. Akbaş, 2015)	18
Şekil 2.3. Değerlerin açıklaması (belirginleştirilmesi) yaklaşımında değerlerin kazanılma aşamaları (Kurtdeğede Fidan, 2019).....	19
Şekil 4.1. Uygulama sınıfının krokisi.....	58
Şekil 4.2. 2018 yılı ilköğretim 3. sınıf Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Program'ında yer alan üniteler	68
Şekil 4.3. Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı kazanımlarının numaralandırma sistemi (MEB, 2018)	68
Şekil 4.4. Araştırmada Kullanılan Eylem Araştırması Basamakları.....	73
Şekil 5.1. Tema ve alt temalar	93
Şekil 5.2. Değerler teması alt temaları.....	94
Şekil 5.3. Saygı değeri kodları.....	94
Şekil 5.4. Sorumluluk değeri kodları	103
Şekil 5.5. TEMA çevrimiçi söyleşisi	110
Şekil 5.6 A9 aile iş birliği defteri notu.....	113
Şekil 5.7. İkinci grubun ormanda drama çalışması.....	115
Şekil 5.8. Ö2 ve annesi sunum yaparken	118
Şekil 5.9. Ö5 ve annesi afiş hazırlarken	119
Şekil 5.10. Örtük değerler kodları.....	121
Şekil 5.11. Ö9 ve annesinin sunumu	127
Şekil 5.12. Aile Katılımı teması ve alt temaları	131
Şekil 5.13. Aile katılımı teması alt temaları ve kodları	132
Şekil 5.14. A3 aile iş birliği defteri notu.....	137
Şekil 5.15. Abi6 aile iş birliği defteri notu	137
Şekil 5.16. Ö3 aile iş birliği defteri notu	138
Şekil 5.17. Ö12 ve ailesi tembel kız parmak kukla canlandırması	141
Şekil 5.18. Ö5 ve annesinin yaptığı Word Art çalışması	145
Şekil 5.19. Ö11'e ait sorumluluk değeri uğur böceği çalışma yaprağı	147
Şekil 5.20. Ö1 yatağını toplayıp, pijamalarını katlarken	149
Şekil 5.21. Ö15 ve ailesi aile sohbeti yaparken.....	150
Şekil 5.22. Ö8 ve ailesi Hachiko filmini seyredirken	152

Şekil 5.23. Ö10 market alışverişi.....	154
Şekil 5.24. Ö5 aile büyükleri ile sözlü tarih çalışması	159
Şekil 5.25. A5 aile iş birliği defteri notu.....	161
Şekil 5.26. Ö16 ve annesinin sunumu	162
Şekil 5.27. Pöti kitabı aile katılımlı yazar söyleşisi.....	168
Şekil 5.28. Aileler doğa eğitimi	171
Şekil 5.29. Etkiler teması ve alt temaları.....	173
Şekil 5.30. Etkiler temasının alt tema ve kodları.....	174
Şekil 5.31. Ö6'ya ait saygıya değer benim ailem kelebeği formu	174
Şekil 5.32. Ö10 ve Ö12'nin kukla gösterisi	184
Şekil 5.33. Ö11 anekdot defteri notu	190
Şekil 5.34. Öğrencilerin hatırlatma notları.....	191
Şekil 5.35. Ö3 ve annesi bez çanta yaparken	194
Şekil 5.36. Ö5 anekdot defteri notu	195
Şekil 5.37. Öğrenciler ve TEMA Vakfı üyelik kartları	196
Şekil 5.38. Ö2 anekdot defteri notu	208
Şekil 5.39. Ö6 anekdot defteri notu	209
Şekil 5.40. Güçlükler teması ve alt temaları	218
Şekil 5.41. Güçlükler teması alt tema ve kodları.....	218

TABLÖLAR DİZİNİ

Tablo 2.1. Yenilenen programlarda değerler ve değerlerle ilişkili tutum ve davranışlar	15
Tablo 4.1. Öğrencilere ait demografik bilgiler.....	55
Tablo 4.2. Ailelere ait bilgiler	56
Tablo 4.3. 3.sınıf Hayat Bilgisi dersi sınıfa gelen gönüllü aileler ile yarı yapılandırılmış görüşme.....	61
Tablo 4.4. 3.sınıf Hayat Bilgisi dersi gönüllü ailelerin çocukları ile yarı yapılandırılmış görüşme.....	62
Tablo 4.5. 3. sınıf hayat bilgisi dersinin saygı değeri aile odak grup görüşmesi	62
Tablo 4.6. 3. sınıf Hayat Bilgisi dersi saygı ve sorumluluk değerleri öğrenci odak grup görüşmesi	63
Tablo 4.7. 3. sınıf Hayat Bilgisi dersi saygı ve sorumluluk değerleri aile odak grup görüşmesi	64
Tablo 4.8. 1. Eylem planı- saygı değeri.....	74
Tablo 4.9. 2.Eylem planı- sorumluluk değeri	79

SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ

MEB : Millî Eğitim Bakanlığı

1. GİRİŞ

Araştırmanın bu bölümünde araştırmanın problemine, amacına, önemine sınırlılıklarına ve tanımlarına yer verilmiştir.

1.1. Problem Durumu

İnsan, doğası gereği çevresini etkileyen ve çevresinden etkilenen sosyal bir varlıktır. İnsan dünyaya gelişme ve öğrenme kapasitesi ile gelir. Bu kapasite eğitim süreci ile gelişmektedir. Çilenti (1988) tarafından “Öğrencilerin kendini, dünyayı tanımlarını, kendilerini geliştirmelerini, çevrelerine uyum sağlayabilmelerini, çok yönlü ve yaratıcı düşünme becerileri ile problem çözme gibi özelliklerinin temellerini atabilmelerini sağlayan bir ders.” olarak tanımlanan Hayat Bilgisi dersinin, eğitim hayatının temel dayanaklarından biri olduğu söylenebilir.

Aladağ’ın (2016) da ifade ettiği gibi eğitim hayatının temel basamağı olan ilkokul, bireylerin toplumsal hayatta başarılı bir şekilde uyumunu ve gereksinim duyduğu bilgi, beceri, değer, davranış ve alışkanlıkları kazandırmayı amaçlamaktadır. Öğrencilerin bu yetileri kazanması bütüncül ve disiplinler arası yaklaşım gerektirir. Hayat Bilgisi dersi bu anlamda birçok disiplini içinde barındırmanın yanında, bireylerin günlük yaşantısı ile doğrudan etkileşim halinde olan dersler arasındadır. Türkiye’deki Hayat Bilgisi dersinde olduğu gibi, dünyadaki birçok Beşerî Bilimler ve Sosyal Bilgiler dersleri, sanat, kültür, coğrafya, tarih, çevre sorunları, iletişim ve vatandaşlık gibi konuları içeren çok sayıda yapıyı birleştirmektedir.

İçerdiği kazanım ve konular incelendiğinde, Hayat Bilgisi dersi ile Sosyal Bilgiler, Fen Bilimleri, İnsan Hakları Ve Yurttaşlık Ve Demokrasi, Trafik Güvenliği derslerinin temellerinin atıldığı görülmektedir (Millî Eğitim Bakanlığı [MEB], 2018). Öğrencilerin temel kazanımları edinmesinin yanında, ilerleyen yıllarda öğreneceği derslere yönelik olumlu tutuma sahip olmasını sağlayabilecek olması ve sosyal yaşantı için gerekli tutum ve becerileri ve değerleri kazandırması Hayat Bilgisi dersinin önemini arttırmaktadır. Hayat Bilgisi dersi ilkokula yeni başlayan öğrencilere, temel değerleri edinmesi, sahip olduğu değerleri anlamlandırması ve değere yönelik kavram veya algısal yanılgıları varsa fark edip değiştirmesi için fırsat sunmaktadır.

Bireylerin sahip olduğu değerler kişiliğini, bakış açısını, davranışlarını, hatta hayatını belirleyen etkenler arasında olduğundan bireyin belli başlı değerlerin farkında olması, gerekli değerleri kazanması ve bu değerleri davranışa dönüştürmesi

gerekmektedir. Yaşam boyu süren bu eğitim değerler eğitimidir (Yaman, 2012). Değerler eğitimi uygulamalarının okul, aile ve çevre iş birliğiyle gerçekleştirilmesi, öğrenme yaşantılarını daha anlamlı hâle getirmektedir. Değerler eğitimi ile öğrenciler doğru ve yanlış öğrenirler. Böylece olumlu aile ve olumlu sınıf ortamı oluşturulur (Deveci, 2008). Bu bağlamda evde ailelerin, okulda öğretmenlerin, öğrencilere değerleri kazandırmada bilinçli olması gerekmektedir. Aileler ve öğretmenler çocuklara yalnızca öğüt vermek yerine, değerleri günlük yaşamlarına da taşıyarak öğrencilere rol model olmalıdır. Ayrıca değerler eğitiminde okul ve ailenin iş birliği yapması da gereklidir (Ekşi ve Katılmış, 2020). Çünkü Tor'a (1991) göre bireyin ilk öğrenme ortamını aile oluşturur. Aile ve çevre koşullarının bireyin zihinsel gelişimindeki önemi büyüktür. Çocuklar küçük yaşlardan itibaren anne babalarını örnek alarak büyür.

Bronfenbrenner (1979), ekolojik sistemler teorisine dayanarak, birbirleriyle etkileşime giren çevresel sistemlerin, bireyin gelişimini etkilediğini ortaya koymuştur. Bronfenbrenner'e (1979) göre çocuk dünyasında etkileşime giren beş sistem vardır. Bu sistemler mikrosistem, mezosistem, ekosistem, makrosistem ve kronosistem olarak adlandırılır. Teorideki ilk sistem, çocukların yaşamlarında diğer önemli insanlarla etkileşimde bulunmalarına yönelik deneyimler sağlayan en yakın bağlamlar olarak tanımlanan mikrosistemdir (Bronfenbrenner, 1979).

Ekoloji kuramına göre mikrosistemde sınıflandırılan ve bireyi doğrudan etkileyen en temel yapı ailedir. Eğitimde aileler, çocukla kurulan sözlü ve sözsüz iletişim, sunduğu beslenme, sağlık olanakları, eğitim bilgisi, eğitime yönelik tutum ve davranışları aracılığıyla çocuğu etkilemektedir. Bu tutum ve davranışlar aile öğretmen iletişimi, aileler arasındaki etkileşim, ailelerin okula karşı takındıkları tavrı da içermektedir. Bireylerin kendini ve yaşadığı toplumu anlamasını, toplumla uyumlu olmasını sağlayan, onları yaşama hazırlayan Hayat Bilgisi dersini aile katılımından bağımsız düşünmek olanaklı değildir.

Aile katılımı çalışmaları, hedeflenen kazanımlara ulaşılması anlamında çocukların eğitimine, sosyal gelişim anlamında ailelere, sosyal ve mesleki gelişim anlamında öğretmenlere önemli katkılar sağlamaktadır (Çakmak, 2010). Ancak Hornby (2011) alanyazında aile katılımının öğrencilere, öğretmenlere ve ailelere sağladığı kazanımlara yönelik çeşitli çalışmalar olduğunu; ancak bu çalışmaların büyük bölümünün uygulamaya dayalı olmayan betimsel nitelikte çalışmalar olduğu için teori ile uygulama arasında boşluk olduğunu vurgulamıştır.

Alanyazın incelendiğinde öğretmenlerin değerler eğitimi önemli buldukları ancak değerlerin öğretilmesine yönelik sistematik ve düzenli bir plan uygulamadıkları görülmüştür (Çengelci, 2010). Değerler eğitime yönelik sorunların kaynağını, Özleşmiş (2019) Hayat Bilgisi dersi kapsamındaki değerler eğitimi uygulamalarına ilişkin öğretmen görüşlerini incelediği araştırmasında değerlerler eğitimi için sistematik bir yöntemin tanımlanmaması olarak belirtirken, Gürdoğan Bayır, Çengelci Köse ve Deveci (2016) tarafından değer eğitimi ve değer eğitiminde yaşanan sorunları sınıf öğretmeni adaylarının görüşlerine göre değerlendirdikleri çalışmalarında değer eğitimi sürecinde yaşanan sorunlar, öğretmen kaynaklı problemler ve aile kaynaklı zorluklar olarak belirlenmiştir. Ballı (2022), Sosyal Bilgiler dersinde değer eğitimi etkinliklerinde aile katılımıyla ilgili Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin düşünce ve uygulamalarını ortaya koymayı amaçladığı çalışmasında öğretmenler, değer eğitiminde aile katılımına yönelik sorunları okul-aile iş birliğinin yetersizliği, ailelerin düşük eğitim düzeyi, bilgi eksikliği, iletişim sorunları, ailelerin zaman kısıtları, isteksiz davranışları, Sosyal Bilgiler ders saatlerinin sınırlı olması, akademik başarıya odaklanma, maddi imkansızlıklar olarak nitelendirmiştir.

Deveci ve Selanik Ay (2009) ilköğretim beşinci sınıf öğrencileri ile çalıştıkları ve öğrencilerinin günlüklerine göre günlük yaşamda değerleri belirlemeyi amaçladıkları çalışmalarında, değerlerin öğrencilere etkili biçimde öğretilmesi, değer kazanımlarının rastlantıya bırakılmaması için okullarda etkili ve planlı değer eğitimi etkinliklerinin gerçekleştirilmesinin gerektiği vurgularken; Özleşmiş (2019), değerler eğitiminin hedeflerine ulaşmasında aile yaşantısının, öğretmenin değer eğitime karşı gösterdiği duyarlılığın, öğrencinin algılama seviyesinin, somutlaştırmanın ve uygulamalı etkinliklerin kritik etkileri olduğu belirlemiştir. Yapılan araştırmalar incelendiğinde değerler eğitime yönelik yaşanan sorunlarda, aile katılımının sağlanmasının sıkça yer aldığı görülmektedir. Ancak 2018 Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı incelendiğinde programda on kök değere yer verildiği; ancak değerlerin işlenişine yönelik etkili ve planlı sistematik bir yapının olmadığı ve değerler eğitiminde büyük önem taşıyan aile katılımına yönelik somut, uygulamalı etkinlik örneklerine yer verilmediği görülmektedir. Bu anlamda Hayat Bilgisi dersinde değerler eğitiminde, aile katılımına yönelik uygulama örneklerine ihtiyaç olduğu görülmektedir.

1.2. Araştırmacının Amacı

Bu araştırmanın amacı, ilkokul 3. sınıf Hayat Bilgisi dersinde değerler eğitiminde aile katılımının nasıl sağlanabileceğini ortaya koymaktır. Bu amaçla araştırmada şu sorulara yanıt aranmıştır:

1. Hayat Bilgisi dersinde değerler eğitiminde:

- Aile katılımlı etkinlikler ile öğrencilere hangi değerler kazandırılabilir?
- Aile katılımı, hangi boyutlarıyla gerçekleştirilebilir?
- Aile katılımının etkileri nelerdir?
- Aile katılımında ne tür güçlükler yaşanmaktadır?

2. Değerler eğitiminde aile katılımına dayalı etkinliklerle işlenen Hayat Bilgisi dersine ilişkin öğretmen, öğrenci ve ailelerin görüşleri nelerdir?

1.3. Araştırmanın Önemi

Türkiye’de ilkokulun ilk üç yılında yer alan Hayat Bilgisi dersinin amacı, öğrencilerin yaşadıkları çevreyi tanıyarak, bu çevreye etkili şekilde uyum sağlamalarını zihinsel olarak güçlü, fiziksel ve ruhsal olarak sağlıklı olmalarını, demokratik tutum ulusal ve evrensel değerlerle donanmış, vatanına milletine bağlı bireyler olarak yetiştirmelerini sağlamaktır (Aladağ, 2016). Hayat Bilgisi dersi bireylerin yeni değerler üretmesini ve toplumda kalıplaşmış değerlere eleştirel ve yaratıcı olarak yaklaşmasını amaçlar (Kabapınar, 2019). Gülaydın’a (2002) göre Hayat Bilgisi dersi çocuğun bütün olarak gelişmesini sağlar. Ayrıca daha önce öğrendiği eksik ve yanlış bilgiler bu aşamada düzeltilip tamamlanır, aynı zamanda eğitimin en önemli unsurlarından olan değerler bu ders yoluyla kazandırılır. Elbette değerlerin ilk kazandırıldığı kurumun öğrencilerin ilk sosyal etkileşim kurduğu ortam olan aile olduğu unutulmamalıdır.

Sosyal bir yapı taşı olan aile ve eğitim, benzer yönleriyle birbirlerini etkilemekte ve birbirlerinden etkilenmektedir. Aile, çocuklara informal eğitimin verildiği en küçük birimdir, okullar ise çocuklara formal eğitim verilen kurumlardır. Bu nedenle, bu iki kurum arasında karşılıklı iş birliği önemlidir (Yapıcı, 2010). Ancak alanyazında aile katılımlı öğrenme etkinliklerine yönelik bazı engeller olduğu görülmektedir. Hoover-Dempsey ve Walker (2002) öğretmenlerin pragmatik, psikolojik, kültürel konular ve aile katılım uygulamalar ile ilgili bazı problemler yaşadığında, ailelerle ortaklık kurma konusunda isteksiz olduklarını ve aileler tarafından eleştirilmekten korktuklarını ortaya koymuştur. Ayrıca, aile katılımı etkinlikleri hazırlamak çok zaman almakta ve okullar bu etkinlikleri

desteklememektedir.

Batey (1996), ailelerle, okula yönelik aile katılımını etkileyen engeller hakkında bazı çalışmalar yapmıştır. Araştırma sonucuna göre ailelerin aile katılımı etkinliklerinde yer almasının önündeki engelleri; ailelerin, okul yönetimi ve öğretmenlerin kendilerini ciddiye almadıklarını düşündüklerini ifade ettikleri görülmüştür. Ayrıca ailelere göre diğer bir engel öğretmenlerin kendileri ile fikirlerini paylaşmadıklarını ve kendilerine güvenmediklerini ve okula gelebilmeleri için uygun zamanlar ayarlamadıklarını düşünmeleridir. Hickman (2007) ailelerin bakış açısından aile katılımındaki engelleri keşfetmek için, araştırmacı, dezavantajlı kentsel geçmişe sahip 25 aile üyesi ile röportaj yapmıştır. Çalışmanın sonuçları, ailelerin, okuldaki etkinliklere katılmalarını engelleyen altı sorunu ortaya koymuştur. Bunlar zaman kısıtlamaları, aile sorumlulukları, anne ve babanın eğitim deneyimleri, öğretmenlerle iş birliği eksikliği, iletişim sorunları ve toplum ile okullar arasındaki ilişkilerin olmamasıdır.

Çocuğun ilk öğrenme yaşantıları ailesinde gerçekleştiği için aile, çocuğun ilk okulu ve anne-baba da çocuğun ilk öğretmenidir. Aile, çocuğun karakterinin ve kişiliğinin biçimlenmesinin, değerleri kazanmasının temelini oluşturur (Çamlıbel Çakmak, 2010). Çocuğun gelecekteki yaşamında nasıl bir insan olacağını belirleyen değerler eğitimi de ilk olarak ailede başlar ve aile-öğretmen etkileşimiyle gelişir. Aile ortamı, çocukların değerleri kazanması için yaparak yaşayarak öğrenme yoluyla en etkili ortamdır. Çocukların değer eğitimi sürecine bakıldığında, ilk değerlerin yine ailede kazanıldığı görülür. Aile, çocukların ilk ahlâk okulu olarak nitelendirilebilir (Çankırılı, 2015).

Eğitimde, toplum için sağlıklı ve doğru kararlar verebilen yararlı bireylerin yetişmesi için gerekli bilgileri kazandırmak önemlidir. Bu bilgileri bireylere aktarabilmek adına okullarda düzenlenen planlı ve programlı eğitim etkinlikleri yanı sıra bazen örtük programlar aracılığıyla da çeşitli uygulamalar gerçekleştirilir. Öğretim programlarında, öğrencilerin bilişsel, duyuşsal ve devinışsel alanlarda bütünlük içinde gelişmelerini sağlayacak çeşitli kazanımlara odaklanılır. Duygu ve düşünce kazanımları arasında yer alan tutum ve davranışları öğrencilere kazandırma amacı güden etkinlikler ise değerler eğitimi kapsamında ele alınır.

Akın ve Öztürk (2021), değer eğitiminde aile okul iş birliğini ve değer kazanımında bu iş birliğinin önemini belirlemek amacıyla 10 öğretmen ve 10 aile üyesi ile görüşmüştür. Araştırma sonucunda hem aile üyelerinin hem de öğretmenlerin öncelikli olarak dürüstlük, saygı ve sevgi değerlerinin kazandırılması gerektiğini düşündükleri; öğretmenlerin dürüstlük, saygı ve paylaşma değerinin öğretilmesinde, ailelerin ise

dürüstlük ve sorumluluk değerlerinin kazandırmasında zorluk çektiklerini ifade ettikleri görülmüştür.

Kılıç (2010) “İlköğretimde Hayat Bilgisi Dersinde Aile Katılımı Çalışmaları” adlı araştırmasında sınıf öğretmenlerin Hayat Bilgisi dersinde aile katılımı çalışmalarına yönelik görüşlerini belirlemeyi amaçlamıştır. Öğretmenlere göre, ilköğretim birinci basamaktaki öğrencilere temel bilgi, beceri ve değerlerin yeterince kazandırılmamasının en önemli nedenlerini ailelerin ilgisiz olması, öğrenci sayılarının fazla olması ve okulun laboratuvar, kütüphane gibi destek hizmet unsurlarının yetersiz olması olarak belirttiklerini ifade etmektedir.

Yapılan çalışmalar öğretmen ve anne-baba arasında iletişim kaynaklı sorunların temel olduğunu ortaya koymaktadır. Öğretmenler, aile katılımı sürecindeki kilit kişilerdir ve ailelerle uygun aile katılımı ilişkilerinin nasıl başlatılacağını ve sürdürüleceğini bilmeli, aile katılımını dersler bağlamında doğru şekilde ilişkilendirmelidir. Böylece öğretmenler, iyi tasarlanmış bir aile katılımı programı uygulayarak, engelleri giderebilecektir. Bu nedenle öğretmenler, ailelerle farklı şekillerde iletişim kurarak onları çocuklarının eğitim sürecine dâhil etmeli, bunun için çeşitli rollere sahip iletişim araçlarını kullanabilmelidir. Bu çalışmada, 2018 Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı’nda yer alan “saygı” ve “sorumluluk” değerleri, İlkokul 3. sınıf Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programında yer alan “Okulumuzda Hayat, Evimizde Hayat ve Doğada Hayat” ünitelerindeki kazanımlarla ilişkilendirilmiş ve tasarlanan aile katılımlı etkinliklerle işlenmiştir. Çalışma öğretmenler tarafından kazandırılmasında güçlük çekilen değer olarak belirtilen saygı değeri ve aileler tarafından kazandırılmasında güçlük yaşanan değerler arasında sayılan sorumluluk değerine yönelik aile katılımlı etkinlikleri içermektedir. Bu özelliği ile hem öğretmen hem de aileler tarafından kazandırılması en öncelikli değerler arasında sayılan “saygı ve sorumluluk” değerlerinin aile katılımlı olarak nasıl işleneceğine ilişkin etkinlikler, bu alandaki eksikliği doldurma yolundadır.

Çalışma, öğretmenlere Hayat Bilgisi dersinde 3. sınıfta değerler eğitiminde, aile katılımı etkinliklerinin nasıl tasarlanabileceği konusunda yol gösterici niteliktedir. Ayrıca Hayat Bilgisi dersi öğretim programında, farklı kademelerde aynı kazanımların tekrar ettiği görülmektedir. Bu yönüyle çalışmada uygulanan etkinlikler, tekrarlayan kazanımlara uygunluğuna göre 1. ve 2. sınıfta da uygulanabileceği gibi, 3 yıla yayılarak uygulanabilir. Araştırmada uygulanan aile katılımlı etkinlikler farklı değerler ya da farklı kazanım ile ilişkilendirilerek işlenebilecek niteliktedir. Örneğin aile üyelerinin saygıya

ilişkin birbirlerinden beklentilerini paylaştıkları aile sohbeti, diğer değerlere yönelik beklentilerini paylaşmaları şeklinde uyarlanabilir. Bu özelliği ile çalışma, öğretmenlere uygulama sürecinde geniş bir yelpazede uygulama olanağı sunmaktadır. Öte yandan araştırmada uygulanan etkinlikler, aileler tarafından uygulanabilme olanağı sağlamasıyla nedeniyle ailelere değerler eğitiminde yol gösterici niteliktedir.

1.4. Araştırmanın Sınırlılıkları

Bu araştırma:

1. 2021-2022 öğretim yılı güz döneminde İstanbul İli Ataşehir İlçesi'ndeki bir ilkokulun 3. sınıf öğrencileri ve ailelerinden elde edilen veriler ve,
2. İlkokul 3. sınıf Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programında yer alan “Okulumuzda Hayat”, “Evimizde Hayat” ve “Doğada Hayat” ünitelerinden seçilmiş kazanımlarla sınırlıdır.

1.5. Tanımlar

Aile Katılımı: Anne babaların ve diğer aile üyelerinin çocukların eğitimi ve gelişimine katkıda bulunmaları için eğitim programına katıldıkları süreçtir (Morrison, 2003).

Değerler Eğitimi: Öğretim programları içerisinde yer alan duyuşsal kazanımlar çerçevesinde değerlendirilen, bireylerde gözlemlenmesi beklenen tutum ve davranışları geliştirmeyi amaçlayan etkinlikler (Ekşi ve Katılmış, 2020).

Hayat Bilgisi Dersi: Toplu öğretim yaklaşımına göre oluşturulmuş çocukların kendilerini, içinde yaşadıkları toplumu ve dünyayı tanımaları için tasarlanmış bir derstir (MEB, 2009).

2. KURAMSAL ÇERÇEVE

Araştırmanın bu bölümünde Hayat Bilgisi dersinin tanımı ve amacı, değer kavramı ve değerler eğitimi, değerler eğitiminin 2018 ilkokul Hayat Bilgisi dersi öğretim programlarındaki yeri, değerler eğitimi yaklaşımları, çeşitli sosyal ortamlarda değerler eğitimi, okul aile iş birliğinin önemi, eğitimde aile katılım modelleri, Hayat Bilgisi dersinde değerler eğitiminin önemi ve eğitimde aile katılım modelleri, Hayat Bilgisi dersinde değerler eğitiminde aile katılımı ve uygulanabilecek aile katılım etkinliklerine yer verilmiştir.

2.1. Hayat Bilgisi Dersi

Hayat Bilgisi dersi çeşitli şekillerde tanımlanmaktadır. Güleriyüz (2008) "çocuğun, içinde yaşadığı doğayı ve doğanın düzenini deneyimlerine dayalı olarak keşfetme, içinde yaşadığı toplumun kültürel değerlerine uyum sağlayarak kendi kişiliğini oluşturma ve yapılandırma süreci" olarak tanımlarken, Aktepe ve Yalçınkaya ise (2016) "ilkokulun ilk üç sınıfında okutulan, öğrencinin birey olarak toplum ve doğa yaşamında karşılaştığı sorunların çözümüne katkı sağlayan, çocuğun kendi yaşantısını anlamlandırmasına yardımcı olan iyi bir insan olarak yetişmesi için temel bilgi, beceri, kişisel nitelik veya değerleri kazandıran bir ders" olarak tanımlamaktadır. Bu bağlamda, çocuğa beceri ve değerleri kazandıran, yaparak yaşayarak öğrenme ilkesini önemseyen Hayat Bilgisi dersi; Sosyal Bilgiler ve Fen Bilimleri derslerinin temelini oluşturan ve diğer derslerin merkezinde, yaşamın içinde olan dinamik bir yapıdadır.

Hayat Bilgisi dersi doğal ve toplumsal çevreyi çocuğa tanıtmak ve çocuğun çevresindeki olayları anlamlandırmasına yardımcı olmak amacıyla oluşturulmuştur (Güven, 2010). Eğitimin amacı, çocuğun başarılı, mutlu, temel değerleri ve yaşam becerilerini benimsemiş bir birey olmasını sağlamak; ayrıca bireyi yaşama hazırlayarak uyum sürecini kolaylaştırmaya çalışmaktır. Bu bağlamda düşünülürse, Hayat Bilgisi dersi de bu amaçları gerçekleştiren ilk derstir (Binbaşıoğlu, 2003). Hayat Bilgisi dersi, doğası gereği iyi ve mutlu bireyler yetiştirmeyi, bireyleri yaşama hazırlamayı ve toplumla uyumlu bireyler olmalarını bünyesinde barındırdığı için hem eğitimin en genel amaçlarını gerçekleştirmede özel bir yere sahiptir. İlkokulda çocuğun çevresine uyum sağlamasını gerçekleştiren ve kolaylaştıran ilk ders olan Hayat Bilgisi dersi, öncelikle çocuğun biyolojik ve toplumsal gerçekliğini yansıtmaktadır. Çünkü çocuğun bilişsel, duyuşsal, psikomotor gelişim düzeylerinin yeterliliği, hayat bilgisi konu ve ünitelerinin

oluşturulmasında temel ölçüttür (Topses, 2001).

Hayat Bilgisi dersi, bireyin yaşam içerisinde mücadele etmesi gereken durumlarda uygun olan yöntemlerin bulunması için onlara yardımcı olmayı amaç edinir. Böylelikle bireyin yaşamındaki zorlukları düzgün bir şekilde tanımlayabilmesi, bunu yapabilmek için de belirli kavramları bilmesi ve bu kavramları uygun bir şekilde transfer edebilmesi gerekmektedir (Aktepe vd., 2017). Öğrenilen kavramların uygun şekilde transfer edilmesi bireyin hayat içerisinde kolaylık yaşamasını sağlamaktadır. Hayata yeni başlayan ilkökul öğrencileri için bu durum önem arz etmektedir. İlkokul zamanında çocuklar hayatı bütün olarak anlarlar. Onlar için ayrı ayrı olgu ve olaylar yoktur. Bu dönemde kendilerine aktarılmak istenen bilgileri fen bilimleri, sosyal bilgiler, vatandaşlık gibi farklı bilim alanlarında gördüklerinde aralarındaki ilişkiyi kuramamakta, dolayısıyla kavrayamamaktadır. Bu noktadan hareketle derslerin bir bileşkesi olan Hayat Bilgisi dersi düzenlenmiş ve programdaki yerini almıştır (Sönmez, 2010). Hayat Bilgisi dersi öğrenciler açısından gelişim ve yaşama hazırlık durumuna katkı sağlamaktadır. Çocuğa, yaşadığı çevreyle, bulunduğu toplumla ilgili problemler ders esnasında yaparak yaşayarak aktarılması gerektiğinden, verilecek konular çocuğun duyu organları ile anlayabileceği sınırı aşmamalıdır (Binbaşıoğlu, 2003).

Yapılan tanımlarda da görüldüğü gibi Hayat Bilgisi, çocukların bilişsel özelliklerinin yanında sosyal ve duyuşsal özelliklerini de destekleyen, hayatı anlamaya ve anlamlandırmaya yardım eden, doğaya değer verme ve koruma bilinci kazandıran özel bir ders olarak görülmektedir. Hayat Bilgisi dersi, ilkökulun ilk döneminde yer almakta, somut işlemler dönemine denk gelmekte ve farklı bilim dallarını bütüncül yaklaşımla ele almaktadır. Ayrıca Hayat Bilgisi dersinin, çocuğun gelişimi ve toplumsal uyumu için ihtiyacı olan bilgiyi, beceri ve değerleri edinmesini sağlamayı amaçlayan, aile, çevre ve toplumla etkileşim halinde yürütülmesi gereken bir ders olduğu belirtilmektedir. Bu anlamda Hayat Bilgisi dersi çocuğu yaşama hazırlayan, topluma uyumunu sağlayan, kişisel özelliklerini geliştiren, temel bilgi, beceri ve değerlerini öğreten, mutlu birey ve mutlu toplumu hedefleyen bir derstir. Tüm bu özellikler Hayat Bilgisi dersini değerler eğitiminde de önemli bir konuma taşımaktadır. Çocuğun gelişimini sağlama, çocuğu yaşama hazırlama, mutlu bireyler yetiştirme, toplumla uyum sağlama hedeflerine ulaşmada, değerler eğitimi önemli bir yere sahiptir.

2.2. Değer Kavramı ve Değerler Eğitimi

Bu bölümde değer kavramının ve değerler eğitiminin tanımı yapılmış, değerler eğitiminin önemi tartışılmıştır.

2.2.1. Değer kavramı

Türkçe sözlükte değer (http-1) “bir şeyin önemini belirlemeye yarayan soyut ölçü, bir şeyin değdiği karşılık, kıymet olarak tanımlanmaktadır. Değer, bir şeyin kıymetini ifade etmeyi sağlayan nitelik olarak da tanımlanabilir. Değerler toplum tarafından ya da birey için neyin kabul edilebilir, neyin doğru olduğunu belirleme ölçütüdür (Turan ve Ulusoy, 2019). Yıldırım ve Demirel (2020) değerleri bireylerin yaşantısının, içinde bulunduğu toplumun kültür ve sosyal çevreyle etkileşimiyle oluşan, kişiden kişiye farklılık gösterebilen, bireyin inanç ve ilkelerini yansıtan ve ancak davranışa dönüştüğünde atfedilebilen soyut kavramlar olarak tanımlamaktadır. Doğanay’a (2012) göre değerler, yaşamımızı etkileyen, yaşamda önem verdiğimiz düşüncelerdir. Değerler; bireylerin, öteki insanların, toplumsal olguların ve şeylerin değerlerini ölçmede kullandıkları ölçütlerdir (Ulusoy ve Arslan, 2014).

Toplum içinde yaşayan ve sürekli etkileşim içinde bulunan insanların, teknolojinin gelişmesiyle birlikte artık ilgi, ihtiyaç ve istekleri de değişmeye başlamıştır. Bu değişimle birlikte sahip oldukları değerler de değişmeye başlamıştır. Değerler insanların doğruyu ve yanlış ayırt edebilmesini sağlayan temel kavramlardır. Değerler insan ile toplum arasında bağ kurarak sağlıklı bir şekilde toplum içerisinde yaşamı sürdürmesini sağlar. Değerler doğuştan getirilmeyip, gözlem, yaşantı, etkileşim sonucunda öğrenilirler. Bu durum okullarda yapılan değerler eğitiminin önemini ortaya çıkarmaktadır. Okullar çoğu kez, karakter eğitim programları ile kendi topluluğunun değerlerini öğretmek için bir araç olarak kullanmaktadır (Rees vd., 2005).

21.yüzyılda artan şiddet olayları, yaşanan kültür yozlaşması ve insanların olaylara ve birbirlerine bakış açısı değer eğitimi önemli kılmaktadır. “Küreselleşme süreci ve beraberinde getirdiği, sosyal, ekonomik ve teknolojik değişime ve gelişmelere paralel olarak vatandaşlıkla ilgili yeni anlayış; etkin, katılımcı, sorumlu, yasama dönük ve başkalarıyla iş birliği yapabilen bireyler oluşturmaya yöneliktir” (Narin, 2007). Bütün bu özellikleri insanlara kazandırmanın en önemli yolu değerler eğitimidir. Değerler eğitimi sayesinde sorunsuz, kendi ile barışık birey olmanın gerektirdiği özelliklere insanlar sahip olabilirler.

2.2.2. Değerler eğitimi

Bireylerin sahip oldukları değerler, gelecekteki kişiliklerini, bakış açılarını, davranışlarını ve yaşamlarını etkileyecek temel faktörlerdir. Bu nedenle bireyin belirli değerlerin farkına varması, gerekli değerleri kazanması ve yeni değerleri benimsemesi önemlidir. Bu değerleri kişiliğinin temel taşları haline getirerek davranışlarına yansıtması gerekmektedir. Bu süreç, yaşam boyunca devam eden bir değer kazanma ve kazandırma sürecidir, bu da değerler eğitimi olarak adlandırılır (Yaman, 2012).

Bireylerin duyuşsal, bilişsel ve davranışsal olmak üzere üç boyutu bulunmaktadır. Değer kazanımı, genellikle duyuşsal alandaki öğrenmeyle ilgilidir (Bacanlı, 2006; Akbaş, 2015). Duyuşsal öğrenme, insan eylemlerini motive eden, sınırlayan veya şekillendiren duygular, hisler veya tutkularla ilgili öğrenmeyi içerir. Duyuşsal boyutta öğrencilere destek verilerek rehberlik edilir ve eğitimin duyuşsal ve bilişsel boyutları birbiriyle ilişkilendirilir (Lang, 1998). Duygu, inanç, tutum, değer ve ahlaki yönelimleri içeren duyuşsal boyut, bireysel ve toplumsal açıdan ertelenmemesi gereken öneme sahiptir (Doğanay, 2012).

Değerler eğitimi, insanlara tercihlerini belirlemede rehberlik eden bir dizi ilkeyi öğretmeyi amaçlar. Sosyal yaşamın, toplum tarafından kabul edilen ilkelere göre şekillenmesi ve bu değerlerin toplum üyelerine aktarılması ve öğretilmesi büyük bir öneme sahiptir. Barışçıl bir dünya ve toplum için, kültürler arasında paylaşılan ortak değerlerin geliştirilmesi ve dönüştürülmesi temel bir gerekliliktir. Bu hedefe ulaşmanın en etkili yolu değer eğitimidir. Değer eğitimi, daha iyi bir insanlık, toplum ve dünya için sağlam bir temel oluşturmaktadır (Türkkahraman, 2003).

Ulusoy ve Arslan (2014) değer eğitimi öğrencinin kişiliğini iyileştirmeyi, geliştirmeyi ve topluma karşı sorumluluklarını öğretmeyi içerdiğini belirtmektedir. Aydın ve Gürler (2012) ise değer eğitiminin girişimciliği teşvik etmeyi, temel insani değerleri kazandırmayı, bireyleri kendiyi ve çevresiyle barışık hale getirmeyi, etkili bir okul kültürü oluşturmayı ve toplumsal düzeni korumayı kapsadığını vurgulamıştır. Değer eğitimi sayesinde bireyler, içinde bulundukları toplumla bütünleşir, sosyalleşir ve aidiyet duygusunu geliştirirler.

Toplumsal bütünlüğün ve huzurun devam etmesi, toplumsal değerlerin yeni nesillere aktarılmasıyla mümkündür. Çocuğun doğuştan getirdiği özellikleri ortaya çıkarmak ve geliştirmek, çocukları ahlaki davranışlarla donatmak, bireyi ve toplumu kötü ahlaktan korumak ancak değer eğitimi ile sağlanabilir. Bu yönüyle bakıldığında eğitimin

değer kavramından ayrı olması düşünülemez (Ulusoy ve Arslan, 2014). Eğitim bireylere değerlerin öğretilmesinde önemli bir rol oynamaktadır. Bu bağlamda, bireyin değerlere farkındalık kazanması, yeni değerler üretmesi, benimsemesi ve sergilemesi bir eğitim sürecini temsil eder (Cihan, 2014). Değerler eğitimin etkili ve verimli olması için örgün eğitimde planlı öğrenme deneyimleriyle kazandırılması gerekmektedir (Doğanay, 2012).

Değerler, öğrenilebilir ve öğretilabilir niteliklere sahiptir. Bireyin değerler dünyasını inşa etme süreci, başta aile olmak üzere eğitim kurumları aracılığıyla gerçekleşir. Çünkü birey, doğuştan neyin iyi neyin kötü, neyin doğru neyin yanlış olduğunu bilemez. Bu noktada eğitimin amacı, insanın bilgi, duygu ve davranışlarını geliştirmektir (Elkatmış, 2009). Aile içinde başlayan değer sisteminin gelişimi, sosyal bir ortam olan okulda devam eder (Ulusoy ve Dilmaç, 2015). Ayrıca genel olarak toplumdaki şiddet, saldırganlık, hırsızlık, hilekârlık, otoriteye saygısızlık, akran zorbalığı, bağınazlık, kötü dil kullanımı, erken cinsel gelişim ve taciz, benmerkezcilikteki artış, toplumsal sorumluluktaki düşüş ve kendine zarar veren davranışlardaki artışlar, okul ve ailelerin değer eğitimine daha fazla önem verilmesini gerekli kılmaktadır (Lickona, 1991).

Çocuklarının geleceklerini inşa etmek için uğraşan aileler, çocuklarının toplumun temel değerlerini edinmesini isterler. Toplumlarda aileler, öğretmenler ve diğer kişilik gelişimine önem verenler gençlerinin geleceklerini şekillendirmeye çalışır, en iyi değerlerle onları yetiştirmek isterler (Baydar, 2009). Bu değerler sayesinde insanlar, kişilik sahibi, temel ahlaki yargıları oluşmuş bireyler olarak yetişirler.

Akbaş (2015), değer eğitiminin iki temel amacının olduğunu belirtmiştir. İlk olarak, tüm bireylerin özellikle gençlerin daha etik bir yaşam sürmelerini ve yaşamlarından memnun olmalarını sağlamaktır. İkinci olarak ise, toplumun genel iyiliğine katkıda bulunmaktır. Aydın ve Gürler (2012) ise, değer eğitiminin temel hedefleri arasında çocuğun içsel olumlu yönlerini keşfetmek, kişiliğinin bütünsel gelişimini desteklemek, insani mükemmelliğe ulaşmasına yardımcı olmak, bireyi ve toplumu kötü ahlaktan korumak ve kurtarmak yer aldığını ifade etmiştir. Aynı zamanda çocuklara ahlaki ve ahlaki olmayan özellikler konusunda doğru bilgiler aktararak sağlam inançlar oluşturulmalıdır. Bu sayede çocuklar, olumlu eğilimlerini geliştirip, kötü eğilimlere karşı direnç göstermeyi öğrenirler ve bu durum karakterlerinin olumlu bir şekilde gelişmesine katkıda bulunur.

Değerler eğitimi toplumdaki değişimleri yansıtmaktadır (Kirschenbaum, 1992). Değerler eğitimi sayesinde insanlar toplumda meydana gelen kültürel değişiklikleri,

sosyal yaşam şartlarını, toplum tarafından kabul edilen yeni kavramları öğrenmekte ve bunlara uyum sağlamakta zorluklar yaşamamaktadır. Değer eğitiminin temel amacı, insanların iyi-kötü, doğru-yanlış gibi kavramları öğrenmesini ve bu kavramlar arasında doğru tercihlerde bulunabilmesini sağlamaktır.

Avrupa'da eğitimciler, 20. yüzyılın ikinci yarısında değer eğitimi konusunda farklı yaklaşımlar benimsemişlerdir. 1950'lerde, eğitim sisteminde değerlere odaklanma ana vurgusu topluma uyum üzerineyken; 1960'lı yıllarda, bireyin kendini tatmin etme, sosyal bağlılık ve demokrasi için öneriler de ön plana çıkmıştır. 1980'lerde, eğitimde değerlere verilen önem azalmış ve teknik, araçsal düşünce egemen hale gelmiştir. Bu düşünceyle birlikte, değerler pedagojik misyon ve eğitim üzerine düşünceyle birlikte öğretmenlerin söylemlerinden adeta tamamen kaybolmuştur. 1990'lı yıllarda ise toplumda daha önce tutarlı olan değer sistemlerinin gerilemesi bir yandan devam ederken, diğer yandan özgürleşme süreci bireylerin kendi değer yönelimlerini geliştirmeye olan arzusunu canlandırmıştır. 2000'li yıllarda ise çoğu insan, değerler konusunda tercihlerini yapmak için birçok fırsata sahiptir (Veugelers ve Vedder, 2003).

Türkiye'de değerler eğitimi kronolojik açıdan ele alındığında, değerler eğitiminin başlangıcının öncelikle UNESCO tarafından desteklenen ve Birleşmiş Milletlerin 50. yıldönümü kutlamaları için 1995 yılında hazırlanan uluslararası bir proje olan Yaşayan Değerler Eğitim Programı'na dayandığı görülmektedir (Cihan, 2014). 2005 yılından bu yana, öğretim programları duyuşsal alana daha fazla önem vererek daha yoğun ve bilinçli bir şekilde değerler eğitimi uygulamaktadır. Bu uygulamalar, 2010 yılından itibaren yeni bir ivme kazanmıştır (Baysal ve Saman, 2010; Meydan, 2014). 2005 yılında öğretim programlarında önemli bir yer edinen değerler eğitimi 2018 ilköğretim Hayat Bilgisi dersi öğretim programında da ayrı bir başlık altında yer almıştır.

2.2.3. 2018 ilköğretim Hayat Bilgisi dersi öğretim programında değerler

Hayat Bilgisi dersinde öngörülen kazanımlara Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı ile ulaşılmaktadır. Bu yönüyle Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı yol haritası niteliği taşımaktadır. 2018 yılı Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı'nın amacı "Temel yaşam becerilerine sahip, kendini tanıyan, sağlıklı ve güvenli bir yaşam süren, yaşadığı toplumun değerlerini özümseyen, doğaya ve çevreye duyarlı, araştıran, üreten ve ülkesini seven bireyler yetiştirmek" (MEB, 2018) olarak belirtilmiştir. Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı'nda yer alan değerlerin kendi başına, diğer değerlerle ve içerikle

ilişkilendirilerek aktarılması öngörülmektedir (http-2). Dersin içeriği incelendiğinde kendini, ailesini, okulunu, çevresini ve ülkesini tanıma; aile hayatı, okul hayatı, sosyal çevre hayatı, çevresindeki canlılar, sağlıklı yaşam, doğa olayları, güvenlik, milli kültür öğeleri, Atatürk'ü tanımanın üniteler, şeklinde yer aldığı, beceri ve değer ve yetkinliklerin ayrıca da ele alındığı görülmektedir. Hayat Bilgisi dersi 1.ve 2. sınıflarda haftada 4 saat, üçüncü sınıflarda haftada 3 saat olarak yer almaktadır. 2015 yılında uygulanmaya başlayan ve 2018 yılında güncellenen 2018 yılı Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı'nda ünite temelli bir yaklaşımı benimsenerek altı üniteye yer verilmiştir. Bu üniteler şunlardır (MEB, 2018):

1. Okulumuzda Hayat
2. Evimizde Hayat
3. Sağlıklı Hayat
4. Güvenli Hayat
5. Ülkemizde Hayat
6. Doğada Hayat

Bu ünitelerin isimleri üç yıl boyunca değişmemektedir. Ayrıca birinci sınıfta yer alan bazı kazanımların ikinci sınıfta, ikinci sınıfta yer alan bazı kazanımların ise üçüncü sınıfta tekrarlandığı görülmektedir. Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programında her bir kazanımın altında konulara ilişkin vurgulanması gereken veya kaçınılması gereken durumlara yönelik kısa açıklamalara yer verilmiştir.

2018 yılında yenilenen Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programında değerler, kök değerler olarak adlandırılmış ve adalet, dürüstlük, dostluk, öz denetim, sabır, saygı, sevgi, sorumluluk, vatanseverlik, yardımseverlik olarak sıralanmıştır (MEB, 2018). Hayat Bilgisi dersi öğretim programında bu değerlere ilişkin tanım ve açıklamalara yer verilmemiştir. Öte yandan “Müfredatta Yenileme ve Değişiklik Çalışmaları” üzerine yapılan basın toplantısında verilen dokümanda, yenilenmiş programlara göre değerler ve değerlerle ilişkili tutum ve davranışlar üzerine bir tablo oluşturulmuştur. Tablo 2.1'de görülmektedir (http-2).

Tablo 2.1. Yenilenen programlarda değerler ve değerlerle ilişkili tutum ve davranışlar

Değerler	Değerlerle İlişkili Bazı Tutum ve Davranışlar
Adalet	Adil olma, eşit davranma, paylaşma...
Dostluk	Diğerkâmlık, güven duyma, anlayışlı olma, dayanışma, sadık olma, vefalı olma, yardımlaşma...
Dürüstlük	Açık ve anlaşılır olma, doğru sözlü olma, güvenilir olma, sözünde durma...
Öz denetim	Davranışlarını kontrol etme, davranışlarının sorumluluğunu üstlenme, özgüven sahibi olma, gerektiğinde özür dileme...
Sabır	Azimli olma, tahammül etme, beklemeyi bilme...
Saygı	Alçakgönüllü olma, başkalarına kendine davranılmasını istediği şekilde davranma, diğer insanların kişiliklerine değer verme, muhatabının konumunu, özelliklerini ve durumunu gözetme...
Sevgi	Aile birliğine önem verme, fedakârlık yapma, güven duyma, merhametli olma, vefalı olma...
Sorumluluk	Kendine, çevresine, vatanına, ailesine karşı sorumlu olma; sözünde durma, tutarlı ve güvenilir olma, davranışlarının sonuçlarını üstlenme...
Vatanseverlik	Çalışkan olma, dayanışma, kurallara ve kanunlara uyma, sadık olma, tarihsel ve doğal mirasa duyarlı olma, toplumu önemseme...
Yardımseverlik	Cömert olma, iş birliği yapma, merhametli olma, misafirperver olma, paylaşma...

Tablo 2.1’de görüldüğü üzere dokümanda Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı’nda yer alan 10 kök değere ve bu değerlere ilişkin tutum ve davranışlara yer verilmiştir. Araştırmada işlenen saygı değerine ilişkin tutum ve davranışların, alçakgönüllü olma, başkalarına kendine davranılmasını istediği gibi davranma, diğer insanların kişiliklerine değer verme, konumunu ve özelliklerini gözetme olarak nitelendirildiği görülmektedir. Araştırmada işlenen diğer değer olan sorumluluk değerine ilişkin tutum ve davranışların; kendisine çevresine, vatanına, ailesine karşı sorumlu olma, sözünde durma, tutarlı güvenilir olma, davranışlarının sonuçlarını üstlenme tutum ve davranışları ile ilişkilendirildiği görülmektedir. Ancak bu tablo ne 2018 İlkokul Hayat Bilgisi Dersi öğretim programında, ne de 2018 yılında güncellenen diğer ilkökul programlarında yer almamıştır. Ayrıca öğrenme öğretme sürecinde değerler eğitimi için hangi yaklaşımların kullanılabileceği, bu yaklaşımların programda yer alan değerlere, kazanımlara ne tür etkinlikler ile uyarlanabileceğine ilişkin açıklama ve etkinlik örneklerine yer verilmemiştir.

2.2.4. Değerler eğitimi yaklaşımları

Değerler eğitimi kişinin ahlaki ve kişisel gelişiminde önemlidir. Bu sebeple değerler kişilere rastgele verilemez. Alanın uzmanları değer eğitimi aktarımında farklı yaklaşımları kabul etmişlerdir. Farklı yaklaşımların temel amacı, kişilere değerlerin en doğru biçimde aktarılmasıdır.

Bütüncül bir kişilik, vicdani değerlere sahip, ahlaklı bireyler yetiştirmek toplumun en büyük hedeflerindendir. Ancak bu hedeflere ulaşmak kolay değildir. Bireylerin değer sistemleri, çocukluk döneminde ailelerinden ve çevrelerinden edindikleri deneyimlerle şekillenir ve daha sonrasında okulda gelişebilir (Köylü, 2019). Ailelerin ve öğretmenlerin öğrencilere değerleri etkin bir şekilde kazandırma sürecinde bilinçli olması esastır. Öğretmenler, rol model olmalı ve değerle eğitimini sınıf dışına taşımalıdır. Okul ve ailenin bu süreçte iş birliği yapması kritiktir (Ekşi ve Katılmış, 2020).

Değerler eğitimi, belirlenen bir program dahilinde okullarda uygulanmaktadır. Değerler eğitime yönelik farklı yaklaşımlar mevcuttur. Bu yaklaşımlar arasında en yaygın kullanılanları değer telkini, değer analizi, değer açıklama ve ahlaki ikilem yaklaşımlarıdır (Doğanay, 2012). Bu yaklaşımlar ve yaklaşımlarda kullanılan yöntemler, yararlanılan kaynaklar aşağıda tartışılmıştır.

2.2.4.1. Değer aşılama/değerlerin doğrudan öğretimi (telkini) yaklaşımı

Superka ve arkadaşları değer telkin etme yaklaşımını amacına istenen belli bir değeri özümsemek olarak açıklamıştır (Yıldırım ve Demirel, 2020). Değer telkini yaklaşımı bağlamında, değerler genellikle toplumun sosyal ve kültürel normlarına uygun davranış kalıpları olarak algılanmaktadır (Huitt, 2004). Bacanlı (2017) belli birtakım değerleri bilip, öğrencilere bunları kazandırma hedefiyle hedeflemenin diğer aşılama olduğunu ifade etmiş, değer telkininde kullanılan tekniklere modelleme, pozitif ve negatif pekiştirme, sürekli tekrarlama, oyunlar ve simülasyon, rol oynama, keşif öğrenmesi hikâye anlatmayı örnek vermiştir.

Tarih boyunca, insan davranışlarını ve karakterini şekillendirmek için en yaygın tercih edilen yaklaşımın değer telkini olduğu fark edilmiştir. Bazen bu bilinçli olarak tercih edilmiş, bazen de farkında olmadan uygulanmıştır. Değer telkini yaklaşımında temel olarak, öğrencilere bir konu hakkında sürekli tekrar yaparak ve öneriler sunarak bilgi verilir; bu sayede öğrencilerin, bir şeyin yeterince söylendiği ve gösterildiği durumda, bu bilgiyi kabul edip davranışa dönüştürmeleri beklenir (Whitney, 1986).

Akbaş (2015), değer eğitiminde telkin yaklaşımına yönelik uygulamalarda, ilham verici hikâyelerin okunması ve öğretmen aracılığıyla anlatılan ahlaki olayları dinleme gibi çeşitli faaliyetlerden bahsetmektedir. Şekil 2.1’de, değer telkini yaklaşımında kullanılan anahtar kavramlar, yöntemler ve kaynaklar sunulmuştur.

Aşılama Telkin Doğrudan Gösterme	Pekiştireç Model olma Ceza Oyun Taklitler	Öyküler/Masallar Törenler Belirli Gün ve Haftalar Biyografiler Şiirler
Anahtar Kavramlar	Kullanılan Yöntemler	Yararlanılan Kaynaklar

Şekil 2.1. Değer telkini yaklaşımı (Ersoy ve Ünüvar, 2019)

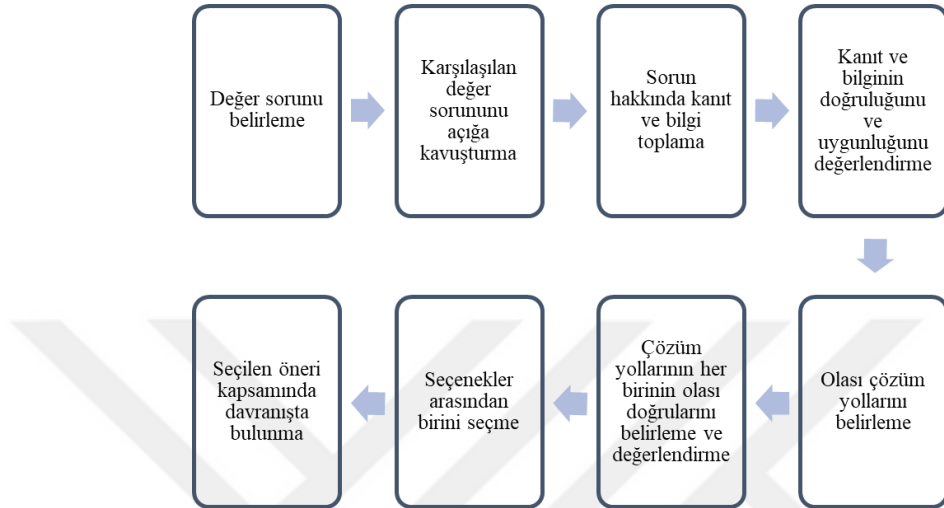
Şekil 2.1’de de görüldüğü üzere değer telkini yaklaşımında masallar, öyküler, şiirler, biyografiler kullanılarak, belirli gün ve haftalardan yararlanılarak, değer bireye aktarılmaya çalışılmaktadır. Bu amaçla değere yönelik pekiştiriciler verilebilir: aile üyeleri öğretmenler ya da tanınmış kişiler model olarak seçilebilir, oyunlar ve taklitlerden yararlanılabilir. Ancak model olarak seçilen kişi, bu kişinin özellikleri, davranışları ve sözleri ile davranışları arasındaki tutarlılık son derece önemlidir. Model seçiminde ve modelin davranışlarında dikkatli olunması gerekmektedir.

2.2.4.2. Değer analizi yaklaşımı

Değer analizi, sosyal bilimler eğitimcileri tarafından oluşturulan bir değer eğitimi metodolojisidir. Bu yaklaşımın temel hedefi, bireylerin değerlerle ilgili karşılaştıkları zorluklara bilimsel araştırma ve mantıksal düşünme süreçlerini kullanarak çözüm bulmalarına destek olmaktır (Doğanay, 2012).

Değer analizi yaklaşımı, bireylerin duygularından ziyade mantıklarıyla hareket ederek düşüncelerini ve muhakeme yapmalarını amaçlamaktadır (Naylor ve Diem, 1987). Bu metodoloji, öğrencilere yaşamlarındaki sorunları çözmek için gerçek kanıtlar üzerinden çalışma fırsatı sağlar. Değer analizi yaklaşımını benimseyen bir öğretmen, öğrencilere günlük yaşamda karşılaşılan ve değer sorunları içeren örnek olaylar sunar. Bu örnek olaylar, gerçek yaşamdan alınmış olabileceği gibi, aynı zamanda gerçek yaşamda

karşılaşılması muhtemel problemleri de içerebilir. Böylece öğrenciler, değerleri bilimsel bir perspektifle anlamlandırıp içselleştirmiş olurlar (Seefeldt, 2004). Değer analizinde kullanılan aşamalar Şekil 2.2’de verilmiştir (Welton ve Mallan 1999’dan akt. Akbaş, 2015).

Şekil 2.2. Değer analizi aşamaları (Welton ve Mallan 1999’dan akt. Akbaş, 2015)

Şekil 2.2’de değer analizi yaklaşımında ilk aşamanın değere yönelik bir problem durumunun belirlenmesi ve verilen durumdaki değer sorununun açıkça tanımlanması olduğu görülmektedir. Sorunun açıklığa kavuşturulmasının ardından öğrenciler bilimsel süreç becerilerini kullanarak soruna yönelik bilgi toplar, toplanan bilgilerin doğruluğunu değerlendirir, olası çözüm yolları üretir. Üretilen çözüm yollarının sonuçlarının değerlendirilmesinin ardından birey uygun bulduğu çözüm yollarından birini özgür iradesi ile seçer. Son aşamada seçimine yönelik davranışlar sergilemesi beklenir.

2.2.4.3. Değer açıklama (belirginleştirme) yaklaşımı

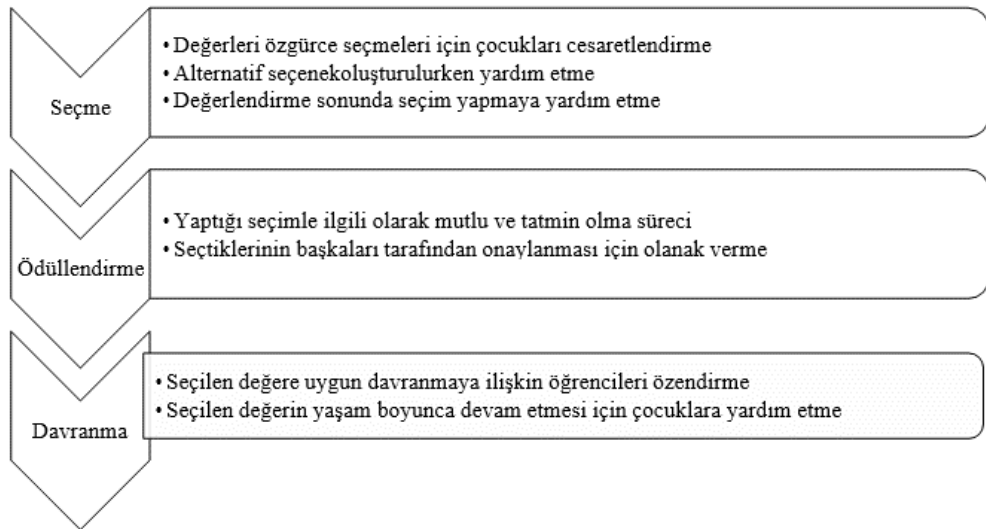
Değerlere herkes tarafından aynı anlamlar yüklenmeyebileceği gibi aynı zamanda değerlerin önem derecesi de farklılık gösterebilir. Bu durum değerlerin öğretim yolunu da doğal olarak etkilemektedir. Değeri belirginleştirme yaklaşımının esas çıkış noktası da bizim karşıdaki kişiye öğretmek istediğimiz değerlerden çok karşıdaki kişi için hangi değerlerin önem arz edip etmediği ve buna net anlamlar yüklediğidir (Demirel Balık, 2016). Bu yaklaşımda öğretmenin misyonu, öğrencinin kendini o değer içinde bulacağı ortamı hazırlama, değer yargılarını oluşturmaya olanak verme ve duyarlı bir kişi olarak yaşamla mücadele etmesine yardım etmektir. Bunları yaparken de çocuğun çok fazla

yaşam alanına girmemeye, çocuk tarafından yanlış anlaşılmanmaya ve bütün değerlerin bu şekilde kazandırılabilceğı yanılıısına da düşmemek gerekir (Akbaş, 2004).

Değer açıklama yaklaşımı, öğrencilerin benimsedikleri değerlerinin farkına varmalarını ve bu değerlere karşı duyarlılıklarını artırmayı amaçlayan bir yöntemdir. Bu metodolojiyi benimseyen eğitimciler, öğrencilerin düşüncelerine saygı gösterir ve kendi düşüncelerini özgürce ifade etmelerine yardımcı olurlar. Bu şekilde saygı gören öğrenci, kendini özgür hisseder ve değerlere yüklediğı anlamı kolayca ifade edebilir.

Değer açıklama yaklaşımında öğrenciler kendi değerleriyle ilgili mantıksal açıklama yapmak üzere düşünme konusunda desteklenir. Öğretmenler burada belli bir değere yönlendirme yapamamaya özen göstermelidir (Katılmış, 2010). Değer açıklama yaklaşımı kişinin kendi değer sistemini kurmasına yardımcı eder. Bu yaklaşım değer ne olduğundan ziyade nasıl oluştuğıyla ilgilenir (Akbaş, 2015).

Kirschenbaum (2000'den aktaran Yıldırım ve Demirel, 2020), değer açıklamanın üç aşamasından bahsetmektedir. İlk olarak değer içerikli bir konu ya da sorun seçilir. İkinci aşamada grup lideri katılımcıların düşünmesini, konuşmasını sağlayacak bir soru sorar ya da etkinlik başlatır. Üçüncü aşamada öğretmen özgür bir ortamda öğrencilerin her alternatifi ve bu alternatiflerin sonuçlarını gözden geçirmelerini sağlar. Öğrencilerin otorite baskısı olmadan değerini seçer. Katılımcı seçmiş olduğu değer ve bu değere uygun davranışları belirleyerek, neyi ödüllendirdiğini, neyi takdir ettiğini, neye saygı duyduğunu fark ederek seçtiğı değere tutarlı tarzda hareket eder. Şekil 2.3'te değer açıklama yaklaşımında değerlerin kazanılma aşamaları verilmiştir.

Şekil 2.3. Değerlerin açıklaması (belirginleştirilmesi) yaklaşımında değerlerin kazanılma aşamaları (Kurtdele Fidan, 2019)

2.2.4.4. Ahlaki muhakeme yaklaşımı

Ahlaki muhakeme yaklaşımı Kohlberg'in ahlaki gelişim evrelerine dayanmaktadır (Savage ve Armstrong 1996). Ahlaki muhakeme yaklaşımında çocukların ahlaki yargı sistemlerini belirlemek amacıyla ahlaki ikilemler kullanılır. (Yıldırım ve Demirel, 2020) Bu yöntemde öğrencilere ahlaki ikilem barındıran bir surum ya da olay verilir. Öğrencilerin verdikleri yanıtlara bakılarak, hangi evrede olduğu belirlenir (Eggen ve Kauchak, 1997). Bu yaklaşımla değer kazandırmak hedefleniyorsa tüm öğrencilerin görüşlerini özgürce açıklayabileceği bir ortam sağlanmalı, öğretmen tarafından yönlendirme yapılmamalıdır (Kohlberg, 1976'den aktaran Edgington, 2002).

Hangi yaklaşım seçilirse seçilsin değerler eğitiminin toplumsal açıdan önemi göz önüne alındığında, değerler eğitimi farklı sosyal ortamlarda kendine yer bulmakta bireylere çeşitli görev ve sorumluluklar yüklemektedir.

2.2.5. Çeşitli sosyal ortamlarda değerler eğitimi

Bu bölümde aile, okul ve çevre gibi toplumsal ortamlarda değer eğitimi ele alınmıştır.

Aile: Çağdaş eğitim anlayışına göre, çocuk eğitiminde aileye (anne-babaya) düşen belirli sorumluluklar bulunmaktadır. Bu sorumluluklar şu şekilde özetlenebilir (Ekşi ve Katılmış, 2016):

- Çocuğa ve onun geleceğine ilgi gösterme,
- Çocuğa ve onun geleceğine ilişkin sorumluluk üstlenme,
- Çocuğun gelişim özelliklerini anlama ve onu tanıma,
- Zengin ve tutarlı ilişkilerin olduğu bir çevre sağlama,
- Çocuğa birey olarak saygı duyma

Çocuğun ilk toplumsal çevresini oluşturan ailenin çocuk üzerindeki etkisi yoğundur. Aile, çocukları yetiştirme biçimleriyle ve tutumlarıyla da çocuğun kişiliğinin oluşmasını geniş ölçüde etkiler. Aileler toplumsal değerler sistemini çocuğa aktararak toplumsallaşma sürecine de katkıda bulunur (Köylü, 2019).

Okul: Okul, toplumsal yaşamın gerektirdiği birlikte hareket etme belirli bir kültür oluşturma ve bu kültürü yeni nesillere aktararak devamlılığı sağlama, özellikle toplumun ihtiyaç duyacağı bilgi ve beceriye sahip uzmanları yetiştirme gibi amaçları gerçekleştirmek için oluşturulmuş kurumsal bir yapıdır (Erkan, 2019). Çocuğun en

önemli sosyalleşme basamaklarından olan okul ortamı ilk arkadaşlıkların ve gruplaşmaların görüldüğü dönem olarak addedilmektedir. Bu dönemde aile ile ilişkilerin oranı azalmakta, bireysel oyunlardan uzaklaşmalar görülmektedir. Gruplaşma çağı olarak da değerlendirilen bu dönem çocuk için hem bir gereksinim hem de zorunluluktur. Artık kendisinin ve çevresinin daha fazla farkında olan çocuk okula başladığında anne-baba tarafından desteklendiğini, takdir edildiğini ve önemsendiğini hissetmelidir (Yavuzer, 2002). Demokratik toplumun kendine özgü değerleri vardır. Böyle bir toplumda bu değerlerle ilgili olarak öğrenciye kendini ifade etme, karar verme ve kendini bu değerlere adanma fırsatı okullarda verilmelidir.

Toplum: Toplum, belli davranış ve hareketleri genel olarak onaylar ya da onaylamazsa bu, o hareketin doğru ya da yanlış, uygun ya da uygunsuz olduğunu gösterir. Bu onaylamalar, davranışından dolayı kişiye toplumun verdiği ödül ya da cezalar kişilerin davranışlarını değerlendirme biçimleriyle yakından bağlıdır. Bir kahraman ödüllendirilirken, suçlu ise cezalandırılır (Akbaş, 2004).

Görüldüğü üzere toplum tarafından yönlendirilen, geliştirilen değerlerin bireylere aktarılmasında ilk basamak ailedir. Ailede başlayan sosyalleşme süreci okulda devam etmektedir. Aydın ve Gürler (2012) çocuklara değerlerin öğretiminde anne babaların ve öğretmenlerin etkilerine ve öğretici rollerine dikkat çekmektedir. Bu öğretici rollerin bilinçsizce ve rastgele yapılmasının sonuçlarının kestirilemeyeceği bu nedenle anne baba ve öğretmenin değerlerle ilgili davranışlarının doğru, tutarlı ve sürekli olmasının gerektiğini vurgulamaktadır. Eğitimde beceri ve kazanımların ediniminde olduğu gibi değerler eğitiminde de okul aile iş birliği son derece önemlidir.

2.3. Okul Aile İş birliği

Okulu doğrudan veya dolaylı olarak etkileyen grup ve kurumlar okulun yakın çevresini oluşturmakta bu çevrenin en etkili olan bileşenleri ise aileler, okul aile birlikleri, işverenler ve basın kuruluşları olarak görülmektedir. Toplumun en küçük yapı taşı olan aile kurumu, okul ile iş birliği içinde hareket ederek çocuğun okul ve ev yaşamının birbirini tamamlamasını desteklemektedir (Erkan, 2019). Çocuğun toplumsallaşmasının ilk basamaklarından olan ailenin sosyal yapısı çocuğun gelişiminde önemli bir etkidir. Aile üyeleriyle kurulan ilişkilerin niteliği, onun tutum ve davranışlarının temelini oluşturur.

Çocuklar kişilik gelişimi paralelinde sosyal ortamlardaki ilişkilerini de ailelerinden görmüş oldukları iletişim yöntemlerini kullanarak gerçekleştirirler. Ailenin doğal ortamından etkilenme sonucunda ortaya çıkan etkileşim ve iletişim, olumlu ya da olumsuz olabilmektedir. Olumlu iletişim sayesinde uyum, empati, anlayış, iş birliği gibi pozitif davranışlar gözlemlenebilirken, olumsuz iletişim sebebiyle uyumsuzluk, çatışma, hırçnılık gibi negatif davranışlar da gözlemlenebilmektedir (Üstün, 2019).

Çocuk ilk eğitimini aile ortamı içerisinde almaktadır. Ancak her aile kendi kapasitesi kadar sağlayabildiği bu eğitimle, çocuğun sağlıklı gelişimine yeterli desteği verememektedir. Bu nedenle aileler çocuklarının ihtiyaç duyacağı öğrenmeyi daha etkin kılabilme ve onları iyi yetiştirebilmek için kendi becerilerini de geliştirmeye gereksinim duymaktadırlar. Çocuğun gelişiminde en büyük sorumluluğa sahip olan ailelerin anne-babalık becerilerinin artırılmasına yönelik çeşitli programlar düzenlenmektedir. Bu programlar aracılığıyla aile bilinçlendirilmekte çocuğa yaklaşım konularında farkındalık kazandırılmaktadır. Aile eğitiminde ailenin sorumluluğunun sadece çocuğun temel ihtiyaçlarını karşılamakla sınırlı olmadığı kavranması, çocuğun zihinsel, duygusal ve sosyal yönden de geliştirilmesinin gerekli olduğu ve bu sürecin uygun koşullarda yönetilmesi amacıyla oluşturulduğu bilinmelidir (Erkan, 2019)

Çocuğun sosyal gelişiminde en büyük etkiye sahip olan aile, doğumdan itibaren yaşanan dünyanın anlamlandırılmasına ve öğretilmesine yardımcı olur. Aileler doğrudan ya da dolaylı olarak bilgi aktarımında bulunurlar, kültürel değerleri güçlendirirler böylece çocuğun sosyalleşmesini sağlarlar. Ancak çocukların yaşları büyüdükçe ailelerin onlara ayırdıkları zaman gittikçe azalır; bu durum da çocukların eğitim başarılarını olumsuz etkileyebilir (Shaw ve Feldman, 2007).

Erdoğan ve Demirkasımoğlu (2010), eğitimin formel yönünün öneminin yanı sıra informal yönünün de geliştirilmesi gerektiğini belirtmiştir. İnfomal eğitimde özellikle aile önemli rol oynamaktadır. Eğitimciler bunun bilinciyle hareket ederek ailelerle iş birliği yapmalı, onları eğitimin içerisine dâhil etmeli; böylece çocuğun nitelikli gelişimini desteklemelidir. Ailelerin eğitim ortamına dahil oldukları andan itibaren çocuk gelişimi, psikolojisi ve eğitimi gibi alanlarda eğitim almaları kendileri için yüksek motivasyon kaynağı oluşturur. Böylece çocuklarına olan yaklaşımlarının doğruluğu veya yanlışlığı hakkında bilgi edinirler.

Aile katılımı ile ilgili anne-baba görüşleri özelinde yapılan araştırmada annelerin çocukların ihtiyaçlarını karşılama, eğitim faaliyetlerini destekleme ve okul süreçlerine

katılım konusunda babalara göre daha ön planda rol üstlendiği görülmüştür. Günümüz çalışma koşullarında annenin de çalışma temposuna katılması sonucunda babaların da çocuğun gelişimi ve eğitiminde söz sahibi olmaya ve okuldaki aile katılım etkinliklerinde görev almaya başladığı sonucu ortaya çıkmıştır (Orçan-Kaçan, Dönmez ve Kimzan, 2020). Ancak birçok kültürde ailelerin eğitime katılım rollerinde bölgesel farklılıklar görülebilir. Bu durum eğitimde aile katılımına yönelik pek çok aile katılım modelinin geliştirilmesini mümkün kılmıştır.

2.3.1. Eğitimde aile katılım modelleri

Aile katılımının tanımı ve ögelerine geçmeden önce anne baba ifadesinin Hornby (2011) tarafından kullanımına bakıldığında, ifadeyi çocuğun ana babası rolünde bulunan herhangi bir kişiyi simgeleyen bir kavram olarak tanımladığı görülür. Bu kavram; anaları, babaları, büyükanneleri, büyükbabaları ve geniş ailenin diğer üyelerini, ayrıca koruyucu ana babaları ve vasi olarak hareket eden diğer kişileri de içerebilir. Buradan hareketle bu çalışmada anne baba katılımı, yerine aile katılımı kavramı kullanılacaktır. Böylece aile katılımı kavramına uygun şekilde zenginleştirilen içerikler yoluyla, koruyucu ailelerin yanında kalan öğrencilerin, parçalanmış ailelerin, anne ya da babasını kaybetmiş öğrencilerin hassasiyetlerinin ve karşılaşılabilecekleri güçlüklerin dikkate alınabileceği ve aile katılım uygulamalarının uygun şekilde zenginleştirilebileceği öngörülmektedir.

Eğitimde aile katılım uygulamalarının uzun bir geçmişi olduğu görülmektedir. Ailelerin çocuklarına duyduğu sevgi, yüzyıllardır sayısız aileyi çocuklarının akademik ve psikolojik başarılarını sağlamak için gerekli fedakarlıkları yapmaya sevk etmiştir (Jeynes, 2007). Cömert ve Güleç (2004) ise aile katılımını; ailelere destek verilmesi, eğitime dahil edilmeleri, okul ile ev arasında sürekli etkileşim sağlanması, çocuğa ilişkin bilgilerin paylaşılması etkinliklerinin tümü olarak açıklamıştır. Lindberg (2014) aile katılımını, öğrencinin gerek akademik gerekse bireysel gelişimini sağlamaya/desteklemeye dönük sürekli ve sistematik bir yaklaşım olarak tanımlamıştır; bu doğrultuda ana baba ve öğrencilerin bilgilendirilmesinin, öğretmen ve okul yönetimi ile sürekli ve aktif iletişim kurulmasının, ailelerin eğitim-öğretim etkinliklerine gönüllü katılımının, toplumsal kaynakların hem aile hem de öğrenci yararına kullanılacağı fırsatların oluşturulmasının bu kapsamda yapılabilecek etkinlikler olabileceğini belirtmiştir.

Ho Sui-Chu ve Willms (1996), ailelerin çocuklarının eğitimine dört farklı biçimde katılım gösterebileceklerini belirtmektedir. Bunlar şöyle sıralanabilir;

- Çocukları ile okul etkinliklerini tartışma, okul ve okulda neler öğrendikleri hakkında konuşma,
- Çocuklarının okul dışında katıldıkları etkinlikleri gözlemleme, çocukları denetleme ve okulun dışında nasıl zaman geçirdiklerini izleme,
- Okul etkinliklerine katılma, aile toplantılarına gitme, öğretmenlerle görüşme ve eğitim etkinliklerinde okulda gönüllü olma,
- Tüm okul personeli ile iletişim kurma ve okul etkinliklerine sürekli katılım sağlama olarak belirtilebilir.

Green vd. (2007), çalışmalarında aile katılımının çocuğun okul yaşamı boyunca sürmesi gereken ve hem okuldaki çalışmalarını hem de ev hayatını kapsayan bir süreç olduğunu ifade etmektedir. Buna göre evdeki ana baba katılımı; ödevlere yardım etme, ödevleri gözden geçirme ve çocuklarının gelişimini izleme gibi ana baba davranışlarını içermektedir. Okuldaki ana baba katılımı ise ana baba öğretmen görüşmeleri, çocuklarını sınıfta ve okul etkinliklerinde gözlemleme, sınıf gezilerinde gönüllü olma, okulun ihtiyaçlarına önem verme şeklinde gerçekleşir.

Sosyal bilimciler, ana baba katılımı alanında yaptıkları çalışmaların sonuçlarından yola çıkarak çeşitli kuramlar ve modeller oluşturmuşlardır. Aşağıda bu yaklaşımlar ayrıntılı olarak tartışılmaktadır.

2.3.1.1. Hornby'ın aile katılım modeli

Hornby (2011), ana baba katılımı ile ilgili ana baba ve okul personeli ilişkilerinde farklı varsayım, hedef ve strateji düzenleriyle tanımlanan çeşitli modeller belirlemiştir. Aile katılımını sınırlandıran özelliklerden katılımı etkin bir şekilde arttıranlara doğru farklılık gösteren bu modeller aşağıda ayrıntılı olarak verilmiştir (Hornby, 2011):

Koruyucu model: Öğrencileri eğitmek öğretmenin işidir, aileler çocukların okula vaktinde gelmesi, araç gereçlerinin tam olması ile ilgili olmalı, eğitim sürecine katılarak zarar vermemelidir.

Uzman model: Öğretmen ve aileler arasında karşılıklı bir iletişim olmaz. Anne babalar bilgi alan ve uygulayandır, uzman olan öğretmendir.

Geçiş modeli: Ana babaların görüşleri önemsenir ve kaygıları ile ilgilenilir. Böylece, ana babaların modelden memnun kalma olasılığını arttırmakta ve öğretmenlere bağımlı olma eğilimlerini azaltmaktadır.

Zenginleştirilmiş program modeli: Bu modelde ana baba katılımının odağı, okullardaki öğretim programları ve yönergeler üzerinedir. Modelin ana problemi, uygulanmasında okulların ana babalara tanıdığı, öğretmenlerin ne öğrettikleri ve nasıl öğrettikleri hakkında tavsiye verme izninin çoğu öğretmeni rahatsız etmesidir.

Tüketici modeli: Modelde, öğretmenler ana babaları etkin bir role yerleştirerek onlara saygı gösterirler. Öğretmenin rolü, ana babaların görüşlerini dinlemek ve onların var olan seçenekler arasından tercihte bulunmalarına yardım etmektir. Modelde ana babalar çocuklarının eğitimsel ihtiyaçlarını karşılama konusunda uzman rolündedirler. Öğretmenlerin çocuklarla ilgili her açıdan kendilerini yeterli görmeleri ve ana babalarla ilişkilerinde tek uzman rolünü benimsemeleri, modelin yapısına aykırıdır.

Ortaklık modeli: Bu model öğretmenlerin eğitimde, ana babaların da çocukları üzerinde uzman olarak görüldüğü bir modeldir. Öğretmenlerle ana babalar arasındaki ilişki, sorumluluğun paylaşımını ve çocukların en etkin şekilde eğitilmesini hedefleyen bir ortaklıktır

Hornby'nin aile katılımı alanyazınına sunduğu altı katılım modelinden uygulanması sırasında en etkili olabilecek olan ortaklık modelidir. Ortaklık modeli incelendiğinde etkili aile katılımı özellikleri gösterdiği, olumlu katılımı desteklediği görülmektedir.

2.3.1.2. Hoover-Dempsey ve Sandler'in aile katılım modeli

Bu modele göre ailenin katılımı, katılımın sağlandığı çevrenin durumundan, ortamın iklimi gibi pek çok etkenden etkilenir. Gerekli imkanlar sağlandığında akademik süreç başarı ile sonuçlanır. Diğer modellerden farklı olarak bu model için katılımı ailelerin algısal ve kişisel özellikleri üzerinde durulmaktadır. Bu modelde beş aşamalı yapı görülmektedir (Hoover-Dempsey ve Sandler, 1997; Tekin, 2011).

Birinci aşama: Aşamanın ilk evresinde roller belirlenir ve öğrencinin akademik sürecinde anne ve babaların yeterliliği, okuldan gelen ailelere yönelik gerek şahsi gerekse genel davetleri nasıl algıladığı, öğrencinin ailelerinin katılımına yönelik özel talepleri ele alınır. Bu aşamadaki bağlam değişkenleri; ailelerin bilgi ve becerileri, ailenin kültürü, anne ve babaların katılıma ayırdıkları zaman ve bu süreçte harcadıkları enerjinin verimliliği; okuldaki etkinliklere katılımı, anne ve babaların öğretmen ve okul idaresi ile olan diyalogu, ailelerin çocuklarının başarılarından beklentileri, hedefleri ile bu doğrultuda evde hazırladıkları katılım etkinlikleri olarak belirlenmiştir.

İkinci aşama: Modelin bu aşamasında çocuklarının öğrenmeleri için destekleyici davranışlarının bütünü ele alınır (güdüleyici davranışlar, pekiştiriciler, örnek davranışlar).

Üçüncü aşama: Aşamanın bu kısmında anne ve babalarının ikinci aşamadaki davranışlarının çocukları açısından nasıl algılandığı ele alınır.

Dördüncü aşama: Bu aşamada ise ele alınan konular, öğrencinin akademik öz yeterliği ile çalışmalarını düzenleyebilme, sorumluluklarına olan farkındalığı, motivasyonu, öğrenmelerine yönelik geliştirdiği stratejilerini uygulayabilme yetisi, başta öğretmeni olmak üzere sosyal çevresi ile olan etkili iletişimi gibi konulardır.

Beşinci aşama: Tüm bu aşamaların sonucunda öğrencinin akademik başarısına ulaşılmaktadır. Öğrencinin akademik başarıya ulaşmadaki sürecin devamında gelen sonuç çıktısı modelin beşinci aşamasıdır (Hoover-Dempsey ve Sandler, 1997).

Hoover-Dempsey vd. (2005), modelle ilgili çalışmaların sonucunda aileler, çocuklarının akademik sürecine katıldığında daha etkili sonuçlar alındığını gözlemlemiştir. Okullar anne ve babaların katılımını artırmak için öğretmen ve yöneticileri sürece dâhil ettiğinde ise etkili okullar dolayısıyla da güçlü bir toplum için sağlam temeller atılmış olacaktır.

2.3.1.3. Berger'in aile katılım modeli

Berger aile katılım modelinde ailelerin çeşitli roller vasıtasıyla çocuklarının eğitimlerine katılım sağlayabileceklerini açıklamıştır. Bu modelde ailelere yüklenen roller şunlardır (Berger, 2008):

Öğretici olarak aile: Aileler bilgi ve deneyim sahibi olduğu konularda çocuklarının öğrenmelerine destek olabilir, karşılaştığı sorunları çözmesine yardımcı olabilir, çocuklarının yanlış bilgilerini düzeltebilir ve çocuklarının entelektüel gelişimlerine katkı sağlayabilir.

Karar verici olarak aile: aileler okullarda kurulan kurul ve komisyonlarda görev alabilir, kendileri ve çocuklarını ilgilendiren konularda karar verme sürecine katılabilir.

Gözlemci olarak aile: Aileler ev ortamında, ödevlerini yaparken çocuklarını gözlemleyebilir. Ayrıca okula gelerek çocuklarının davranışlarını, arkadaşlık ilişkilerini, derslerini gözlemleyebilirler.

Geçici gönüllü olarak aile: Aileler geçici olarak okulda, okul dışında gerçekleştirilen etkinliklerde öğrencilere ve öğretmene destek sağlayabilir.

Gönüllü kaynak olarak aile: Hazırlanan bir form yoluyla ailelere meslekleri, ilgi

alanları, yetenekleri doğrultusunda okulda destek olabileceği etkinlik ve uygulamalar sorulabilir. Ailelerin gönüllü oldukları çalışmalara katılımı sağlanarak kaynak olarak ailelerden yararlanılabilir.

İstihdam kaynağı olarak aile: Okulda kurulacak öğrenme merkezi ile ailelerin okulda bulunmaları sağlanabilir. Bu merkezde haftalık düzenli materyal geliştirme, kendi çocuklarının okumalarını dinleme, münazaralar yapma çalışmaları yapılabilir.

2.3.1.4. Epstein'in aile katılım modeli

Epstein (2008), aile katılımına ilişkin geliştirdiği ana baba katılım modeliyle, ana babayı odak noktasına alarak altı katılım çeşidine vurgu yapmaktadır. Bu katılım çeşitleri şunlardır.

Ana babalık (ebeveynlik) tüm ailelere çocuk ve ergen gelişimini anlamada yardım etme ve çocukları destekleyen ev ortamları oluşturma olarak tanımlanmaktadır.

İletişim kurma için okul programları ve çocukların gelişimi ile ilgili çift yönlü, etkili iletişim biçimleri tasarlanması ve yürütülmesi denilebilir.

Gönüllülük okulda, evde ve diğer yerlerde okulun ve öğrencinin etkinliklerini desteklemek için yardımı ve desteği organize etme ve kuvvetlendirme olarak belirtilmiştir.

Evde öğrenme ailelere öğrencilerin ödevleri, öğretim programı etkinlikleri ve kararlarla ilgili yardım, bilgi ve fikir sağlama olarak tanımlanmıştır.

Karar verme için okul kurullarında tüm sosyal çevrelerden ana babaları temsilciler ve liderler olarak bulundurma, okul kararlarında tüm ana babalardan girdi sağlama denilmektedir.

Toplumla iş birliği yapma okulları, öğrencileri ve ailelerini güçlendirmek ve desteklemek için topluluğun kaynaklarını ve hizmetlerini tanımlama ve tamamlama, topluluğa yarar sağlama ve öğrencilerin öğrenme fırsatlarını artırma için etkinlikler düzenleme olarak belirtilmektedir. Katılım çeşitleri, çift yönlü iletişim gerektirir. Böylece eğitimciler ve aileler birbirleriyle bilgi ve fikir alışverişinde bulunurlar ve çocukların eğitimi için paylaştıkları sorumlulukları fark ve kabul ederler.

Epstein'in modelinde okul ve toplum, ailenin ekseninde ve odağında ele alınmakta ve eğitimde aile katılımının önemini altını çizilerek vurgulanmaktadır. Millî Eğitim Bakanlığının öğretim programlarında yenileme çalışmalarına yönelik yayınladığı kitapçıkta değerler eğitiminin, öğretim programlarının ana odağını oluşturduğu

belirtilmiş, değerler eğitiminin sadece sınıf ortamında kalmaması okul aile iş birliğinin sağlanmasının gerekliliği vurgulanmıştır (http-2). 2018 yılında yenilenen bu programlardan biri de İlkokul Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı'dır. Hayat Bilgisi dersinde değerler eğitiminde okul aile iş birliğini sağlamak için yapılacak en etkili yol aile katılımı uygulamalarıdır.

2.4. Hayat Bilgisi Dersinde Değerler Eğitiminde Aile Katılımı

Değerlerin bireylere kazandırılmasında, aile, okul ve çevre, değerler eğitiminin önemli sorumluluklarını üstlenir ve etkileri üzerinde belirleyici bir rol oynar. Aile, bireyin ilk öğrenme deneyimlerine ev sahipliği yapması nedeniyle aynı zamanda değerler eğitiminin temelini oluşturan bir kurumdur (Aslan, 2016). Değerler eğitiminde aile katılımının önemine ilişkin, alanyazında belirtilen bazı çalışmaların ortaya koyduğu ailelerin görev ve sorumlulukları şu şekildedir (Fan ve Chen, 2001; Çelenk, 2003; Şahin Tezel ve Ünver, 2005; Aslanargun, 2007; Küçükyılmaz, 2011):

- Aileler, öğretmenlerle sürekli ve etkili bir iletişim kurmalıdır.
- Çocuklarına değerleri kazandırmak amacıyla, aileler öğretmenleriyle iş birliği yapmalıdır.
- Okul içinde ve okul dışında düzenlenen değer eğitiminde aile katılımlı etkinliklere gönüllü ve istekli olarak katılmalıdır.
- Aile çocuğa okulda kazandırılan değerleri, ev ortamında pekiştirmesi için yardımcı olmalıdır.
- Evde çocuklarının değer eğitimine katkı sağlayacak uygun öğrenme ortamları oluşturmaktadır.
- Aileler çocuğunun ev ortamındaki değer eğitimine yönelik davranışları hakkında öğretmeni bilgilendirmelidir.
- Aileler değer eğitiminde kendi görev ve sorumluluklarının farkında olmalıdır.

Bireylere bilinçli bir şekilde değer eğitimi verilmesi amacıyla düzenlenen planlı ve programlı etkinliklerin önemi üzerinde duran çalışmalar mevcuttur (Katılmış ve Balcı, 2017). Bu etkinlikler planlanırken, bireyin ailesinden bağımsız düşünülmesi olanaksızdır. Okul ve aile arasındaki iş birliği, etkili bir değer eğitiminin temelini oluşturabilir (Özbay, 2021). Değer eğitimi, okul ve aile arasında sürekliliğin sağlanabilmesi için karşılıklı desteklenmelidir; okulda verilen değer eğitimi evde, evde verilen değer eğitimi ise okulda desteklenmelidir (Driessen, Smit ve Slegers, 2005; Şahin Tezel ve Ünver, 2005).

Aile katılımı, öğrencinin okulda edindiği bilgi, beceri, tutum ve değerleri günlük yaşamında uygulayabilmesi ve bu sürekliliği sağlayabilmesi için aile-okul, aile-öğrenci iletişim ve etkileşimlerinin artırılmasını ifade eder (Türe ve Deveci, 2017). Demircan (2012), aile katılımını, çocuğun başarıya ulaşması için aile ile okul arasındaki etkileşimin artırılması, ailenin sürekli bilgi alışverişinde bulunması, aile-çocuk-okul ilişkilerinin geliştirilmesi ve ailenin okul etkinliklerine katılması olarak tanımlamaktadır. Aile katılımı genel olarak, anne ve babaların çocuklarının eğitim sürecine katkıda bulunmak üzere sürece dahil edilmesi olarak anlaşılabilir (Jeynes, 2005; Erdoğan ve Demirkasımoğlu, 2010; Keleş ve Dikici Sığırtmaç, 2016; Aktamış, 2017).

Değerler eğitiminde aile katılımının gerçekleştirilmesi, öğrenci, anne-baba, öğretmen ve okul açısından bir dizi fayda sağlamaktadır. Aile katılımının öğrenciye sağladığı yararlar şu şekilde özetlenebilir (Cömert ve Güleç, 2004; Ömeroğlu ve Kandır, 2006; Çamlıbel Çakmak, 2010):

- Öğrencinin yaşamda başarılı bir birey olma şansının artması,
- Aile ve öğretmenin aynı ortamda bulunmasının çocukların güvenli ve mutlu hissetmelerini sağlaması,
- Öğrencinin evdeki ortamını etkili bir öğrenme-öğretme ortamına dönüştürmesi,
- Değerlerin kazanımında kalıcılığın ve sürekliliğin sağlaması,
- Evde ve okuldaki değer eğitimi arasında eşgüdüm oluşması,
- Öğrencilerin bilişsel, duyuşsal ve sosyal becerilerinin gelişimine katkıda bulunması.

Değerler eğitiminde aile katılımının sağlanmasının aileye de birçok yararı bulunmaktadır (Zembat ve Unutkan, 1999; Cömert ve Güleç, 2004; Poyraz ve Dere, 2011):

- Çocuklarının değer eğitiminde kendilerinin de söz ve rol sahibi olduklarının farkına varılması,
- Çocuklarının bilişsel, sosyal ve duyuşsal yönden çok boyutlu gelişimine destek sağlama,
- Değer eğitiminde aile katılımı etkinlikleri aracılığıyla kendi ilgi, yetenek ve becerilerini keşfetme,
- Çocukları ile etkili bir iletişim kurma,
- Bilmedikleri bir konu hakkında araştırma yaparak kendi gelişimlerine katkıda bulunma.

Değerler eğitiminde aile katılım etkinliklerinin öğretmenlere sağladığı yararları aşağıda belirtilmiştir (Çamlıbel Çakmak, 2010; Aydoğan, 2021):

- Programda yer alan değerleri öğrencilerine tam anlamıyla kazandırma,
- Ailelerle kurulan etkili iletişim sayesinde öğrencileri daha iyi tanıma,
- Görev ve sorumlulukların aileler ile paylaşılma,
- Okulda kazanılan bilgi, beceri ve değerlerin ev ortamına taşınarak bu bilgi, beceri ve değerlerin kalıcılığını sağlama.

2.4.1. Hayat Bilgisi dersinde değerler eğitiminde kullanılabilecek aile katılımı etkinlikleri

Hayat Bilgisi dersi değerler eğitimi için aile katılımını artırmak amacıyla çeşitli etkinlikler düzenlenmelidir. Ailelerle okul içinde ve dışında iletişim kurularak değer eğitiminde aile katılımını sağlamaya yönelik çalışmalar yürütülebilir (Coleman ve Churchill, 2012; Türe, 2018; Epstein, 2019; Ersoy, 2020; Karaçöp, 2020; Temel, 2020; Aydoğan, 2021; Şen, 2021). Aşağıda değerler eğitiminde uygulanabilecek aile katılımı etkinlikleri; aile iletişim etkinlikleri, değerler eğitiminde aile katılımlı evde öğrenme etkinlikleri, değerler eğitiminde aile katılımlı okulda öğrenme etkinlikleri, değerler eğitiminde aile katılımlı okul dışı öğrenme etkinlikleri başlıkları altında açıklanmıştır.

2.4.1.1. Aile iletişim etkinlikleri

Hayat Bilgisi dersinde değerler eğitime aile katılımını sağlamak için, aile iletişimi oldukça önemlidir. Aşağıda aile iletişim etkinliklerini kapsayan telefon görüşmeleri, haber mektupları, aile el kitabı, bültenler ve okul-aile iş birliği defteri başlıkları altında açıklanan etkinliklerle bu iletişim güçlendirilebilir.

Telefon görüşmeleri: Yüz yüze görüşme imkanlarının sınırlı olduğu durumlarda sıkça tercih edilen telefon görüşmeleri, acil durumlarla sınırlı kalmamalı ve etkili bir iletişim ortamı sağlanmalıdır (İşmen ve Yıldız, 1996). Öğretmen, ailelere okulda gerçekleşen değerler eğitimi uygulamaları hakkında bilgi verebilir, ailelere değerler eğitimi konusunda farkındalık kazandırabilir ve aileleri okula davet ederek katılım sağlamalarını teşvik edebilir. Aynı şekilde aileler, evde gerçekleşen değerler eğitimi uygulamaları hakkında öğretmeni bilgilendirebilir (Dinç, 2011; Hornby, 2011).

Haber mektupları: Öğrencinin eğitim süreciyle ilgili bilgileri paylaşarak aileleri bilgilendirmeyi ve katılımlarını teşvik etmeyi amaçlar (Aydoğan, 2021). Değerler

eğitiminde aile katılımını sağlamak için evlere gönderilen günlük, haftalık veya aylık haber mektupları, ailelere değer konularında neler yapılabileceği veya neler yapıldığı hakkında bilgi verir (Deveci, 2014).

Okul-aile iş birliği defteri: Her öğrenci için değerler eğitimiyle ilgili ev-okul iş birliği defteri veya ev ödevi kitabı oluşturularak, ailelerin düzenli olarak bu defteri okumaları beklenir. Aileler, defter veya kitaba notlar yazarak okul ile aile arasında etkileşimli bir süreç oluşturabilirler (Yazar, Çelik ve Kök, 2010).

Aile el kitabı: Okullar, ailelere yönelik hazırlanan el kitapları ile bilgi sunabilirler. Bu el kitapları, okulu tanıtıcı bilgiler, okul kuralları, yapılan etkinlikler gibi içeriklere sahip olabilir ve değerler eğitimiyle ilgili bilinmesi gerekenleri ailelere iletebilir (Temel, Aksoy ve Kurtulmuş, 2020).

Bültenler: Ailelere haftalık veya aylık bültenler hazırlanabilir. Bu bültenlerde, çocuklarla birlikte yapılabilecek etkinliklere ilişkin öneriler, değerler eğitimi etkinlikleri ve fotoğraflar yer alabilir (Ersoy, 2003). Ailelere, değerler eğitiminde katılım sağlamaları için rehberlik eden içerikler sunulabilir.

2.4.1.2. Değerler eğitiminde aile katılımı evde öğrenme etkinlikleri

Ailelerin, okulda öğretilen değerleri evde pekiştirmesi için çocuklarının değerler eğitimi etkinliklerine aktif olarak katılım göstermeleri gereklidir (Gümüşeli, 2004; Aydoğan, 2006). Hayat Bilgisi dersi kapsamında aile katılımı evde öğrenmeye yönelik çeşitli etkinlikler düzenlenebilir. Aşağıda değerler eğitiminde aile katılımı evde öğrenme etkinlikleri; ailelerin öğrenci rolünde olması, ailelerin öğretmen rolünde olması, ev ziyaretleri, ev ödevleri, aile büyükleriyle çalışma, görüntü ve video kayıtları başlıkları altında açıklanmıştır.

Ailelerin öğrenci rolünde olması: Aileler, öğrencilerin öğretmen, kendilerinin ise öğrenci rolünde olduğu aile katılımı etkinlikler ile çocukların okulda edindikleri bilgi, beceri ve değerleri aileleriyle paylaşarak aile bireylerinin de bu kazanımlara ortak olmalarını sağlayabilirler (Deveci ve Selanik Ay, 2014).

Ailelerin öğretici rolünde olması: Türe (2018), Sosyal Bilgiler dersine aile katılımını sağlayabilecek ev etkinliklerinden biri olarak ailelerin öğretici rolünde olduğu etkinlikleri belirtmiştir. Bu, ailelerin bilgi ve deneyimlerini çocuklarıyla paylaşmalarını, okulda öğrenilen bilgilerin pekiştirilmesini ve kalıcı öğrenmenin gerçekleşmesini destekler.

Aile ile oyun: Öğrenciler Hayat Bilgisi dersini alırken oyun çağındadır ve oyunla öğrenmekten mutlu olurlar (Pehlivan, 1997). Bu nedenle Hayat Bilgisi dersinde uygun konularda oyun yönteminin kullanılması kazanımlara ulaşma düzeyini arttıracaktır (Küçükahmet, 2001). Hayat Bilgisi dersinde değerler eğitiminde, aile katılımlı olarak dijital oyunlar oynama, kukla oynatma, hazine avı, iletişim oyunları gibi etkinlikler kullanılabilir.

Ev ziyaretleri: Ev ziyaretleri, ailelerin şartlarını, tutum ve davranışlarını, ev ortamını ve kurallarını gözlemleyebilmek için önemli bir yöntemdir (Aral, Kandır ve Can Yaşar, 2000).

Ev ödevleri: Belirli amaçlara yönelik olarak dışında gerçekleştirilen etkinlikler ev ödevleri olarak adlandırılır (Öztürk, 2015). Öğrencilerden ev ödevleri vasıtasıyla sorumluluklarının farkında olmaları beklenir (Oğuz, 2010). Ayrıca ev ödevleri, okul ile ev arasındaki ilişkide önemli bir role sahiptir. Öğretmenler, ailelere okulda yürütülen eğitim uygulamaları hakkında bilgi verirken aynı zamanda evde gerçekleştirilen eğitim uygulamaları konusunda da bilgi sahibi olur (Öztürk, 2015). Bu bağlamda ev ödevlerinin, ailelere ve öğretmenlere değerler eğitimi uygulamaları hakkında fikir sahibi olmalarını sağladığı söylenebilir.

Aile büyükleriyle çalışma: Aile büyükleriyle yapılan çalışmalar, değer kazanma ve değerler eğitimine ilişkin canlı ortamlardan faydalanma konusunda etkili ve keyifli ortamlar sunabilir. Aile büyüklerinin deneyimleri, öğrencilere bilgi, beceri ve değerler kazanmalarında yardımcı olabilir (Berger ve Riojas Cortez, 2015).

Görüntü ve video kayıtları: Aile katılımı uygulamalarında, çocukların evdeki öğrenme deneyimlerinin görüntü ve video kayıtları alınarak öğretmenle paylaşılması önemlidir (Çağdaş ve Seçer, 2006). Bu, ailelere çocuklarının değerler eğitimi süreçlerine daha etkili bir şekilde katılım sağlama fırsatı sunar.

Aile sohbetleri/toplantıları: Hayat Bilgisi dersinde değerler eğitiminde aile katılımı etkinliği olarak aile üyelerinin değer hakkında görüşlerini paylaştıkları, değere ilişkin örnek bir olayı tartıştıkları ya da değere yönelik yaşadıkları sorunları, birbirlerine yönelik beklentilerini konuşabilecekleri aile toplantılarından/ sohbetlerinden yararlanılabilir.

2.4.1.3. Değerler eğitiminde aile katılımlı okulda öğrenme etkinlikleri

Hayat Bilgisi dersinde aile katılımının sağlanması amacıyla okulda öğrenmeye yönelik çeşitli etkinlikler düzenlenebilir (Türe, 2018; Karaçöp, 2020; Temel, 2020;

Yıldız, 2021). Aşağıda, aile katılımlı okulda öğrenme etkinlikleri başlıkları altında şu etkinliklere değinilmiştir:

Kaynak kişi olarak aileden yararlanma: Aileler sınıf ortamına davet edilerek öğrencilerin günlük eğitim deneyimlerini paylaşmaları ve birbirlerini daha yakından tanımaları sağlanabilir (Gümüşeli, 2004).

Belirli gün ve haftalardan faydalanma: Belirli günler ve haftalar, okulda aile katılımlı etkinliklerin düzenlenmesi için uygun bir fırsattır. Eylül ayından haziran ayına kadar devam eden bu özel günler ve haftalar, bireylerin çeşitli bilgi, beceri ve değerleri kazanmalarına olanak tanır. Öğrenciler, aileleriyle birlikte belirtilen tarihlerde etkinliklere katılıp sunumlar yaparak aktif bir şekilde bu süreçte yer alabilirler. Bu şekilde, aile-öğrenci-okul etkileşimi güçlendirilmiş olur (Deveci ve Çengelci Köse, 2019).

Aile bilgilendirme toplantıları: Eğitim-öğretim yılının başlangıcından itibaren belirli periyotlarda, eğitim süreci kapsamında ailelere bilgi aktarmak amacıyla aile bilgilendirme toplantıları düzenlenebilir (Aydoğan, 2021). Bu toplantılar, aile ile öğretmen arasındaki iletişimi artırmanın yanı sıra öğrencilerin akademik başarılarını geliştirmede önemli bir rol oynamaktadır (Hornby, 2011). Aile bilgilendirme toplantıları, aynı zamanda değerler eğitimi konusunda da düzenlenebilir. Bu toplantılarda ailelere, okul içinde veya dışında katılım sağlayabilecekleri çeşitli değerler eğitimi etkinlikleri hakkında bilgiler verilebilir (Hohmann ve Weikart, 2000).

Aile eğitimi toplantıları: Aile eğitim toplantıları, ailelere çocuklarına nasıl destek olabilecekleri konusunda bilgi sağlamak amacıyla düzenlenebilir. Bu toplantılar, öğretmen gözetiminde olmayan öğrenme ortamlarında ailelerin aile katılımına ilişkin bilgi düzeyini artırmaya yönelik bir yardım sağlayabilir (Morrison, 2003). Hayat Bilgisi dersindeki kazanımlar doğrultusunda düzenlenen aile eğitim toplantıları, ailelere çocuklarının değerler eğitimine nasıl katkıda bulunabilecekleri konusunda bilinçlenmelerine olanak tanıyabilir.

Aile konferansları: Aile konferansları, çocukların gelişimi, başarısı ve davranışsal özellikleri gibi konularda fikir alışverişinde bulunarak çift yönlü iletişimi güçlendirmeyi amaçlayan önemli etkinliklerdir. Bu konferanslarda, öğretmenler, öğrencilerle ilgili dokümanlar, fotoğraflar ve anekdot kayıtları gibi belgelerle donatılarak ailelere bilgiler sunarsa, etkinlik daha etkili olabilir. Aile konferanslarında, ailelere okuma, kişisel, sosyal ve duygusal eğitim ile oyun temelli öğrenme konularında bilgiler verilebilir. Etkili aile

katılımını sağlamak için, katılımcı ailelerin kendilerini güvende hissetmeleri ve uygulayıcıya güvenmeleri büyük önem taşımaktadır (Fitzgerald, 2004).

Aile kütüphanesi: Okul içerisinde uygun bir alanda, değerler eğitimiyle ilgili kaynak kitaplar, dergiler, gazeteler ve aile katılımını destekleyen her türlü yayını içeren bir ortam oluşturularak aile kütüphanesi hazırlanabilir (Ömeroğlu, Yazıcı ve Dere, 2003). Ayrıca, bu kaynaklardan faydalanmak isteyen ailelere ödünç alma olanağı sağlanabilir ve ailelerin oluşturulan kütüphane hakkındaki düşünceleri önemle değerlendirilebilir (Aydoğan, 2021).

Aile Katımlı Söyleşiler: Hayat Bilgisi dersinde değerler eğitimi etkinlikleri çerçevesinde, konusunda uzman kişiler, hedeflenen değere odaklanmış şairler, yazarlar ve sanatçılar ile aile katımlı söyleşiler düzenlenebilir. Bu söyleşilere, konukların yanı sıra aile üyeleri ve öğrenciler de katılabileceği gibi sadece ailelere yönelik de olabilir. Söyleşiler aracılığıyla, değerlere ilişkin tanımlar ve kavramlar detaylı bir şekilde açıklanabilir, katılımcılar arasında beklentiler ve deneyimler paylaşılabilir.

2.4.1.4. Değerler eğitiminde aile katımlı okul dışı öğrenme etkinlikleri

Hayat Bilgisi dersinde değerler eğitimi kapsamında, aile katılımını içeren okul dışı öğrenmeye yönelik çeşitli etkinlikler düzenlenebilir. Bilindiği gibi okul dışı öğrenme ortamları, değerler eğitiminde önemli bir rol oynar ve bu konuda yapılan araştırmalar (Akbaş, 2004; Taşdemir, Kuş ve Kartal, 2012; Tösten, 2020; Çalışkan ve Yıldırım, 2022) bu etkinliklerin etkili olduğunu göstermektedir. Değerler eğitimi, sadece okul veya ev ortamında sınırlı kalmayarak, okul dışı öğrenme ortamlarında da gerçekleştirildiğinde, kazanılan değerlerin günlük yaşama daha etkili bir şekilde aktarılmasını sağlar. Çünkü çocuğun değerleri sadece okul ya da evde değil, çeşitli dış ortamlarda da deneyimleyerek pekiştirmesi gerekmektedir (Tay, 2020). Aşağıda, değerler eğitiminde aile katılımını içeren okul dışı öğrenme etkinlikleri şu başlıklar altında açıklanmıştır: aile katımlı geziler, yaz tatilleri, sosyal sorumluluk projeleri ve sivil toplum kuruluşlarıyla çalışma.

Aile katımlı geziler: Öğrenim sürecinde en etkili yöntemlerden biridir ve öğrencilere birçok açıdan fayda sağlar. Bu geziler, öğrencilerin aileleriyle birlikte birçok farklı yere gitmelerine olanak tanır (Selanik Ay, 2010). Hayat Bilgisi dersinde yapılacak aile katımlı geziler yoluyla kazanımların pekişmesi, öğretmen ile ailelerin tanışması, ailelerin birbiriyle tanışması, okul ve aile arasındaki bağların güçlenmesi sağlanabilir. Bu amaçla müze, hayvan barınakları, tarihi yerler, arberetumlar, bilim merkezleri vb. yerlerin

ziyaretleri planlanabilir.

Sosyal sorumluluk projeleri: Eğitimin hedeflerinden biri, kendine değer veren ve topluma karşı duyarlı bireylerin yetişmesini sağlamaktır. Bu amaçla, bireylerin sorumluluk, duyarlılık, çalışkanlık, dayanışma, yardımseverlik, tasarruf gibi çeşitli değerleri benimsemeleri için sosyal sorumluluk eğitimi büyük bir öneme sahiptir. Sosyal sorumluluk projeleri, sosyal sorumluluk eğitimi kapsamında düzenlenebilecek etkinliklerden biridir (Deveci ve Eryılmaz, 2016). 2018 Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı'nda belirtilen özel amaçlar incelendiğinde; sorumluluk bilincine sahip, katılımın önemine inanan, ülkesini ve dünyayı ilgilendiren konularda duyarlılık gösteren bilinçli bireylerin yetiştirilmesinin amaçlandığı görülmektedir (MEB, 2018). Hayat Bilgisi dersinde, aile katılımını sağlamaya yönelik çeşitli sosyal sorumluluk projeleri geliştirilebilir.

Sivil toplum kuruluşlarıyla çalışma: Aile katılımının sağlanmasıyla okul dışı etkinlikler için çeşitli mekanlara ihtiyaç duyulmaktadır. Okul dışındaki değerler eğitimi süreçlerinde zengin içerik sunabilen ve öğrencilere gerçek yaşam deneyimleri kazandırabilen mekanlardan biri sivil toplum kuruluşlarıdır (Çalışkan ve Yıldırım, 2022).

Öğrenciler, öğretmenler ve aileler, çevrelerindeki sivil toplum kuruluşlarının faaliyetlerini incelemek amacıyla bir etkinlik düzenleyebilirler. Bu şekilde, öğrenciler, aileleriyle birlikte katıldıkları okul dışındaki etkinlikler aracılığıyla dayanışma, yardımseverlik, özgürlük gibi değerleri kazanabilirler.

Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı'na değerler eğitimi açısından bakıldığında, programdaki öğrenme alanlarında hedeflenen değerlerin, öğrencilerin aileleriyle birlikte katılımıyla elde edilmesinin önemli olduğu ifade edilebilir. 2018 Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı, eğitimin sadece akademik bilgi aktarımından ibaret olmadığını; aynı zamanda çocuğun yaşam becerilerini, sosyal ve duygusal gelişimini de desteklemesi gerektiğini vurgularken öğretmenin asli görevinin temel değerleri benimsemiş bireyler yetiştirmek, yeni neslin değerlerini, davranışlarını ve alışkanlıklarını etkileyebilmek olduğu ifade edilmektedir (MEB, 2018). Bu yaklaşım, çocuğun ailesinin ve çevresinin de eğitim sürecine dahil edilmesini gerektirir. Aile katılımı, çocuğun eğitime bütüncül bir yaklaşım sağlar ve okul ile ev arasında köprü kurar. Öğrencinin gerçek yaşam deneyimleriyle örtüşen eğitim içerikleri, onların bilgiyi daha anlamlı ve kalıcı bir şekilde özümsemesine yardımcı olur. Dolayısıyla, 2018 Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı'nın ve programda hedeflenen değerler eğitiminin, etkin uygulanabilmesi için

ailelerin bu sürece aktif olarak katılımı, çocuğun eğitimindeki başarıyı ve yaşam kalitesini doğrudan etkileyen bir faktördür. Bu bağlamda, Hayat Bilgisi dersinin, çocuklar için sadece eğitim veren bir ortam olmaktan çıkıp, onların yaşamlarında etkili ve anlamlı bir yer edinmesi esastır. Yukarıda açıklanan aile katılım etkinlikleri Hayat Bilgisi dersinde değerler eğitiminde aile katılımını olanaklı kılacak zengin içeriği taşımaktadır.

3. İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

Bu bölümde araştırma konusu ile ilgili olduğu düşünülen araştırmalara yer verilmiştir. Araştırmaların sunumunda, yurtdışında ve yurtiçinde yapılmış çalışmalar olmak üzere iki alt başlığa yer verilmiştir.

3.1. Yurt Dışında Yapılmış Araştırmalar

Mendoza'nın (2021) yürüttüğü “Sınıfta Aile Katılımı” adlı araştırmada, ailelerin genellikle iş kaynaklı zorluklar nedeniyle aile katılımını sağlamakta güçlük çektikleri ve koronavirüs salgınının bu durumu daha da olumsuz etkilediği vurgulanmıştır. Bu sebeple, katılımcıların sanal öğrenme ortamlarında aile katılımının öğrenci üzerindeki etkisini belirlemeyi amaçlayan bir araştırma gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın verileri gözlem, anket, öğrenci anketi ve aile görüşmeleri yoluyla toplanmıştır. Araştırmanın sonuçları, sanal ortamdaki aile katılımının öğrenciler üzerinde olumlu bir etkiye sahip olduğu yönündedir.

Saputri ve Marzuki (2021) tarafından yapılan “Değer Eğitiminde ve Yurttaşlık Eğitiminde Ailenin ve Toplumun Rolü” adlı çalışma, değer eğitimi ile yurttaşlık eğitiminde ailenin ve toplumun etkisini ortaya koymaktadır. Araştırmanın verileri, kütüphane kaynakları arasında yer alan kitaplar, dergiler, ansiklopediler, belgeler, sözlükler gibi bilgi kaynaklarından elde edilmiştir. Çalışma, değer eğitimi ve yurttaşlık eğitiminde ailelerin ve toplumun, çocukların bilinçlenmesi ve gelişiminde önemli bir rol oynadığına ilişkin bulgulara ulaşmıştır.

Camarero-Figuerola, Duenas ve Renta-Davids (2020) tarafından yürütülen “Aile Katılımı ve Akademik Değişkenler Arasındaki İlişki: Sistemik Bir İnceleme” adlı araştırmada, eğitimde aile katılımının etkisini değerlendirmek amacıyla ilgili alanyazınında yer alan araştırmaların sistemik bir incelemesi gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın verileri doküman incelemesi yöntemiyle toplanmıştır. Elde edilen bulgular, aile katılımının akademik başarıyı olumlu bir şekilde etkilediği yönündedir.

Mohamad ve diğerleri (2020) tarafından yürütülen “Değerler Eğitimi Uygulamalarında Öğretmenin Roller: Sistemik Bir Gözden Geçirme” adlı araştırmada, öğretmenlerin değer eğitimi uygulamalarının incelenmesi hedeflenmiştir. Veriler, doküman incelemesi yöntemi kullanılarak toplanmıştır. Araştırmanın sonuçlarına göre, öğretmenin rol model olması, değer eğitiminde yetkin olması ve iş birliği yapması gerektiği bulgularına ulaşılmıştır.

Walhof (2016) tarafından gerçekleştirilen “Ortaokulda Aile Katılımı” başlıklı araştırmada, ortaokuldaki aile katılımını belirlemeyi amaçlayan araştırma, öğretmenlerin ve ailelerin bakış açılarına dayanmaktadır. Araştırmanın katılımcılarını 25 öğretmen ve 88 aile oluşturmuştur. Veriler, açık uçlu sorular ve anketler aracılığıyla toplanmıştır. Elde edilen sonuçlar, öğretmenlerin ve ailelerin aile katılımlı etkinliklerin öğrencilerin akademik başarısını olumlu yönde etkilediğine inandıklarını ve aile katılımını sağlamada en önemli engelin ailelerin yoğun iş saatleri olduğu yönündedir.

Lau, Li ve Rao (2011) tarafından yapılan “Çin’de Aile Katılımı ve Çocukların Okula Hazır bulunuşluğu” adlı araştırmada, Çinli ailelerin çocuklarının eğitime nasıl dâhil olduğu ve aile katılımı ve çocukların hazır bulunuşlukları arasındaki ilişkiyi belirlemek amaçlanmıştır. Araştırmanın katılımcılarını 431 öğrenci ve aileleri oluşturmuştur. Araştırmanın verileri anket aracılığıyla toplanmıştır. Araştırmanın sonucunda Çinli aileler genellikle ev ortamında çocuklarının eğitime katkı sağlamaktadır. Aile katılımı dil, bilişsel faaliyetler ve ev ödevlerinin okula hazırlık konusunda önemli olduğu bulgusuna ulaşılmıştır.

Lam ve Ducreux (2013) tarafından yürütülen “Ortaokul Öğrencilerinde Veli Etkisi ve Akademik Başarı: Veli Perspektifi” adlı araştırmada, ortaokul öğrencilerinin akademik başarıları üzerinde aile katılımının etkisi araştırılmıştır. Araştırmanın katılımcılarını 32 aile oluşturmuş ve veriler "Ailesel Etki Ölçeği: Aile Versiyonu" ölçeği kullanılarak elde edilmiştir. Yapılan araştırmada, anne-baba ve öğrenci arasındaki iletişimin akademik başarı üzerinde anlamlı bir etkisi olduğu belirlenmiştir. Ayrıca, aile desteği, izleme ve takip, okuma-yazma için baskı ile anne-babanın eğitim düzeyi arasında anlamlı ilişkiler saptanmıştır.

Frydaki’nin (2009) yürüttüğü “Öğretimde Değerler ve Değerlerde Öğretim: Yunanistan Örneğini İçeren Teori ve Araştırmanın İncelenmesi” başlıklı araştırmada, değerler öğretimi üzerine genel bir bakış açısı sunmak amacıyla tarihsel, teorik ve araştırma temelli yaklaşımlara odaklanılmıştır. Araştırma, temel değerlerin öğretim yöntemleriyle değerler ve eğitim arasındaki ilişkiyi analiz etmiş, öğretmenlerin öğrencilere değerleri nasıl aktardıklarını ve bu sürecin öğrencilerin kendi değerlerinin gelişimine etkisini araştırmıştır. Araştırma sonuçları, öğretmenlerin çeşitli yöntemlerle değerleri öğrencilere ilettiklerini, ancak öğrencilerin kendi değerlerini ve kişisel kimliklerini deneyimleriyle kazanmalarını yeterince dikkate almadıkları yönünde bir bulguya ulaşmıştır.

Thornberg'un (2008) yürüttüğü "Değerler Eğitiminde Mesleki Bilgi Eksikliği" adlı araştırmada, değerler eğitimi uygulamalarına yönelik öğretmen algılarını ve bu alandaki profesyonellik seviyelerini incelemeyi hedeflemiştir. Araştırmaya 13 öğretmen katılmış ve veriler, öğretmenlerle yapılan görüşmeler yoluyla elde edilmiştir. Sonuçlar, değerler eğitiminin genellikle plansız ve bilinçsiz bir şekilde yürütüldüğü, öğrencilerin günlük yaşantılarına entegre edilerek gerçekleştirildiği ve öğretmenlerin bu alandaki mesleki bilgilerinin yetersiz olduğu yönünde bir bulguya işaret etmektedir.

Waanders, Mendez ve Downer (2005) tarafından gerçekleştirilen “Okul Öncesi Çocuklarının Eğitimine Ebeveyn Katılımının Belirleyicileri Olarak Ebeveyn Özellikleri, Ekonomik Stres ve Komşuluk Durumu” adlı çalışmada, okul öncesi eğitimde aile katılımını etkileyen faktörler üzerinde durulmuş ve bu konuda ailelerin görüşleri incelenmiştir. Araştırmaya 154 aile katılmış, veriler görüşme formları aracılığıyla toplanmıştır. Elde edilen sonuçlara göre, ekonomik baskı ve sosyal düzensizlik faktörlerinin aile katılımını olumsuz etkilediği, ancak eğitim düzeyi ve ailenin eğitime gösterdiği duyarlılığın ise olumlu bir etki yarattığı belirlenmiştir.

Castro ve diğerleri (2004) tarafından yürütülen “Head Start Programlarına Ebeveyn Katılımı: Ebeveyn Rolü, Öğretmen ve Sınıf Özellikleri” adlı araştırmada, Head Start Programı’na aile katılımının, ailelerin, öğretmenlerin ilişkileri ve sınıf özellikleri açısından incelenmesi hedeflenmiştir. Çalışmaya 1159 aile ve 59 okul öncesi eğitimi öğretmeni katılmış, veriler sınıf içi gözlemler, görüşmeler ve anketler aracılığıyla toplanmıştır. Araştırmanın sonuçlarına göre, aile katılımını etkileyen en güçlü faktörün ailenin iş yaşamı olduğu, sınıf düzeylerinin aile katılımına etkili bir şekilde etki ettiği ve deneyimli öğretmenlerin aile katımlı çalışmalara daha fazla önem verdikleri ortaya çıkmıştır.

Veugelaers'ın (2000) yürüttüğü “Değerlerin Öğretiminde Farklı Yollar” adlı araştırmada, öğretmenlerin değerleri öğretirken kullandıkları yöntemleri anlamaya yönelik bir çaba sarf edilmiştir. Araştırmanın katılımcıları, beş öğretmen ve 118 öğrenciden oluşmaktadır. Veriler, öğretmen ve öğrencilerle yapılan görüşmeler aracılığıyla toplanmıştır. Elde edilen bulgular, öğretmenlerin kendi değerlerini öğrencilere aktarmaya çalıştığı ancak öğrencilerin hazır bulunma düzeyini göz önünde bulundurmadığı yönündedir.

Miedel ve Reynolds (1999) tarafından yapılan “Özel Eğitime İhtiyaç Duyan Çocuklar için Erken Müdahalede Aile Katılımı: Önemli mi?” başlıklı araştırmada, özel

eğitime ihtiyaç duyan çocukların gelişim sürecinde aile katılımının rolünü incelemek amaçlanmıştır. Çalışmaya 704 ocuk ve aileleri katılmış, araştırmanın verileri görüşmeler yoluyla toplanmıştır. Ailelerin katıldığı etkinliklere ilişkin görüşleri değerdendirilmiştir. Araştırma sonuçlarına göre, ailelerin katılım düzeyi ile çocukların başarısı ve okuma becerisi arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur.

Yurt dışında değerdler eğitimi ile ilgili alanyazın incelendiğinde, genellikle öğretmen görüşleri ve öğretmenin değerdler eğitiminde hangi yolları izlediğine odaklanıldığı, araştırmaların öğretmenlerin değerdler eğitimi konusundaki görüşleri ile bu konudaki görevlerini ve uygulamalarını belirlemeye yönelik olduğu görölmektedir. Araştırmaların çoğunda, verilerin görüşmeler ve doküman incelemesi yoluyla elde edildiğı görölmektedir. Araştırmalarda öğretmenlerin bilinçsiz ve plansız olarak ya da belirlediğı çeşitli yollarla, değerdleri öğrencilere aktarmaya çalıştıkları, ancak öğrencilerin hazır bulunma düzeylerini ve kendi değerd kimliklerini kazanmalarını dikkate almadıkları sonuçlarına ulaşılmıştır. Ayrıca değerdler eğitiminde öğretmenlerin yetkin olması, rol model olması ve iş birliğı yapmasının gerektiğı bulgularına ulaşılmıştır.

Yurt dışında aile katılımı ile ilgili alanyazın incelendiğinde araştırmaların okul öncesi ve ortaokul düzeyinde yoğunluk gösterdiği, bunun yanında özel eğitime yönelik aile katılımı çalışmasının da yapıldığı görölmektedir. Araştırmalarda aile katılımının uygulanan programa, öğrenci başarısına katkılarını, ailelerin hangi yollarla çocuklarının eğitimine katıldıklarını, eğitimde aile katılımının etkileyen faktörleri belirlemeye yönelik olduğu görölmektedir. Araştırmalarda öğretmen, öğrenci ve aile görüşleri görüşmeler ve anketler yoluyla toplanmıştır, doküman analizi yapılmıştır. Araştırma sonuçlarında aile katılımının öğrenci başarısı, değerdler eğitimi, program uygulaması, bilişsel faaliyetlerde öğrenciye olumlu katkılarının olduğu sonuçlarına ulaşılmış, aile katılımında ekonomik baskı ve sosyal baskının aile katılımını olumsuz etkilediğı, eğitim düzeyi ve ailenin eğitime duyarlılığının olumlu etkilediğı sonuçlarına ulaşılmıştır.

3.2. Yurt İçinde Yapılmış Araştırmalar

Gürman (2023), “Hayat Bilgisi Öğretim Programına Kök Değerdlerin Yansımasının İncelenmesi” başlıklı çalışmasında, 2018 Hayat Bilgisi Öğretim Programında kök değerdlerin yansımalarını incelemeyi amaçlamıştır. Kök değerdlerin (adalet, dostluk, dürüstlük, öz denetim, sabır, saygı, sevgi, sorumluluk, vatanseverlik ve yardımseverlik) programa entegre edildiğı, ancak bu değerdlerin kavramsal olarak açıklanmadığı ve

öğretim sürecinde rehberlik edici örneklerle desteklenmediği belirlenmiştir. Programa özel etkinlik kitabının eksik olduğu, tüm sınıf düzeylerinde 148 kazanım içinde kök değerlerin dengeli bir şekilde dağılmadığı gözlemlenmiştir. Yapılan analizde, programda yer alan 10 kök değer toplamda 32 kez kullanıldığı, saygının diğer değerlere kıyasla daha fazla vurgulandığı, ancak sorumluluk, vatanseverlik, sevgi, yardımseverlik gibi değerlere daha az vurgu yapıldığı ortaya çıkmıştır.

Sevmiş (2023), “Hayat Bilgisi Dersinde Gerçekleştirilen Değer Eğitiminin Görsel Kültür Çalışmaları Yoluyla Yürütülmesi: Bir Eylem Araştırması” başlıklı çalışmada, ilkökul düzeyindeki Hayat Bilgisi dersinde değer eğitiminin görsel kültür çalışmaları aracılığıyla nasıl uygulanabileceğini açıklamayı amaçlamıştır. Araştırmanın katılımcılarını oluşturan 13 üçüncü sınıf öğrencisi üzerinde gerçekleştirilen etkinlikler sonucunda, öğrencilerin yardımlaşma, sevgi, saygı, dostluk, adalet, vatanseverlik, dürüstlük, özdenetim, sabır ve sorumluluk gibi değerlere yönelik farkındalıklarının arttığı gözlemlenmiştir. Ayrıca, öğrencilerde çevreyi ve hayvanları koruma konularında artan bir duyarlılık olduğu ve öğrencilerin bu konularda aktif bir şekilde çaba gösterdiği araştırma sonuçlarına yansımıştır.

Akmyradova (2022), “Türkiye’de Hayat Bilgisi Dersi İle İlgili Yapılmış Çalışmaların İçerik Analizi” başlıklı çalışmada, 2005-2021 yılları arasında yayınlanmış 197 adet lisansüstü tezi ve 178 adet makaleyi içerik analizi yöntemiyle incelemiştir. Bu çalışmalarda çoğunlukla Hayat Bilgisi öğretim programının, değer öğretiminin, derste kullanılan strateji, yaklaşım, yöntem ve tekniklerin, derste yer alan çeşitli kavram ve becerilerin vb. alt başlıkların öğretmen görüşlerine göre incelenmesinin amaçlandığı tespit edilmiştir. Araştırmaların yoğunluklu olarak öğrencilerin akademik başarılarını ve öğrenmenin kalıcılık düzeylerini değerlendirmeye yönelik olduğu görülmüştür.

Ballı (2022), “Sosyal Bilgiler Dersi Değer Eğitimi Etkinliklerinde Aile Katılımı: Öğretmen Görüşleri ve Uygulamaları” başlıklı çalışmada, Sosyal Bilgiler dersinde değer eğitimi etkinliklerinde aile katılımıyla ilgili Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin düşünce ve uygulamalarını ortaya koymayı amaçlamıştır. Araştırmada temel yorumlayıcı nitel araştırma deseninden yararlanılmış veriler Eskişehir ilinde ortaokullarda görev yapan Sosyal Bilgiler öğretmenlerinden yarı yapılandırılmış görüşme formları yoluyla toplanmıştır. Araştırma sonuçlarına göre, öğretmenler değer eğitiminde aile katılımının önemine vurgu yapmış, ancak okullarda bu tür bir katılımın sağlanamadığını

belirtmişlerdir. Aile katılımını sağlamak adına öğretmenler, uzaktan eğitim, ev ödevleri, araştırma-proje çalışmaları, iletişimi artırma, okul etkinlikleri düzenleme, aileleri sınıfa davet etme, belirli gün ve haftaları değerlendirme gibi yöntemlere başvurduklarını ifade etmişlerdir. Ayrıca, değer eğitimi etkinliklerine aile katılımını sağlamak için hem öğretmenlerin hem de ailelerin üzerine birtakım sorumluluklar düştüğünü vurgulamışlardır. Öğretmenler, okul-aile iş birliğinin yetersizliği, ailelerin düşük eğitim düzeyi, bilgi eksikliği, iletişim sorunları, ailelerin zaman kısıtları, isteksiz davranmaları, Sosyal Bilgiler ders saatlerinin sınırlı olması, akademik başarıya odaklanma, maddi imkansızlıklar gibi nedenlerle aile katılımında sorunlar yaşadıklarını belirtmişlerdir.

Şengül (2021) tarafından yürütülen “Uzaktan Eğitim Sürecinde Aile Katılımı: 6. Sınıf Öğrencileri, Veliler ve Öğretmenlerin Bakış Açıları” başlıklı çalışmada, uzaktan eğitim sürecinde aile katılımının altıncı sınıf öğrencileri, aileler ve öğretmenler açısından değerlendirilmesi amaçlanmıştır. Araştırmanın katılımcıları arasında beş matematik öğretmeni, on öğrenci ve aileler bulunmaktadır. Veriler, yarı-yapılandırılmış görüşme formu kullanılarak toplanmıştır. Araştırmanın sonuçlarına göre, öğretmenler ve aileler, uzaktan eğitim sürecinde aile katılımının önemini vurgulamışlardır. Ancak, öğretmenlerin ve ailelerin, aile katılımının uzaktan eğitim sırasında nasıl sürdürüleceği konusunda yeterli bilgiye sahip olmadıkları belirlenmiştir. Öğrenciler ise aile katılımını önemli bulmuş, aileleriyle yapılan çalışmalarda mutlu olduklarını ifade etmişlerdir. Ayrıca, aile katılımının öğrencilerin bilişsel ve duyuşsal becerilerinin gelişimine katkı sağladığı ve matematik dersine yönelik algılarını olumlu yönde etkilediği sonucuna varılmıştır.

Kutlu-Abu ve Kaymaz (2020) tarafından gerçekleştirilen “Okul Öncesi Öğretmenlerinin Aile Katılımına Yönelik Görüşlerinin Detaylı İncelenmesi” adlı çalışmada, okul öncesi öğretmenlerinin sınıf içi ve sınıf dışı aile katılım çalışmalarına yönelik görüşlerini derinlemesine anlamak amaçlanmıştır. Olgusal bir araştırma deseni benimsenen çalışmanın katılımcılarını yedi öğretmen oluşturmuştur. Araştırmanın verileri, yarı-yapılandırılmış görüşme formu kullanılarak toplanmıştır. Araştırmadan elde edilen bulgulara göre, okul öncesi öğretmenlerinin çeşitli nedenlerle aile katılım çalışmalarını yetersiz buldukları görülmüştür. Ayrıca, okul öncesi öğretmenlerinin genellikle ailelerin tercih ettiği etkinliklere odaklandıkları, sınıf içi etkinliklere daha fazla ağırlık verdikleri ve ailelerin okul öncesi eğitimle ilgili bilgi düzeylerinin sınırlı olduğu sonucuna varılmıştır.

Bal (2019), “Hayat Bilgisi Dersi Değer Eğitiminde Örnek Olay Yöntemi: Bir Eylem Araştırması” başlıklı çalışmada, Hayat Bilgisi dersi öğretim programındaki on kök değerlerin örnek olay yöntemi aracılığıyla öğrencilere kazandırılması hedeflenmiştir. Araştırma, 2018-2019 eğitim-öğretim yılında bir özel ilkokulun ikinci sınıf öğrencileriyle gerçekleştirilmiştir. Hayat bilgisi dersi çerçevesinde kazandırılması amaçlanan kök değerlerin belirlenen eylem planları doğrultusunda başarıyla öğrencilere kazandırılabilirdiği ve bu sürecin öğrenciler üzerinde olumlu değişimlere yol açtığı gözlemlenmiştir. Öğrencilerin örnek olay içinde vurgulanan değerleri günlük yaşamlarında tanıyabildikleri, problem durumlarını değerler üzerinden değerlendirdikleri, karar alma süreçlerinde değerlere başvurdıkları ve sözlü ifadelerinde bu değerleri kullanabildikleri belirlenmiştir. Ayrıca öğrencilerin ders içi ve ders dışı davranışlarındaki bu olumlu değişikliklerin sınıf kültürüne de yansıdığı gözlemlenmiştir. Böylece değerler eğitiminin belirlenmiş bir plana göre yürütülmesinin öğrencilerde olumlu değişimlere yol açtığı ortaya konmuştur.

Bayırlı (2018), “Hayat Bilgisi Dersi Bağlamında Değerler Eğitimi: Aile Birliğine Önem Verme” başlıklı çalışmada, aile birliğine önem verme değerini geliştirebilmek için hangi etkinliklerin yapılabileceğini ve bunun neticesinde hangi beceri ve değerlerin öğrenciler tarafından gerçekleştirilebildiğini tespit etmeye çalışmıştır. Araştırmanın çalışma grubunun Kocaeli Gebze ilçesinde bir ilkokula devam eden 26 üçüncü sınıf öğrencisi olmuştur. Aile birliğine önem verme değerinin gelişimi için 20 ders saati süresince, 26 etkinlik uygulanmış bu etkinliklerin 8 tanesi aile katılımlı sınıf dışı etkinlikler olarak uygulanmıştır. Veriler katılımlı gözlem, etkinlik formları, görüşmeler, video görüntüleri ve el yapımı ürünler yoluyla toplanmıştır. Yapılan etkinliklerin, öğrencilerin aile birliğine önem verme, sevgi, saygı, sorumluluk vb. değerleri geliştirmesine ve davranış haline getirmesine katkısı olduğunu ortaya koymuştur. Bununla birlikte iletişim, araştırma, öz yönetim gibi becerilerde de gelişime katkı verdiğini gözlemlemiştir. Bu bulgular sonucunda da ders programlarına aile birliğine önem verme değerinin eklenmesini, öğretmenlerin değerler eğitimi etkinlikler yoluyla uygulamalı olarak yapmalarını ve ailelerin çocuklarına verdikleri önemi göstererek birlikte geçirdikleri vakti arttırmalarını önermektedir.

Biter (2019) tarafından yapılan "Sosyal Bilgiler Dersinde Eğitsel Oyunlarla Değerler Eğitimi: Bir Eylem Araştırması" başlıklı çalışmada, farklılıklara saygı, sorumluluk ve özgürlük değerlerinin eğitsel oyunlar aracılığıyla kazandırılmasını

değerlendirmek amacıyla bir eylem araştırması modeli kullanılmıştır. Çalışmanın katılımcılarını 26 öğrenci, sınıf öğretmeni ve araştırmacı öğretmen oluşturmuştur. Araştırmanın sonuçları, eğitsel oyunlarla desteklenen öğretimin öğrenme ve öğretme sürecine olumlu etkiler sağladığını göstermiştir.

Çıkar (2019) tarafından yürütülen “İlkokul ve Ortaokul Düzeyinde Aile Katılımının Veli Görüşleri Çerçevesinde İncelenmesi: Van İli Örneği” adlı çalışmada, ilkokul ve ortaokul seviyesindeki aile katılımının aile görüşleri doğrultusunda belirlenmesi hedeflenmiştir. Çalışma, karma bir araştırma deseni kullanılarak gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın katılımcılarını 806 öğrenci ailesi oluşturmuştur. Veriler, ilköğretimde okul ve aile katılımını ölçen ölçek ve yarı-yapılandırılmış görüşme formu kullanılarak toplanmıştır. Araştırma sonuçlarına göre, okul ile aile arasındaki ilişkilerin olumlu bir seviyede olduğu, evde ve okulda aile katılımının sıkça gerçekleştiği, anne-babalık rolünün belirgin bir şekilde yapılandığı ve anne-baba yeterlik algısının yüksek bir düzeyde olduğu ortaya çıkmıştır

Özleşmiş (2019), “İlkokul Hayat Bilgisi Dersi Kapsamındaki Değerler Eğitimi Uygulamalarına İlişkin Öğretmen Görüşlerinin İncelenmesi” başlıklı çalışmada 2018-2019 eğitim-öğretim yılında ilke kez uygulanan ilkokul Hayat Bilgisi dersi programında bulunan değerler eğitimi ve kazandırılmasına ilişkin öğretmenlerin görüşlerini belirlemeyi amaçlamıştır. 34 sınıf öğretmeni ile yapılan görüşmelerin sonucunda elde edilen en önemli bulgulardan biri programda yer verilen kazanımların, öğrencilerin değerleri kazanmaları için yeterli olmadığıdır. Konunun öğretmenler tarafından çok önemli görüldüğü ancak değerlerin kazandırılması için sistematik bir yöntemin tanımlanmamış olduğu ortaya çıkmıştır. Bunun yanı sıra, değerler eğitiminin hedeflerine ulaşmasında aile yaşantısının, öğretmenin değerler eğitimine karşı gösterdiği duyarlılığın, öğrencinin algılama seviyesinin, somutlaştırmanın ve uygulamalı etkinliklerin kritik etkileri olduğu belirlenmiştir. Değerler öğretiminde en çok kullanılan tekniklerin drama, soru-cevap, örnek olan ve düz anlatım olduğu, değerlendirmede ise yalnızca gözlem yönteminin kullanıldığı tespit edilmiştir. Çocukların anlamakta en çok zorlandıkları değerlerin hoşgörü, alçakgönüllülük ve saygı olduğu tespit edilmiştir. Programda mutlaka öne çıkartılması gereken dört değer ise saygı, sevgi, hoşgörü ve vatanseverlik olduğu, verilen değer sayısının program için yeterli olduğu ancak bu değerlere daha fazla vurgu yapılması gerektiği saptanmıştır. Süreç, uygulama ve değerlendirme yöntemleri için öğretmenlere yeterince bilgi ve eğitim verilmediği, bunun da değerler eğitiminin amacına

ulaşılmasında önemli bir engel olduğu düşünülmektedir.

Uslu (2019), “Hayat Bilgisi Konularında Yapılan Nitel Çalışmaların İncelenmesi: Bir Meta-Sentez Çalışması” başlıklı çalışmasında 38 adet yüksek lisans ve doktora tezinin bulgularını meta-sentez yöntemiyle incelemiştir. Literatürdeki çalışmalara göre Hayat Bilgisi dersinde kullanılan stratejiler arasında örnek olay yöntemi, müzikle öğretim, müze uygulamaları ve aile katılımı etkinlikleri bulunduğu, araştırmalarda en çok doküman analizi yapıldığı görülmüştür. Bu çalışmaların uygulanma aşaması öncesine verilen eğitimlerin öğretmen, öğrenci ve ailelerin algılarını olumlu bir şekilde değiştirdiği görülmektedir.

Demir (2018) tarafından yürütülen “Değer Öğretimi Yaklaşımlarına Göre Hayat Bilgisi Dersinde Değer Eğitimi” adlı araştırmada, Hayat Bilgisi dersinde sorumluluk değerinin kazandırılmasında değer öğretiminin meydana getirdiği değişiklikleri açığa çıkarmak amaçlanmıştır. Araştırma karma desenle tasarlanmış olup, ilkokul 2. sınıfa devam eden dört şubede yer alan 106 öğrenciden çalışma grubu olarak belirlenmiştir. Değer aktarma, değer açıklama, değer analizi ve eylem öğrenme yaklaşımlarına dayanan doğrudan değer öğretimi yapılmış ve uygulamanın gerçekleştirildiği tüm sınıflarda öğrencilerin belirlenen sorumlulukları kazandıkları gözlemlenmiştir.

Türe (2018) tarafından gerçekleştirilen “Sosyal Bilgiler Dersinde Aile Katılımına Dayalı Etkinliklerden Yararlanma: Bir Eylem Araştırması” adlı araştırmada, Sosyal Bilgiler dersinde aile katılımının nasıl gerçekleştirilebileceği ve aile katılımlı etkinliklerle işlenen Sosyal Bilgiler dersine ilişkin öğrenci, aile ve öğretmen görüşlerinin ortaya konması amaçlanmıştır. Eylem araştırması deseni kullanılarak gerçekleştirilen araştırmanın verileri; kişisel bilgi formu, yarı-yapılandırılmış görüşmeler, odak grup görüşmeleri, gözlemler, öğrenci anekdot defterleri, aile iş birliği defterleri, araştırmacı günlüğü ve geçerlik komitesi ses kayıtları aracılığıyla toplanmıştır. Elde edilen veriler betimsel analiz yöntemi kullanılarak çözümlenmiştir. Araştırma sonuçlarına göre, Sosyal Bilgiler dersinin evde, okulda ve okul dışında çeşitli aile katılımlı etkinliklerle gerçekleştirilebileceği vurgulanmıştır. Ayrıca, Sosyal Bilgiler dersinde aile katılımlı etkinliklerin aile-öğrenci-okul ilişkilerini güçlendirdiği, okulda öğrenilen konuların tekrarını sağladığı ve aile bireylerinin etkili bir şekilde vakit geçirmesine olanak tanıdığı bulgularına da ulaşılmıştır.

Tümekaya (2017) tarafından gerçekleştirilen “Velilerin Okulda Eğitime Katılım Türlerinin Bazı Değişkenlere Göre İncelenmesi” adlı araştırmada, ilköğretim düzeyindeki

öğrenci ailelerinin çocuklarının eğitime katılım düzeylerinin belirlenmesi amaçlanmıştır. Tarama modeli kullanılarak gerçekleştirilen araştırmanın katılımcıları, 334 aileden oluşmaktadır. Araştırmanın verileri, kişisel bilgi formu ve aile katılımı ölçeği kullanılarak toplanmıştır. Elde edilen sonuçlar doğrultusunda, ailelerin en yoğun katılım gösterdikleri alanların iletişim kurma, anne-baba olma ve evde öğrenme boyutları olduğu tespit edilmiştir.

Türe ve Deveci (2017) tarafından yürütülen “Aileden Çocuğa Sosyal Bilgiler Eğitimi: Uygulama Örneği” adlı çalışma, Sosyal Bilgiler dersinde aile katılımının önemine vurgu yapmayı hedeflemiştir. Bu amacın gerçekleştirilmesi için aile katılımını teşvik etmeye yönelik bir uygulama örneği geliştirilmiştir. Uygulama örneğinin içeriğini; aile ve öğrenci etkinlik yönergeleri, ders planları, video kayıtlarından elde edilen görüntüler, öğrenci anekdotları, öğrenci ve aile görüşleri oluşturmaktadır. Çalışmanın sonuçları, Sosyal Bilgiler dersinde aile katılımının artırılmasının öğrencilerin akademik başarısını, aile içi ilişkilerin gelişimini ve aile bireylerinin bireysel gelişimini olumlu yönde etkileyebileceğini göstermektedir.

Gürdoğan Bayır, Çengelci Köse ve Deveci (2016) tarafından gerçekleştirilen “Sınıf Öğretmeni Adaylarına Göre İlkokullarda Değer Eğitimi” isimli çalışmada, sınıf öğretmeni adaylarının ilkokullarda değer eğitiminin uygulanması sürecine ilişkin düşünceleri analiz edilmiştir. Araştırmada temel yorumlayıcı nitel araştırma deseni kullanılmış olup, katılımcıları 30 sınıf öğretmeni adayı oluşturmuştur. Veriler, öğretmen adaylarının Okul Deneyimi dersi kapsamında gözlem yaptıkları ilkokullarda değer eğitime ilişkin yazdıkları anekdotlar ve odak grup görüşmeleri aracılığıyla toplanmıştır. Araştırmanın bulgularına göre, ilkokullarda vurgulanan değerlerin 2015 Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı'nda belirlenen değerlerle örtüştüğü ve ilkokullarda değer eğitime odaklanan derslerin Türkçe, Fen Bilimleri, Sosyal Bilgiler ve Hayat Bilgisi olduğu tespit edilmiştir. Değer eğitimi sürecinde yaşanan sorunlar, öğretmen kaynaklı problemler ve aile kaynaklı zorluklar olarak belirlenmiştir.

Selanik Ay ve Aydoğdu (2016) tarafından yürütülen “Sınıf Öğretmenlerinin Aile Katılımına Yönelik Görüşleri” başlıklı araştırma, sınıf öğretmenlerinin aile katılımına yönelik düşüncelerini belirlemeyi amaçlamaktadır. Tarama modelinde gerçekleştirilen bu çalışmanın katılımcılarını 100 sınıf öğretmeni oluşturmaktadır. Araştırmanın verileri, anket yöntemi kullanılarak toplanmıştır. Araştırma sonuçları, sınıf öğretmenlerinin aile katılımının yetersiz olduğu yönündeki görüşleri doğrultusunda bir eğilim göstermektedir.

Ayrıca, sınıf öğretmenlerinin aile katılımı konusunda yeterince bilgi sahibi olmadığı, ailelerin programa ilişkin yeterli bilgiye sahip olmadığı ve ailelerin çocuklarından kaynaklanan sorunlarla karşılaştığına ilişkin bulgulara da ulaşılmıştır.

Gültekin ve Kılıç (2014) tarafından yürütülen “İlköğretimde Çocuğu Olan Ailelerin Çocuklarının Eğitim ve Öğretiminde Karşılaştıkları Sorunlar ve Eğitim Gereksinimleri” başlıklı araştırmada, ilköğretimde çocuğu bulunan ailelerin çocuklarının eğitiminde karşılaştıkları zorlukların ve eğitim ihtiyaçlarının belirlenmesi amaçlanmıştır. Tarama modeli kullanılan bu çalışmanın katılımcılarını 520 öğrenci ailesi oluşturmaktadır. Araştırmanın verileri, anket yöntemiyle toplanmıştır. Elde edilen bulgulara göre, ailelerin çocuklarının yeteneklerini keşfetme, gelişim özelliklerini anlama ve etkili çalışma alışkanlıkları kazandırma konularında eğitim ihtiyacı duydukları ortaya çıkmıştır.

Öğretici (2011) tarafından gerçekleştirilen “İlköğretim Altıncı Sınıf Sosyal Bilgiler Derslerinde Değerler Eğitime Yönelik Uygulamaların Etkililiğinin Araştırılması” adlı araştırmada, değer eğitiminde etkinliklere dayalı uygulamaların etkinliği incelenmiştir. Araştırmanın öğrenci katılımcılarını 21 kişi oluşturmuştur ve veriler, görüşme formları ve çalışma yaprakları aracılığıyla toplanmıştır. Araştırmanın bulgularına göre, sorumluluk ve duyarlılık değerlerine odaklanan uygulamaların bu değerlere yönelik farkındalığı artırdığı, mevcut değer eğitimi uygulamalarının yetersiz olduğu ve ders kitapları ile programın değer eğitimi için uygun olmadığı sonuçlarına ulaşılmıştır.

Çengelci (2010) tarafından gerçekleştirilen “İlköğretim Beşinci Sınıf Sosyal Bilgiler Dersinde Değerler Eğitiminin Gerçekleştirilmesine İlişkin Bir Durum Çalışması” adlı araştırmada, beşinci sınıf Sosyal Bilgiler dersinde değer eğitiminin uygulanma şeklini anlamak amaçlanmıştır. Araştırma, yapılandırılmamış gözleme dayalı betimsel bir durum çalışması olarak tasarlanmıştır. Araştırmanın katılımcılarını 22 öğrenci ve sınıf öğretmeni oluşturmuştur. Veri toplama araçları arasında kişisel bilgi formları, öğretmen kişisel bilgi formları, öğrenci yapılandırılmamış gözlemler, yarı yapılandırılmış görüşmeler, video kayıtları ve araştırmacı günlüğü bulunmaktadır. Araştırma sonuçlarına göre, ilköğretim beşinci sınıf Sosyal Bilgiler dersinde kullanılan değer eğitimi yaklaşımlarının genellikle telkin, soru-yanıt, değer belirginleştirme ve örtük program yoluyla gerçekleştirildiği, öğretmenin ise değer eğitimi yaklaşımlarını sistemli bir şekilde izlemediği ve ders sürecinde plansız bir biçimde zaman zaman değer eğitimine yer verdiği tespit edilmiştir.

Deveci ve Selanik Ay (2009) tarafından yürütülen “İlköğretim Öğrencilerinin Günlüklerine Göre Günlük Yaşamda Değerler” adlı araştırmada, ilköğretim öğrencilerinin günlük yaşamlarındaki değerlerin varlığına ilişkin bir analiz yapılmıştır. Araştırma, doküman incelemesi yöntemiyle gerçekleştirilmiştir ve toplanan veriler beşinci sınıfa giden 21 öğrencinin günlüklerinden elde edilmiştir. Araştırmanın sonuçlarına göre, öğrencilerin günlük yaşamlarında sorumluluk, çalışkanlık, insan ilişkileri, özdenetim, ulusal değerler, onurlu olma, temizlik, tutarlılık, hoşgörü, paylaşma, merhamet, dürüstlük, nezaket olmak üzere on üç temaya ulaşılmıştır. Araştırma sonuçlarına göre öğrencilerin günlük yaşamlarında değerlerin sıklıkla yer aldığı söylenebilir. Öğrencilerin yaşamının içinde bulunan değerlerin öğrencilere etkili biçimde öğretilmesi, değer kazanımlarının rastlantıya bırakılmaması için okullarda etkili ve planlı değer eğitimi etkinliklerinin gerçekleştirilmesinin gerektiği vurgulanmıştır.

Yurt içinde alanyazın incelemesinde, değerler eğitimi alanında yapılan araştırmalarda öğretmenlerin ve öğretmen adaylarının değerler eğitimine ilişkin görüşlerini ortaya koymanın yanında, Sosyal Bilgiler dersinde eğitsel oyunlarla, Hayat Bilgisi dersinde örnek olay, görsel kültür çalışmaları yoluyla değerler eğitimi çalışmalarının yürütülmesine yönelik çalışmaların yapıldığı görülmektedir. Araştırmaların genellikle deneysel model, doküman incelemesi, eylem araştırması, durum çalışması, temellendirilmiş kuram olarak desenlendiği, araştırmalarda verilerin doküman incelemesi, görüşme görüşmeleri gibi yöntemleri kullanarak gerçekleştirildiği ortaya çıkmaktadır. Araştırma sonuçları incelendiğinde öğretmenlerin değerler eğitimi yaklaşımlarını sistematik biçimde izlemediği, ders sürecinde plansız şekilde işlediği, değerler eğitiminin okullarda planlı ve etkili şekilde uygulanmasının gerekliliği ortaya konmuş, değerler eğitiminde karşılaşılan sorunlar öğretmen ve aile kaynaklı zorluklar olarak sınıflandırılmıştır. Araştırmalarda belirlenmiş plana göre yapılan değerler eğitiminin öğrencilerde olumlu değişimler sağladığı, öğrencilerin işlenen değerlere yönelik farkındalığını arttırdığı, öğrencilerde değer kazanımına olumlu etki sağladığı ve öğrenme öğretme sürecine olumlu etkileri olduğu ortaya konmuştur.

Yurt içinde alanyazın incelendiğinde aile katılımına yönelik araştırmaların genellikle okul öncesinde ve Sosyal Bilgiler derslerinde gerçekleştirildiği göze çarpmaktadır, öte yandan Hayat Bilgisi dersinde aile katılımını sağlamaya odaklanan sınırlı sayıda araştırmanın olduğu görülmektedir. Araştırmalarda genellikle öğretmen, idareci, öğrenci ve ailelerin aile katılımına yönelik görüşlerini belirlemek amacıyla

tarama modeli kullanılırken; Sosyal Bilgiler dersinde aile katılımını sağlamaya yönelik sınırlı sayıda olmak üzere uygulama örneklerine, eylem araştırmasına ve karma araştırma desenine rastlanmıştır. Araştırma sonuçlarında eğitim sürecine ailelerin katılmasının önemli olduğu, aile katılımı çalışmalarının öğrenilenlerin pekiştirilmesine, öğrencilerin derse yönelik olumlu algı geliştirmesine, okul aile öğrenci ilişkilerine, aile üyelerinin kaliteli vakit geçirmesine katkısının olduğu sonuçlarına ulaşılmıştır. Araştırma sonuçlarında öğretmenlerin, genellikle aile katılımlarını yetersiz bulduğu, aile katılımını sağlama konusunda kendilerini de yetersiz hissettikleri; ailelerin en çok anne babalık, evde öğrenme ve ev ödevlerine destek olma, çocukları ile iletişim boyutlarında aile katılımı gerçekleştirdikleri, sınıf içi ve sınıf dışı etkinliklere gönüllü olmada katılımın az olduğu bulgularına ulaşılmıştır. Öte yandan Türe (2018) Sosyal Bilgiler dersinde aile katılımına dayalı etkinlikler uyguladığı çalışmasında okulda evde ve okul dışında aile katılımı uygulamalarının gerçekleştirilebileceği bulgusuna ulaşırken, Çıkar (2019) çalışmasında ailelerin, okulda ve okul dışında aile katılım etkinliklerine sıkça katıldıkları görüşünde oldukları bulgusuna ulaşmıştır.

Alanyazın incelendiğinde değerler eğitiminde aile katılımına yönelik iki araştırmaya rastlanmıştır. Bunlardan ilkinde Sosyal Bilgiler dersinde değerler eğitime yönelik öğretmen görüşlerini ve uygulamalarını ortaya koymak amaçlanmıştır. Araştırma sonucunda öğretmenler değerler eğitimi etkinliklerinde aile katılımının önemine vurgu yapmış ancak okullarda böyle bir katılımın sağlanamadığını belirtmiştir. Öğretmenler Sosyal Bilgiler dersinde değer eğitiminde aile katılımına yönelik engelleri okul-aile iş birliğinin yetersizliği, ailelerin düşük eğitim düzeyi, bilgi eksikliği, iletişim sorunları, ailelerin zaman kısıtları, isteksiz davranışları, ders saatlerinin sınırlı olması, akademik başarıya odaklanma, maddi imkansızlıklar olarak sınıflandırmıştır. Hayat bilgisi dersinde değerler eğitiminde aile katılımına yönelik yapılan tek çalışma Bayırlı (2018) tarafından Hayat Bilgisi dersinde aile birlikteliğine önem verme değerine yönelik yaptığı 26 etkinlikten 8'ini aile katımlı olarak gerçekleştirdiği çalışmadır. Çalışmada aile birlikteliğine önem verme değerinin programa eklenmesi gerektiği bulgusuna ulaşılmış, değerler eğitiminin etkinlikler yoluyla yapılmasının ve ailelerin çocuklarıyla kaliteli vakit geçirmesinin önemi vurgulanmıştır.

Hayat Bilgisi dersine yönelik Türkiye’de yapılan araştırmaların çoğunlukla, öğretim programının, değerler eğitiminin, derste kullanılan strateji ve yaklaşım, yöntem ve tekniklerin, derste yer alan kavram ve becerilerin öğretmen görüşlerine göre

incelemeye odaklandığı, kısmen de değerler eğitiminin çeşitli yollarla yapılmasına yönelik uygulamaları içerdiği görülmektedir.

Alanyazında Hayat Bilgisi dersinde değerler eğitiminde aile katılımına yönelik sadece bir araştırmaya rastlanmıştır. Bu araştırmada da aile birlikteliği değerini geliştirmenin amaçlandığı ve süreçte bazı etkinliklerin aile katılımlı olarak gerçekleştirildiği görülmektedir. Bu durum yapılan çalışmanın alandaki bir eksikliği giderme kapasitesi taşıdığını göstermektedir. Araştırma, Hayat Bilgisi dersinde kazanımlar ile ilişkilendirilen değerlerin, eğitiminde aile katılımını artırmak için örnek etkinlikler geliştirmenin yanı sıra, bu katılımın önemini ve etkilerini detaylı bir şekilde ele alarak, bu alanda öncü bir nitelik taşımaktadır. Ek olarak, bu çalışma, eğitim sürecinde ailelerin rolünü daha geniş bir perspektiften ele alarak, eğitim alanında yeni bir bakış açısı sunmaktadır. Bu bağlamda çalışma, mevcut alanyazını genişleterek gelecekte yapılacak araştırmalara yön verebilecek bir katkı sağlamaktadır.

4. YÖNTEM

Araştırmanın bu bölümünde araştırmanın modeli, katılımcılar, ortam, Hayat Bilgisi ders planlarının hazırlanması, veri toplama araçları, araştırma sürecindeki roller, eylem planının geliştirilmesi ve veri toplama süreci, araştırmada geçerlik ve güvenirlik, araştırmada alınan etik önlemler, uygulama sürecinde yaşanan güçlükler ve verilerin analizi ve yorumlanması konuları üzerinde durulmuştur.

4.1. Araştırmanın Modeli

Bu araştırmada, nitel araştırma yöntemlerinden eylem araştırması kullanılmıştır. Eylem araştırması, öğrenme ortamında bir sorunun belirlenmesi ile başlayan ve sonrasında bu sorunun çözümüne yönelik bireysel ve işbirlikçi çabaların daha sistematik bir çerçevede ilerlemesine olanak sağlayan bir araştırma desenidir. Eylem araştırması farklı kaynaklarda katılımlı araştırma, eylem öğrenmesi, bağlamsal eylem araştırması gibi farklı isimlerle anılmaktadır (O'Brein, 1998). Bu araştırma yönteminin doğasında bulunan “problemlerin belirlenmesi ve düzeltilmesi” ihtiyacı, eylem araştırmasının öğretim ortamındaki sorunları çözme ve iyileştirmesi süreçlerinde giderek daha fazla kullanılmasını sağlamaktadır. Böylece eylem araştırması, uygulayıcısına belirlediği problemin çözümü için ortaya koyduğu yaklaşımı değerlendirmesine ve araştırmasına olanak sağlamaktadır (McKniff ve Whitehead, 2005). Eylem araştırması, temelde öğretmenlerin kendi derslerinde karşılaştıkları problemleri çözmek adına yaptıkları uygulamaları daha sistematik bir bakış açısıyla ele alan araştırma yöntemidir. Bu nedenle pek çok kaynakta öğretmen tarafından yönlendirilmiş bir araştırma yöntemi olarak görülmektedir.

Eylem araştırması, uygulamanın içinde yer alan bir uygulayıcının kendisinin ya da bir araştırmacıyla birlikte gerçekleştirdiği uygulamada ortaya çıkan bir sorunu anlamaya ve çözmeye yönelik sistematik bir şekilde veri toplama ve analiz etmeyi içeren bir araştırma yaklaşımıdır. Eylem araştırmasında uygulayıcı ya da araştırmacı ortaya çıkan sorunu çözmek amacıyla sistematik bir şekilde veri toplar ve bu verileri analiz eder. Eylem araştırması uygulama ve araştırmayı bir araya getiren ve araştırmanın sonuçlarının uygulamaya aktarılmasını kolaylaştıran bir araştırma desenidir (Yıldırım ve Şimşek, 2018). Eylem araştırmasının döngüsel bir yapıya sahiptir. Bu döngü aşağıda ayrıntılı olarak ele alınmıştır (Schmuck, 2006):

- *Problemleri ve istekleri listeleme:* Bu ilk basamakta amaç problemleri belirleyebilmek için dersteki var olan durumu belirlemektir. Mevcut durum ile ilgili daha iyi bilgiye sahip olmak oluşturacağınız eylem planı ve yeni uygulamalar için amacı ortaya koyması açısından önemlidir.
- *Yeni eylem planını uygulama:* İkinci basamakta ise amaç daha önceden belirlenen probleme yönelik olarak ortaya koyulan uygulamaların hayata geçirilmesi sürecidir. Bu aşama araştırmanın başarıya ulaşması açısından kilit öneme sahip süreç hakkındaki bilgilerin derlenebileceği, eylem araştırmasının buluşsal yapısından gelen en önemli basamağıdır.
- *Veri toplama:* Bu aşamada araştırmacı araştırmanın başında belirlenen problemin çözümüne yönelik olarak ne kadar aşama kaydedildiğini belirlemeye çalışır. Bunu yaparken nitel ya da nicel veri toplama araçları kullanılabilir. Önemli olan problemin çözülüp çözülmediğini, çözülmediyse ne kadar çözülebildiğini ve öğrenme ortamını iyileştirmek için neler yapılması gerektiğini belirlemektir.
- *Veri analizi:* Araştırmacı bu basamakta topladığı nitel ya da nicel veriyi hızla analiz edip yorumlaması gerekmektedir. Bu basamak aslında eylem araştırmasının en çok eleştirildiği basamaklardan biridir. Bu nedenle araştırmacının analiz sürecinde, toplanan verinin nitel ya da nicel olmasına bağlı olarak geçerlilik ve güvenilirlik ile ilgili konulara özen göstermesi ve bunu raporlaması büyük önem taşımaktadır.
- *Değerlendirme ve alternatif yaklaşımlar belirleme:* Problemin çözümüne yönelik olarak ne kadar aşama kaydedildiği bu basamakta değerlendirilir. Eğer problem çözüme kavuştu ise son aşamaya geçilir. Fakat problem çözülmedi ise nedeni bu aşamada araştırılır. Eylem araştırması sürecinde elde edilen veriler bu aşamada büyük önem taşımaktadır. Ayrıca daha önce de bahsedildiği gibi eylem araştırmasının buluşsal yapısı araştırma sürecinin tekrar gözden geçirilmesi ve varsa eksikliklerin ortaya koyulmasına da olanak sağlar. Değerlendirme aşamasında alanyazından da destek alınarak son basamak için gerekli bilgiler toplanır.
- *Eylem planını düzeltme:* Eylem araştırması sürecinde yapılan değişikliklerin başarılı sonuçlar doğurduysa problemi çözmeye yönelik olarak daha fazla neler yapılabileceğine bu basamakta karar verilir. Eğer sonuç araştırmacının istediği

gibi olduysa ve problem çözüldü ise buna yönelik eylem planında gerek varsa ufak düzeltmeler belirtilir. Bazı durumlarda öğrenme ortamlarında yapılan değişiklikler problemin çözümünde aşama kaydedilmesini sağlasa da tam olarak sorunu ortadan kaldırmayabilir. Gerek duyulursa yeni bir eylem planı üzerinde çalışılır ve yeni bir döngüye daha girilerek araştırmaya baştan başlanır.

Yukarıda açıklamalardan yola çıkılarak eylem araştırmalarının problem çözmeye yönelik ve süreklilik gösteren bir süreç olduğu söylenebilir. Bu süreç problemi ve araştırma sorularını belirleme, veri toplama, veri analizi, eylem planı belirleme, izleme planı geliştirme, eylem planını uygulama, uygulamayı analiz etme/değerlendirme ve alternatif ya da yeni bir eyleme karar verme aşamalarından oluşmaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2018).

Araştırmada eylem araştırması deseni, Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programına yönelik öğretim uygulaması geliştirilmesi ve uygulama yapılan sınıf öğretmeninin/araştırmacının mesleki gelişimine katkı sağlaması bakımından, durumun doğasına uygun olduğu gerekçesiyle seçilmiştir.

Araştırmada eylem araştırması deseni ile elde edilen veriler, nitel araştırma sorularının derinlemesine analizinde önemli bir kaynaktır. Araştırma kapsamında odak alan belirleme, bu alana yönelik veri toplama, toplanan verileri çözümleme ve eylem planı geliştirme adımlarını izleyen döngüsel bir süreçte gerçekleştirilmiştir. Bu araştırmada, 3. sınıf Hayat Bilgisi dersinde “Okulumuzda Hayat, Evimizde Hayat ve Doğada Hayat” ünitelerindeki uygun kazanımlar, “saygı” ve “sorumluluk” değerleri ile ilişkilendirilmiştir. Ardından aile katılımlı çeşitli etkinlikler hazırlanmış ve uygulanmıştır. Berg (2001’den aktaran Yıldırım ve Şimşek, 2018) eylem araştırmalarını üç gruba ayırmıştır. Bu gruplar aşağıda sunulmuştur.

Teknik/Bilimsel/İşbirlikçi eylem araştırması, belirlenmiş bir kuramsal çerçeve içinde bir uygulamayı test etme veya değerlendirme amacını taşır. Bu yaklaşımda, araştırmacı ile uygulayıcı arasında yoğun etkileşim olup, uygulama sürecine rehberlik edilir, sorunlar analiz edilir ve çözümler önerilerek uygulama süreci geliştirilir.

Uygulama/karşılıklı iş birliği/tartışma odaklı eylem araştırması, araştırmacı ve uygulayıcının bir araya gelerek uygulamada ortaya çıkabilecek sorunları, nedenlerini ve müdahale yöntemlerini belirledikleri iş birliğine dayalı bir yaklaşımdır. Bu esnek model, uygulamayı geliştirmeye odaklanırken, araştırmacı için sürecin değişkenliğinden kaynaklanan zorlukları beraberinde getirebilir.

Özgürleştirici/geliştirici/eleştirel eylem araştırması, uygulayıcının yeni bilgi, beceri ve deneyimler kazanmasını destekleyerek kendi uygulamalarına eleştirel bir bakış açısı geliştirmeyi amaçlar. Bu yaklaşım, uygulayıcının mesleki yetkinliği artırmasını, kuram ile uygulamayı bütünleştirmesini ve alanına yönelik politika görüşleri geliştirmesini sağlamayı hedefler. Yıldırım ve Şimşek (2018), Berg'in sınıflamasına bir ek olarak, "Ugulayıcının aynı zamanda araştırmacı olduğu" yaklaşımı, uygulayıcının sürdürdüğü uygulama sürecinde aynı zamanda belirlenen sorunla ilgili veri toplama yeteneği üzerinde durarak, bu verilerin, uygulayıcının notları, kayıtları ve gözlemler gibi çeşitli yöntemlerle elde edilebileceğini belirtmiştir.

Bu araştırmada 2018 İlkokul 3. Sınıf Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı'nda yer alan değerler temelinde aile katılımlı etkinlikler geliştirildiği, geliştirilen etkinliklerin araştırmacı tarafından uygulandığı ve uygulanan etkinliklere yönelik verilerin araştırmacı tarafından toplandığı, uygulayıcının aynı zamanda araştırmacı olduğu eylem araştırması türü benimsenmiştir. Araştırmacının ve uygulama yapacak kişinin aynı kişi olması, sınıfı tanıma, sorunları daha iyi analiz etme, uygulamaya hazırlık anlamında araştırmacıya kolaylık sağlamıştır.

4.2. Katılımcılar

Araştırmanın katılımcıları; öğrenciler, aileleri ve araştırmacıdan oluşmaktadır.

4.2.1. Öğrenciler

Araştırmanın katılımcılarından öğrenciler belirlenirken amaçlı örnekleme yöntemlerinden biri olan kolay ulaşılabilir durum örnekleme kullanılmıştır. Amaçlı örnekleme türlerinden biri olan kolay ulaşılabilir durum örnekleme, araştırmacının yakın olan ve erişilmesi kolay olan bir durumu incelemesine fırsat tanıyan, araştırmaya hız ve pratiklik kazandıran bir örnekleme türüdür (Yıldırım ve Şimşek, 2018). Etkinlikler araştırmacının aynı zamanda öğretmeni olduğu sınıfın öğrencileri ile gerçekleştirilmiştir. Sınıf mevcudu 29 olup, bu öğrencilerden 2'sinin ailesi izin formunu onaylamamıştır. Ailesi izin vermeyen öğrenciler ders işlenişi sırasında kameranın görüş alanının dışına oturtulmuştur. Araştırmaya katılan diğer öğrencilerden 12'sinin aile iş birliği defterlerini ve öğrenci anekdot defterlerini doldurmadığı ve etkinlik katılım sayılarının 9 ve altında kaldığı görülmüştür. Defterlerini doldurmuş ve aynı zamanda 11 ve üzeri etkinliğe katılım gösterdiği tespit edilen 17 öğrenci ve ailesi araştırmanın çalışma grubunu oluşturmuştur.

Öğrencilere Öğrenci 1, Öğrenci 2, Öğrenci 3 ... kod adları verilmiştir. Öğrenci 1'in kısaltması olarak Ö1, Öğrenci 2'nin kısaltması olarak Ö2 ... kullanılmıştır. Araştırmanın çalışma grubunu oluşturan öğrencilere ilişkin bilgiler Tablo 4.1'de gösterilmiştir.

Tablo 4.1. Öğrencilere ait demografik bilgiler

No	Takma İsim	Cinsiyet	Kardeş Sayısı
1	Ö1	Kadın	0
2	Ö2	Kadın	2
3	Ö3	Erkek	1
4	Ö4	Erkek	1
5	Ö5	Kadın	1
6	Ö6	Kadın	1
7	Ö7	Erkek	1
8	Ö8	Erkek	0
9	Ö9	Erkek	0
10	Ö10	Kadın	0
11	Ö11	Kadın	2
12	Ö12	Kadın	3
13	Ö13	Kadın	0
14	Ö14	Erkek	1
15	Ö15	Erkek	2
16	Ö16	Kadın	2
17	Ö17	Erkek	1

Tablo 4.1'de görüldüğü üzere araştırmaya katılan öğrencilerin dokuzu kız, sekizi erkektir. Öğrencilerin beşi tek çocukken, yedisinin bir kardeşi, beşinin iki ve daha fazla kardeşi bulunmaktadır. Aile katılım etkinliklerinde ayrı bir etkinlik olarak babalarla çalışma etkinliği tasarlanmamasına rağmen babaların da etkinliklere katıldıkları gözlemlenmiştir.

4.2.2. Aileler

Araştırmanın katılımcılarını oluşturan ailelerde Ö1'in annesi için Anne 1, Ö2'nin annesi için Anne 2, Ö3'ün annesi için Anne 3... kod adları verilmiş, kod adları A1, A2, A3 olarak kısaltılmıştır. Araştırmada Ö1'in babası için Baba 1, Ö2'nin babası için Baba 2, Ö3'ün babası için Baba 3... kod adları verilmiş; kod adları B1, B2, B3... şeklinde kısaltılmıştır. Araştırmaya katılan diğer aile üyeleri akrabalık sıfatları ve akrabası oldukları öğrencinin numarası ile eşleştirilmiş, kısaltma yapılmamıştır. Örneğin Ö11'in ablası için Abla11, Ö5'in dedesi için Dede5 şeklinde isimlendirme yapılmıştır. Araştırmanın katılımcılarını oluşturan ailelere yönelik bilgiler Tablo 4.2'de verilmiştir.

Tablo 4.2. Ailelere ait bilgiler

No	Kod Adı	Öğrenci Kod Adı	Eğitim Düzeyi	Meslek
1	A1	Ö1	Lisans	Elektrik Mühendisi
1	B1	Ö1	Lisans	Antrenör
2	A2	Ö2	İlkokul	Ev Hanımı
2	B2	Ö2	İlkokul	Büfe İşletmecisi
3	A3	Ö3	Lise	Ev Hanımı
3	B3	Ö3	Lisans	Oto Tamircisi
4	A4	Ö4	Lise	Kasiyer
4	B4	Ö4	Lise	Toptancı
5	A5	Ö5	Lise	Lojistik Firması Muhasebeci
5	B5	Ö5	Lisans	Kombi Bakım
6	A6	Ö6	Lise	Ev Hanımı
6	B6	Ö6	Lisans	Muhasebeci
7	A7	Ö7	Lise	Ev Hanımı
7	B7	Ö7	Lisans	PTT Memuru
8	A8	Ö8	Lise	Özel Okulda Öğrenci İşleri Temsilcisi
8	B8	Ö8	Lisans	Restoran İşletmecisi Emekli
9	A9	Ö9	Lisans	Bankacı (Çalışmıyor)
9	B9	Ö9	Y. Lisans	Öğretim Görevlisi
10	A10	Ö10	Lisans	Öğretmen
10	B10	Ö10	Y. Lisans	Mühendis
11	A11	Ö11	Lise	Ev Hanımı
11	B11	Ö11	İlkokul	Elektrik Teknikeri
12	A12	Ö12	Ön Lisans	Ev Hanımı
12	B12	Ö12	Lise	İcra Takip Elemanı
13	A13	Ö13	Orta Okul	Çaycı
13	B13	Ö13	Lise	Güvenlik Görevlisi
14	A14	Ö14	Lisans	Gıda Mühendisi (Çalışmıyor)
14	B14	Ö14	Lise	Ulaştırma Birimi Proje Müdürü
15	A15	Ö15	Lise	Çalışmıyor
15	B15	Ö15	İlkokul	İşçi
16	A16	Ö16	Lise	Çalışmıyor
16	B16	Ö16	İlkokul	İşçi
17	A17	Ö17	Ortaokul	Çalışmıyor
17	B17	Ö17	Ortaokul	Oto Tamircisi

Tablo 4.2 incelendiğinde araştırmaya katılan anne babaların farklı eğitim düzeylerinde oldukları ve farklı mesleklere sahip olduğu görülmektedir.

4.2.3. Araştırmacı

Araştırmacı Arzu TURAN, Osmangazi Üniversitesi sınıf öğretmenliği bölümü mezun olup, yüksek lisansını da yine Osmangazi Üniversitesi İlköğretim Anabilim Dalı

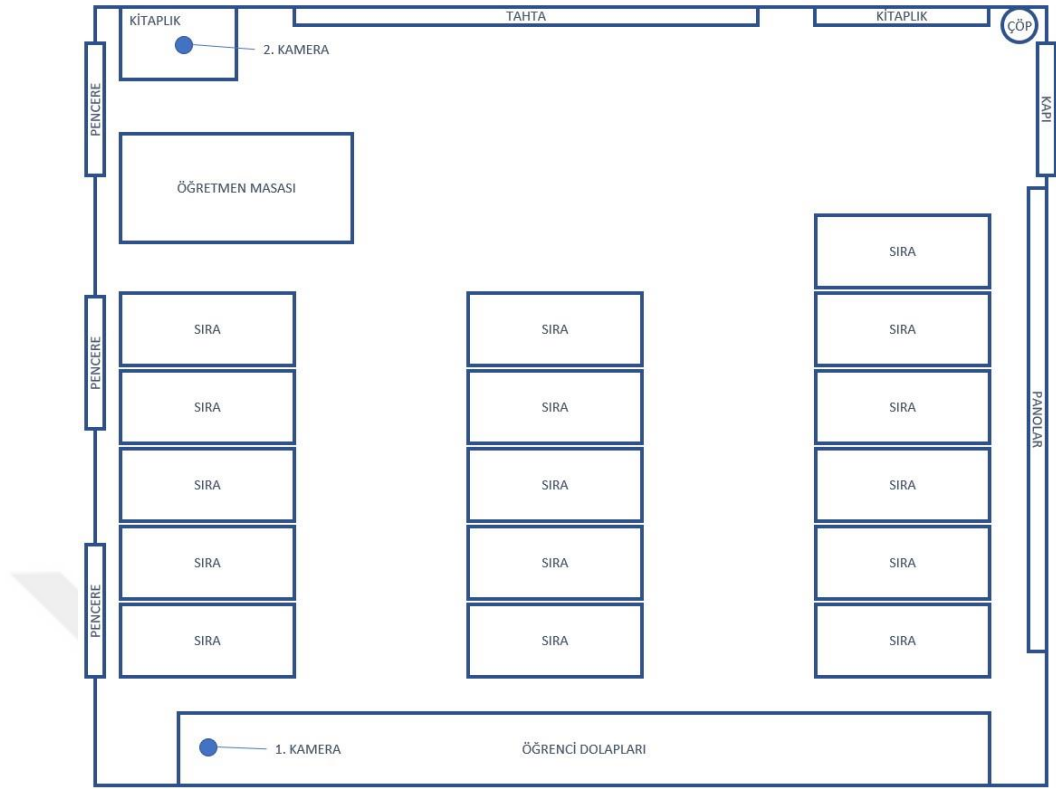
Sınıf Öğretmenliği Dalı'nda yapmıştır. 19 yıldır MEB'e bağlı çeşitli ilkokullarda sınıf öğretmeni olarak görev yapmaktadır. Halen MEB'e bağlı bir ilkokulda sınıf öğretmeni olarak çalışmaktadır. Bununla birlikte, bu araştırmada gerekli olan bir eylem araştırmasının nasıl planlanıp, nasıl yürütüleceği konusunda doktora ders sürecinde “Nitel Araştırma Yöntemleri” dersi almıştır.

4.3. Araştırma Ortamı

Araştırmanın yapıldığı ilkokul, İstanbul ili Ataşehir ilçesinde 3900 m² arsa üzerinde 3 katlı binadan oluşmaktadır. Okul, birbirine bağlı 3 bloktan oluşmaktadır. Okulda 40 derslik bulunmaktadır. Okul hafta içi her gün 08:50-14.20 saatleri arasında eğitim veren Millî Eğitim Bakanlığı'na (MEB) bağlı bir kurumdur.

Araştırmanın yürütülmesi için araştırmacı tarafından 27 Ekim 2021 tarihinde İstanbul İl Millî Eğitim Müdürlüğü'nden resmi araştırma izni alınmıştır (Ek 2). Araştırmanın yapıldığı sınıf okulun 3. katında yer almaktadır.

Sınıfta akıllı tahta bulunmamaktadır. Görsel unsurlar, sınıf bilgisayarı ve projeksiyonu kullanılarak öğrencilerle paylaşılmıştır. Sınıf içerisinde ve online ortamda gerçekleştirilen etkinlikler kamera ile kayıt altına alınmıştır. Araştırmacı araştırma sürecinde ders işlenişini 2 kamera kullanarak farklı açılardan kayıt alınması sağlamıştır. Kameralardan biri sınıfın ön kısmına öğretmen ve tahtayı görüntüleyecek şekilde diğeri ise sınıfın arka tarafına konulmuştur. Sınıfa ait kroki ve kameranın konumu aşağıda verilmiştir (Şekil 4.1).

Şekil 4.1. Uygulama sınıfının krokisi

4.4. Geçerlik Komitesi

Araştırmanın durum saptama aşamasından uygulama sonuna kadar elde edilen verilere göre durumları tartışarak uygulama sürecinde araştırmacı tarafından geliştirilecek eylem planları konusunda araştırmacıya yol gösterici olan “Geçerlik Komitesi” oluşturulmuştur. Komitede, birinci üye olarak tez danışmanı Prof. Dr. Mehmet Gültekin, ikinci üye olarak Doç. Dr. Hatice Türe, üçüncü üye olarak Gör. Ecmel Yaşar yer almıştır. Ayrıca 4 Ocak 2021 tarihinden itibaren Prof. Dr. Tuğba Selanik Ay’da komiteye davet edilmiş ve bundan sonraki süreçte tüm toplantılara katılmıştır.

Prof. Dr. Mehmet Gültekin, Anadolu Üniversitesi Eğitim Fakültesi Temel Eğitim Bölümü Sınıf Eğitimi Anabilim dalında çalışmaktadır. 33 yıllık mesleki deneyime sahiptir. İlkokul programları, Hayat Bilgisi öğretimi ve değerler eğitimi alanında makaleleri, kitap bölümleri ve danışmanlığını yaptığı lisans üstü tezler mevcuttur. Birçok kez eylem araştırması ile yürütülen tezlerin danışmanlığını yapmıştır. Doç. Dr. Hatice Türe Anadolu Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümü öğretim üyesidir. Değerler eğitimi ve Sosyal Bilgiler dersinde aile katılımı etkinlikleri konusunda makaleleri ve kitap bölümleri vardır. Doktora tezi aile katılımı olmasının yanı

sıra eylem araştırması yöntemiyle gerçekleştirilmiştir. Gör. Ecmel Yaşar Anadolu Üniversitesi, Temel Eğitim Bölümü, Sınıf Eğitimi Anabilim Dalında araştırma görevlisidir. Aile katılımı alanında uzmandır. Prof. Dr. Tuğba Selanik Ay Afyon Kocatepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Türkçe ve Sosyal Bilgiler Eğitimi Bölümü Öğretim Üyesidir. 22 yıllık mesleki deneyiminin ilk 11 yılında sınıf öğretmeni olarak, son 11 yılında öğretim üyesi olarak görevine devam etmektedir. Afyon Kocatepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi'nde değerler eğitimi ve sosyal bilgiler öğretimi derslerinin yanı sıra lisans üstü düzeyde de sosyal bilgiler eğitiminde çağdaş yaklaşımlar, nitel araştırma yöntemleri gibi dersleri yürütmektedir. Kendi yüksek lisans tezi hayat bilgisi öğretimi alanında olup; doktora tezi eylem araştırmasıdır. Değerler eğitimi ve aile katılımı ile ilgili kitap bölümleri, makaleleri ve danışmanlığını yaptığı yüksek lisans tezleri mevcuttur. Çalışma alanı sosyal bilgiler eğitimi, değerler eğitimi ve STEM'dir.

Geçerlik komitesi uygulama süresince haftada bir çevrimiçi olarak toplanmış, o hafta uygulanan etkinlik değerlendirilmiş, uygulama sürecinde o haftaki eylem planında eksik kalan ya da amaca ulaşmayan etkinliklerle ilgili yeni eylem planları geliştirilmesi yönünde önerilerde bulunarak kararlar alınmıştır. İşlenen derslere ait videolar izlenerek görüşler belirtilmiş, video konferansların kayıt altına alınması sağlanmış, geçerlik komitelerinde gerçekleştiren görüşmelerin de dökümü yapılarak analizleri gerçekleştirilmiştir.

4.5. Tez İzleme Komitesi

Araştırma sürecinde araştırmacının izlediği basamakları, topladığı verileri, verilerin analizine ilişkin ayrıntıları denetlemek ve öneriler sunmak amacıyla üç öğretim üyesinden oluşan Tez İzleme Komitesi oluşturulmuştur. Bu komitede, tez danışmanı Anadolu Üniversitesi Eğitim Fakültesi Temel Eğitim Bölümü Sınıf Eğitimi Anabilim Dalı öğretim üyesi Prof. Dr. Mehmet Gültekin, Anadolu Üniversitesi Eğitim Fakültesi Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümü öğretim üyesi Prof. Dr. Handan Deveci ve Anadolu Üniversitesi Temel Eğitim Bölümü Sınıf Eğitimi Anabilim öğretim üyesi Doç. Dr. Ömür Gürdoğan Bayır yer almıştır.

4.6. Veri Toplama Araçları

Eylem araştırmasında toplanan verilerin niteliğini arttırmak için çeşitli kaynaklardan veri toplamak ve bunları birbiri ile karşılaştırarak, verilerin geçerliğini ve

güvenirliğini teyit etmek yararlı olacaktır. Bunun için veri çeşitlemesi yoluyla geçerlik güçlendirilebilir ve sonuçların anlamlılığı zenginleştirilebilir. Eylem araştırmalarında veri çeşitlemesi yapıldığı durumlarda veri analizi ve veri toplama eş zamanlı olarak yapılmaktadır. Veri toplama süreci devam ederken yapılan analiz araştırmacıya verilerin yeterliliği ve niteliği konusunda yol gösterir. Buna göre araştırmacı araştırmayı sonlandırmaya veya ek veri kaynakları ile veri toplamaya devam etmeye karar verebilir (Yıldırım ve Şimşek, 2018).

Yapılan araştırmada veri çeşitlemesi için çeşitli veri toplama araçları kullanılmıştır. Bu amaçla öğrenci kişisel bilgi formlarından, görüşme formlarında, gözlemlerden, öğrenci anekdot defterlerinden, aile iş birliği defterlerinden, araştırmacı günlüklerinden ve öğrenci öz değerlendirme yazılarından yararlanılmıştır. Aşağıda veri toplama araçları, bu araçların kullanım amacı ve araçların geliştirilme süreçleri detaylı olarak açıklanmıştır.

4.6.1. Öğrenci kişisel bilgi formu

Araştırmanın amacına yönelik olarak araştırmaya katılan öğrencilerin ve ailelerinin kişisel bilgilerini ortaya koyarak, araştırma katılımcılarını daha iyi tanımak amacıyla öğrenci kişisel bilgi formu geliştirilmiştir. Öğrenci kişisel bilgi formunda öğrencilerin demografik bilgilerinin yer aldığı (kardeş sayısı, anne eğitimi düzeyi, baba eğitim düzeyi, anne mesleği, baba mesleği ve hanede yaşayanlar) altı soruya yer verilmiştir. Geliştirilen form alan uzmanına gönderilmiş alan uzmanının formun uygun olduğunu ıştır. Öğrenci kişisel bilgi formu Ek 6’da verilmiştir.

4.6.2. Görüşme formları

Araştırmanın amacında yer alan “Aile katılımına dayalı etkinliklerle işlenen Hayat Bilgisi dersine ilişkin öğretmen, öğrenci ve ailelerin görüşleri nelerdir?” sorusunun yanıtını aramak amacıyla öğrenciler ve aileleri ile yarı yapılandırılmış görüşme ve odak grup görüşmeleri yapılmıştır. Araştırmacının aynı zamanda uygulama grubunun öğretmenini olması nedeni ile öğretmen görüşleri araştırmacının gözlem notları ve günlükleri yoluyla toplanmıştır.

Görüşmeler için yarı yapılandırılmış görüşme ve odak grup görüşme formları kullanılmıştır. 09.12.2020 tarihinde yapılan geçerlik komitesinde “Emek harcayanlara saygı duyuyorum” etkinliğinde kaynak kişi olarak sınıfa gelen anne (A4) ve oğlu (Ö4)

ile; ayrıca “Aile büyüklerimin çocukluğundaki saygıyı öğreniyorum” etkinliğinde sınıfa gelerek örnek uygulama yapan anne (A9) ve oğlu (Ö9) ile yarı yapılandırılmış görüşme yapılmasına karar verilmiştir. Yarı yapılandırılmış görüşme soruları hazırlamak amacıyla alanyazın incelenmiş ve öğrenci ve annelerine yönelik ayrı ayrı iki taslak görüşme formu hazırlanmıştır. Taslak sorular eğitim programları ve öğretim alanında alan uzmanlarının görüşüne sunulmuştur. Soruların dil bilgisi açısından doğruluğu ve anlaşılır olma durumunu denetlemek için görüş alınmıştır. Uzmanlardan gelen dönütler doğrultusunda yarı yapılandırılmış görüşme soruları düzenlenmiştir. Her bir görüşme formu için çalışma grubunun özellikleri ile benzer özellikler gösteren birer kişi ile pilot görüşmeler gerçekleştirilerek, görüşme formları üzerinde gerekli düzenlemeler yapılmıştır. Öğrenciler için hazırlanan görüşme formunda beş, aileler için hazırlanan görüşme formunda beş adet açık uçlu soru yer almıştır. Öğrenciler ile yapılan görüşmelerde etkinliğin öğrenciye ve ailesine olan katkılarına, etkinliği ailesi ile beraber yapmanın öğrenciye neler hissettirdiğine ve etkinlik sırasında karşılaştığı güçlük olup olmadığına, varsa ne tür güçlükler yaşadığına yönelik sorular sorulmuştur. Ailelerle yapılan yarı yapılandırılmış görüşmelerde ise etkinliğin kendisine ve çocuğuna katkılarının neler olduğu, bu etkinliği çocuğu ile birlikte yapmanın kendisine neler hissettirdiği, etkinlik sırasında karşılaştığı güçlükler ve etkinliğin daha iyi olması için önerileri sorulmuştur. Yarı yapılandırılmış görüşme formları Ek 7, ve Ek 8’de görülebilir.

Sınıfa gelen gönüllü aileler ile yapılan yarı yapılandırılmış görüşmelere ilişkin bilgilere Tablo 4.3’te ve onların çocukları ile yapılan yarı yapılandırılmış görüşmelere ait bilgilere Tablo 4.4’te yer verilmiştir.

Tablo 4.3. 3.sınıf Hayat Bilgisi dersi sınıfa gelen gönüllü aileler ile yarı yapılandırılmış görüşme

Katılımcılar	Görüşme Tarihleri	Görüşme Yeri	Görüşme Zamanı
A4	9.12.2021	Müzik Odası	12'20"
A9	15.12.2021	Destek Eğitim Odası	9'31"

Tablo 4.3’te görüldüğü gibi yarı yapılandırılmış görüşme 9.12.2021 tarihleri ile 15.12.2021 tarihlerinde yapılmıştır. Ayrıca, görüşme başlamadan önce görüşmeyi yapan araştırmacı tarafından katılımcılardan yazılı olarak onam alınmıştır.

Tablo 4.4. 3.sınıf Hayat Bilgisi dersi gönüllü ailelerin çocukları ile yarı yapılandırılmış görüşme

Katılımcılar	Görüşme Tarihleri	Görüşme Yeri	Görüşme Zamanı
Ö4	9.12.2021	Müzik Odası	6'27"
Ö9	15.12.2021	Destek Eğitim Odası	7'20"

Tablo 4.4'e göre yarı yapılandırılmış görüşmeler, 9.12.2021 tarihleri ile 15.12.2021 tarihlerinde yapılmıştır. Ayrıca, görüşme başlamadan önce görüşmeyi yapan araştırmacı tarafından öğrencilerden ve ailelerinden yazılı olarak onam alınmıştır.

09.12.2021 tarihinde yapılan geçerlik komitesi toplantısında 1.Eylem planı olan saygı değeri etkinliklerinin bitiminin ardından aileler ile odak grup görüşmesi yapılmasına karar verilmiştir. Araştırmacı alanyazını inceledikten sonra soru örneklerini hazırlamış ve alan uzmanına yollamıştır. Alan uzmanı ile yapılan görüşmenin ardından gerekli düzenlemeler yapılmıştır ardından araştırmacı soruları danışmanının onayına sunmuş ve onay almıştır. 1.Eylem planının tamamlanmasının ardından saygı değeri etkinliklerine ilişkin, ailelerle odak grup görüşmeleri yoluyla veriler toplanmıştır. Görüşmede ailelere; saygı değerinin aile katımlı etkinlikler ile işlenmesi hakkındaki görüşleri, etkinlikler hakkındaki görüşleri, etkinliklerden hangilerinin daha etkili olduğunu düşündükleri, varsa etkinlikler sırasında karşılaştıkları güçlükler ve bir sonraki değer olan sorumluluk değerinin aile katımlı olarak işlenmesinde uygulanabilecek etkinlik önerileri sorulmuştur. Görüşme sorularına Ek 9'da yer verilmiştir. Aileler ile yapılan odak grup görüşmesi tarihleri ve süreleri Tablo 4.5'te sunulmuştur.

Tablo 4.5. 3. sınıf hayat bilgisi dersinin saygı değeri aile odak grup görüşmesi

Odak Grupları	Katılımcılar	Görüşme Tarihleri	Görüşme Yeri	Görüşme Zamanı
1.Grup	A1, A3, A15, A8, A10, A14	24.12.2021	Çevirim İçi Sohbet	33'22"
2.Grup	A2, A12, A17, A5, A11, A4	25.12.2021	Çevirim İçi Sohbet	16'28
3.Grup	A7, A16, A6	24.12.2021	Müzik Odası	24'

Tablo 4.5'te görüldüğü gibi görüşmeler, çevrimiçi ya da okulun müzik odasında yüz yüze olacak şekilde 24.12.2021- 25.12.2021 tarihleri arasında yapılmıştır. Ayrıca, görüşme başlamadan önce görüşmeyi yapan araştırmacı tarafından katılımcılardan yazılı olarak onam alınmıştır. A7 ses kaydının alınmasını istemediğinden görüşme sırasında A1 ve A3 görüşlerini söyledikten sonra ses kayıt cihazı kapatılmış ve A7'nin söyledikleri araştırmacı tarafından yazılarak not alınmıştır. Odak grup görüşmeleri en kısa 16 dakika

en fazla ise 33 dakika sürmüştür.

2. Eylem planı olarak sorumluluk değeri eğitimi aile katılımı etkinlikleri uygulanmıştır. 2.Eylem planının ta tamamlanmasının ardından öğrenciler ve aileleri ile uygulama sonu odak grup görüşmeleri yapılmıştır. Araştırmacı uygulama sürecinin başında hazırladığı öğrenci ve aile odak grup görüşmesi formlarını, saygı değeri odak grup görüşmesi verilerini de dikkate alarak yeniden düzenlemiş ve alan uzmanına sunmuştur. Alan uzmanının önerileri doğrultusunda gerekli düzenlemelerin yapılmasının ardından, sorular danışman onayına sunulmuş, danışman soruların uygun olduğunu belirtmiştir. Danışman onayı ile hem öğrenciler hem de aileleri ile odak grup görüşmeleri yapılarak veriler toplanmıştır.

Görüşmede öğrencilere, Hayat Bilgisi dersinde değerler eğitimi aile katılımı olarak gerçekleştirmeleri hakkındaki görüşleri, değerleri aileleri ile birlikte işlemenin onlara neler hissettirdiği, bu etkinliklerin kendilerine ve ailelerine katkıları, etkinliklerden hangilerini daha etkili buldukları, etkinlikler sırasında varsa karşılaştıkları güçlükler ve başka ne tür etkinlikler yapmak istedikleri sorulmuştur. Görüşme sorularına Ek 10'da yer verilirken, görüşmeye ilişkin katılımcı bilgileri, katılım tarih ve süreleri Tablo 4.6'da sunulmuştur.

Tablo 4.6. 3. sınıf Hayat Bilgisi dersi saygı ve sorumluluk değerleri öğrenci odak grup görüşmesi

Odak Grupları	Katılımcılar	Görüşme Tarihleri	Görüşme Yeri	Görüşme Zamanı
1.Grup	Ö12, Ö14, Ö15, Ö16, Ö7	28.03.2022	Okul Toplantı Salonu	20'27"
2.Grup	Ö8, Ö5, Ö11, Ö2, Ö10	29.03.2022	Okul Toplantı Salonu	30'53"
3.Grup	Ö1, Ö13, Ö17, Ö6, Ö4, Ö9, Ö3	30.03.2022	Okul Toplantı Salonu	22'26"

Tablo 4.6'ya göre görüşmeler, okul toplantı salonunda yüz yüze olacak şekilde katılımcıların rızasıyla 28.03.2022-30.03.2022 tarihleri arasında yapılmıştır. Ayrıca, görüşme başlamadan önce görüşmeyi yapan araştırmacı tarafından katılımcılardan yazılı olarak onam alınmıştır. Odak grup görüşmeleri en kısa 20 dakika en fazla ise 30 dakika sürmüştür.

Uygulama sürecinin bitiminin ardından aileler ile yapılan odak grup görüşmesinde ailelere, hayat bilgisi dersinde değerler eğitimi, aile katılımı olarak gerçekleştirmeleri hakkındaki görüşleri, etkinlikler sırasında çocukları, diğer aileler ve öğretmenle etkileşim halinde olmanın onlara neler hissettirdiği, etkinliklerin kendilerine, çocuklarına ve ailelerine katkıları, sorumluluk değeri etkinliklerinden hangilerini daha yararlı buldukları,

etkinlikler sırasında karşılaştıkları güçlükler ve başka ne tür etkinlikler yapmak istedikleri sorulmuştur. Görüşme sorularına Ek 11’de yer verilirken görüşmeye ilişkin katılımcı bilgileri, katılım tarih ve süreleri Tablo 4.7’de sunulmuştur.

Tablo 4.7. 3. sınıf Hayat Bilgisi dersi saygı ve sorumluluk değerleri aile odak grup görüşmesi

Odak Grupları	Katılımcılar	Görüşme Tarihleri	Görüşme Yeri	Görüşme Zamanı
1.Grup	A9, A11, Ab11, A2, A1, A4	21.03.2022	Müzik Odası	18'50"
2.Grup	A5, A15, A16, A8, B8, A14, A17	22.03.2022	Müzik Odası	37'29"
3.Grup	A13, A6, A3, A7	23.03.2022	Okul Toplantı Salonu	36'
4. Grup	A5, A10, A12	26.03.2022	Çevrimiçi Sohbet	32'28'

Tablo 4.7’ye göre görüşmeler, çevrim içi ya da okulun müzik odasında ya da okul toplantı salonunda yüz yüze olacak şekilde 21.03.2022-26.03.2022 tarihleri arasında yapılmıştır. Ayrıca, görüşme başlamadan önce görüşmeyi yapan araştırmacı tarafından katılımcılardan yazılı olarak onam alınmıştır. Katılımcılardan A7 ses kaydının alınmasını istemediğinden A1 ve A3 görüşlerini söyledikten sonra ses kayıt cihazı kapatılmış ve A7’nin söyledikleri araştırmacı tarafından yazılarak not alınmıştır. Odak grup görüşmeleri en kısa 18 dakika en fazla ise 37 dakika sürmüştür.

Yüz yüze yapılan odak grup görüşmeleri esnasında üyelerin birbiriyle etkileşim kurabilmesi, görüşmelerin bölünmemesi ve üyelerin rahat bir şekilde görüşmeyi sürdürebilmeleri için toplantı ortamının düzenlenmesi araştırmacı tarafından yapılmış, kapıya “Toplantı vardır girmeyiniz” yazısı asılmıştır.

Saygı değerine yönelik aile katılımlı etkinliklerin ardından aile görüşlerinin alınması için üç odak grup görüşmesi yapılmıştır. Araştırmanın birinci odak grubu görüşmesi altı katılımcı ile (A1, A3, A15, A8, A10, A14), ikinci odak grup altı katılımcı ile (A2, A12, A17, A5, A11, A4) ve üçüncü odak grup ise üç katılımcı ile (A7, A16, A6) gerçekleştirilmiştir.

Tüm etkinlik ve uygulamaların bitiminde gerçekleştirilen uygulama sonu aile odak görüşmeleri dört grup ile yapılmıştır. Araştırmanın birinci grup odak görüşmesi altı katılımcı ile (A9, A11, Ab11, A2, A1, A4), ikinci grup odak grup görüşmesi yedi katılımcı ile (A5, A15, A16, A8, B8, A14, A17), üçüncü grup odak grup görüşmesi dört katılımcı ile (A13, A6, A3, A7) ve dördüncü grup görüşmesi üç katılımcı ile (A5, A10, A12) gerçekleştirilmiştir.

Tüm etkinlik ve uygulamaların bitiminde uygulama sonu öğrenci odak grup görüşmeleri ise üç grup ile yapılmıştır. Araştırmanın birinci grup odak görüşmesi beş katılımcı ile (Ö12, Ö14, Ö15, Ö16, Ö7), ikinci grup odak grup görüşmesi beş katılımcı ile (Ö8, Ö5, Ö11, Ö2, Ö10) ve üçüncü grup odak grup görüşmesi yedi katılımcı ile (Ö1, Ö13, Ö17, Ö6, Ö4, Ö9, Ö3) gerçekleştirilmiştir.

4.6.3. Gözlemler

Nitel verilerin güvenirliğinin sağlanması için uzun süreli etkileşimin yanı sıra gözlem de önemlidir. Çünkü gözlem yapmak çalışma konusuna özgü unsurları ve özelliklerini, detaylı bir şekilde tanımlama olanağı sunar. Uzun süreli etkileşimin kapsamlı olduğu düşünülürse, gözlem de derinlik sağlamaktadır (Lincoln ve Guba, 2013). Araştırmanın gözlem verileri video kayıtları aracılığıyla elde edilebilmektedir (Merriam, 2013; Mills, 2003).

Araştırmacı okul koridorunda, teneffüslerde sınıfta ve okul bahçesinde sistematik olarak yaptığı gözlemleri, araştırmacı gözlem notları olarak kaydetmiştir. Ayrıca sınıfta gerçekleştirilen ders işlenişleri video kaydına alınarak araştırmacı tarafından izlenerek gözlemler yapılmıştır. Öğrencilerin aileleriyle birlikte evde gerçekleştirdiği etkinliklerde alınan video kaydı, mail ve çevrim içi sohbet uygulaması aracılığıyla araştırmacıya gönderilmiştir. Ayrıca araştırmada katılımcıların izinleri alınarak okul içi ve dışında gerçekleştirilen etkinliklerin ve çevrim içi yapılan söyleşilerin video kaydı alınmıştır.

Etkinliklere yönelik oluşturulan tüm video kayıtları, ilk olarak araştırmacı tarafından incelenmiştir. Araştırmacı, uygulama sürecinde her etkinlik ile ilgili video kayıtlarını makro olarak analiz edip geçerlik komitesi toplantılarında geçerlik komitesi üyelerine sunmuştur. Geçerlik komitesi üyeleri, video kayıtları aracılığı ile kontrol listelerini kullanarak uygulama sürecini gözlemlemiştir (Creswell, 2008; Mills, 2003).

Gözlemlerde İlkokul 3.sınıf hayat bilgisi dersinde değerler eğitiminde aile katılımının nasıl sağlandığı araştırmacı tarafından gözlemlenmiştir. Araştırmacı gözlem süresince 3.sınıf hayat bilgisi dersinde “Okulumuzda Hayat, Evimizde Hayat, Doğada Hayat” ünitelerinde “saygı ve sorumluluk” değerlerini ders kazanımları ile uyumlu şekilde işlenmesini sağlayacak aile katılımlı etkinliklere odaklanmıştır.

4.6.4. Öğrenci anekdot defteri

Bireylerin duygularını, tutumlarını, eylemlerini ve tepki verdiği şeylerin neler olduğunu anlamaya yardımcı olan (Elliott, 1991) anekdot kayıtları, yaygın olarak kullanılan nitel veri toplama araçlarından biridir (Fraenkel, Wallen ve Hyun, 2013). Araştırmada İlkokul 3.sınıf öğrencilerinin etkinliklere yönelik yazılı görüşlerini almak amacıyla veri toplama aracı olarak öğrenci anekdot defterleri kullanılmıştır. Araştırmacı öğrencilere birer çizgili defter hediye etmiş, öğrenciler her dersin işlenişinin ardından araştırmacı tarafından dağıtılan aile katılımı yönergelerini anekdot defterlerine yapıştırmıştır. Öğrenciler etkinliği aileleri ile gerçekleştirmelerinin ardından etkinliğe yönelik görüşlerini anekdot defterlerine yazmıştır. Öğrencilerden yapılan etkinliği aile katılımı olarak gerçekleştirmenin neler hissettirdiğini, etkinlik sayesinde neler öğrendiği, öğrendiklerini günlük hayatta nasıl uygulayacağını, etkinlik hakkındaki duygu ve düşüncelerini paylaşımları istenmiştir. Bu sayede araştırmacı, öğrenci anekdot defterlerinde yer alan görüşleri makro olarak analiz etmiş ve etkinliklere yönelik öğrencilere dönüt vermiştir. Araştırmacı tarafından defterin kullanımını açıklama amacıyla öğrencilere yazdığı anekdot defteri notu Ek 12’de paylaşılmıştır.

4.6.5. Aile iş birliği defteri

Aile iş birliği defteri, uygulama sürecinde etkinlikler ile ilgili aile katılım yönergelerinin ve aile görüşlerinin bir arada olması amacıyla oluşturulmuş bir veri toplama aracıdır. Uygulama sürecinin başında her öğrencinin aile iş birliği defteri oluşturması sağlanmış ve etkinliklerde etkili bir şekilde kullanılmıştır. Evde gerçekleştirilen etkinliklerde, ailelere yönelik hazırlanan etkinlik yönergeleri, sınıfta öğrencilere anlatılmış ve aile iş birliği defterlerine yapıştırılması sağlanmıştır. Aileler, araştırmacı/sınıf öğretmeni tarafından verilen etkinliği bu yönergeler yardımı ile gerçekleştirmiş ve etkinlikten sonra etkinliğe yönelik görüşlerini yazmaları istenmiştir.

Araştırmacı, her hafta düzenli olarak ailelerin aile iş birliği defterlerinde yer alan etkinliklere ilişkin görüşlerini incelemiş ve ailelere dönütler vermiştir.

4.6.6. Araştırmacı günlükleri

Araştırmacı günlüğü araştırmanın tüm bölümleriyle ilgili araştırmacının gözlemlerini ve düşüncelerini kaydetmek için kullanılmıştır. Araştırmacı günlüğü, araştırmanın kronolojik olarak parçalarını bir araya getirmeye yardımcı olan çok önemli

bir kaynaktır. Eylem araştırmalarında sürekli tutulan günlükler, araştırmacının gözlemlerini, duygularını, düşüncelerini, eylemlerini ve yorumlarını içerdiği için araştırma açısından yararlıdır (Elliott, 1991; Johnson, 2015). Yapılan araştırmada da araştırmacı, günlüğüne etkinliklerin planlanma aşamalarını, etkinliklerin uygulanması sırasındaki gözlemlerini, duygularını, düşüncelerini, karşılaştığı zorlukları, uygulama sürecinde yaptığı görüşmeleri, aile iş birliği ve  ğrenci anekdot defterleri ile ilgili yorumları gibi pek çok duruma ait verileri kaydetmiştir. Özetle araştırmacı günlükleri ile araştırmacı tarafından tez sürecinde gerçekleşen deneyimlerini incelemek amacıyla gerçekleşen önemli olay örüntülerin elektronik ortamda tutulmuştur.

4.7. Uygulama Süreci

Eylem araştırmasının diğer araştırma yöntemlerinden bir farkı ya da üstünlüğü de döngüsel olarak devam etmesidir. Doğrusal modellerde probleme yönelik olarak yalnız bir düzenleme yapılabilirken, eylem araştırmasının bu döngüsel yapısı araştırma sürecinde pek çok kez düzenlemeler yapmaya olanak sağlamaktadır.

Eylem araştırmasının bahsedilen döngüsel yapısı problemin çözümü için gerekli yeniden gözden ge ermeleri vurgulamakta ve bir döngü bu başta belirlenen problemin çözümü için araştırmacı tarafından yeterli görülmezse yeni bir döngü yapılmasına da olanak sağlamaktadır. Aslında birden fazla döngü ile problemin çözülmesi ve birden fazla eylem planının oluşturulup araştırmada gerekli düzenlemelerin yapılması bir zorunluluk değildir. Eğer araştırmacı ilk döngüde oluşturulan eylem planının sorunun çözümü için yeterli olduğuna kanaat getirdi ve buna yönelik olarak elinde yeteri kadar veri varsa bunu raporlayarak araştırma sürecini sonlandırabilir (Erginel-şanal, 2006). Tam tersi durumda ise hala başta belirlenen problem   z lmediyse eylem araştırması döngüsüne bağlı kalarak araştırma sürecine ve gerekli analiz ve raporlamalara devam edilir.

4.7.1. Planların hazırlanması

Hayat Bilgisi Dersi  ğretim Programı, ilkokul 1, 2. ve 3. sınıflarda öğrenim gören  ğrencilerin, Hayat Bilgisi dersinde edinmeleri hedeflenen kazanımları, değerleri, yetkinlikleri, becerileri, öğretme-öğrenme sürecini,  l me-değerlendirme araçlarını kapsamaktadır. Türkiye’de 2005 yılında yapılandırmacılık temele alınarak  ğretim programlarında değişikliğe gidilmiş, ardından 2015 yılından program değiştirilerek sadeleştirilmiş ve 2018 yılında  ğretim programları güncellenmiştir. 2018 yılında

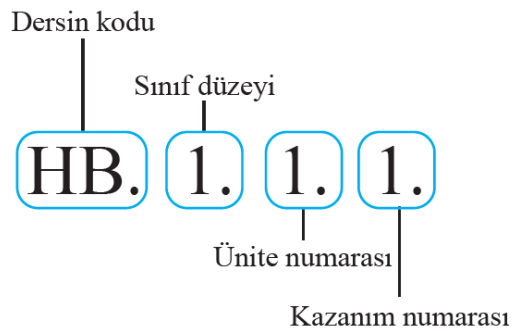
güncellenen Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı'nda tematik anlayış yerine ünite temelli yaklaşım esas alınmıştır. Şekil 4.2'de Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı'nda yer alan üniteler gösterilmiştir (MEB, 2018).

Şekil 4.2. 2018 yılı ilköğretim 3. sınıf Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı'nda yer alan üniteler

Ünite temelli yaklaşım esas alınarak programda her üç sınıf düzeyi için aynı isimle “Okulumuzda Hayat”, “Evimizde Hayat”, “Sağlıklı Hayat”, “Güvenli Hayat”, “Ülkemizde Hayat” ile “Doğada Hayat” şeklinde altı ünite belirlenmiştir. Kazanımlar; sınıf düzeyi, ünite numarası ve kazanım numarası esas alınarak numaralandırılmıştır. Kazanımlarla ilgili sınırlamalar ve açıklamalar kazanımı izleyen satırda italik yazı karakteriyle ifade edilmiştir

Ünite içerisinde verilen kazanımlar numaralandırma sistemiyle şu şekilde ifade edilmiştir (Şekil 4.3):

Şekil 4.3. Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı kazanımlarının numaralandırma sistemi (MEB, 2018)

Hayat Bilgisi dersinde değerler eğitiminde sorumluluk öğretmene düşmektedir. Programda kazanım değer ilişkilendirmesi net olarak yapılmamış, örnek etkinliklere yer verilmemiştir. Araştırmanın amacı kapsamında, eylem planı geliştirme sürecinde; 2018 İlkokul 3. Sınıf Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı'nda yer alan ders kazanımları doküman incelemesine tabi tutulmuştur. İncelenen kazanımlardan programda yer alan değerlerle ilişkilendirilebilen ve aile katılımlı etkinlik olarak uygulamaya olanak tanıyanlar seçilmiştir.

Araştırmacı Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programında kazanımlar ile programda yer alan sevgi, saygı, sabır sorumluluk, öz denetim, yardımseverlik ve vatanseverlik değerlerini ilişkilendirmiş ve hazırladığı planları danışman öğretim üyesine sunmuştur. Planların uygun olduğu konusunda onay aldıktan sonra gözlemlerine başlamıştır. Araştırmacının gözlem notları ve günlükleri aşağıda paylaşılmıştır:

Pazartesi sabahı İstiklal Marşı öncesinde bahçedeki tören alanında, yüzüm öğrencilere dönük bir şekilde öğrencileri karşıladım. Ancak hiçbiri birbirine "Günaydın" demedi. Ben de onlara "Günaydın" demedim ve ne yaptıklarını görmek istedim. Bir öğrenci geldi ve "Günaydın öğretmenim" dedi. Ben de ona "Günaydın" dedim. Diğerleri, arkadaşlarının selamlaştığını duydukları halde yine de selam vermediler. Ö8, bana hafta sonu yaptıklarını anlatmaya başladı. Kendi aralarında da sohbet etmeye başladılar. Ancak selamlaşmayı unuttuklarını fark etmediler. Bu durumu, biraz da Covid-19 salgını sebebiyle sosyal iletişimlerinin zayıflamasıyla ilişkilendirmekteyim. Ancak bu durumun alışkanlığa dönüşmesini engelleyecek bir çözüm bulmalıyım. Saygı değeri işleyebilir ve selamlaşmaya yer verebilirim. (Araştırmacı ön gözlemi)

Araştırmacı öğrencilerin birbirleri ile ve öğretmenleri ile selamlaşmadıklarını gözlemlemiştir. Araştırmacı bu durumu öğrencilerin Covid-19 salgını nedeniyle uzun süre evde kalmaları ve sosyalleşememeleri ile ilişkilendirmiş, ancak bunun alışkanlık haline gelmemesi için saygı değeri ile çalışılabileceği ve selamlaşmaya vurgu yapılabilecek etkinlikler tasarlamayı düşünmüştür. Gözlemler sırasında araştırmacının dikkatini çeken diğer bir durum öğrencilerin birbirine zarar verdiği durumlardır. Araştırmacının öğrencilerin birbirlerine ve başka sınıftan öğrencilere karşı davranışları ile ilgili gözlemleri şöyledir:

Öğle arası nöbet sırasında koridorda koşuşturma oldu. Bazı öğrencilerim "Öğretmenim, sınıfta kavga çıktı" diyerek yanıma geldiler. Ö15, bahçede yırtık bir geçersiz para bulmuş ve almış. Ö4 ve Ö3, ona bakmak istemişler, ancak Ö15 vermek istemeyince elinden zorla almaya çalışmışlar. Sınıfa girdiğimde, çocuklar Ö15'i çekiştiriyordu, o da sağa sola yumruk sallıyordu. Öfkeli görünüyordu. (Araştırmacı ön gözlemi)

Araştırmacı öğrencilerin birbirlerine vurarak, oynadıklarını, isteklerini nasıl ifade edeceklerini bilmediklerini gözlemlemiştir. Öğrencilerin birbirinin elindeki eşyayı izinsiz çekiştirerek alması saygı ve sabır değerlerine önem verilmesi gerektiği şeklinde yorumlanabilir. Araştırmacının öğrencilerin sorunları çözerken uygun olmayan yollar izlediğine dair başka bir gözlemi ise araştırmacı günlüğüne şöyle yansıtmıştır:

Koridorda öğrencilerden birinin, birinci sınıf öğrencisini duvara sıkıştırdığına tanık oldum. Yanlarına gidip ayırdım ve neden böyle yaptığını sordum. Öğrenci “Öğretmenim, kardeşime vuruyormuş. Geçen gün de karnına vurmuş. Annemler de bana “Kardeşini okulda koru” demişti...” şeklinde açıklama yaptı. Bu durum gerçekten çok sık karşımıza çıkıyor, daha önce de pek çok defa benzer durumlarla karşılaştım. Çocuklar sorunlarını nasıl çözebileceklerini bilmiyor, aileler çocukları yanlış yönlendiriyor ve bu durum şiddetin artarak devamına neden oluyor (Araştırmacı günlüğü, 10.11.2021).

Araştırmacı öğrencinin kardeşini korumak istediğini ancak kardeşinin yaşadığı sorunda nasıl davranması gerektiğini bilmediğini fark etmiştir. Bu duruma, ailelerin yanlış yönlendirmesinin de etkisi olduğu görülmüştür. Öğrencilerin birbirleri ile olan ilişkilerinde nezaket ifadelerinin kullanılmadığına ve saygının önemine dikkat çeken diğer bir gözlemi ise şu şekildedir:

Beden Eğitimi dersi için öğrencilerle bahçeye indik. Merdivenlerden inerken, Ö3, Ö12 ve Ö13 sırayı bozup koşarak arkadaşlarının önüne geçtiler. Ö5 ve Ö16 yüksek sesle konuşup oynayacakları oyundan bahsettiler. Ö3, Ö8 ile konuşuyordu, ancak gürültü nedeniyle ne konuştuklarını duyamadım. (Araştırmacı ön gözlemi)

Teneffüste sınıfa su döküldü ve okul personeli gelip sildi. Ben hiç tepki göstermedim ve kolay gelsin demedim. Ö8 ve Ö5 hemen sonra dolaplarından eşya almak için kalkıp ıslak zeminde yürüdüler. Yerler belirgin şekilde lekелendi. Ardından Ö16 da çöp atmak için kalktı, yerde oluşan lekелere baktı ve yürümeye devam etti. Sınıf lekeler içinde kaldı. Yerlerin neden lekeli olduğunu sordum. Ö4, "Öğretmenim, su döküldü ve hizmetli biraz önce sildi. Yürüyünce böyle oluyor" dedi. "Yani, ıslakken bastığımızda yerler kirleniyor, öyle mi demek istiyorsun?" diye sordum. "Evet" dedi. "O zaman yerlerin yeniden kirlenmemesi için ne yapmalıyız?" diye sordum. Birkaç öğrenci "Kurumasını beklemeliyiz" dedi. "Hizmetli tekrar tekrar silmek zorunda kalıyor, lütfen biraz bekleyin, yürümeyin, yerler kurusun" dedim. Birkaç dakika sonra Ö5 kitap almak için dolabına, başka bir öğrenci de çöp atmak için çöp kutusuna doğru yürüdü. Zemin hala ıslaktı ve yerdeki lekелere bakmalarına rağmen yürümeye devam ettiler, böylece izler arttı (Araştırmacı ön gözlemi).

Ödev kağıtlarını masaya koydum ve Ö3, Ö14 ve Ö13 hemen gelip sıra beklemeden arkadaşlarının önüne geçip çalışma yaprağını aldılar. Uyarıda bulunan olmadı (Araştırmacı ön gözlemi).

Araştırmacı gerçekleştirdiği gözlemlerde öğrencilerin birbirlerini çekiştirerek ve vurarak oyun oynadıklarını, karşılaştıkları rahatsız edici durumları çözmek için izlemeleri gereken yolu bilmediklerini ve bu nedenle vurarak, bağırarak sorunları çözmeye çalıştıklarını gözlemlemiştir. Ayrıca, öğrencilerin birbirleriyle ve öğretmenle selamlaşmadıklarını, okul temizlik görevlisine iş yaparken “kolay gelsin” demediklerini, temizlik görevlisinin sildiği yerlere kurumasını beklemeden basıp tekrar kirlenmesine aldırmadıklarını gözlemlemiştir. Derslerde hikâye kitabı veya çalışma kâğıdı alması gerektiğinde, Beden Eğitimi dersi için bahçeye indiklerinde sıra olmadıklarını ve birbirlerinin önüne geçtiklerini gözlemlemiştir.

Öğrencilerden birinin, kardeşini korumak için başka öğrenciye zarar vermesine gerekçe olarak, anne-babasının ondan kardeşini korumasını istemesini göstermesinden yola çıkılarak, aileler tarafından yapılan yanlış yönlendirmelerin öğrenciler üzerinde olumsuz etkiler doğurduğu kanaatine varılmıştır. Çocuk aile üyeleri ile kurduğu iletişim yoluyla ve onları model alarak değerlerini geliştirmeye başlar. Okulda öğrenilenler ile evdeki uygulamaların çelişmesi öğrencinin karmaşaya düşmesine neden olabileceği gibi, değerler eğitimiye zarar verecektir. Aile katılımını sağlamak, işlenecek değere yönelik okul ile aile arasında ortak bir tavır takınılmasını sağlayacağı gibi öğrenmeyi pekiştirir. Araştırmacı, Hayat Bilgisi dersinde değerler eğitiminde aile katılımlı etkinlikler ile çalışmanın gerekliliğini ve önemini daha iyi kavramıştır.

Araştırmacı 05.11.2021 tarihinde yaptığı aile toplantısında da ailelerin sabır, saygı ve sorumluluk değerleri üzerinde durmasının ardından kazanımları ve gözlem notlarını tekrar gözden geçirmiş ve çalışmaya saygı değeri ile başlamayı uygun bulmuştur.

Araştırmada değerlerin kazandırılması açısından “Okulumuzda Hayat, Evimizde Hayat ve Doğada Hayat” üniteleri kazanımlarının uygunluğu nedeniyle seçilmiştir. Araştırmacı programda yer alan kazanımlar ile değer arasında ilişkilendirmeler yapmış, değerler eğitimi yaklaşımını, uygulanacak aile katılım yöntemini, kullanılacak materyalleri, kullanılacak değerlendirme aracını, belirleyerek ders planı ve aile katılım yönergesinden oluşan “Etkinlik Planını” hazırlamıştır. Araştırmacı hazırladığı plan ve materyalleri geçerlik komitesinde üç uzmana sunmuş, yapılan değerlendirmenin ardından düzenlemeleri yaparak danışmanının onayına sunarak uygulamaya geçmiştir. Etkinlik planları örnekleri Ek 13 ve Ek 14’te sunulmuştur.

Örneğin “HB.3.2.8. İstek ve ihtiyaçlarını karşılarken kendisinin ve ailesinin bütçesini korumaya özen gösterir.” ve “HB.3.3.2. Yiyecek ve içecekler satın alınırken

bilinçli tüketici davranışları gösterir.” kazanımları sorumluluk değeri ile ilişkilendirilmiştir. Değerin işlenmesi için ahlaki muhakeme yaklaşımından yararlanılmasına karar verilmiştir. Aile katılımı etkinliği olarak öğrenciler aileleri ile birlikte alışveriş listesi hazırlaması, kendilerine verilen bütçeye uygun olarak listedeki ürünleri öncelik sırasına koyması, alışveriş yapılacak markete ve alınacak ürünlere karar vermesi, bütçenin aşılması halinde çıkarılacak ürünlere karar vermesi uygun görülmüştür. Ailelerin çalışmadaki rolü gönderilen yönerge formunda açıkça belirtilmiş, seçimlerde çocuğun özgür bırakılması, sadece ürünler hakkında, gereklilik durumu, kalitesi hakkında bilgi verebilecekleri, seçimi mutlaka çocuğun yapması gerektiği açıklanmıştır. Böylece öğrencilerin fiyat, kalite, bütçeyi aşıp aşmama, ürünü sevmeye gibi konularda ikilemde kaldığında kendi kararını alması amaçlanmıştır. Değerlendirme çalışması için araştırmacı tarafından hazırlanan “İstek ve ihtiyaçlarımız” adlı değerlendirme çalışma yaprağı dağıtılarak öğrencilerin soruları yanıtlamaları istenmiştir.

4.7.2. Eylem planlarının geliştirilmesi ve uygulama süreci

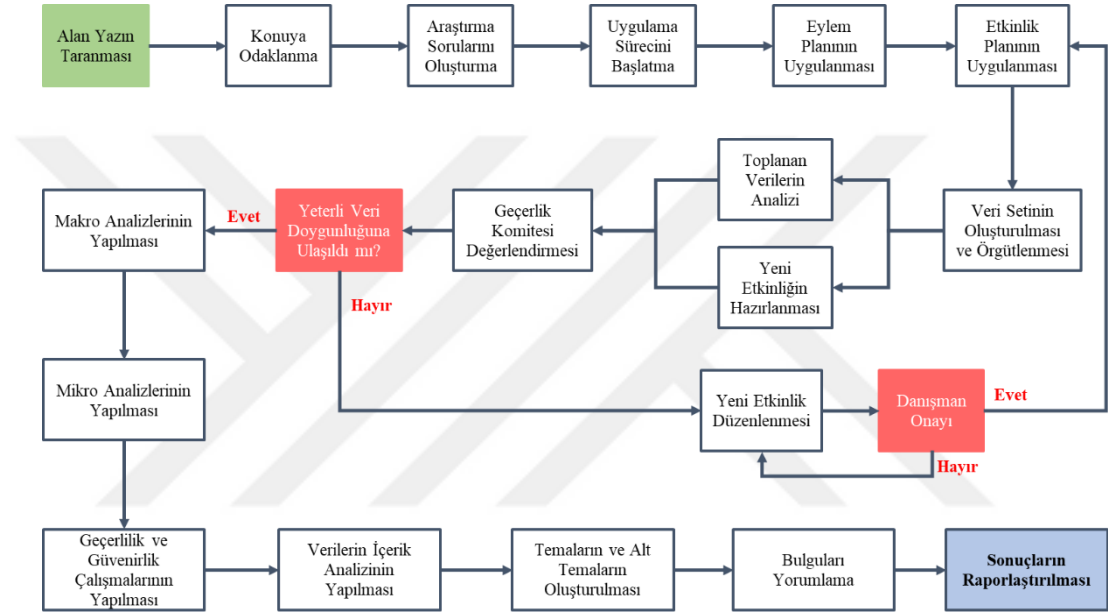
Hayat Bilgisi dersinde değerler eğitimi kapsamında aile katılımlı etkinliklerin nasıl gerçekleştirileceği ve ailelerin bu etkinliklere nasıl katılabileceği belirlenmesi amacıyla, toplamda 16 etkinlik ve 1 aile toplantısı yapılmıştır. Bu etkinliklerin 6 tanesi 1. eylem planı olarak saygı değeri için, 10 tanesi ise 2. eylem planı olarak sorumluluk değeri ile aile katılımlı olarak uygulanmıştır.

05.11.2021 tarihinde yapılan aile toplantısında ailelere, değerler eğitiminin ve aile katılımının önemi hakkında bilgi verilmiştir. Araştırmacı, çalışmanın amacını, yöntemini ve veri toplama araçlarını açıklamıştır. Ayrıca aile iş birliği defteri ve öğrenci anekdot defterleri hakkında bilgi verilmiştir. Ders işlenişinde video kaydı alınacağı ve yapılan etkinliklerin de kaydedilmesi gerektiği vurgulanmıştır. Katılımın zorunlu olmadığı ve istenildiği zaman çalışmadan ayrılabilmesi vurgulanmıştır. İzin formlarının doldurulmasının ardından, 12.11.2021 tarihinde uygulamaların başlayacağı ve aile katılımlı ilk etkinliğin 1. ara tatilde gerçekleştirileceği belirtilmiştir. İzin formlarını onaylayan ailelerin sayısı 25 iken, 4 aile ise izin formlarını onaylamamıştır. Onaylamayan bir anne, yapılan aile odaklı grup görüşmeleri sırasında kendisine ait ses ya da video kaydı alınmasını istemediğini belirtmiştir. Araştırmacı, bu durumu 17.11.2021 tarihli geçerlik komitesi toplantısında paylaşmış ve danışmanlık almayı tercih etmiştir. Komite, A7 ile yapılan görüşmenin yazılı olarak kaydedilerek sürece devam edilmesi kararı vermiştir.

A7 ile yapılan görüşmelerde ses kaydı alınmamış ve söylenenler araştırmacı tarafından not edilmiştir.

Etkinliklere başlamadan önce tüm öğrencilere araştırma hakkında bilgi verilmiş katılmak isteyenlerin gönüllük katılımcı onam formunu imzalamaları istenmiştir. Tüm öğrenciler formu imzalamış katılmak istediğini belirtmiştir. Ancak ailesi izin vermeyenlere durum açıklanmıştır.

Araştırmada kullanılan eylem araştırması basamakları Şekil 4.4'te gösterilmiştir.

Şekil 4.4. Araştırmada Kullanılan Eylem Araştırması Basamakları

Araştırmacı, gözlem notlarını, günlükleri ve Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı 3. sınıf kazanımlarını incelemiş ve gözlemlenen davranış problemleri ile saygı değeri ve kazanımlar arasında örtüşme olduğunu tespit etmiştir. Bu nedenle 1. Eylem planı olarak “Saygı” değeri üzerinde çalışmak istediğini ve gerekçelerini danışman öğretim üyesine sunmuştur. Danışmanının da onayını aldıktan sonra saygı değeri için ilk etkinliği hazırlamış danışmanına sunmuş ve danışman onayının ardından etkinliği uygulamaya başlamıştır. Ders işlenişi, öğrenci anekdot defteri, aile iş birliği defteri, aile katılım videoları, araştırmacı günlüğü ve gözlem notlarından oluşan veri setini örgütlemiş ve etkinliği uygulanmıştır. Tüm bu veri kaynaklarından elde ettiği verileri analiz etmiş ve bu doğrultuda sıradaki etkinlik planını hazırlamıştır. Araştırmacı geçerlik komitesine, uyguladığı etkinliğe ilişkin elde ettiği verileri ve sıradaki etkinliğin planlarını sunmuştur. Geçerlik komitesi uygulanan etkinliği değerlendirmiş ve sıradaki etkinliğe yönelik

önerilerde bulunmuştur. Araştırmacı öneriler doğrultusunda yeni etkinliği düzenlemiş, danışman onayına sunmuş ve onay aldıktan sonra etkinliği uygulamıştır. Bu döngü 1. eylem planı için 5 kez tekrarlanmış ve 6 etkinlik uygulanmıştır. 1. Eylem planı olan saygı değeri etkinlikleri uygulama süreci Tablo 4.8’de verilmiştir.

Tablo 4.8. 1. Eylem planı- saygı değeri

Etkinlik No ve Adı	Tarih	Kazanım	Aile Katılımına Yönelik Etkinlik	Değer Eğitimi Yaklaşımı
1. Saygı Değeri Kelebeği	12.11.2021	HB.3.1.8. Okula ilişkin istek ve ihtiyaçlarını okul ortamında demokratik yollarla ifade eder.	Ailenin öğrenci rolü, Aile sohbeti	Değer Açıklama
2. Ailemden Yola Çıkarak Demokrasiyi Kullanıyorum	22.11.2021	HB.3.1.8. Okula ilişkin istek ve ihtiyaçlarını okul ortamında demokratik yollarla ifade eder.	Ailenin öğretici rolü,	Değer Telkini
3. Emek Harcayanlara Saygı Gösteriyorum	26.11.2021	HB.3.1.10.İlgi duyduğu meslekleri ve özelliklerini araştırır.	Kaynak Kişi Olarak Aile	Değer Açıklama
4. Farklılıklara Saygılıyım-3 Aralık Dünya Engelliler Gününden Yararlanma	3.12.2021	Belirli gün ve haftalardan yararlanma.3 Aralık Dünya Engelliler Günü	Aile ile Oyun	Değer Açıklama
5. Aile Büyüklerimizin Çocukluğundaki Saygıyı Öğreniyorum	6.12.2021	HB.3.2.1. Aile büyüklerinin çocukluk dönemlerinin özellikleri ile kendi çocukluk döneminin özelliklerini karşılaştırır.	Aile Büyüklerinden Yararlanma	Değer Telkini
6. Ailemle Dijital Hikâye Yazıyorum	10.12.2021	HB.3.2.2. Komşuluk ilişkilerinin ailesi ve kendisi açısından önemine örnekler verir.	Ev Ödevi	Değer Telkini

“Okulumuzda Hayat” ünitesinde yer alan “HB.3.1.8. Okula ilişkin istek ve ihtiyaçlarını okul ortamında demokratik yollarla ifade eder” kazanımı için “Saygı Değeri Kelebeği” etkinliği uygulanmıştır. Bacanlı (2017) tarafından hazırlanan “Değer Kelebeği” araştırmacı tarafından saygı değeri için düzenlenmiş ve projeksiyon aracılığıyla tahtaya yansıtılmış ve saygı değerinin unsurlarına yönelik sorular öğrencilerin değere yönelik görüşlerine göre yanıtlanmıştır.

Aile katılımı etkinliğinde, öğrencilerden derste işlenen “Saygı Değeri Kelebeği” ni ailelerine sunmaları istenmiştir. Sunumun ardından, araştırmacının “Saygı Değeri Kelebeği” formundan esinlenerek geliştirdiği “Saygıya Değer Ailem Kelebeği” formunda

yer alan “Saygılı anne, saygılı baba, saygılı evlat ve saygılı kardeş nasıl olmalıdır?” sorularının yanıtları, aile üyeleri tarafından aile sohbeti yoluyla kelebek formunun kanatlarına işlenmiştir. Sunum ve aile sohbeti sırasında çekilen video kayıtları çevrimiçi sohbet uygulaması ve e-posta yoluyla araştırmacıya gönderilmiştir. 17.11.2021 tarihinde yapılan geçerlik komitesi toplantısında, değer kavramının detaylı bir şekilde işlenmek yerine, bağlam içinde vurgulandığı etkinliklerin daha etkili olacağı ifade edilmiştir. Ayrıca, kazanım değer eşleştirmesine daha fazla dikkat edilmesi önerilmiştir.

Araştırmacı, Hayat Bilgisi dersi öğretim programı kazanımlarını, gözlem notlarını, araştırmacı günlüklerini, ailelerin saygı değerine ilişkin birbirlerinden olan beklentilerini incelemiş ve geçerlik komitesinde alınan kararları dikkate alarak “Ailemden Yola Çıkarak Demokrasiyi Kullanıyorum” etkinlik planını hazırlamıştır.

Saygı kelebeği etkinliğiyle başlayan “Okula ilişkin istek ve ihtiyaçlarımı demokratik yollarla ifade ederim” kazanımının devamı niteliğinde olan “Ailemden Yola Çıkarak Demokrasiyi Kullanıyorum” etkinliği 22.11.2021 tarihinde uygulanmıştır. Etkinliğin ders işlenişi sırasında sınıftaki öğrencilerden biri okul müdürü rolünü üstlenerek drama yapılmıştır. Drama kapsamında, öğrenciler istek ve ihtiyaçlarını saygı çerçevesinde ve nezaket kurallarına uygun bir şekilde, okul müdürü rolündeki öğrencilere iletmiştir. Daha sonra, istek ve ihtiyaçlar için basit dilekçeler yazılarak, koridordaki dilek kutusuna atılmıştır. Aile katılımı için öğrencilerden aileleriyle “Peki Ne Alaka?” oyunu oynamaları istenmiştir. Bu oyunla, saygı değeri ile davranışlar ve durumlar arasında bağlantı kurulması ve ailenin keyifli bir şekilde bir araya gelerek birlikte çalışmaya hazır hale gelmesi hedeflenmiştir. Oyun birinci oyuncunun “saygı” kelimesini söylemesiyle başlar. İkinci oyuncu saygı kelimesi ile ilgili olarak aklına gelen ilk kelimeyi söyler. Birinci oyuncu “Peki ne alaka?” diyerek ikinci oyuncunun, söylediği kelime ile saygı kelimesi arasında kurduğu bağlantıyı açıklamasını ister. İkinci oyuncunun bağlantıyı açıklamasının ardından döngü tamamlanmış olur. İkinci oyuncu tarafından söylenen kelime yeni döngünün ilk kelimesi olur. Sıradaki oyuncu ikinci oyuncunun söylediği kelimenin kendisinde çağrıştırdığı yeni bir kelimeyi söyler ve ikinci oyuncunun “Peki ne alaka?” sorusunu sormasıyla, kelimeler arasında kurduğu bağlantıyı açıklar. Etkinlikte aile üyeleri, sırayla her seferinde yeni bir kelime söyleyerek ve söylediği kelime ile bir önceki kelime arasında bağlantı kurarak oyunu sürdürmüştür. Oyunun iki kişi ile oynanmasının yanı sıra kalabalık aile üyeleriyle de oynandığı görülmüştür.

Oyunun ardından, aile ve çocuğun günlük yaşamda karşılaştıkları sorunları nasıl demokratik yollarla ifade ettiklerini paylaşmaları istenmiştir. Oluşturulan cümleler aile ve çocuk iş birliğiyle Wordart programında birleştirilmiş ve bir tasarım oluşturulmuştur.

20.11.2021 tarihinde yapılan geçerlik komitesi toplantısında, “Peki Ne Alaka?” oyunu ve Wordart tasarımı makro analizleri sunulmuştur. Toplantıda, öğrencilerdeki yansımaları gözlemleyebilmek için ailelerden birkaç etkinlikte bir işlenen değerlerle ilgili gözlemlerini aile iş birliği defterlerine yazmaları istenmiştir. Araştırmacı, bir sonraki etkinlik için “İlgi duyduğu meslekleri ve özelliklerini araştırır” kazanımıyla bağlantılı olarak saygı değerini mesleğe, emeğe ve çalışana saygı boyutuyla ilişkilendirmeyi hedeflediğini ifade etmiştir. Bu amaçla, kat hizmetlisini sınıfa davet edip, kendisinden kaynak kişi olarak yararlanmayı planladığı “Emek Harcayanlara Saygı Gösteriyorum” etkinlik planını komiteye sunmuştur. Geçerlik komitesinde gerekli önlemlerin alınarak bir aile üyesinin sınıfa davet edilmesi kararı vermiştir. Araştırmacı, ailelerle iletişime geçerek, gönüllü olmak isteyen bir anne ile uygulama sürecini planlamıştır. Kasiyerlik mesleğini yapmış olan ancak kısa süre önce işten ayrılan A4 ile yapılan ön görüşmede müşterilerin sıra olmasının önemini, sıraya uymamalarının, yüksek sesle konuşmalarının, reyonları dağıtmanın ve kasiyerle selamlaşmanın “Kolay gelsin, iyi günler” demenin etkilerini, kendi deneyimleri doğrultusunda anlatmasına karar verilmiştir.

26.11.2021 tarihinde A4 sınıfa gelerek kasiyerlik mesleğini tanıtmış, karşılaştığı sorunlara ve saygıya ilişkin olumlu durumlara örnek olaylar anlatmıştır. Araştırmacı öğrencilere sunumda kendilerini etkileyen durumları, olumlu buldukları, takdir ettikleri davranışları ve olumsuz buldukları davranışları açıklamaları istenmiştir. Ardından öğrencilere “Mesleklere, Çalışanlara Saygılıyım Öz Değerlendirme Kontrol Listeleri” dağıtılmıştır. Öğrenciler, listede yer alan ve saygı göstergesi olan davranışları uyguladıklarında, kontrol listesini işaretlemeleri istenmiştir. Aileler öz değerlendirme kontrol listesi hakkında bilgilendirilmiş ve davranış gerçekleşmediğinde öğrencileri yargılamamaları istenmiş; çalışanlara, kasiyerlere, aile üyelerine “günaydın, kolay gelsin, iyi günler demek” gibi listedeki davranışları sergileyerek çocuklarına model olabilecekleri açıklanmıştır. Öğrenci davranışı gerçekleştirdiğinde ise pekiştirmeye yönelik cümleler kurmaları istenmiştir. Ailelere, davranış pekiştirme konusunda yol gösterici olması amacıyla örnek cümleler verilmiş, aile katılım yönergesine “Ne kadar güzel söyledin, çok duyarlı bir davranışta bulundun.” gibi cümleler kurabilecekleri yazılmıştır. Böylece değer açıklama yaklaşımına yönelik olarak ödüllendirme ve harekete

geçirme basamakları, aile katılımı olarak uygulanmıştır. Geçerlik komitesi toplantısında ailelerin daha aktif olarak katılım göstermeye başlaması olumlu karşılanmıştır.

“HB.3.2.1. Aile büyüklerinin çocukluk dönemlerinin özellikleri ile kendi çocukluk döneminin özelliklerini karşılaştır.” kazanımı için “Aile Büyüklerimizin Çocukluğu” etkinliği planı sunulmuş ve öğrencilerin aile büyükleriyle sözlü tarih çalışması yapmaları hedeflenmiştir. Bir aile büyüğü sınıfa çağrılarak örnek bir uygulama gerçekleştirilmesine karar verilmiştir. Ancak Covid-19 salgını nedeniyle aile büyükleri sınıfa gelmekte kaygılanmış ve sınıfa aile büyüğü yerine gönüllü bir anne olan A9 gelmiş ve oğlu Ö9, ile örnek sözlü tarih çalışması yapmıştır. Örnek çalışmada Ö9’un yönlendirmeleri ve soruları ile A9 nerede ve nasıl bir evde doğduğunu, çocukluğunda oynadığı oyuncakları, oyuncaklarına gösterdiği özeni, çocukluğundaki arkadaşlık ve komşuluk ilişkilerini, bu ilişkilerde saygının önemini sunmuştur. Ardından öğrenciler kendi aile büyükleri ile yüz yüze veya çevrim içi görüşerek benzer sorular ile sözlü tarih çalışması yapmıştır.

Araştırmacı, sınıftaki öğrencilerin görme problemi yaşayan arkadaşlarına karşı farklılıklara saygı ve duyarlılık konusunda sorun yaşadıklarını gözlemlemiştir. 3 Aralık Dünya Engelliler Günü'nden yararlanarak "Farklılıklara Saygı" içerikli bir aile katılımı etkinlik planlamıştır. Etkinlik kapsamında öğrencilerden biri yürüme engelli rolü üstlenmiş ve arkadaşı sınıfta tekerlekli öğretmen sandalyesi ile engelli arkadaşını gezdirmiştir. Diğer öğrenciler kendiliğinden sandalyenin yolundaki çanta gibi engelleri kaldırmış, sıraları çekmiştir. Yine öğrenciler ellerini kullanmadan, ağızlarını kullanarak kalemi tutarak yazı yazmaya çalışmıştır. Üçüncü bir etkinlikte öğrenciler kulaklarını kapatmış araştırmacının bir öğrenci ile fısıltı halindeki konuşmasına tanık olmuş ancak konuşulanları duyamama sorununu deneyimlemiştir. Araştırmacı deneyimlerinin ardından öğrencilere duygularını ve bu tür durumlarda nasıl davranmayı doğru bulduklarını açıklamalarını istemiştir. Aile katılım etkinliğinde öğrenciler ve aileleri, araştırmacı tarafından hazırlanan dijital oyunu oynamıştır. Oyunda dijital ortamda yer alan kartlar aile üyeleri tarafından sırayla çekilmiş ve verilen yönergeler uygulanmıştır. Oyunda, “engelli biri ile ortak özelliğini söyle, engelli biri için yapabileceğin bir şey söyle, kendin ile gurur duyduğun bir anını anlat, gruptakilere güzel bir şey söyle” şeklinde 12 yönergeye yer verilmiştir. Son olarak öğrencilere, serbest etkinlikler dersinde işaret dili çalışması yapma veya bulmaca çözme seçenekleri sunulmuş ve öğrencilerin tercihlerine göre katılmaları beklenmiştir. İşaret dili bilen Abla 11’in desteğiyle bu çalışmalar devam etmiş ve tüm öğrencilerin işaret dili öğrenmeye çalıştıkları

gözenmiştir.

Geçerlik komitesi toplantısında belirli gün ve haftalardan yararlanmanın Hayat Bilgisi dersinde önemli olduğuna karar verilmiştir.

Araştırmacı, “HB.3.2.2. Komşuluk ilişkilerinin ailesi ve kendisi açısından önemine örnekler verir.” kazanımını komşulara saygı ile ilişkilendirmiştir. Bu amaçla, öğrencilerin aileleri ile birlikte Storyjumper programını kullanarak “Komşuluk İlişkilerinde Saygı” konulu masal ya da hikâye yazmaları istenmiştir. 09.12.2021 tarihli geçerlik komitesinde saygı değeri etkinliklerinin sonunda öğrencilerin öz değerlendirme yazıları yazılması aileler ile odak grup görüşmesi yapılmasına karar verilmiştir. “Ailemle dijital hikâye yazıyorum” etkinliği ile saygı değeri için veri doygunluğuna ulaşıldığına ve 1. Eylem planının sonlandırılmasına karar verilmiştir. Araştırmacı aile iş birliği defterinden gelen notlar ailelerin doğrudan ilettiği beklentileri ve kazanımlara uygunluğu nedeniyle 2. Eylem planı olarak sorumluluk değerine ilişkin aile katılımı etkinlikler uygulamak istediğini belirtmiştir. Komite değeri uygun bulmuş ayrıca, alanyazındaki değerlere yönelik tutum ve davranışların incelenmesi ve bu davranışlara yönelik değerlendirme sorularının hazırlanmasına, öğrencilerin anekdot defterine öğrendiklerine ilişkin değerlendirme notları yazmalarına karar verilmiştir.

Sorumluluk değeri etkinlikleri kapsamında toplam 10 etkinlik uygulanmıştır. Sorumluluk değeri etkinlikleri uygulama süreci Tablo 4.9’da verilmiştir.

14.12.2021 tarihinde yapılan geçerlik komitesinde araştırmacı planı komite üyelerine sunmuştur. Planın uygun olduğuna karar verilmiştir.

15.12.2021 tarihli ders işleniş sırasında, suyun israf edildiği, elektriğin boşa aktığı ve bayat ekmeklerin olduğu görselleri ve gazete haberlerini tahtaya yansıtarak doğal kaynakların israfının nedenlerini ve sonuçlarını tartışmalarını sağlamıştır. Kaynakların tutumlu kullanımı ve israfı konusunda neler yapabilecekleri, başkalarını nasıl bilinçlendirebilecekleri konusunda öğrencilerden fikir yürütmeleri istenmiştir. Ayrıca, aile katılım etkinliği olarak, aile araştırması da planlanmış aile üyeleriyle birlikte seçtikleri bir kaynağı tutumlu kullanmaya yönelik bir afiş ve slogan hazırlamaları istenmiştir. Hazırlanan afişlerin bir kısmı okul panosuna asılarak sergilenmiştir. Afişler ve buldukları çözüm önerileri için öğrenciler tebrik edilmiştir.

Tablo 4.9. 2.Eylem planı- sorumluluk değeri

Etkinlik No ve Adı	Tarih	Kazanım	Aile Katılımına Yönelik Etkinlik	Değer Eğitimi Yaklaşımı
1. Kaynakları Etkili Kullanalım Aile Araştırması Ve Tutum Yatırım Ve Türk Malları Haftası Kutlama Programı	15.12.2021	HB.3.2.6. Evdeki kaynakların etkili ve verimli kullanımına yönelik özgün önerilerde bulunur.	Belirli Gün ve Haftalardan Yararlanma	Değer Analizi
2. Kaynakları Tutumlu Kullanalım Hatırlatma Notları	21.12.2021	HB.3.2.6. Evdeki kaynakların etkili ve verimli kullanımına yönelik özgün önerilerde bulunur.	Aile katılımlı oyunla öğrenme	Değer Telkini
3. Yatağımı Toplarım Pijamamı Katlarım Benim Eşyalarım Benim Sorumluluklarım	24.12.2021	HB.3.2.4.Evde üzerine düşen görev ve sorumlulukları yerine getirir.	Ailenin öğretici rolü	Değer Telkini
4. Tembel Kız Parmak Kukla	31.12.2021	HB.3.2.4.Evde üzerine düşen görev ve sorumlulukları yerine getirir.	Aile katılımlı oyunla öğrenme	Değer Açıklama
5. Bilinçli Tüketiciyim, Alışveriş Yapabilirim	7.01.2022	HB.3.2.8. İstek ve ihtiyaçlarını karşılarken kendisinin ve ailesinin bütçesini korumaya özen gösterir. HB.3.3.2. Yiyecek ve içecekler satın alınırken bilinçli tüketici davranışları gösterir	Ev ödevi	Ahlaki Muhakeme
6. Teknolojik Araçlar Gözlem Ve Teknolojik Araçları Kullanma Aile Eylem Planı	14.01.2022	HB.3.2.5. Evde kullanılan alet ve teknolojik ürünlerin hayatımıza olan katkılarına örnekler verir.	Ev Ödevi	Değer Analizi
7. Haciko Film İzleme	29.01.2022	HB.3.6.1. İnsan yaşamı açısından bitki ve hayvanların önemini kavrar.	Aile sohbeti	Değer Açıklama
8. Tema Söyleşi	4.02.2022	HB.3.6.6. Geri dönüşümün kendisine ve yaşadığı çevreye olan katkısına örnekler verir. HB.3.6.5. Doğa ve çevreyi koruma konusunda sorumluluk alır.	Sivil toplum kuruluşu ile çalışma Aile katılımlı söyleşi	Değer Telkini
9. Orman Gezisi Ve Doğa Eğitimi	18.02.2022	HB.3.6.5. Doğa ve çevreyi koruma konusunda sorumluluk alır. HB.3.6.1. İnsan yaşamı açısından bitki ve hayvanların önemini kavrar.	Aile katılımlı Gezi	Değer Analizi Değer Telkini
10. Pöti Kitabı Yazar Söyleşisi	22.02.2022	HB.3.6.5. Doğa ve çevreyi koruma konusunda sorumluluk alır.	Aile Katılımlı Söyleşi	Değer Telkini

Diğer kısmı ise 17.12.2021 tarihinde ailelerin gönüllü olarak okuldaki öğrenme faaliyetlerine katıldığı “Tutum Yatırım ve Türk Malları Haftası” kutlama programında

aile-öğrenci sunumu olarak öğrenciler ve ailelerine sunulmuştur. Programa 24 öğrenci, 1 müdür yardımcısı, 18 anne, 3 baba, 1 annecanne, 1 babacanne, 2 teyze, 1 hala, 1 abla, 1 kardeş olmak üzere toplam 53 kişi katılmıştır. Programda A2 ve Ö2 “Su Benim Sorumluluğum” adlı afişlerini, A4 ve Ö4 “Doğalgaz Benim Sorumluluğum” adlı afişlerini, A8 ve Ö8 su tasarrufu hakkındaki drama gösterilerini ve afişlerini, A16 ve Ö16 ekmek israfının önlenmesi hakkındaki afişlerini ve bayat ekmekçi değerlendirme tariflerini anlattıkları gösterilerini, Ö9 ve A9 “Yiyecekler Benim Sorumluluğum” adlı afişlerini, Ö5 ve Teyze 5 “Elektrik Benim Sorumluluğum” adlı afişlerini sahneye çıkarak sunmuşlardır.

Sunumların ardından tüm öğrenciler seçtikleri bir meyve, sebze ya da çerez ile ilgili kısa birer şiir okumuşlardır. Ardından tüm çocuklar sahnede “Kumbara” adlı şarkıyı söylemiştir. Gösterinin ardından ailelere teşekkür edilerek sınıfa çıkılmış değerlendirme çalışması için araştırmacı tarafından hazırlanan balık kılıcı çalışması yaprağı uygulanmıştır.

Araştırmacı geçerlik komitesi toplantısının 22.12.2021 tarihinde olması sebebiyle “HB.3.2.6. Evdeki kaynakların etkili ve verimli kullanımına yönelik özgün önerilerde bulunur.” kazanımı için “Kaynakları Tutumlu Kullanım Hatırlatma Notları” etkinlik planını hazırlamış, görsel unsur olan video birlikte incelenmiş ve uygun olduğuna karar verilmiştir. 21.12.2021 tarihinde ders işleniş ile uygulamayı başlatmıştır. Araştırmacı 21.12.2021 tarihinde işlenen derste öğrencilere, 2017 yılına kadar devlet okullarında ilköğretim öğrencileri ile yürütülen ve “Finansal Okuryazarlık Projesi” kapsamında hazırlanan “3 Kumbara: Birikim, Paylaşım, Harcama” adlı animasyon filmini izletilmiştir. Kaynakları tutumlu kullanmanın önemi vurgulanmıştır. Aile katılımı etkinliği olarak, aile üyelerinin evimizde etkili kullanmanın önemi ile ilgili küçük bir sohbet yapmaları, faturaları incelemeleri istenmiştir. Ardından hazırlanan hatırlatma notlarını birlikte boyanarak evde uygun yerlere asmışlar, aile üyelerine faturalardaki tüketimin azalıp azalmadığı gözlemlemiştir. 22.12.2022 tarihinde yapılan geçerlik komitesinde “Kaynakları Tutumlu Kullanım Hatırlatma Notları Planı” ve ders işlenişinde yapılanlar anlatılmıştır. Komitede uzman1, elektrik faturalarına zam gelmesi halinde faturaların düşmeyebileceğini hatırlatmıştır. Bu durumda çocuklara harcadıkları çabanın önemli olduğunun ifade edebileceğine karar verilmiştir. 25.12.2021 tarihinde yapılan geçerlik komitesinde araştırmacı “Kaynakları Tutumlu Kullanım Hatırlatma Notları” uygulama süreci ve aile katılımlarını içeren makro analizi komiteye sunmuştur.

Araştırmacı “HB.3.2.4. Evde üzerine düşen görev ve sorumlulukları yerine getirir” kazanımı gereği öğrencilere evde kendi eşyalarının sorumluluğunu almaları için “Yatağımı Toplarım, Pijamamı Katlarım, Benim Eşyalarım Benim Sorumluluklarım” adlı etkinliği tasarlamıştır. Araştırmacının etkinliği tasarlarken tuttuğu araştırmacı günlüğü aşağıdaki gibidir:

“Evdeki görev ve sorumluluklarını yerine getirir.” kazanımı için ayakkabı bağlama etkinliği planlıyordum. Ancak A16 dün ders çıkışında etkinliklerin çok verimli olduğunu ifade ettikten sonra sorumluluk değeri ile ilgili başka çalışma olup olamayacağını sordu. Kızının pijamalarını çıkarıp öylece ortada bırakmasından rahatsız olduğunu ifade etti. Ö5’in annesi de kızının yatağını toplamadığından kıyafetlerinin dağınık olmasından şikâyet etmişti. Ö3’ün annesi, eşyaların sürekli dağınık olduğundan ve kıyafetlerin saçılmasının sorun olduğunu belirtmişti. Öğrencilere kendi eşyalarının sorumluluklarını vererek yataklarını toplama, pijamalarını katlama etkinliği yapmayı düşünüyorum. Böylece öğrencilerin eşyaların sorumluluklarını almasını ve alışkanlık haline gelmesini, aynı zamanda ailelerin çocuklarına daha fazla görev vermeye başlamalarını umuyorum (Araştırmacı Günlüğü 22.12.2021).

Araştırmacı; öğrencilerin kendi görüşlerine göre sorumluluk değerini ve unsurlarını açıklamalarını sağlamak istemiştir. Ayrıca eylem araştırmasının döngüsel yapısı ile de uyumlu olması için saygı değerinde uyguladığı ve Bacanlı (2017) tarafından geliştirilen değer böceğinden esinlenerek hazırladığı, “Sorumluluk Değeri Uğur Böceği” etkinlik formunu projeksiyon ile tahtaya yansıtarak, öğrencilerden gelen yorumlar doğrultusunda formu öğrencilerle birlikte doldurulmuştur. Değer böceği tamamlandıktan sonra öğrencilere evde hangi sorumlulukları alabilecekleri sorulmuştur. Aile katılım etkinliğinde öğrenciler öncelikle “Sorumluluk Değeri Uğur Böceği” etkinlik formunu ailelerine sunmuştur; ardından aileleri kendilerine yatak düzeltmeyi ve pijamaları uygun şekilde katlamayı öğretmiştir. Birlikte yatak düzeltirken ve pijamaları katlarken video çekilmiş ve videolar WhatsApp yoluyla araştırmacıya gönderilmiştir.

Yatak toplayıp pijama katlamayı öğrendikten sonra düzenli olarak yapıp yapmamanın öğrencilerin kararı olduğu belirtilmiştir. İsteyen öğrencilerin bu sorumluluklarını unutmamak için araştırmacı tarafından hazırlanan hatırlatma notlarını odasında görülebilen bir yere alabilecekleri ifade edilmiş, gönderilen fotoğraflardan tüm öğrencilerin astıkları gözlenmiştir. Değerlendirme çalışması olarak defterlerine evdeki sorumlulukları yazmaları istenmiştir. Ayrıca kimlerin yataklarını toplayıp pijamalarını katladığı sorusu sınıfta sorularak, sorumluluklarını yerine getirenler alkışlanmıştır. Anekdote defterlerine “Ne öğrendim, öğrendiklerimi günlük yaşantımda nasıl

uygulayacağım?” yazısını yazması istenmiştir. 30.12.2021 tarihinde yapılan geçerlik komitesinde araştırmacı ders işlenişi, öğrenci anekdot defteri, aile iş birliği defteri ve aile katılım videolarını inceleyerek yaptığı makro analizi komiteye sunmuştur. Geçerlik komitesine ait alıntı aşağıdaki gibidir:

(Ekrandaki görüntüde Ö8 yatağı düzeltmeye çalışmaktadır, ilk denemesinde Ö8 yatağı düzelmeyince annesi “Dur ben yapayım” der ve yatağı kendisi düzeltir.)

Araştırmacı: Diğer öğrencilerin tamamı yatağı kendisi yapıyor. Size Ö8’i özellikle izletmek istedim. Çocuğun tamamen düzgün olmasa da çekiştirerek kısmen düzeltmesi sağlanabilirdi. Aferin, azimle uğraştın, çok çaba harcadın ve başardın, denilebilirdi, diye düşünüyorum.

Uzman 1: Ama bu hiç hesapta yoktu, hani yapamayacağını hiç düşünmüyordum.

Araştırmacı: Hepsi yapmış, çok da güzel olmuş. Bir tek bu ailede var. Annesi hemen “Tamam ben yapayım.” deyip geçiyor. Ben bu aileye çocuğa daha fazla sorumluluk vermesi, güven duymasının önemi ve gerekliliği konusunda dönüt vermek istiyorum.

Araştırmacı Ö14’e ait videoyu açar “Bakın bu çocuğun yatağı ranza ve düzeltmesi zor ama çekiştire çekiştire bir şekilde yapıyor”.

Uzman 1: Yani hocam, bence çok önemli bir sorumluluk. Tabi merak ettim, geçen konuşmuştuk seninle, şimdi en çok almaları gereken sorumluluk olarak mı gördüğün için verdin, o senin belirlediğin bir durum mu?

Araştırmacı: Bir sonraki etkinliğimiz aile toplantısı. Onun öncesine özellikle aileleri çok yormayan, çocukları sıkmayan bir etkinlik tasarlamak istedim. İki tane çok yoğun etkinlik olmasını istemedim. Kazanımımız “Evde üzerine düşen görev ve sorumluluklarını yerine getirir.” Kazanım ile uyumlu olarak yatak toplama, pijama toplama seçmemin nedeni, aile üyelerinden iki tanesi yatağını toplamıyor, bir tanesi pijamalarını çıkarıp ortada bırakıp gidiyor diye anekdota yazmıştı. Ayrıca saygı değerinde “Emek Harcayanlara Saygı Öz Değerlendirme Kontrol Listesi” uygulamıştık. O listenin değerlendirmesinde A5 iş birliği defterine, kızım listedeki teşekkür ederim vesaireyi yapıyor ama pijamayı ortada bırakıp gidiyor” demiş. Ben de hem aileyi yormasın hem de istekleri karşılansın diye bunu seçtim. Yarınki etkinlikte de aile toplantısında kendileri sorumluluklarını seçecekler.

Uzman 1: O iyi olmuş. Biliyorsun, gerekçelendirmek önemli.

Uzman 4: Evdeki sorumluluğun yanında, toplumsal ve okuldaki sorumluluk boyutlarına da yer verilebilir. Toplumsal sorumluluk için bir sivil toplum kuruluşuna üye olabilirler, mesela.

Bir de değer analizi ve ahlaki muhakeme yaklaşımlarını yansıtırsan daha üst düzey bir çalışma olabilir (Geçerlik Komitesi toplantısı, 30.12.2021).

30.12.2021 tarihinde yapılan geçerlik komitesinde, sorumluluk değeri kazanımları ile uyumlu olmak şartıyla evdeki, okuldaki ve toplumsal sorumluluk boyutlarına olabildiğince değinilmesine, bunun için diğer ünitelerden uygun kazanımların alınarak konuların yerlerinin değiştirilmesine, eylem planlarında ahlaki muhakeme ve değer

analizi basamaklarına daha fazla yer verilmesine karar verilmiştir.

Araştırmacı, 30.12.2021 tarihinde yapılan geçerlik komitesinde “HB.3.2.4. Evde üzerine düşen görev ve sorumlulukları yerine getirir.” kazanımı için tasarladığı “Kelebeğin Öğüdü, Tembel Kız Masalı” etkinlik planını sunmuştur. Toplantıda Anadolu masallarından araştırmacının uyarladığı “Tembel Kız” masalının sınıfta anlatılmasının yerine aile katılım etkinliği olarak eve gönderilmesine “Kelebeğin Öğüdü” hikâyesinin ise aile katılımı olarak gönderilmek yerine sınıfta anlatılmasına karar verilmiştir. Araştırmacı, yapılan öneriler ve alınan kararlar doğrultusunda planını düzenlemiş, hazırladığı planı danışman öğretim üyesine sunarak onayını almış ardından plan için gerekli hazırlıkları yaparak 31.12.2021 tarihinde sınıf içi uygulaması ile etkinliğe başlamıştır. Araştırmacı “Kelebeğin Öğüdü” adlı hikâyeyi anlatmıştır. Hikâyedeki davranışlar tartışılarak yardımseverlik ve saygı değerleri arasında seçim yapmaları sağlanmıştır. Aile katılımı etkinliği olarak, öğrenciler aileleri ile basit parmak kuklalar tasarlamış ve Anadolu Masalları’ndan araştırmacı tarafından uyarlanan “Tembel Kız” masalını rolleri paylaşarak parmak kuklalar ile canlandırmıştır. Canlandırmanın ardından hazırlanan sorular aile üyeleri tarafından tartışılmıştır. Değerlendirme çalışması olarak öğrenciler evdeki görev ve sorumluluklardan dört tanesini seçmiş bu görev ve sorumluluklara ilişkin eylem planı oluşturmuştur. Eylem planları araştırmacı tarafından toplanarak incelenmiştir. Araştırmacı 06.01.2021 tarihinde yapılan geçerlik komitesi toplantısında hazırladığı makro analizi sunmuştur. Toplantıda, “Tembel Kız” masalının parmak kukla ile canlandırılıp ailelerce yorumlanmasının, aile katılımının etkin olduğuna, yine bu etkinlik sonunda yapılan değerlendirme çalışmasında öğrencilerin, kendileri için sorumluluklar seçip eylem planı hazırlamasının çalışmanın amacıyla örtüştüğüne karar verilmiştir.

Araştırmacı 30.12.2021 tarihinde yapılan geçerlik komitesinde “HB.3.2.8. İstek ve ihtiyaçlarını karşılarken kendisinin ve ailesinin bütçesini korumaya özen gösterir.” kazanımı için bir çocuğun istek ve ihtiyaçları arasında kaldığı örnek olaya dayanan etkinlik planı hazırlamış ve hazırladığı planı 06.01.2021 tarihinde yapılan görüşmede geçerlik komitesi üyelerine sunmuştur. Uzman 4, örnek olay yerine “HB.3.2.8. İstek ve ihtiyaçlarını karşılarken kendisinin ve ailesinin bütçesini korumaya özen gösterir.” ve “HB.3.3.2. Yiyecek ve içecekler satın alınırken bilinçli tüketici davranışları gösterir.” kazanımlarının ikisini de içeren bir eylem planı hazırlanmasının daha etkili olabileceğini ifade etmiştir. Öğrencilerin ihtiyaç listesini kendisinin oluşturmasının ve market

alışverişinde kararları kendisinin vermesinin ahlaki muhakeme yaklaşımına da uygun olması sebebiyle daha etkili olacağını önermiştir. Araştırmacı, öneriler doğrultusunda planını düzenlemiş ve danışman öğretmen üyesine göstererek uygun olduğuna ilişkin onay almıştır. 07.01.2022 tarihinde sınıf içi uygulaması ile etkinliğe başlamıştır. Tahtaya yansıtılan görsellerin istek mi ihtiyaç mı olduğu tartışılmıştır. Aile katılımında öğrenciler kendilerine verilen bütçe ve ihtiyaç listesinden de yararlanarak alışveriş listesi yapmış, gidilecek marketi seçmiş, ürünlere karar vermiş, bütçeyi aşma durumunda aldığı ürünlerden hangisini bırakacağına karar vermiştir. Aile katılımı etkinliği sonrası, Ö6 ve Ö3 alışveriş öncesinde ve alışveriş sürecinde neler yaptıklarını karar verirken nelere dikkat ettiklerini arkadaşlarına sunmuştur. Değerlendirme etkinliği olarak hazırlanan “İstek ve ihtiyaçlarımız” değerlendirme çalışma yaprağı dağıtılarak öğrencilerin soruları yanıtlamaları istenmiştir.

Araştırmacı, “HB.3.2.5. Evde kullanılan alet ve teknolojik ürünlerin hayatımıza olan katkılarına örnekler verir.” kazanımı için “Teknolojik Araçlar Gözlemi ve Teknolojik Araçları Kullanma Aile Eylem Planı” etkinliğini hazırlayarak 13.01.2022 tarihinde geçerlik komitesine sunmuştur. Toplantıda kazanımın genel anlamda teknolojik aletlerin katkılarına yönelik olduğuna ve bu nedenle sadece telefon ve tablete odaklanmak yerine evimizdeki tüm teknolojik aletlere odaklanılmasına karar verilmiştir. Araştırmacı etkinlik planını düzenleyerek danışman öğretim üyesine sunmuş, uygun olduğuna karar verilmesinin ardından 14.01.2022 tarihinde ders işleniş ile etkinlik planını uygulamaya başlamıştır. Öğrenciler akıllı telefonları kullanarak teknolojik ürünlere ait fotoğraflar çekmiş özel bir program yoluyla bu fotoğrafların üzerine çizgi çekerek ağzını oluşturmuş ve kendi seslerini kaydederek fotoğrafı konuşturmuştur. Öğrenciler teknolojik ürünlerin hayatımıza katkılarını seslendirdikleri bu animasyonlar sınıfta projeksiyon e bilgisayar kullanılarak ekrana yansıtılarak izlenmiş, teknolojik ürünlerin hayatımıza katkıları ve kullanımı sırasında nelere dikkat edilmesi gerektiği, yanlış kullanımında neler olabileceği tartışılmıştır. Ardından öğrenciler 5 gün boyunca teknolojik aletlerin kullanımı sırasında ailelerini, aileleri de öğrencileri gözlemlemiştir. Öğrenciler ve aileleri kendi gözlemlerini formlarına işlemiş, ardından aile katılım formunda yer alan sorular eşliğinde gözlemlerini diğer aile üyeleri ile karşılıklı değerlendirmiş ve birbirini olumlu davranışları için tebrik etmiştir. Teknolojik aletlerin doğru kullanımına, daha az enerji harcamak için neler yapılabileceğine ve küresel ısınmayı önleyici evde hangi önlemleri alacaklarına ilişkin “Teknolojik Aletlerin Kullanımı Aile Eylem Planı” oluşturmuşlardır. Bu süreçte

gözlemlerini değerlendirirken ve “Teknolojik Araçlar Kullanımı Aile Eylem Planı” hazırlarken çektikleri video ve ses kayıtlarını araştırmacıya göndermişlerdir. Öğrencilerden istekli olanlar aile toplantılarını ve planlarını sınıfta sunmuştur. Öğrenciler anekdot defterlerine “Neler öğrendim, öğrendiklerimi günlük yaşantımda nasıl uygulayacağım?” sorusunun yanıtını yazmıştır. 20.01.2022 tarihinde yapılan geçerlik komitesi toplantısında aile eylem planında, daha az enerji harcama ve küresel ısınmayı önlemeyi içeren maddelere yer verilmesinin ve aile üyelerinin birbirini gözlemlerinin farkındalık açısından güzel bir uygulama olduğuna karar verilmiştir.

20.01.2021 tarihinde yapılan geçerlik komitesinde yarıyıl tatilinde mutlaka etkinliklere devam edilmesine bu amaçla film izleme etkinliği ve sosyal sorumluluk kapsamında bir sivil toplum kuruluşuna üye olma konusunda öğrenci ve ailelerin yönlendirilmesine karar verilmiştir. Bu amaçla “HB.3.6.1. İnsan yaşamı açısından bitki ve hayvanların önemini kavrar.” kazanımı için Hachiko filminin izlenmesinin hayvanların insanlara karşı olan bağlılığı ve insanların hayvanlara karşı sorumlu olmasını işlemesi bakımından etkili olacağına karar verilmiştir. Hazırlanan aile katılım yönergesi WhatsApp ile ailelere gönderilmiş öğrencilerin aileleriyle birlikte Hachiko filmini izlemeleri ve gönderilen soruları tartışmaları istenmiştir.

31 Ocak 2022 tarihinde film izleme aile katılımı ses kayıtları gelmeye başlamıştır. Araştırmacı, gelen iki ses kaydında ailelerin soruları sorduğunu ve öğrencilerin cevapladığını gözlemlemiştir. Hemen WhatsApp üzerinden bilgilendirme mesajı yollanmış ve etkinliği çocuğa soruyu sorup onun yanıtlaması şeklinde değil, aile sohbeti şeklinde yürütmeleri istenmiştir. Aralarındaki görüş paylaşımının olması gerektiği ve aile üyelerinin de görüşlerini paylaşmalarının önemli olduğu belirtilmiştir. Aileler filmde çıkardıkları dersleri ve filmde yer alan değerleri tartışmıştır. Değerlendirme için öğrenci anekdot defterlerine “Neler öğrendim, öğrendiklerimi günlük yaşantımda nasıl uygulayacağım?” sorularının yanıtlarını yazmaları istenmiştir.

B.3.6.6. Geri dönüşümün kendisine ve yaşadığı çevreye olan katkısına örnekler verir ve “HB.3.6.5. Doğa ve çevreyi koruma konusunda sorumluluk alır” kazanımları ile sorumluluk değeri ilişkilendirilmiş Öğrenci ve ailelerinin bir sivil toplum kuruluşu ile görüşüp bilgi edinmeleri, isterlerse üye olmaları hedeflenmiştir. Bu amaçla TEMA irtibat büroları iletişime geçerek aileleri yönlendirmek istemiştir. İstanbul ilinde biri Şişli diğeri Kartal olmak üzere iki büro olduğunu öğrenmiştir. Kartal büro sorumlusu ile görüşerek aile ve öğrencilerin bilgi almak amacıyla gelip gelemeyeceğini sormuş görevli gelmeden

önce kendisini arayarak haber vermeleri halinde görüşebileceklerini ifade etmiştir. Araştırmacı büronun konumunu ve iletişim bilgilerini WhatsApp yolu ile ailelere yollamış ve gerekli açıklamaları yapmıştır. Ancak yoğun kar yağışı ve Covid-19 salgını nedeniyle hiçbir aile görüşmeye gitmemiştir. Bunun üzerine araştırmacı çevrim içi söyleşi planlamış planını danışmanına sunmuş ve onay aldıktan sonra TEMA Altayçeşme mahalle sorumlusu öğretmen Ayşe Öztürk ile görüşerek çevrim içi bir söyleşi hazırlanmıştır. Araştırmacı ailelere WhatsApp yoluyla söyleşi hakkında bilgi vermiştir. 04.02.2022 tarihinde akşam 20.30’da TEMA Altayçeşme mahalle sorumlusu öğretmen Ayşe Öztürk, 14 öğrenci, 6 anne, 3 kardeş, araştırmacı ve araştırmacının 7 yaşındaki kızı olmak üzere 26 kişi katılmıştır. Söyleşide TEMA’nın anlamı, amacı, kurucuları, toprağın önemi, az tüketimin önemi, ağaçların doğa ve canlılar için önemi, sera gazları ve küresel ısınmanın riskleri, insanların doğayı koruma konusunda neler tartışılmıştır. Gönüllü öğrenciler ile bez çanta yapılabileceği belirtilmiş, tüm öğrencilerin bez çanta yapma etkinliğine katıldıkları gözlenmiştir.

Araştırmacı “HB.3.6.5. Doğa ve çevreyi koruma konusunda sorumluluk alır”, “HB.3.6.6. Geri dönüşümün kendisine ve yaşadığı çevreye olan katkısına örnekler verir”, “HB.3.6.1. İnsan yaşamı açısından bitki ve hayvanların önemini kavrar” kazanımları için İstanbul ilinde yer alan ve özel bir işletmeye ait olan doğa ve eğitim parkına gezi düzenlemiştir. Araştırmacı gezi öncesinde kurum yetkilileri ile görüşerek video kaydı yapmak ve verileri tezde kullanmak için izin almıştır. Ayrıca kurumda yer alan eğitimler ile görüşerek kazanım ve değer ile sorumluluk değerinin işlenecek olan doğaya ve çevreye karşı sorumluluk boyutları hakkında bilgi verilmiştir. Kurumda yer alan atölyelerden kukla yapım atölyesi seçilmiş, tavşan yolu ve orman yürüyüşü ve orman banyosu etkinliklerinin yapılmasına karar verilmiştir. Araştırmacı doğa yürüyüşü ve eğitiminin “eğitmen eğitimi” şeklinde ailelere de verilmesini ve öğrenciler ile yapılan çalışmaların amacı ve bu konuda ailelere düşen görevler hakkında ailelerin bilgi almaları sağlanmıştır. 17.02.2022 tarihinde yapılan geziye 22 öğrenci, 12 anne, 1 abla, 1 küçük kardeş, 1 annecanne, 2 hala ve araştırmacı olmak üzere 40 kişi katılmıştır. Aileler ilk aşamada kapalı alanda yer alan sobanın başına alınarak dinlenmeleri istenmiştir. Aileler öğrenciler iki gruba ayrılmıştır. 1. grup kukla atölyesinde kuklalarını yaparken 2. grup orman eğitimine gitmiştir. Araştırmacı 1. grupla birlikte kukla atölyesine gitmiş ve çekim yapmış, annelerden ikisi çekim yapmak üzere diğer grupla birlikte ormana gitmiştir. Kukla atölyesinde kukla yapımı tamamlandıktan sonra atölyedeki çocukların aileleri

atölyeye alınarak öğrencilerden doğaçlama sunum yapmaları istenmiştir. Ardından 1. grup orman eğitimi ve doğa yürüyüşüne çıkarken 2. grup kukla atölyesine alınmış kukla atölyesinde öğrenciler kuklalarını yaptıktan sonra ailelerine sunumlarını yapmıştır. Sunumlarda kendilerine verilen örnek olaylarda karşılarındaki kişiyi ikna etmeleri istenmiştir. Kukla atölyelerinin ve orman eğitimlerinin ardından öğle yemeği yenilmiştir. Yemekten sonra çocuklar kurumda bulunan Survivor parkurunda eğitmenler eşliğinde oyun oynarken aileler ve araştırmacı doğa yürüyüşü ve orman eğitimine çıkmıştır. Aile orman eğitiminde hem öğrencilere verilen eğitim ailelere verilmiş hem de bu eğitim ile öğrencilere ne kazandırılmak istendiği, günlük hayatta nasıl uygulayacakları hakkında bilgi verilmiştir

18.02.2021 tarihinde yapılan geçerlik komitesinde araştırmacı, geziye ilişkin video görüntülerini ve elde ettiği bulguları sunmuştur. Komite, etkinliğin oldukça verimli olduğuna ve zamanın etkili kullanıldığına karar vermiştir. Uzman 3, kukla sunumlarının ardından ailelerin de drama ile çocuklara verilen örnek durumlar için kendi ikna yöntemleriyle sunum yapmalarının etkinlikte daha etkili olabileceğini ifade etmiş ve bu uygulamanın daha sonra sınıfta da kullanılabileceğini önermiştir. Toplantıda yapılan görüşmelere ilişkin bir kesit aşağıda sunulmuştur:

Araştırmacı: Orman eğitimi etkinliklerinden birinde öğrencilere orman banyosu yaptırıldı. Öğrenciler yere uzandı eğitmen toprağın, ormanın iyileştirici etkisini anlattı, vücudunuzdaki olumsuz duygu ve enerjileri toprağa aktardığınızı hissedin, topraktan vücudunuza iyi enerjinin aktığını hissedin dedi. Öğrenciler başlangıçta uzanmak istememişti, sonundaysa kalkmak istemediler. Çok iyi gelmiş çok rahatlamışlar öyle söylediler.

Uzman1: Aslında bu etkinliği ailelere yaptırmak gerekiyor, onların daha çok ihtiyacı var gibi görünüyor.

Araştırmacı: Aslında yapılacaktı, ben her etkinliğin ailelere de uygulanmasını ve her birinin amacının ailelere açıklanmasını istemiştım, ancak zaman kısıtlıydı, bazıları yetişmedi.

Uzman 1: Zamanı iyi değerlendirdiğinizi düşünüyorum. Kazanımlar da gerçekleşti. Doğa ve eğlenceyle birlikte en güzel etkinliklerden biri olmuş.

Uzman 4: Arzu'nun dediği gibi etkinlik çok mükemmel, görevli personel de çok profesyonel. Ses tonunu kullanımları da çok güzel. Ben ilk başta etkinliği izlerken ailelerin nasıl dahil edileceğini merak ettim. Ama ailelerin de eğitim almalarını anlatınca tamam dedim.

Uzman 2: Bence de çok güzel olmuş. Hocamın dediği gibi eğitmen de çok profesyonel, öğrencilerin öğrendiklerini kukla gösterisinde tekrarladıklarını gördüm. Bu, verilerin doygunluğa ulaştığını gösteriyor. Siz ne dersiniz, hocalarım?

Uzman 1: Bence de veriler doygunluğa ulaşmış durumda.

Uzman 4: Kaç hafta oldu bu arada?

Araştırmacı: 17 etkinlik oldu, 15 hafta falan geçti hocam.

Uzman 4: O zaman verilerin doygunluğa ulaşması normal.

Uzman 1: Son bir etkinlik daha yapalım ve bitirelim o zaman.

Araştırmacı: Pöti kitabı yazar söyleşimiz vardı, ertelenmişti. Onu yapalım ve tamamlayalım öyleyse.

Araştırmacı, Hachiko film izleme etkinliğinin ardından "HB.3.6.5. Doğa ve çevreyi koruma konusunda sorumluluk alır." kazanımı için "Pöti" kitabının yazarı Gökçe Gökçeer ile aile katılımlı yazar söyleşisi ve imza günü yapmak istemiştir. Bu amaçla "Pöti" adlı kitap öğrenciler tarafından alınarak okunmuştur. Ancak Covid-19 salgını nedeniyle okul idaresi, okulda söyleşi yapılmasının uygun olmayacağını belirtmiş ve yazar da salgın nedeniyle yüz yüze söyleşinin problem olabileceğini ifade etmiştir. Araştırmacı bu amaçla yayınevinden izin talebinde bulunmuş ve izin 09.02.2021 tarihinde çıkmıştır. Ancak yazarın kızının Covid-19'a yakalanması nedeniyle söyleşi tekrar ertelenmiş ve 22.02.2021 tarihinde 19 öğrenci, 13 anne, 1 baba, 1 kardeş, araştırmacı ve araştırmacının 7 yaşındaki kızı ve yazar olmak üzere 37 kişinin katılımıyla akşam 20.00'da Zoom üzerinden gerçekleştirilmiştir. Araştırmacı, söyleşide öğrenci ve ailelere Zoom linkini yollamış ve söyleşiye katılımı teşvik etmiştir. Hayvanların önemi ve onlara karşı nasıl davranılması gerektiği konuşulmuştur.

4.8. Verilerin Analizi ve Yorumlanması

Araştırmada elde edilen verilerin analizinde içerik analizi kullanılmıştır. İçerik analizi, benzer kavram ve temaların düzenlenerek verilerin yorumlanmasını sağlayan bir analiz türüdür (Yıldırım ve Şimşek, 2018).

İçerik analizi, Thomas ve Harden (2008) tarafından kullanılan analiz aşamalarıyla birlikte nitel veri analiz programı MAXQDA 2018 kullanılarak yapılmıştır. Bu aşamalar aşağıda açıklanmıştır:

- *Bulguların kodlanması*: Bu aşamada birincil araştırmalardan çıkarılan doğrudan alıntılar ya da temel kavramlar şeklindeki bulgular, satır satır okunarak kodlanmaktadır. Bütün bulgular kodlandıktan sonra ikinci aşamaya geçilebilir.
- *Betimleyici temaların geliştirilmesi*: Bu aşamada elde edilen kodlar benzerlik ve farklılıklarına göre karşılaştırılarak hiyerarşik bir ağaç yapısı oluşturacak şekilde gruplandırılır. Oluşturulan her gruba tema adı verilmektedir. Her tema, gruplanmış kodların tanımlarını ve anlamlarını kapsayacak şekilde oluşturulmaktadır.

- *Analitik temaların üretilmesi:* Bu aşama, temaların geliştirilmesi sürecinde birincil çalışmaların bulgularına yakın kalınırken, analitik temaların üretilmesi sürecinde birincil çalışmaların ötesine geçilerek yeni yorumlayıcı yapılar ve açıklamalar üretilmektedir. Birincil çalışmaların ötesine geçme, bir süreliğine askıya alınan araştırma sorularının cevaplanması için tümevarımsal analiz sonucu elde edilen betimleyici temaların kullanılmasını gerektirmektedir. Bu amaçla betimleyici temaların karşılaştırılması ve başka araştırmacılarla tartışılması sonucu, daha soyut olan analitik temalar oluşturulmaktadır.
- *İnanılrlık ve tutarlılığı sağlama aşaması:* Nitel bir araştırmanın bilimsel bir çalışma olarak kabul edilmesinde en önemli unsur inanılrlık ve tutarlılıktır. Bu bağlamda yapılan araştırmanın inanılrlığının ve tutarlılığının sağlanması gerekmektedir.

Araştırmada veri toplama ve veri analizi eş zamanlı olarak yapılamaya çalışılmış bu amaçla haftalık döngüler sırasında ders işlenişi, aile katılım videoları, aile iş birliği defterleri ve öğrenci anekdot defterleri incelenmiştir. Öğrenci anekdot defterinden gelen veriler ile aile iş birliği defterinden elde edilen veriler, araştırmacı günlükleri ve araştırmacı gözlem notları karşılaştırılarak makro analiz yapılmıştır. Uygulama sürecinin bitmesinin ardından, aile iş birliği defterlerinin doldurulmuş olması ve etkinliklere katılım durumları değerlendirilerek öğrenci çalışma grubu belirlenmiş, öğrencilere ve aile üyelerine kod isimler verilmiş, çalışma grubu dışında kalan öğrencilere ait bulgular elenmiştir. Çalışma grubundan gelen tüm bulguların kodlanmasının ardından ikinci aşamaya geçilerek kodlar benzerlik ve farklılıklarına göre gruplandırılmış ve tema ve alt temalar elde edilerek tablo haline getirilmiştir. Elde edilen veriler, çalışmanın amaçları doğrultusunda temalar ve alt temalar tanımlanarak araştırmaya uygun bir içerik çözümlemesi yapılmaya çalışılmış ve doğrudan yapılan alıntılarla raporlaştırmaya gidilmiştir.

4.9. Araştırmada Geçerlik ve Güvenirlilik

Kirk ve Miller (1986'dan aktaran Yıldırım ve Şimşek, 2018) tarafından “geçerlik” ve “güvenirlilik” en yaygın kullanılan Bilimsel araştırmanın en önemli ölçütlerinden biri olarak kabul edilen, sonuçların inandırıcılığını sağlamanın en yaygın kriterleri olarak açıklamıştır. Lincoln ve Guba (1985'ten aktaran Yıldırım ve Şimşek, 2018) araştırmanın niteliğini arttırabilecek geçerlik ve güvenirlilik stratejileri önermiştir. Ancak bu önerilerde

geleneksel olarak kabul görülen “geçerlik ve güvenilirlik” kavramları ile değil niteler araştırmanın doğasına uygun kavramlarla yapılmıştır. Bu bağlamda “iç geçerlilik” yerine inandırıcılık, “dış geçerlik” yerine “aktarılabirlik”, “iç güvenilirlik” yerine “tutarlılık”, “dış güvenilirlik” yerine “teyit edilebilirlik” kavramını kullanmayı tercih etmişlerdir.

İnandırıcılık, Yıldırım ve Şimşek (2018) tarafından bir araştırmanın bilimsel olarak kabul edilmesi için araştırma sürecinin ve sonuçlarının açık, tutarlı ve başka araştırmacılar tarafından teyit edilebilir olması olarak tanımlanmıştır. Lincoln ve Guba (1985’ten aktaran Yıldırım ve Şimşek, 2018) inandırıcılığını sağlanabilmesi için birtakım stratejiler önermektedir bunlar uzun süreli etkileşim, derin odaklı veri toplama, çeşitleme, uzman incelemesi ve katılımcı teyididir. Bu araştırmada, araştırmacı uzun süreli etkileşimi sağlayabilmek için 18 haftalık veri toplama süreci gerçekleştirmiş, bu süreçte 45 saatlik ders gözlemi, 17 saatlik aile katılım videosu gözlemi, 4 buçuk saatlik bahçe ve koridor gözlemi yapmıştır. Ayrıca 17 anne, 1 baba ve 1 abla ve 17 öğrenci ile odak grup görüşmesi, 2 anne ve 2 öğrenciyle yarı yapılandırılmış görüşme gerçekleştirilmiştir.

Araştırmacı, derinlik odaklı veri toplayabilmek için araştırmacı elde ettiği sonuçları birbiriyle sürekli karşılaştırarak yorumlayarak ve kavramsal ulaştırarak bazı örüntüler ortaya çıkarmaya çalışmıştır. Bu süreçte verilerin araştırma sonuçlarına yanıt vermede yeterliliği sorgulanmış bir yeterlik sağlanıncaya kadar yani veriler tekrarlanmaya başlayıncaya toplanmaya devam etmiştir. Araştırmacı veri kaynakların çeşitlendirmek için farklı özelliklere sahip katılımcıları araştırmaya dahil etmeye çalışmıştır. Bu amaçla katılımcılar arasından yaş, cinsiyet, sosyoekonomik durum, anne-baba eğitim düzeyleri, meslekleri gibi faktörlere bakılarak örneklem seçilmemiş, 16 etkinlikten 11 ve üzerinde katılım gösteren, aile iş birliği ve öğrenci anekdot defterlerini yazmış olan tüm öğrenciler çalışma grubu olarak kabul edilmiştir.

Yöntem çeşitlemesi için farklı yöntemlerle toplanılan verilerin birbirini teyit etmesi sağlanmaya çalışılmıştır. Bu amaçla araştırmacı gözlemlerinden, araştırmacı günlüklerinden, aileler ve öğrencilerle yaptığı görüşmelerden; öğrenci çalışma yapraklarından, öğrenci anekdot defterlerinden ve aile iş birliği defterlerinden, saygı değeri öğrenci öz değerlendirme yazılarından yararlanmıştır. Araştırmacı danışman öğretim üyesi ile birlikte değerlendirme toplantısı yapmış tüm süreci uzmanı sözel olarak aktarmış topladığı verileri ulaştığı sonuçları göstermiş kendi yaklaşımını uzmanla birlikte değerlendirerek uzman incelemesi yapılmıştır.

Araştırmada tutarlılık için videolardan elde edilen veriler, defterler ve görüşmeler bilgisayar ortamına aktarılmış, aktarılan dökümler videolar ve defterlerin %40'ı 2 ayrı alan uzmanına gönderilmiştir. Alan uzmanları dökümler ile video kayıtları ve defterlerin tutarlı olduğunu belirtmiştir. Ayrıca araştırmacı tarafından kodlanan, 1.eylem planına ait verilerin %30'u ve 2.eylem planına ait verilerin %30'u bir alan uzmanına gönderilerek kodlaması istenmiş, ardından kodlar karşılaştırılarak görüş birliğine varılmıştır. Erlandson vd., (1993'ten aktaran Yıldırım ve Şimşek, 2018) nitel araştırmada tutarlılığın sağlanabilmesi için tutarlılık incelemesi yöntemini önermektedir. Bu yöntem araştırmaya dışarıdan bakılarak araştırmacının tüm süreçte tutarlı olup olmadığını ortaya koymayı hedefler. Bu araştırmada tutarlılığın sağlanması için veri toplama araçlarının geliştirilmesi ve verilerin toplama sürecinde 4 uzmanın katıldığı Geçerlik komitesi toplantıları uygulanmıştır. Uygulama sürecinde geçerlik komitesi toplamda 13 kez toplanarak, etkinlikler, veri toplama araçları, uygulama sürecin tutarlılık konusunda değerlendirmelerde bulunmuş ve araştırmacının benzer etkinliklerde tutarlı olup olmadığını denetlemiştir. Verilerin analizinde elde edilen bulgular farklı kaynaklardan elde edilen bulgularla desteklenmiştir.

4.10. Araştırmada Alınan Etik Önlemler

Yıldırım ve Şimşek (2018) insanı dahil eden tüm araştırmalarda ihlal edilmemesi gereken bazı etik ilkeler olduğunu belirtmektedir. Katılımcıların psikolojik ve fiziksel anlamda korunmasını sağlayan bu etik ilkelerin denetlenmesi üniversitelerde yer alan etik kurullar görev yapmaktadır. Araştırmacı, çalışmanın planlanmasından, uygulanmasına ve raporlaştırılmasına kadar bütün süreçlerde gereken hassasiyeti göstermiş ve bilimsel etik ilkelerine uymuştur. Araştırmacı problem durumunu, araştırmanın amacını, sınırlılıklarını, kullanılması planlanan veri toplama araçlarını, katılımcı izin formu örneklerini, çalışma takvimini içeren araştırmanın ayrıntılı bir özeti olan araştırma önerisi ile Anadolu Üniversitesi Sosyal ve Beşerî Bilimler Araştırma ve Yayın Etiği Kurulu'na başvurmuştur, araştırma etik kurul tarafından onaylanmıştır (Ek1). Araştırmanın uygulamasına başlamadan önce gerekli izinlerin alınması için araştırmanın yapılacağı il olan İstanbul İl Milli Eğitim Müdürlüğü'ne başvurulmuş valilik oluru ile İl Milli Eğitim Müdürlüğü'nden onay alınmıştır (Ek,2).

Araştırma etiği gereği araştırmanın tüm süreçlerinde katılımcıların gönüllülüğü esas alınmalı, katılımcılara “yanıltmama” etik ilkesi gereği araştırma ile ilgili bilgiler tam

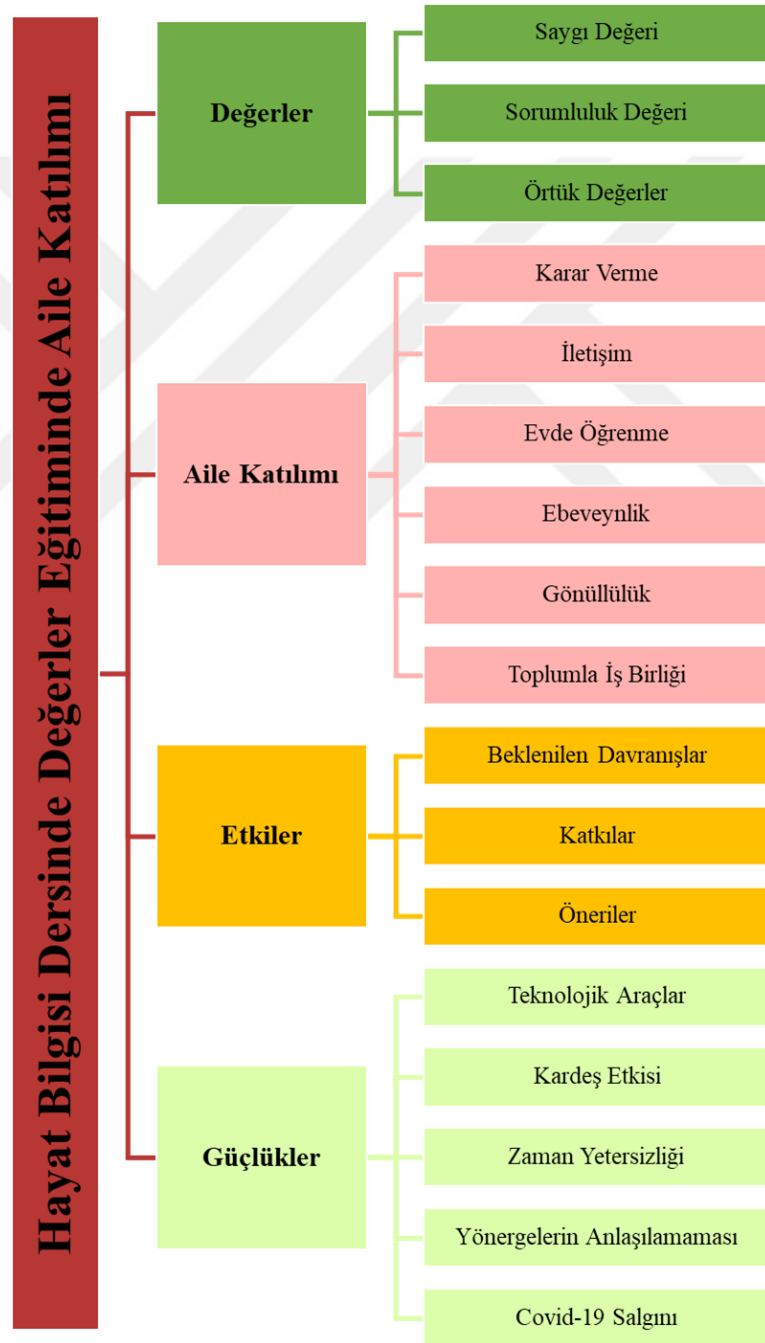
ve doğru verilmeli ve katılımcıların istedikleri aşamada araştırmadan çekilebilecekleri bildirilmelidir (Yıldırım ve Şimşek 2018). Bu kapsamda araştırmacı araştırmanın amacı, planlanan uygulama süreci ve çalışma takvimi, verilerin hangi yollarla toplanacağı, verilerin hangi amaçlarla kullanılacağı, katılımcıların araştırmadaki rolleri hakkında detaylı bilgi vermiştir. Gönüllü ailelere ve öğrencilere gönüllü katılım izin formu sunularak katılımcılardan imzaları alınmıştır (Ek3, Ek4, Ek5).

Araştırma sürecinde en önemli etik ilkelere biri “gizlilik ve özel hayata saygı ve zarar görmemesi” (Yıldırım ve Şimşek 2018). Araştırmada gizlilik gereği katılımcıların bilgilerinin gizli tutulmasına özen gösterilmiş, öğrenci ve aile üyelerinin isimleri kullanılmamış onun yerine kod adlar verilmiştir. Ayrıca tezde kullanılan fotoğraflarda kişilerin yüzlerini göstermemeye özen gösterilmiş ve katılımcıların tanınmasını sağlayacağı betimlemeler yapılmamıştır. Araştırma bulguları ve video kayıtları bilgisayar ortamında kayıt altına alınmıştır. Araştırmacı araştırma sürecinde katılımcıların duygu ve düşüncelerine karşı saygılı olmaya özen göstermiştir. Araştırmada katılımcıların izni dahilinde elde edilen verilerden yararlanılmış, katılımcılardan sağlanan veriler, konunun kapsamı ile sınırlandırılmıştır. Katılımcılara konu ile ilgisi olmayan sorular yöneltilmemiştir. Görüşmelerin gerçekleştirilmesi, verilerin analizi ve raporlaştırılması süreçleri, araştırmacının kendisi tarafından gerçekleştirilmiştir.

5. BULGULAR VE YORUM

Bu bölümde araştırmanın alt amaçları doğrultusunda toplanan verilere ilişkin analizler sonucu elde edilen bulgular ve bu bulgulara ilişkin yorumlar sunulmaktadır.

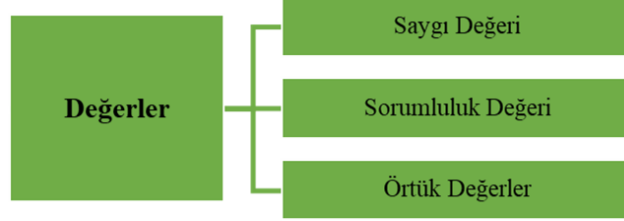
Yapılan araştırmada “Hayat Bilgisi Dersinde Değerler Eğitiminde Aile Katılımı Etkinlikleri” uygulanmış ve yapılan analizler sonucunda ve 4 tema oluşmuştur. Bu temalar “Değerler”, “Aile Katılımı”, “Etkileri” ve “Güçlükler” şeklindedir (Şekil 5.1).

Şekil 5.1. Tema ve alt temalar

5.1. Değerler

Elde edilen verilerin analizi sonucunda, ortaya çıkan *değerler teması* ve alt temaları Şekil 5.2’de sunulmuştur.

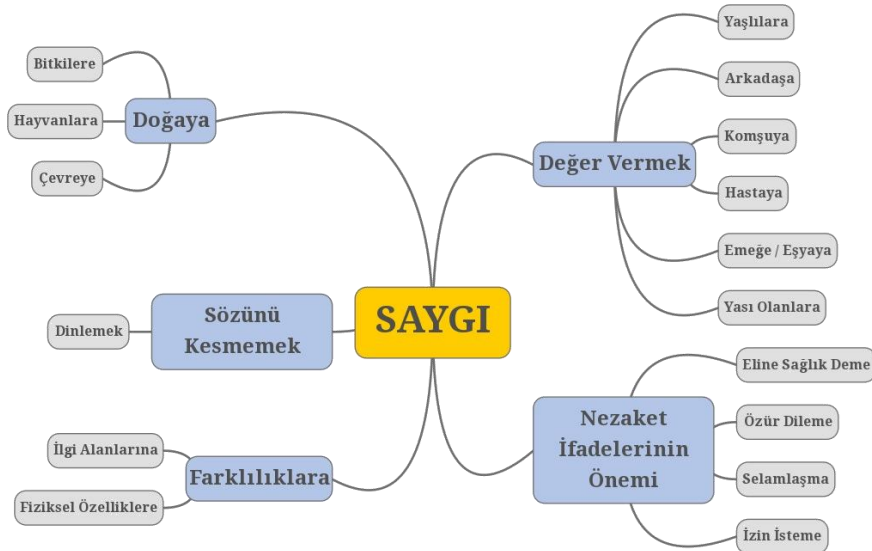

Şekil 5.2. Değerler teması alt temaları

Yapılan analizler sonucunda Değerler temasının, “Saygı Değeri”, “Sorumluluk Değeri” ve “Örtük Değerler” olmak üzere 3 alt temadan oluştuğu belirlenmiştir. Bu alt temalarda ulaşılan bulgular şu şekildedir:

5.1.1. Saygı değeri

Saygı Değeri alt teması “Sözünü Kesmemek”, “Değer Vermek”, “Doğaya Saygı”, “Nezaket İfadeleri Kullanmak”, “Farklılıklara Saygı” çerçevesinde ele alınmıştır. Saygı değeri alt teması kodları Şekil 5.3’te sunulmuştur.

Şekil 5.3. Saygı değeri kodları

Sözünü kesmemeyi saygı olarak ifade eden katılımcılardan Ö1 “Saygı Değeri Kelebeği” aile katılım etkinliğinde görüşlerini şöyle ifade etmiştir:

Ö1: Saygı: dinlemektir.

B1: Dinlemek derken neyi kastediyorsun?

Ö1: Dinlemek derken yani birini dinliyorsun anlıyorsun bu saygı oluyor.

Ö1: Sözünü kesmemektir.

B1: Sözünü kesmemek nasıl oluyor?

Ö1: Demin söylediğim gibi dinliyorsun onun sözünü sonra sıra sana geldiğinde sen söylüyorsun mesela annem konuşuyor ben arasına giriyorum pat diye giriyorum başka konu açıyorum bu sözünü kesmek oluyor. Sıranı beklersen saygı oluyor. (“Saygı Değeri Kelebeği” etkinliği Aile Katılımı)

Ö1 etkinliğe ilişkin öğrenci anekdot defterine “Annem de anladı, babam da anladı, halam da anladı, herkes anladı, çok eğlenceliydi” yorumunu yapmıştır.

Ö3, “Saygı Değeri Kelebeği” aile katılım etkinliğinde buna ek olarak sadece sessiz kalmak, dinliyormuş gibi davranmak değil etkili dinlemenin saygı olduğunu belirtmiştir.

Ö3: Saygı dinlemektir. Yani adamı öyle dinliyormuş gibi yapıp başka şeyler düşünme değildir. (“Saygı Değeri Kelebeği” Etkinliği Aile Katılımı)

B6 ise aile katılımı etkinliği sırasında yaptıkları sohbette birbirlerini dinlemelerini, saygı davranışına örnek olduğunu şu şekilde örneklendirmiştir:

Ö6: Sence baba peki saygı nedir?

B6: Saygı mesela bak biz buraya oturmuşuz birbirimizi dinliyoruz ya bu bir saygıdır. Birbirimizi dinlemek saygıdır. (“Saygı Değeri Kelebeği” etkinliği aile katılım videosu)

Ailelerin ve öğrencilerin birbirini etkili şekilde dinlemeyi ve sözünü kesmemeyi saygı göstergesi olarak vurguladıkları görülmüştür. Değer vermeyi, saygı değeri ile ilişkilendiren A9 “*Aile Büyüklerimin Çocukluğundaki Saygıyı Öğreniyorum*” etkinliğinde aile büyüğü olarak sınıfta yaptığı sözlü tarih çalışması örnek sunumu sırasında şunları söylemiştir:

A9: Bazen küçükler oyuncağımızı biraz daha tutmak istiyordu. Onlar da küçük oldukları için ona anlayış gösteriyorduk. Hiç kırmıyorduk birbirimizi, güzel güzel oynuyorduk. (“Aile Büyüklerimin Çocukluğundaki Saygıyı Öğreniyorum” etkinliği ders işlenişi 07.12.2021)

A9’un çocukluğunda kendisinden küçük olan çocukların oyuncaklarla biraz daha oynama isteğini anlayışla karşıladığı anısını paylaşarak, birbirini kırmadan oynadıklarını anlatarak arkadaşına verilen değere ve küçük çocukların isteklerini anlayışla karşılamaya

dikkat çektiği görülmektedir. Öte yandan “Ailemle Dijital Hikâye Yazıyorum” aile katılım etkinliğinin sırasında Ö5 ve annesi yas tutan komşularına karşı gösterdikleri anlayış ve onun hassasiyetine karşı saygıyı şu şekilde ortaya açıklamıştır:

A5: Mesela komşumuz ...amca öldüğünde ne yapmıştık hatırlıyor musun?

Ö5: Hatırlıyorum Hemen evimizde yemekler pişirip götürmüştük. Müziğin sesini açmamıştık. Çünkü komşumuzun bir yası vardı üzüntüsü vardı ve biz ona saygı duymuştuk. Onlar üzüntülüken biz evimizde müzik çalıp oynayamazdık, bağırp gülemezdik.

Ö5: Neydi aşure değildi ne götürmüştük.

A5: Helva yapmıştık götürmüştük.

Ö5: Ne kadar mutlu olmuştu. (“Ailemle Dijital Hikâye Yazıyorum” aile katılımı videosu, 13.12.2021)

Ö5 annesi ile yaptıkları sohbet sonucunda komşuya verilen değeri, birlikte oluşturdukları dijital hikâye metnine şu şekilde yansıtmıştır:

Ö5: Aşurenin pişmesini sabırsızlıkla bekliyordum çünkü çok sevdiğim komşu teyzelerime dağıtma görevi benimdi. Özenle süslediğimiz aşurelerimizi dağıtmaya binamızın en yaşlısı gözbebeğimiz Zeliha teyzemden başladım. (“Ailemle Dijital Hikâye Yazıyorum” etkinliği öğrenci hikâye metni)

B1 “Aile Büyüklerimin Çocukluğundaki Saygıyı Öğreniyorum” etkinliği aile katılımı sırasında komşuların birbirine verdikleri değeri birbirlerinin çocuklarına dikkat etme onları kurmaya çalışması ile ilişkilendirdiği görüşleri şöyledir:

B1: “Komşuluk ilişkileri çok değerliydi bütün komşularımızı tanırdık. Herkes herkesi tanırdı, herkes herkesin çocuğunu tanırdı. Sokağa yabancı biri geldiğinde çocuklara yaklaştığında herkes dikkat ederdi. Mesela sokağa yabancı biri geldiği zaman, yabancı biri konuştuğu zaman çocuklarla komşu teyzeler falan dikkat ederdi. Yabancı biri mi, akrabası mı?” (“Aile Büyüklerinin Çocukluğundaki Saygıyı Öğreniyorum” aile katılım videosu 07.12.2021)

Katılımcıların saygıyı komşuya değer vermek ve birbirini anlamaya çalışmakla ilişkilendirdikleri görülmektedir. B13 “Saygı Değeri Kelebeği” etkinliği aile katılımında saygı değerini büyüklere, yaşlılara, hamilelere, küçük bebeği olanları anlamaya çalışıp onlara yer vererek, değer verdiğimizizi göstermemiz gerektiğini ifade etmiştir. Ö13 yetişkinlerin sırtındaki çantaların çocuklara çarptığını, onların da çocuklara değer vererek saygılarını göstermelerine dikkat çekmiş, engelli bireylere yer vermek gerektiğini belirtmiştir. Ö13 ve ailesi görüşlerini şu şekilde ifade etmiştir:

B13: Otobüste mesela sen oturuyorsan büyüklerine yer verebilirsin.

Ö13: Bazı büyükler çantalarını asıyorlar ya çocuklara çarpıyor.

A13: Otobüste evet yaşlılara yer vericez, hamile annelere, bebeği küçük olanlara

Ö13: Engellilere

A13: Engellilere yer vericez. (Ö12 “Saygı Değeri Kelebeği” etkinliği aile katılımı)

B13 ve Ö8 bayramda büyüklerin ellerini öpmek gerektiğini ifade ederken Ö13 bunu yaşlılara verilen değeri onlara göstermenin altını çizdiği görüşü aşağıda paylaşmıştır.

B13: “Bayramda büyüklerinin ellerini öpeceksin.

Ö13: Onları umursamazlık yapmayacağız.” (“Saygı Değeri Kelebeği” etkinliği Aile Katılımı)

Katılımcıların başkalarına saygının, büyüklere saygılı olma ve otobüste yer verme davranışı olarak sergilenmesi gerektiğini vurguladıkları, ayrıca otobüste engellilere, yaşlılara, hamilelere yer vererek, yaralanan birine yardım ederek verilen değerin gösterilebileceğini ortaya koymuştur. Ö5 ve Ö6 “Saygı Değeri Kelebeği” etkinliği ders işlenişi sırasında saygı değeri ile eşyaya, kitaba, oyuncığa değer vermek arasında bağ kurmuştur. Bu bağ eşyaları satın almak ya da düzenlemek için çalışan anne-babaların emeğine değer vermek olarak açıklamıştır. Derste öğrenciler ve araştırmacı arasında geçen konuşma şu şekildedir:

Ö6: Öğretmenim eşyaya saygılı olmalıyız.

Araştırmacı: Eşyaya nasıl saygılı olunur?

Ö6: Kitaplığımız düzenliyse, biz onu dağıtırsak saygısızlık olur.

Araştırmacı: Çok güzel örnekmiş. Hem kitabı düzenleyene, saygısızlık olur hem zarar verdiğimiz için kitaba, kitabı yazana saygısızlık olur.

Ö5: Eşyalarımızı mesela annemiz yeni almıştır onları kırmamak, ben bunu istemiyorum, rengini sevmiyorum deyip kırmamak, onların canı olmasa bile onlara para veriliyor, Annemiz babamız o para için çalışıyor. Onlara nazik olmak (“Saygı Değeri Kelebeği” etkinliği Ders İşlenişi 12.11.2021)

Benzer şekilde Ö14 ve ailesi eşyaya duyulan saygıyı aslında eşyanın sahibi için taşıdığı manevi değer ve sevgi bağına değer vermek olarak açıkladıkları “Saygı Değeri Kelebeği” etkinliği aile katılımına ait konuşmalar şöyledir:

Abi 14: “Eşyaya saygı duyulmaz ki.

A14: Manevi bir değeri varsa eşyanın...

Abi 14: O zaman duyulur.

B14: Ancak yine de kişiye duyulur eşyaya duyulmaz. Kişiden dolayı saygı duyulur.

Ö14: Kitaba gibi...

A14: Çok sevdiği bir oyuncığa da saygı duyabilir. Oyuncığa bağlanmıştı manevi olarak.

B14: O işte kişiye saygı olur, oyuncığa değil. (“Saygı Değeri Kelebeği” Etkinliği Aile Katılımı 14.11.2021)

Katılımcılar saygıyı eşyaya, kitaba, emeğe değer vermek ile ilişkilendirmiştir. Bunun yanında katılımcıların saygı değerini doğaya saygılı olmak olarak betimledikleri görülmektedir. “*Saygı Değeri Kelebeği*” etkinliği aile katılımı sırasında Ö15 kitaplara duyulan saygıyı ağaçların kesilmesini önlemeyi bitkiye saygı ile ilişkilendirdiği görüşleri şöyledir:

Ö15: “Kitaplara da saygı duyacağız. Çünkü onların da bir canı var.

A15: Onların canı yok

Ö15: Onların canı yok ama ağaçtan kesildiği için ağaçların da canı var.

A15: Aferin sana kitaplar ağaçtan kesildiği için ne kadar defterlerimizi kitaplarımızı özenli kullanırsak fazla ağaç kesimini engellemiş oluruz.” (“*Saygı Değeri Kelebeği*” etkinliği aile katılımı)

Benzer şekilde Ö10 “*Farklılıklara Saygı, 3 Aralık Dünya Engelliler Günü’nden Yararlanma*” etkinliğinde geri dönüşümün önemini vurgularken annesi bunu doğayı korumak olarak nitelendirmiştir. Aile katılımlı oyun sırasında Ö10 ve annesi arasında geçen konuşmanın bir kısmı aşağıda paylaşılmıştır.

Ö10: İnsanlara kağıtları çöpe değil de kâğıt geri dönüşümüne atmalarını öğretebilirim.

A10: Evet doğayı korumak adına, daha fazla ağaç kesilmesini önlemek adına değil mi? (“*Farklılıklara Saygı*” 3 Aralık Dünya Engelliler Günü’nden Yararlanma” Etkinliği aile katılımı videosu 06.12.2021)

“*Saygı Değeri Kelebeği*” etkinliği aile katılımı sırasında A7’nin saygılı davranışı kimse görmese bile çöpünü yere değil çöp kutusuna atmak ile ilişkilendirdiği görüşleri şu şekildedir:

A7: Saygılı davranış, mesela çöpün varsa kimsenin görmediği yerde onu çevreye atmamak. Onu cebine koyup çöp konteyneri gördüğünde atamak. (“*Saygı Değeri Kelebeği*” etkinliği aile katılımı)

Katılımcıların saygı değerini doğaya saygı ile ilişkilendirirken, bu ilişkiyi hayvanlara korumak ve canını yakmamak olarak betimledikleri görülmüştür. “*Saygı Değeri Kelebeği*” etkinliği ders işleniş sırasında Ö13 ve araştırmacı arasında geçen konuşma şöyledir:

Ö13: Öğretmenim hayvanlara saygı göstermek

Araştırmacı: Davranış olarak tanımlar mısın?

Ö13: Onların canını yakmamak, vurmamak.

Araştırmacı: Harika. (“*Saygı Değeri Kelebeği*” etkinliği Ders İşleniş 12.11.2021)

Aynı etkinliğin aile katılımında saygının kimlerle ilgili olduğuna ilişkin yaptıkları aile sohbetinde Ö5 ve aile üyelerinin saygıyı hayvanlara karşı merhametli olmayla ilişkilendirdikleri konuşmaları aşağıda paylaşılmıştır.

Ö15: Anne bir tane köpek vardı adam iki tane köpek saldı üstüne.

A15: O insan sence nasıl biri

Ö15: Kötü

Kardeş 15: Bir tane kirpi görmüştük biz bir tane kız onu aldı tuğlalar diye bir yer var, kız kirpiyi tuğlalara attı. Sonra kirpi kaçtı gitti.

A15: Peki o köpeğe kötü davranan kirpiyi atan kız sizce nasıl insanlar onlar?

Kardeş15: Kötü

Ö15: Merhametsiz kötü.

A15: Evet merhametsiz kötü insanlar, bizler nasıl insanlar olmak istiyoruz.

Ö15: İyi insanlar olacağız, merhametli olacağız. (“Saygı Değeri Kelebeği” Etkinliği Aile Katılımı videosu)

“Saygı Değeri Kelebeği” etkinliği aile katılımı sırasında A14’ün sadece insanlara değil bitki ve hayvanlara karşı da saygılı olmanın önemine vurgu yaptığı, Ö14’ün doğaya karşı yapılan saygısızlığı bitki ve hayvanların haklarını çiğnemek olarak nitelendirdiği görülmektedir. Ö14 ve annesi arasında geçen konuşma şöyledir:

A14: Çiçekleri koparmamak gerekir. Sadece insanlara değil bitkilere hayvanlara da saygı göstermek gerekir.

Ö14: Evet çünkü bu hak çiğnemek gibi bir şey oluyor. (Ö14 “Saygı Değeri Kelebeği” etkinliği Aile Katılım,15.11.2021”)

Katılımcılar doğaya saygı boyutunda bitkileri ve hayvanları korumayı, çöpleri etrafa atmayarak çevreyi temiz tutmayı saygı olarak nitelendirmiştir. Saygı değerine ilişkin ortaya çıkan “Nezaket İfadeleri Kullanmak” koduna ait katılımcı cevaplarından bazı örneklerle aşağıda yer verilmiştir. “Emek Harcayanlara Saygı” etkinliği ders işlenişi sırasında kaynak kişi olarak sınıfa gelen, A4’ün iş arkadaşları ile iyi geçinmelerini sağlayan şeyi, güler yüzlü olma ve selamlaşma ifadelerini kullanmalarına bağladığı görüşleri şu şekildedir:

Araştırmacı: İş arkadaşlarınızla iyi geçinmesini sağlayan şey neydi?

A4: Güler yüzlü olmamız. Arzu hanım mesela işyerine geldiğimizde "günaydın" diyebilmemiz çıkarken “iyi akşamlar” diyebilmemiz.” (Emek Harcayanlara Saygı Gösteriyorum" etkinliği ders işlenişi 26.11.2021)

“Ailemle Dijital Hikâye Yazıyorum” ders işlenişinde Ö2’nin komşuluk ilişkilerinde dikkat edilmesi gereken davranış olarak kalbini kırdığında özür dilemeye vurgu yaparken Ö14’ün selamlaşmanın önemine vurgu yaptığı görüşleri şöyledir:

Ö2: “Onların kalbini kırdığımızda özür dilemeliyiz.” (“Ailemle Dijital Hikâye Yazıyorum” etkinliği ders işlenişi, 10.12.2021)

Ö14: “Biz komşularımızı her gördüğümüzde selamlaşırız. Günaydın, iyi akşamlar, kolay gelsin gibi kelimeler söyleriz.” (Ö14 “Ailemle Dijital Hikâye Yazıyorum” Aile Katılımı Videosu 14.12.2021)

“Saygı Değeri Kelebeği” etkinliğinde Ö16 saygılı davranışı aile üyeleri ile selamlaşma olarak tanımladığı görüşleri şöyledir:

Ö16: “Mesela babamız geldiğinde “hoş geldin” deriz. İşine giderken güle güle git, yolun açık olsun deriz.” (Ö16 “Saygı Değeri Kelebeği” etkinliği aile katılımı)

Ö8 ve ailesi ise saygıyı nezaket ifadelerinden olan “eline sağlık” sözleri ile ilişkilendirdiği ve bu sözleri kullandığı için çocuklarını tebrik ettiği aile sohbetleri ise şu şekildedir:

Ö8: “Annemize yemekten sonra eline sağlık demek de çok güzeldir.

A8: Bu maddeyi çok sevdim.

B8: Oğlum bana eline sağlık diyor artık annesi.

A8: Evet, der benim oğlum, aferin (“Saygı Kelebeği” etkinliği aile katılımı)

A5 saygılı davranışı nezaket ifadelerinden odaya girerken izin istemek ile ilişkilendirmiştir. Aile üyeleri birbirinin odasına girerken izin istemenin önemini vurgulamış, Ö5’in küçük kardeşi K5 bu konuya dikkat edeceğine söz vermiştir. Aile katılım etkinliği sırasında Ö5 ve aile üyeleri arasında geçen konuşmalar şöyledir:

A5: Tuvaletin kapısını tıklayarak gireceğiz.

Ö5: Anne babanın odasına girmeyeceğiz.

K5: Tıklayarak gireceğiz.

A5: Hatta diğer odaları da... Odada giyiniyor olabilir ablan kapıyı vurmali. Ablan odada ders yapıyor olabilir sen kapıyı vurmalsın “müsait misin gelebilir miyim?” demelisin.

K5: Gelebilir miyim deriz tıklarız ve gireriz. Oturup bekleriz sakın olmalıyız.

A5: Bizim için de geçerli biz de sizin odanıza girerken kapıyı tıklamalıyız.

Ö5: Ben şöyle bir şey gözlemledim... Ben ders yaparken şey yapıyor bunu da düzeltmeliyiz.

A5: İşte hepsini düzelterek.

K5: Ama artık yapmayacağım, dersin bitince geleceğim.” (“Saygı Değeri Kelebeği” etkinliği Aile Katılımı)

“Ailemden Yola Çıkararak Demokrasiyi Kullanıyorum” etkinliği Word Art tasarımı sırasında Ö2 arkadaşları ile oynamak için izin istemenin gerekliliğini belirttiği görüşü şu şekildedir:

Ö2: Arkadaşlarımla oynamak için "Ben sizinle oynayabilir miyim?" derim.” (“Ailemden Yola Çıkararak Demokrasiyi Kullanıyorum” etkinliği Word Art Oyunu aile katılım videosu)

Öğrenciler ve aileleri saygıyı nezaket ifadelerini kullanma ile bağdaştırmış, bunun için selamlaşma, özür dileme, oyunlara katılırken ve odaya girerken izin isteme davranışlarını sergilemenin önemine vurgu yapmıştır. Katılımcıların saygı değerini ilişkilendirdikleri diğer bir gösterge farklılıklara karşı saygılı olmadır. “Farklılıklara Saygı” koduna ilişkin B6’nın “Farklılıklara Saygılıyım; 3 Aralık Dünya Engelliler Gününden Yararlanma” etkinliğinde “insan” olmanın diğer insanlar ile olan temel ortak özelliğimiz olduğunu belirterek, farklılıklara saygıya dikkat çektiği görüşleri şöyledir:

Ö6: Engelli biri ile ortak bir özelliğini söyle...

B6: “En başında ikimiz de insanız. Gözlerinin görmemesi dışında diğer her özelliğimiz ortak diyebiliriz. Kalbimiz aynı.” (Farklılıklara Saygılıyım 3 Aralık Dünya Engelliler Günü’nden Yararlanma” etkinliği aile katılım videosu, 05.12.2021)

“Pöti Kitabı Yazar Söyleşisi” etkinliğinde yazar Gökçe Gökçeer, Pöti adlı köpeğin özelliğinden yararlanarak fiziksel farklılıklara saygıya şu şekilde vurgu yapmıştır:

Araştırmacı: Bu farklılıklara saygı konusunda aslında Pöti'nin de bir özelliği var, değil mi?
Gökçe Gökçeer: Bir gözü farklı bir gözlü farklı, bu konuda da bu temaya da çok uygun düştü. Aslında ben tabii barınak hayvanlarına dikkat çekmek için yazmıştım bu kitabı ama en önemli özelliği bir gözünün mavi bir gözünün kahverengi olması, bu çok az rastlanan bir şey olduğu için çocukların çok ilgisini çekiyordu.... Yani Pöti' ye işte hatta kitabın bir yerinde bir gözü farklı renk diye üzülüyor. Aynaya bakıyor, “Neden benim gözlerim böyle diyor”. İşte öteki köpekler diyor ki “Sen böyle çok güzelsin. Pöti bizim hepimizin gözleri aynı renk ama sen farklısın. Farklı olmak güzeldir” diyor. (“Pöti Kitabı Aile Katımlı Yazar Söyleşisi” etkinliği gözlemi, 22.02.2022)

Yaza kitapta “Pöti” adlı köpeğin farklılığı yüzünden üzülmeye, arkadaşlarının farklılığı zenginlik olarak yorumlamasına dikkat çekmiştir. Ö8 ise gözlük kullanan arkadaşı ile çok eğlendiğini belirterek fiziksel farklılıkların arkadaşlık ilişkisinde sorun olmadığının altını çizdiği yorumu aşağıda paylaşmıştır:

Ö8: “Benim sınıfımda gözlük kullanan arkadaşım var, onunla biz çok eğleniyoruz.” (“Farklılıklara Saygılıyım, 3 Aralık Dünya Engelliler Günü’nden Yararlanma” etkinliği aile

katılım gözlemi, 05.12.2021)

Katılımcılar fiziksel farklılıklar ve engelli olma durumuna yönelik saygıya vurgu yapmış, arkadaşlık ilişkilerinde fiziksel farklılıkların engel oluşturmadığının altını çizmiştir. Ayrıca “*Aile Büyüklerimin Çocukluğundaki Saygıyı Öğreniyorum*” etkinliği sözlü tarih çalışması örnek uygulaması için sınıfa gelen A9, ders işlenişi sırasında çocukların farklı ilgi alanları olabileceğini, farklı oyunlardan hoşlanabileceklerini, yine de birlikte güzel vakit geçirebileceklerini ifade ederek ilgi alanlarındaki farklılıklara saygılı olmanın altını çizmiştir. A9 ve öğrenciler arasında geçen konuşmanın bir kısmı aşağıda paylaşılmıştır:

Ö12: Herkes için ortak bir oyun olması lazım.

A9: Bazen herkesin ortak olmuyor sevdiğin başka olur, öbür arkadaşın başka sever. Önce bir oyun oynarsınız, sonra başka oyun oynarsınız. Ama oynayacak bir şey bulamazsanız bile arkadaşlarınızla takılıp güzel vakit geçirebilirsin diye düşünüyorum.” (“Aile Büyüklerinin Çocukluğundaki Saygıyı Öğreniyorum” etkinliği ders işlenişi gözlemi)

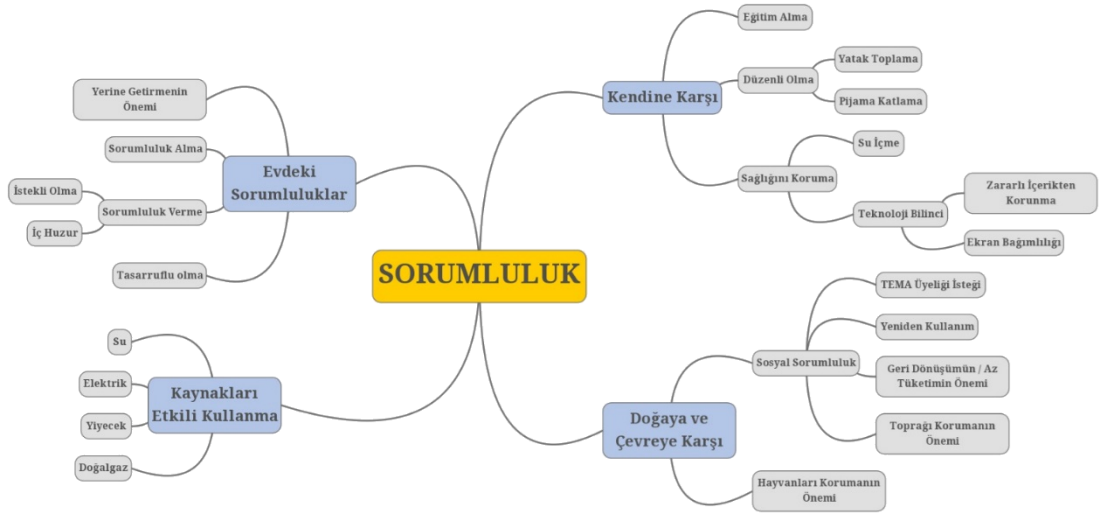
Ö1 konu ile ilgili olarak, evde kendi aile büyüğü ile yaptığı sözlü tarih çalışması sırasında, A9’un sınıfta anlattıklarından örnek vererek farklılıklara saygıya dikkat çekmiştir. Ö1 görüşlerini şu şekilde ifade etmiştir:

Ö1: Zaten bugün Ö9’un annesi okula geldi, birisi dışarı çıkınca diğer herkes çıkıyormuş. Yeni gelen biri olduğu zaman oyunu öğretiyorlarmış. (“Aile Büyüklerinin Çocukluğundaki Saygıyı Öğreniyorum” aile katılımı gözlemi, 07.12.2021)

Öğrenci ve aileler ilgi alanlarındaki farklılığı zenginlik olarak görmüş, bunu çeşitli oyunları sırayla oynama olarak yorumlamıştır. Bunun sağlanamadığı durumlarda da farklılığa saygı duyup hep birlikte olmanın güzelliğine dikkat çekmiştir.

5.1.2. Sorumluluk değeri

Yapılan analizler sonucunda “*Sorumluluk Değeri*” alt teması, “Kendine Karşı Sorumluluklar”, “Evdeki Sorumluluklar”, “Doğaya ve Çevreye Karşı Sorumluluklar” ve “Kaynakları Etkili Kullanma Sorumluluğu” olmak üzere 4 koddan oluşmuştur. Sorumluluk değeri alt temaları ve kodları Şekil 5.4’te paylaşılmıştır.

Şekil 5.4. Sorumluluk değeri kodları

Katılımcıların sorumluluk değerini, kendine karşı sorumluluk olarak nitelendirdiği görülmüştür. “Yatağımı Toplarım Pijamamı Katlarım Benim Eşyalarım Benim Sorumluluklarım” etkinliği ders işlenişi sırasında araştırmacının sizin sorumluluklarınız nelerdir? sorusuna öğrencilerin verdiği yanıtlar şu şekildedir:

Ö4: Okula gitmek.

Araştırmacı: Okula gitmek, Yalnızca okula gitmek olmasın ders çalışmak da diyelim... Kime karşı sorumluluğumuzdur?

Ö4: Kendimize karşı.

Araştırmacı: Evet çok doğru kendimize karşı. (Yatağımı Toplarım Pijamamı Katlarım Benim Eşyalarım Benim Sorumluluklarım etkinliği ders işlenişi, 24.12.2021)

Ö4’ün okula giderek eğitim almayı, kendimize karşı sorumluluklarımız ile ilişkilendirdiği görülmektedir. Araştırmacı buna ders çalışmayı da eklemiştir. Ö6’nın yatağını toplamayı kendimize karşı sorumluluk olarak betimleyerek düzenli olmaya vurgu yaptığı görüşleri şöyledir:

Ö6: Yatağımızı toplamak.

Araştırmacı: Birlikte yazalım “yatağımızı toplamak”, peki kime karşı sorumluluğumuzdur?

Ö6: Kendimize ve ailemize karşı. (Yatağımı Toplarım Pijamamı Katlarım Benim Eşyalarım Benim Sorumluluklarım etkinliği ders işlenişi, 24.12.2021)

Ö12 su içmenin de kendine karşı sorumluluk olduğunu belirtmiş, araştırmacı sağlığını korumak ile bol su içmeyi ilişkilendirilmiş, Ö12 odasını toplamayı kendine ve evdekilere karşı sorumluluk olarak yorumladığı görüşleri aşağıda paylaşılmıştır:

Ö12: Su içmek, odamızı toplamak

Araştırmacı: Çok doğru, evet sağlıklı olmak için bol bol su içmek gerek. Ö12 su içmek kime karşı sorumluluğumuz?

Ö12: Kendimize karşı.

Araştırmacı: Güzel, peki odamızı toplamak kime karşı sorumluluğumuz.

Ö12: Kendimize ve odamızı kiminle paylaşıyorsak ona... (Yatağımı Toplarım Pijamamı Katlarım Benim Eşyalarım Benim Sorumluluklarım etkinliği ders işlenişi, 24.12.2021)

Abl.11 “*Teknolojik Araçlar Gözlemi ve Teknolojik Araçları Kullanma Aile Eylem Planı*” etkinliği sırasında kardeşinin ekranda kendisi için zararlı olan içeriklerden uzak durduğunu belirterek kendini korumaya yönelik sorumlu davrandığı için kardeşini tebrik etmiştir. Aile üyeleri ile öğrenciler arasında geçen konuşmalardan örneklere aşağıda yer verilmiştir.

Abl.11: Şimdi dördüncü soruya geçiyoruz. Teknolojik ürün kullanırken, çocuğunuzun yaptığı doğru davranışlar nelerdir? Yani ben burada senin için şunu söyledim. Sen en çok teknolojik ürün aktif olarak tablet kullanıyorsun.

Ö11: Evet.

Abl.11: Bu tablette yaptığın doğru davranış olarak ne oynayacağını izleyeceğini biliyorsun ve ona sana zarar verecek kanallardan ve uygulamalardan uzak duruyorsun.

Ö11: Evet.

Abl.11. Bunun için seni tebrik ediyorum. (Ekranda zararlı içeriklerden uzak durma) (“Teknolojik Araçlar Gözlemi ve Teknolojik Araçları Kullanımı Aile Eylem Planı” etkinliği aile katılım videosu, 14.01.2022)

Abl. 11’in sağlığını koruma sorumluluğu ile ekranda zararlı içeriklerden uzak durma davranışını ilişkilendirdiği görülmektedir. A6 ve B 6 ise kızlarını ekranda fazla vakit geçirmenin zararlarına dikkat çekerek ekran bağımlılığına vurgu yaptığı görüşleri şu şekildedir:

A6: Teknolojik ürünleri kullanırken varsa, çocuğunuzun yaptığı hatalar nelerdir? Bazen farkında olmadan fazla zaman geçiriyorsun.

B6: Bazen oluyor değil mi ara sıra?

A6: Demek ki teknolojik ürünler bazen bizi esir alıyor ve zamanımızı israf ediyoruz. (Ekran bağımlılığı) (“Teknolojik Araçlar Gözlemi ve Teknolojik Araçları Kullanım Aile Eylem Planı” aile katılım videosu,14.01.2022)

Ö1 ise anne ve babasının telefon ile fazla vakit geçirdiğinden şikayetçi olmuş, A1 bu konuda dikkat etmeleri gerektiğini belirtmiştir.

A1: Peki burada mesela olumsuz davranışlarda, televizyon ya da tablette oynarken belirtilen sürenin dışına çıkıyor. Elinden zorla alıyoruz demişiz biz. Burada hayatımıza bu aletlerin olumsuz etkileri nelerdir sizce?

A1: Ö1 mesela bunun için ne yazmış?

Ö1: Ne yazmışım?

A1: “Benim babam telefona bağımlı olmuş. Mesela yemekte telefon, annemle kahve içerken telefon, annemde eve gelir gelmez telefonunu çıkarıp mesaj yazmaya ya da birini arıyor,” yazmışsın.

...

B1: Evet bu mesela Ö1’in gözlemi. Demek ki biz bunları yapıyoruz.

Ö1: Annem de gelir gelmez ya anneannemi ya teyzemi arıyor ikisinden biri yani, ya da iş.

A1: Evet canım, haklısın aslında benim burada biraz daha dikkat etmem gerekiyor.

(“Teknolojik Araçlar Gözlemi ve Teknolojik Araçlar Kullanım Aile Eylem Planı” aile katılım videosu, 14.01.2022)

Ö1 ve ailesinin konu ile alakalı olarak teknolojik aletleri doğru kullanma aile eylem planında aldıkları karar aşağıda paylaşılmıştır:

Telefonu araştırma yapmak, iletişim kurmak gibi amacına uygun kullanmak.

Telefonu gereği kadar kullanmak.

İhtiyaç dışında telefonda vakit harcamamak. (Teknolojik Araçlar Gözlemi ve Teknolojik Araçlar Kullanım Aile Eylem Planı çalışma kâğıdı)

Ö1 ve ailesinin sağlığını koruma sorumluluğu için telefon bağımlılığına vurgu yaptıkları ve bu konuda daha dikkatli davranmalarının gerektiğine dikkat çektikleri görülmektedir. Katılımcılar kendine karşı sorumlulukları eğitim alma, düzenli olma, için su içerek, ekranın zararlı içeriklerinden ve ekran bağımlılığından uzak durarak sağlığını koruma davranışları ile ilişkilendirmiştir.

Katılımcıların sorumluluk değerini ilişkilendirdikleri bir diğer boyut evde yerine getirilmesi gereken sorumluluklardır. “Evdeki Sorumluluklar” kodu ile ilişkili olarak “Tembel Kız Parmak Kukla” etkinliği aile katılımı sırasında Ö2 ve ailesinin evdeki görev ve sorumlulukları yerine getirmeye vurgu yaptıkları konuşmaları şöyledir:

A2: Tembel Kız metni soruları, “Masalda onaylamadığınız davranışlar var mı, nelerdir?

Ö2: Tembel Kız’ın tembel olması, annesine babasına yardım etmemesi.

A2: Herkes Tembel Kız gibi davranırsa neler olurdu? Herkes Tembel Kız gibi davranırsa evdeki hiçbir sorumluluk kalmaz, hiç kimse işini gücünü yapamaz. Gayet mutsuz bir yaşam sürerler.

Ö2: Bu kız bizim evde yaşasa neler olurdu?

Ö2: Ev halkının sorumlulukları birbirine karışabilirdi. Çünkü o kız sorumluluğunu yapmıyor

o kızın sorumluluklarına yardım edersek, kendi sorumluluklarımızı yapmayı unuturuz ve evde bir karmaşa olur.

A2: Evet evimizde hiçbir düzen olmazdı bu da mutsuzluğa neden olurdu. (“Tembel Kız Parmak Kukla” etkinliği aile katılım videosu, 03.12.2022)

A2 herkesin tembellik yapıp sorumluluklarını yerine getirmemesi halinde evde karmaşa olacağını ve herkesin mutsuz olacağını belirtirken, Ö2 ailedeki sorumsuz kişinin işlerini yapmak zorunda kalmanın, diğer aile üyelerinin kendi işlerini yapmalarını engelleyeceğini açıklamıştır. A2 ise bu durumun ailede mutsuzluğa neden olacağını ifade ederek evdeki sorumluluklarını yerine getirmenin önemini açıklamıştır. Aynı etkinlikte aile katılımı sırasında Ö6 ve ailesinin, ailelerin çocuklarına sorumluluk vermesinin önemine dikkat çektikleri görüşleri şu şekildedir:

B6: Evet sevgili ailem evimizde görev ve sorumluluklarımız konulu toplantımızda okumuş olduğumuz masalla ilgili şimdi size birkaç soru soracağım. Masalda onaylamadığımız davranışlar var mı?

Ö6: Tembel Kız'ın bu kadar tembel olması, kapıyı bile açık bırakması çok hoşuma gitmedi.

B6: Mesela anne ve babanın da kızı bu kadar rahat bırakıp hani hiçbir iş yapmamasına izin vermesi, bu da pek uygun bir davranış değil bence.

B6: Peki tembel kız hiçbir sorumluluğunu yapmadığında annesi ve babası neler hissetmiş olabilir? Neler hissetmiş olabilir mesela?

A6: Annesi babası çok üzölmüştür. Üzölmekle beraber de kızlarına hiçbir sorumluluk vermedikleri için, sorumluluk vermediklerinden dolayı ders çıkarmışlar kendilerine. Sonra da zaten sorumluluk vermişler ve her şeyin daha güzel olduğunu görmüşler. (“Tembel Kız Parmak Kukla” etkinliği aile katılım videosu, 03.12.2022)

A6 tembel kızın sorumluluklarını yerine getirmemesinin ailelerini üzdüğünü düşündüğünü belirtmiş, anne ve babanın çocuklarına sorumluluk vermemelerini yanlış bulmuş hatalarını anlayıp ders çıkarmalarını doğru bulmuş, aileleri çocuklarına sorumluluk verince her şeyin daha güzel olduğunu ifade etmiştir. Öğrenci ve aileler, çocuklara sorumluluk vermenin, çocukların da bu sorumluluklarını yerine getirmesinin önemli olduğunu altını çizmiş, evdeki sorumluluklar yerine getirilmediğinde evde karmaşa olacağı ve evdeki bireylerin mutsuz olacağını açıklamıştır.

“Tembel Kız Parmak Kuka” etkinliği kapsamında uygulanan “Evdeki Görevlerim Eylem Planı” formunu hazırlayan Ö6 ve ailesi Ö6'nın evde alabileceği sorumlulukları belirlemiştir. A6 kızının aldığı sorumlulukları aile iş birliği defterine not almıştır. Ö6 ve ailesine ait bulgular aşağıdaki gibidir:

Ö6: Sofra toplamaya yardım edebilirim.

B6: Sofra toplamaya yardım edebilirsin, tamam onu işaretliyorum. Evet aklına gelen başka ne olabilir mesela ne yapabiliriz?

B6: İstiyorsan ben de yardımcı olayım sana. Mesela kıyafetleri dolaplara yerleştirmeye yardımcı olmak, hani hepsini sen değil de yardımcı olmak anlamında.

Ö6: Yardımcı olabilirim.

...

A6: Suluğuna su da koyabilirsin aslında okula giderken.

Ö6: Evet.

B6: Evet o da olabilir.

Ö6: Onu da ekleyelim.

B6: Tamam.

.....

B6: Bunların haricindeki diğer işleri de biz kendi aramızda paylaşırız. (Evde sorumluluk alma) (“Tembel Kız Masalı Parmak Kukla” etkinliği aile katılım videosu, 03.01.2022)

“Evdeki Görevlerim Eylem Planı” formunun uygulanışına ilişkin A6’nın aile iş birliği defterine yazdığı not aşağıdaki gibidir:

A6: Kuzumun aldığı sorumluluklar.

Sofrayı toplamaya yardım etmek.

Televizyonun tozunu almak.

Kıyafetleri dolaba yerleştirmek veya yardımcı olmak.

Tuvalet kâğıdı bittiğinde yenisiyle değiştirmek.

Suluğuna su koymak.

Odaların düzenli kalması için aile bireylerini uyarmak (Ö6 Aile iş birliği defteri notu 03.01.2022)

Ö6 ve ailesinin, Ö6’nın da evde görev ve sorumluluk almasının önemini vurgulamıştır. Ö6 sorumluluk alma konusunda isteklidir, ailesinin de çocuklarına destek oldukları görülmektedir. Ö4, Ö5, Ö7 ve Ö17 öğrenci anekdot defterinde etkinlik kapsamında şunları belirtmiştir:

Ö4: Tembel kız masalından kendi işimizi kendimiz yaparsak mutlu oluruz.

Ö7: Sorumluluklarda önem gösterilmesini öğrendim. Eğer sorumluluklar olmasaydı herkes tembel olurdu. Sorumluluklar çok önemli.

Ö17: Ben bu masalı çok sevdim. Bu masaldan sorumluluklarımı hep yerine getireceğim (Öğrenci Anekdot Defteri “Tembel Kız Parmak Kukla” etkinliği notu 02.01.2022)

“Tembel kız Parmak Kukla” Etkinliğinin ardından etkinliği değerlendirmeye yönelik olarak 04.01.2022 tarihinde işlenen derste Ö16 ve ailesinin Tembel Kız Parmak

kukla canlandırma etkinliği, projeksiyon ile yansıtılarak öğrencilerle birlikte izlenmiş, ardından etkinliğin değerlendirmesi yapılmıştır. Ö16 Tembel Kız'ın kendi evlerinde kalmasını istediğini böylece ona sorumluluk sahibi olmayı öğretebileceğini ifade etmiştir. Araştırmacı ve Ö16 arasındaki konuşmalardan yapılan alıntı aşağıdaki gibidir:

Araştırmacı: Ö16'ya annesine teşekkür ediyoruz çok güzel canlandırmışlar. Annen “Tembel Kız'ın bizimle yaşamasını ister miydin?” diye sormuş. (Diğer öğrencilere döner) Siz ister miydiniz?

Öğrenciler: Hayır. (Birkaç öğrenci hayır anlamında ellerini sağa sola sallar)

Araştırmacı: (Ö16'ya dönerek sorar.) Sen “isterdim” demiştin neden isterdin açıklar mısın?

Ö16: Onunla konuşup sorumluluklarını yerine getirmesini sağladım.

Araştırmacı: Çok güzel bir bakış açısı, değil mi? Peki sen tembel olmak ister miydin?

Ö16: Hayır. (“Tembel Kız Parmak Kukla” etkinliği ders işlenişi, 04.01.2022)

Öğrenciler evde yerine getirecekleri sorumlulukları seçtikten sonra bu görevleri nasıl yapacaklarına, görevlerini yaparken kimlerden yardım alabileceklerine ilişkin eylem planı geliştirmiştir. Ö16 kuşun yemini suyunu değiştirme görevi için yardıma ihtiyacı olmadığını, bu sorumluluğu yerine getirmenin ailesine ve kuşa faydası olduğunu; bu nedenle kendisini mutlu edeceğini belirtmiş, evde alacağı sorumluluklar ve bu sorumlulukları yaparken karşılaşılabilecek sorunların çözümüne yönelik olarak “eylem planı” oluşturmuştur.

Araştırmacı: Masanın sonunda bazı sorumluluklar seçiliyor. Sen hangi sorumlulukları seçtin?

Ö16: Kuşun yemini, bakımını üstlenmek, dolabımı düzenlemek, yatağımı toplamak.

Araştırmacı: Eylem planına bakalım. Kuşun bakımını ne zaman yapacaksın?

Ö16: Yemi, suyu bittiği ve kirlendiği zaman yapacağım.

Araştırmacı: Harika, görevini yerine getirmenin sana ya da ailene etkisi nedir?

Ö16: Ailem yorulmaz.

Araştırmacı: Haklısın, kuşa etkisi olur mu sence?

Ö16: İhtiyacı karşılanmış olacak ve hava almış olacak.

Araştırmacı: Bu görev için yardıma ihtiyacın var mı?

Ö16: Bence yok.

Araştırmacı: Kendin yapacaksın. Eğer yardıma ihtiyacınız varsa eylem planınıza kimden nasıl yardım istediğinizi yazmalısınız. Peki görevini yerine getirdiğinde hangi duyguları hissedeceksin.

Ö16: Mutlu olurum.

Araştırmacı: Çok güzel plan arkadaşımızı alkışlayalım. (04.01.2022 tarihli “Tembel Kız Parmak Kukla” etkinliği ders işlenişi)

Öğrencileri evde sorumluluk almanın önemine dikkat çekmiş ve evde sorumluluklarını yerine getirmenin aile üyelerini mutlu ettiğini ifade etmiş, sorumluluk almaya istekli olduklarını ortaya koymuştur. Öğrencilerin sorumluluklarını yerine getirmeye karşı duygularını paylaşmaları amacıyla “*Yatağımı Toplarım Pijamamı Katlarım Benim Eşyalarım, Benim Sorumluluklarım*” etkinliği değerlendirme çalışması olarak hazırlanan “Evdeki Görev ve Sorumluluklarımız” çalışma kâğıdı öğrenci cevaplarından bazıları aşağıdaki gibidir:

“En sevdiğiniz sorumluluğunuzu yerine getirdiğinizde ne hissediyorsunuz? Birkaç cümle ile açıklayın” sorusuna verilen öğrencilerin mutlu olduklarını ifade ederek, sorumluluk alma isteğine dikkat çektikleri yanıtları aşağıda paylaşılmıştır:

Ö2: Bitki sularken kendimi mutlu hissediyorum.

Ö4: Kendimi mutlu hissediyorum.

Ö5: Mutlu oluyorum.

Ö11: Yatağımı toplayınca kendimi düzenli hissediyorum.

Ö13: Çok mutlu olurum, rahatlarım.

Ö16: Çok mutlu, çok heyecanlı hissediyorum.

Ö17: Duygulanıyorum, mutlu oluyorum. (En sevdiğiniz sorumluluğunuzu yerine getirdiğinizde ne hissediyorsunuz? Birkaç cümle ile açıklayın.) “Evdeki Görev Ve Sorumluluklarımız” çalışma kâğıdı öğrenci cevapları).

“Görevlerinizi her zaman sizin yerinize başkası yapsa ne olur?” sorusuna Ö6 ve Ö10 sorumluluklarını yapmazsa gelişmeyeceğini, Ö7 sürekli boş durursa canının sıkılacağını ifade ederken Ö13 sürekli görevlerini onun yerine, başkası yerine getirirse düzeninin bozulacağını ve bunu istemediğini ifade ettiği yanıtları şu şekildedir:

Ö6: Ben hiçbir şey öğrenemem, oyuncaklarımı bile toplamayı bilmem.

Ö7: Ben boş dururum canım sıkılır.

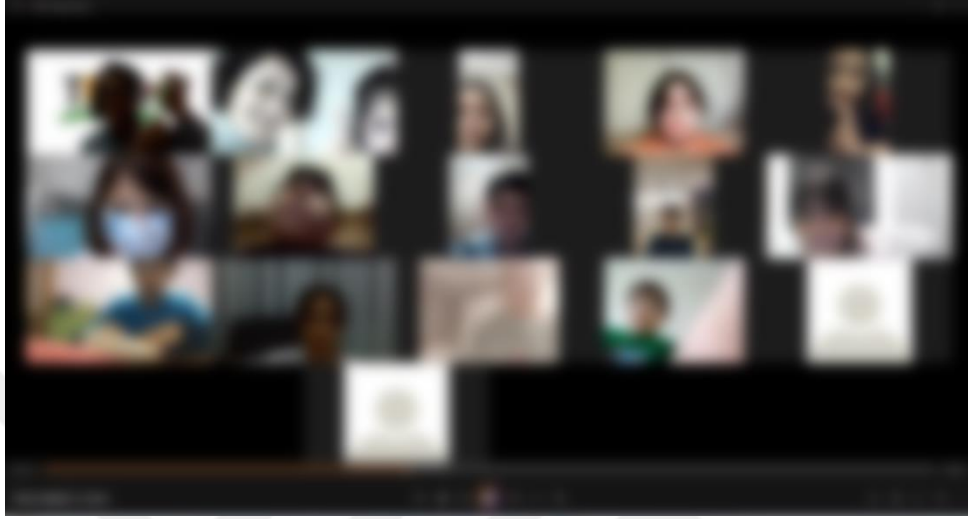
Ö10: Hem hiçbir şey öğrenemeyiz hem de çok tembel oluruz.

Ö13: Sevmem bütün düzenim bozulur. (“Evdeki Görev Ve Sorumluluklarımız” çalışma kâğıdı öğrenci cevapları)

Öğrenciler, sorumluluklarını yerine getirdiklerinde huzurlu olduklarını ve kendi düzenlerini koruduklarını ve mutlu olduklarını belirterek görevlerini yerine getirmenin verdiği iç huzurun önemini vurgulamış öğrenciler “evde sorumluluklar almaya istekli” olduklarını belirtmiştir.

“Doğaya ve Çevreye Karşı Sorumluluklar” kodu bireylerin doğayı koruma, bitki ve hayvanları koruma ile çevreyi korumaya yönelik sorumluluk almasına yönelik

durumlara odaklanmaktadır. “Doğaya ve Çevreye Karşı Sorumluluklar” koduna ait bulgulardan, TEMA Vakfı Altayçeşme Sorumlusu Ayşe öğretmen ile çevrimiçi olarak gerçekleştirilen “Aile Katılımlı TEMA” söyleşisine ait görüntü Şekil 5.5’te sunulmuştur.

Şekil 5.5. TEMA çevrimiçi söyleşisi

Söyleşide Ayşe öğretmen beş yıldır TEMA gönüllüsü olarak çalıştığını belirtmiş ve bunu sevdiği, istediği için yaptığını ifade ederek öğrencilere model olmuştur. Yine TEMA vakfı kurucusu Hayrettin Karaca’nın bir sözünden alıntı yaparak bir konuda bilinçlendiğinde artık o konuya ilişkin sorumlu olunacağını belirtmiş, öğrencileri doğayı korumaya karşı bilinçlendikleri için sorumluluk almamaya sevk etmiştir. Ayşe öğretmenin sosyal sorumluluk almanın önemine vurgu yaptığı görüşleri şöyledir:

Ayşe Öğretmen: Ben on beş yıldır TEMA gönüllüsü öğretmen olarak çalışıyorum çocuklar. Yani çalışıyorum deyince parayla çalıştığımı düşünmeyin. Gönüllü olarak çalışıyorum. Yani para almıyorum. Gönüllülük böyle bir şey biliyorsunuzdur siz de.

Gönüllü olarak hayvanları besleriz. Gönüllü olarak ağaç dikeriz. Gönüllü olarak insanlara yardım ederiz. Ve bunu bize hiç kimse söylemez. Biz bunu parayla yapmayız. Sevdiğimiz için yaparız. Kendimizi sorumlu hissettiğimiz için yaparız (Sosyal sorumluluk alma isteği) (Aile Katılımlı TEMA söyleşisi, çevrim içi söyleşi araştırmacı gözlemi, 04.02.2022)

.....

Ayşe öğretmen: Hayrettin Karaca’nın şöyle bir sözü var. “Çocuklar her şey birle, başlar ben de bir kişiydim. Yanıma Ali Nihat Gökyiğit arkadaşımı aldım. Şu an dokuz yüz elli bin kişiyiz. Türkiye’deki birçok sivil kuruluşlarından daha fazla gönüllü TEMA için çalışıyor ve bilgi ediniliyor” Bilgi edindin mi? Artık bir şeyler yapabilmek için sorumluyuz demektir (Aile Katılımlı TEMA söyleşisi çevrim içi söyleşi araştırmacı gözlemi 04.02.2022)

A3 Aile Katılımlı TEMA Söyleşisi etkinliğinde az tüketmenin önemini fark ettiğini belirtmiş, daha az tüketmeyle sosyal sorumluluğu ilişkilendirdiği görüşlerini aile iş birliği defterine şöyle yansıtmıştır:

A3: TEMA vakfı toplantısından birçok şey öğrendim. Geri dönüşüm mü, az tüketim mi? Sorusu beni çok düşündürdü. Geri dönüşüm ürünlerini seçip öyle atıyorum faydalı olduğunu düşünüyordum, daha az tüketmenin daha faydalı olduğunu öğrendim... (TEMA söyleşisi sonrası A3'e ait aile iş birliği defteri notu)

A12 aile iş birliği defterine Ayşe öğretmeninin ücret almadan çalışmasından etkilendiğini, TEMA hakkında edindiği bilgileri yazmış ve tişörtten bez çanta yapmanın kızının hoşuna gittiğini ve mantıklı geldiğini belirterek farkındalıklarını vurgulamıştır. A12'nin notu şöyledir:

A12: "Türkiye Erozyonla Mücadele Ağaçlandırma" Tema'nın açılışının öğrendik. Ağaçlandırmanın bizler için en kadar önemli olduğunu, Hayrettin Karaca'nın toprak dede, Ali Nihat Gökyiğit'in yaprak dede olduğunu ve Tema'nın kurucuları olduklarını öğrendik. Toprak Dede'nin kırmızı süveterini yıllarca onarıp giydiğini giyim fabrikası olmasına rağmen yeni süveter almak yerine tasarruf edip ülkenin dört bir yanına ağaçlandırma hatıra ormanları yaparak bize armağan etmiştir. İstanbul'da çeşitli yerlerdeki ağaçlandırmanın önemini öğrenmiş olduk. Ayşe öğretmeninin hiçbir ücret beklentisi olmadan TEMA vakfında gönüllü olarak çalıştığını duymak hoşumuza gitti. Tişörtten çanta yapmak kızımın çok hoşuna gitti, çok mantıklı geldi. (Aile iş birliği defteri notu, 10.02.2022)

Aileler az tüketimin önemine dikkat çekmiş, bez çanta yaparak yeniden kullanmayı sosyal sorumluluk ile ilişkilendirmiştir. Yine aileler gönüllü çalışmanın sosyal sorumluluk almadaki yedine dikkat çekmiştir. Ayşe öğretmeninin toprağın bizler ve tüm canlılar için öneminden bahsederek toprağı korumayı sorumluluk değeri ile ilişkilendirdiği görüşleri ve araştırmacı gözlemi şöyledir:

Ayşe öğretmen: Evinizde varsa çiçeğiniz, saksıyla beraber getirebilir misiniz? Peki bir tane de kaşık getirmenizi istiyorum. Bir kaşık saksımızdan toprak alalım. Ve afiyetle yiyelim. Şaka yapıyorum tabi, (güler) böyle yemiyoruz ama topraktan her şeyi yiyoruz değil mi? Neler yeriz mesela?

Ö 6: Havuç

Ö12: Patates. Patates.

Araştırmacının kızı: Çilek, ağaç, havuç.

Ö2: Soğan

Ayşe Öğretmen: Meyveler sebzeler toprağımızda yetişiyor. Bu bir kaşık toprağın içerisinde binlerce canlı organizma olduğunu biliyor musunuz?

Ö2: Ne? (Şaşırdığını belli eder)

Ayşe Öğretmen: Ben de bilmiyordum ve bu bir kaşık toprak bu kadarcık toprağın oluşması, bitkinin yaşayacağı haline gelebilmesi için iki bin yıl geçtiğini de biliyor musunuz? İki bin yıl (Öğrencilerden şaşırma sesleri duyulur).

.. Korumazsak ne olur? Şimdi bunu siz de deneyebilirsiniz. Yağmur yağar, kar yağar. Güneş çıkar, rüzgârlar eser. Yağmur yağdığı zaman. Evet. Böyle damla damla damla çok mutlu olur toprağımız. Oh susamıştım su alayım. Sonra, sonra, sonra, yağmur çok yağdıkça, yağdıkça bakın. (Kaşığına döktüğü su ile kaşıktaki toprağın kâseye akmasını sağlar.) Kaşığımla görebiliyor musunuz? Ha. Toprak kalmadı. Şimdi yıl, iki bin yıl oluşturduğumuz bu toprağa yağmur sularıyla kar rüzgârla bazen rüzgarla aktı gitti. İşte erozyon dediğimiz bu. Bizim tarlalarımız, verimli arazilerimiz Rüzgarla, yağmurla, sularla, sellerle akıp gidiyor ve yiyeceğimiz ekmek, meyve ve içeceğimiz süt. İçeceğimiz süt ne alaka? Toprak giderse acaba süt neden azalır?

Ö2: Sütler olmaz, çünkü inekler ot yemezse süt de veremezler.

Ayşe Öğretmen: Süpersin. Çünkü inekler aç kaldı. Aç kalınca süt veremez. İşte o yüzden çayır meralarımızı ve ormanlarımızı korumalıyız ki besinlerimiz de pahalı olmasın ve bitmesin.

Ö12: TEMA'nın önemini, anlamını anladım. Yani çok önemliymiş. Şimdi toprak olmazsa ağaçlar da olmaz ve orman da kalmaz. (Aile katılımlı TEMA Söyleşisi, 04.02.2022)

Ayşe öğretmen erozyonu drama yoluyla anlatmıştır. Sorduğu sorularla öğrencilerin aktif katılımını sağlayarak ile toprağın önemine dikkat çekmiştir. Öğrenciler toprağı koruma davranışını sorumluluk değeri ile ilişkilendirmiştir. Ö12 toprağı korumanın önemini açıklamıştır. “Aile Katılımlı TEMA Söyleşisi” etkinliğinin sonunda yeniden kullanım çalışması olarak eski tişörtten bez çanta yapılmıştır. Öğrenciler çanta yapımına dair duygularını ve çantayı yapma amaçlarını öğrenci anekdot defterlerine şöyle yansıtmıştır:

Ö5: Bez çanta yaparken acayip keyif aldım. Kendimi örgü örer gibi hissettim. Babaanneler anneanneler gibi hissettim. Kısacası bez çanta yapmak hem kolay hem de keyif aldım. Bez çantayı şu yüzden yaptım çünkü dünyayı korumak için böyle bez çanta yapmalıyız. (Öğrenci Anekdot Defteri, 05.02.2021)

Ö8: TEMA söyleşisi ve bez çanta yapmak güzeldi. (Öğrenci Anekdot Defteri, 10.02.2021)

Ö7: Kıyafet yapımında çok fazla su kullanıldığı için bana küçük gelen kıyafetleri küçük akrabalarım veririm. (Öğrenci anekdot defteri,)

Ö5 ve Ö8 eski tişörtten bez çanta yapmaktan keyif aldıklarını belirtirken, Ö5 yeniden kullanım yaparak dünyayı koruduğunu belirtmiştir. Ö7 kullanmadığı giysilerini başkalarıyla paylaşacağını belirtmiş, Ö7 böylece üretim için harcanan enerji ve doğal

kaynakta tasarruf etmeyi planlamıştır. Öğrenciler doğal kaynaklar tüketmemek için “yeniden kullanımı” sosyal sorumluluk olarak nitelendirmiştir.

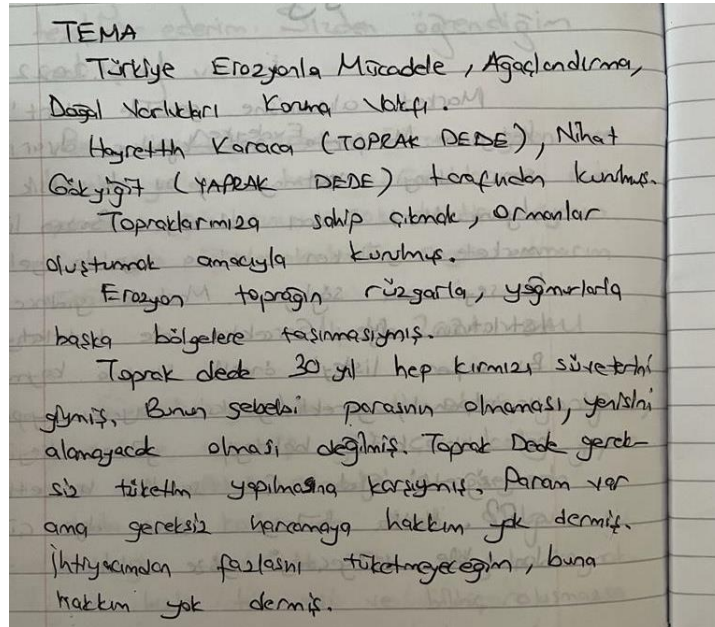
“Aile Katılımlı TEMA Söyleşisi” etkinliği değerlendirme çalışması olarak araştırmacı tarafından hazırlanan “Doğayı ve çevreyi korumak için Sorumluluk Alırım” çalışma kağıdında yer alan geri dönüşüm için neler yapacağım?” sorusuna verdikleri yanıtlarda, öğrenciler eşyaları hatta yumurta kabuklarını “geri dönüşüm” ve “yeniden kullanım” yollarıyla değerlendireceklerini belirterek doğayı korumaya yönelik sosyal sorumluluk almanın önemine dikkat çekmiştir. Ö12, Ö14 ve Ö15’e ait yanıtlar aşağıdaki gibidir:

Ö12: Giysilerimi giysi kumbarasına atacağım.

Ö14: Geri dönüştürülebilen eşyaları geri dönüşüme atacağım.

Ö15: Yumurta kabuklarını gübre yaparım “Doğayı ve çevreyi korumak için Sorumluluk Alırım” çalışma kâğıdı öğrenci cevapları)

A9, TEMA söyleşisi sonrasında Ayşe öğretmenin anlattıklarından edindiği bilgilerin bazılarını aile iş birliği defterinde paylaşmış ve Hayrettin Karaca’nın kırmızı süveterinden yola çıkarak az tüketimin önemine dikkat çekmiştir. A9’un aile iş birliği defterine yazdıkları aşağıda paylaşılırken, defterin görüntüsü Şekil 5.6’da sunulmuştur.

Şekil 5.6 A9 aile iş birliği defteri notu

A9: TEMA Erozyonla Mücadele Ağaçlandırma ve Doğal Varlıkları Koruma Vakfı. Hayrettin Karaca (Toprak Dede), Nihat Gökyiğit (Yaprak Dede) tarafından topraklarımıza sahip

çıkmaq ve ormanlar oluşturmaq için kurulmuş. Erozyon toprağın rüzgârla yağmurlarla başqa bölgelere taşınmasıymış.

Toprak dede 30 yıl hep kırmızı süveterini giymiş. Bunun sebebi parasının olmaması, yenisini alamayacak olması değılmiş. Toprak Dede gereksiz tüketim yapılmasına karşıymış. Param var ama gereksiz harcamaya hakkım yok dermiş. İhtiyacımdan fazlasını tüketmeyeceğim buna hakkım yok dermiş. (Aile iş birliğı defteri 05.02.2022)

Aile Katılımlı TEMA Söyleşisi” etkinliğı değerlendirme çalışması olarak araştırmacı tarafından “Doğayı ve çevreyi korumak için sorumluluk alırım” çalışma kâğıdı uygulanmıştır. Öğrencilerin verdikleri cevaplarda, yeniden kullanım ve az tüketimin önemine vurgu yaptıkları öğrenci cevaplarından bazıları aşağıda paylaşılmıştır. Öğrencilerin “Kaynakları israf etmemek için neler yapacağım?” sorusuna verdikleri yanıtlar şöyledir:

Ö12: Kullanıp öp kutusuna değil, kendim değerlendireceğim.

Ö16: Tek kullanımlık pipet kullanmayacağım. Pet şişe kullanmayacağım. Plastik poşet yerine bez torba kullanacağım. (“Doğayı Ve evreyi Korumak İçin Sorumluluk Alırım” alışma kâğıdı öğrenci cevapları)

Öğrencilerin “Gereksiz tüketim yapmamak için neler yapacağım?” sorusuna verdikleri yanıtlar şöyledir:

Ö8: Cam şişe alacağım.

Ö9: Yıkanan pipet alacağım.

Ö12: İhtiyaçlarımı alacağım.

Ö13: Sürekli suluk kırıp daha fazla almayacağım, dikkat edeceğim.

Ö14: İhtiyacım ne kadarsa o kadar kullanacağım.

Ö15: Bez poşet kullanacağım. (“Doğayı ve çevreyi Korumak İçin Sorumluluk Alırım” alışma kâğıdı öğrenci cevapları)

Öğrenciler poşet torba, plastik şişe ve tek kullanımlık pipet kullanmayarak az tüketim yapmayı planlamıştır. Az tüketim yapmayı ve yeniden kullanımı doğaya karşı sorumluluk alma ile ilişkilendirmiştir. “Teknolojik Araçlar Gözlem Ve Teknolojik Aletleri Kullanma Aile Eylem Planı Etkinliğı” kapsamında aile katılım etkinliğinde küresel ısınmayı önleyici tedbirlere ilişkin Ö4 ve ailesi poşet yerine bez torba kullanarak, Ö5 ve ailesi şarjlı piller kullanarak, Ö6 ve ailesi toplu taşımayı kullanarak gereksiz tüketimin azaltılabileceğini vurgulamıştır. Çalışma kağıdında yer alan cevaplar şöyledir:

Ö4: Naylon ve plastik maddeleri az kullanarak. Poşet yerine bez torba kullanmak.

Ö5: Çok ağaç dikmeliyiz, doğalgazı korumalıyız. şarjlı pil kullanmalıyız.

Ö6: Ağaç dikebiliriz. Otomobil kullanımını azaltıp raylı sistem kullanırız. (“Küresel ısınmayı

önleyici önlemler” maddesi yanıtları, “Teknolojik Araçlar Kullanma Aile Eylem Planı” formu)

Katılımcılar sorumluk değerini doğaya karşı sorumluluk ile bağdaştırmış, bu kapsamda sosyal sorumluluk almanın, toprağı korumanın, az tüketimin, yeniden kullanım ve geri dönüşümün, ağaç yetiştirmenin önemine dikkat çekmiştir. Yapılan etkinlikler sırasında doğaya karşı sorumluluk alma ile ilişkili olarak vurgulanan diğer bir davranış hayvanları korumadır. Öğrencilerin “*Yatağımı Toplarım Pijamamı Katlarım Benim Eşyalarım*” etkinliği sırasında çöpleri etrafa atmanın hayvanlara zarar verdiğini belirttikleri ve doğaya karşı olan sorumlulukları, hayvanları korumanın önemi ile ilişkilendirdikleri görüşleri şöyledir:

Araştırmacı: Çöpleri çöp kutusuna atmak kime karşı sorumluluğumuz?

Ö2: Hayvanlara...

Araştırmacı: Evet hayvanlara karşı, hiç aklıma gelmemişti. Çöpleri her tarafa atarsan hayvanlar zarar görür. Ö14 söz hakkı istiyor.

Ö14: Örnek olarak deniz kaplumbağası o çöpleri yediğı zaman, boğazına takılabilir, zehirlenebilir, ölebilir. (Yatağımı topalarım pijamamı katlarım benim eşyalarım ders işlenişı, 24.12.2021)

Öğrenciler çöplerin hayvanlara verdiğı zarara dikkat çekerek, hayvanları koruma sorumluluğunun altını çizmiştir. Hayvanları korumanın önemi ile ilgili olarak “*Orman Gezisi ve Doğa Eğitimi*” etkinliği kapsamında gerçekleştirilen ormanda dramada sırasında eğitmen, tüm canlıların çok değerli olduğunu açıklamış ve onlara zarar vermemek gerektiğini belirtmiştir. Ö12 kendisini rahatsız eden bir hayvan olarak gördüğü çekirgenin eve girmesi halinde ne yapılacağını konusunda yaşadığı ikilemi eğitime sormuştur. Bu konuşmaya ilişkin ormanda drama çalışması sırasında alınan görüntü Şekil 5.7’de sunulmuştur.

Şekil 5.7. İkinci grubun ormanda drama çalışması

Ormanda drama çalışması sırasında eğitmenin ile öğrenciler arasında geçen konuşma ve araştırmacı gözlemleri aşağıdaki gibidir:

Eğitmen: Evet ağaçlar, kuşlar, bitkiler, hayvanlar hepsi canlı ve çok değerli. Ben mesela en çok kuşlardan korkarım biliyor musunuz? O kanat çırpmaları beni ürkütür. Ama asla ona zarar vermem. Mesela evimize karınca girerse ne yaparız onu ezmeli miyiz?

Öğrenciler hep bir ağızdan “hayır”, diyor.

Eğitmen: Onu alıp kenara koyarız değil mi?

Ö12: Ama bazen çekirge giriyor mesela...

Eğitmen: Onu da bir gazete ile alıp doğasına bırakabiliriz. (“Orman Gezisi ve Doğa Eğitimi” etkinliği “Ormanda Drama Eğitimi” araştırmacı gözlemi, 18.02.2022)

Eğitmen canlıların değerli olduğuna dikkat çekmiş, hayata saygıya vurgu yaparak hayvanları korumanın öneminin altını çizmiştir. Araştırmacı hayvanlara karşı sorumlu olmanın önemi ile ilgili olarak, “Pöti” kitabının yazarı Gökçe GÖKÇEER ile yapılan aile katılımlı söyleşide, evcil hayvanlara karşı sorumluluğun vurgulanmasını olumlu bulmuştur. Araştırmacının, yazarın evcil hayvanları terk etmeme ve onların ihtiyaçlarını giderme, sokak hayvanlarına karşı sorumluluklara dikkat çekmesine ilişkin günlüğüne yazdıkları aşağıdaki gibidir:

Gökçe Hanım’la sonunda Pöti söyleşimizi yaptık. Hayvanların hayatımıza katkıları, evcil hayvanlara karşı sorumluluklarımız, onların ihtiyaçlarını karşılamamız, onları terk etmemenin önemi, sokak hayvanlarına karşı duyarlılık ve sorumluluklarımız, köpeklerle nasıl yaklaşmalıyız, köpekleri nasıl sevmeliyiz gibi pek çok konuyu deneyimleriyle çok keyifli bir şekilde anlattı. Evcil hayvanların insanlarla bağ kurduklarını ve onları terk etmenin çok yanlış olduğunu açıklaması, evcil hayvanları sahiplenme için “evlat edinme” terimini kullanması, sahiplenilen hayvana karşı sorumlu olduğunu açıklaması çok anlamlıydı. Hachiko film izleme etkinliğinde çocuklar hayvanların insanlarla bağ kurduğunu fark etmişti. Bence filmi destekleyen çok anlamlı bir söyleşiydi. Öte yandan sokakta yaşayan hayvanlara karşı sorumlu olduğumuz, onların yaşam alanlarını kısıtladığımız ve onlara yemek, su bırakmamız gerektiğini vurgulaması çok hoşuma gitti. (Araştırmacı Günlüğü, 22.02.2022)

Öğrenciler, eğitmen ve yazar, sorumluluk değerini, doğaya karşı sorumluluk ile ilişkilendirmiştir. Bu ilişki hayvanları koruma ve onlara karşı sorumlu davranma ile açıklanmıştır. Hayat Bilgisi dersinde değerler eğitiminde aile katılımlı etkinlikler sırasında katılımcıların kaynakları etkili kullanma sorumluluğu ile ilgili araştırmalar yaptıkları, öneriler geliştirdikleri ve önerilerini sundukları görülmektedir. “*Kaynakları Etkili Kullanma*” kodu ile ilişkili olarak, “*Kaynakları Etkili Kullanım Aile Araştırması ve Afiş Çalışması*” etkinliği sırasında Ö3 ve A3’ün suyu tasarruflu kullanmanın önemine

dikkat çektikleri şu şekildedir:

Ö3: Hem bütçemizi hem doğayı koruyun. Su tasarrufu nasıl yapılır? Bakalım. (Anne oğul bilgisayarda yazılanları okurlar.)

A3: Bakalım.

Ö3: Muslukların gereksiz yere açık bırakmayın.

A3: Yani bulaşıklarımızı falan yıkarken boşa akıtmayın. Zaten makinede yıkanacakmış.

Ö3: Tasarruf etmenize yardımcı olacak bataryalar tercih edin. Hım. Sebze ve meyveleri akan suda yıkamayın.

A3: Yani bir kabın içine su koymamız lazım tatlım, ondan sonra suyu doldururuz, öyle yıkamamız gerekiyor.

Ö3: Aynen ki boşa su akmasın ve çamaşır makinelerini kullanın. Duşa girmek için suyun ısınmasını beklerken, suyu boşa akmasına izin vermeyin.

A3: Evet kovaya koyuyoruz oraya. Biz öyle yapıyoruz biliyorsun değil mi? Su doluyor.

Ö3 ve A3 bir ağızdan sloganlarını okur: “Su tükenirse hayat da tükenir.” (Kaynakları Etkili Kullanım Aile Araştırması Ve Afiş Çalışması, aile katılımı araştırmacı gözlemi, 15.12.2021)

“*Tutum Yatırım ve Türk Malları Haftası Kutlama Programı*” etkinliğinde A2 ve kızı Ö2’nin yaptıkları aile araştırması sonucunda oluşturdukları “Su Benim Sorumluluğum” adlı afişlerini sunmuştur. Suyu israf etmemeye yönelik önerilerini paylaştıkları sunumları ve araştırmacı gözlemi bulguları aşağıda paylaşılmıştır, ekran görüntüsü Şekil 5.8 ile paylaşılmıştır.

Ö2: Sayın Veliler ve Sevgili Arkadaşlar, size annemle birlikte su tasarrufu ile ilgili bir afiş hazırladık. Suyumuz tükenirse ormanlarımız, bitkilerimiz yok olmaya başlar. Hayvanlar ve insanlar yavaş yavaş ölmeye başlar. Duşa girmek için suyun ısınmasını beklerken, suyun boşa akmasına izin vermeyelim. Tasarruflu musluklar tercih edelim. Bozuk muslukları tamir ettirelim. Banyoda ihtiyacımız olduğu an sularımızı açalım ve su boşa akıtmayalım.

Ö2: Su bizim sorumluluğumuz.

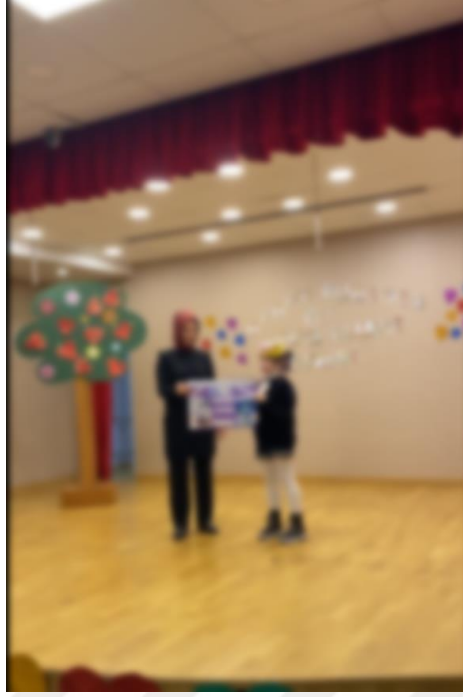
A2: Su hayattır.

Ö2: Boşa akmasın, suyumuzu israf etme. Ellerimizi yıkarken suyumuzu boş yere israf etmeyelim, her şey elimizde! Dünyayı eğer susuz bırakmazsak, dünyayı kurtarmak bizim elimizde (Seyirciler alkışlar).

A2: Sebze ve meyveleri su dolu bir kap içinde yıkamaya özen gösterelim

Ö2: Su tasarrufu için bulaşıkları elimizle yıkamak yerine bulaşık makinesini tercih etmeliyiz. (Anne ile birlikte bir ağızdan söylerler)

A2 -Ö2: Su gelecektir, akıp giden geleceğimizin elinden tutun. (Seyirciler alkışlar) (“Tutum Yatırım ve Türk Malları haftası Kutlama Programı” etkinliği aile katılımlı sunum, 17.12.2021)

Şekil 5.8. Ö2 ve annesi sunum yaparken

Öğrenciler ve aileleri suyu tasarruflu kullanmaya yönelik öneriler bulmuş su tasarrufunu doğayı ve bütçeyi korum ile ilişkilendirmiştir. Ö2 suyu israf etmemenin sorumluluğumuz olduğunu vurgulamıştır. Etkinlik kapsamında araştırılan bir diğer kaynak elektriktir. “Kaynakları Etkili Kullanalım Aile Araştırması ve Afiş Çalışması” etkinliği için Ö5 ve annesi elektriği tasarruflu kullanmak için alınması gereken önlemleri sıralayarak afişlerini oluşturmuşlardır. Ö5 ve annesinin elektriği tasarruflu kullanmaya yönelik buldukları önlemleri paylaştıkları konuşmaları aşağıda paylaşılmış, aile katılımı sırasında alınan ekran görüntüsü Şekil 5.9 ile paylaşılmıştır.

(A5 elindeki telefondan buldukları bilgileri okur.)

A5: Dondurucu ayarladığınız sıcaklık ayarını korumak için çalışır. Kapaklarını sıkça açmak, sıcak yiyecekleri koymak ya da kapasitelerinden fazla yiyecek yerleştirmek bu cihazların daha fazla çalışmasına sebep olacak.

Ö5: Evet. Ben bir kere iki kere açıp kapattıkça da demek ki oluyor.

A5: Çamaşır makinalarını dolmadan çalıştırmak fazla elektrik harcanmasına sebep oluyor.

Ö5: Aynen. Anneciğim, tam dolmadan makineyi çalıştırmamalısınız.

A5: Ben önlemler olarak söyleyeceğim, sen de yaz ben de yazayım.

Ö5: Tamam. (Anne kız maddeleri sıralayıp yazarlar)

A5: Ne yazıyorduk? Kullanılmayan fişler prizden çekilecek (Ö5 heceleyerek yazar.)

Ö5: İzlemediğimiz televizyonlar kapatılacak. Bulunmadığımız yerlerin ışığı kapatılacak.

...

A5: Merhaba Arzu Hanım, biz afişimizi bitirdik, şimdi sloganımızı göstermek istiyoruz. Hazır mısın? Evet. Bir, iki, üç. Sloganımız ne? Söyle bakalım kızım.

Ö5: “Bitirince işi, çek prizdeki fişi.” (Kaynakları Etkili Kullanalım Aile Araştırması ve Afiş Çalışması, aile katılım videosu 16.12.2021)

Şekil 5.9. Ö5 ve annesi afiş hazırlarken

Ö9 ve annesi “yiyecekleri israf etmeme” konusunda yaptıkları aile araştırması sırasında yiyecekleri israf etmemeyi sorumluluk olarak açıklamıştır. Buna yönelik çeşitli önlemler önerdikleri konuşmaları aşağıda paylaşılmıştır:

A9: Evet konumuz yiyeceklerin israf edilmemesi. Etkili kullanılması, çöpe atılmaması. Çünkü yiyecekler çok zor ve çok uzun bir sürede çok emek harcanarak hazırlanıyor. Ve bunun için insanlar, inanılmaz fazla emek verenler var. Mesela şeyi hatırlıyor musun? Limon çekirdeğini.

A9: Peki ne yapabiliriz biz? Çünkü o bizim sorumluluğumuz. Paranız var, istediğinizi alalım, harcayalım. Kullanmadığımızı çöpe atalım deme gibi bir lüksümüz yok. Markete giderken ben hep liste yazıyorum.

Ö9: İhtiyacınızdan fazlasını alınca yiyemiyoruz ve bozuluyor sonra.

A9: Evet hayatım. Yiyecekleri nerede saklıyoruz biz? Bozulmasın diye genelde.

Ö9: Buzdolabında saklıyoruz.

Ö9 ve annesi afişlerini birlikte tutarlar. Birlikte sloganlarını okurlar.

Ö9-A9: “Yedikçe değil, attıkça biter”. (Kaynakları Etkili Kullanalım Aile Araştırması ve Afiş Çalışması, aile katılım videosu, 16.12.2021)

A9 yiyecekleri üretmek için harcanan emeğe dikkat çekmiş israf etmemenin önemine vurgu yapmıştır. Ayrıca alışverişe gitmeden önce liste yaptığını anlatarak kendi aldığı önlemleri örnek vermiş, Ö9 bu davranışın ihtiyaçtan fazla ürün alıp israf etmeyi

önlediğini açıklamıştır. “*Kaynakları Etkili Kullanalım Aile Araştırması ve Afiş Çalışması ve Tutum Yatırım ve Türk Malları Haftası Kutlama Programı*” etkinliği sonrasında A9 aile iş birliği defterine yazdığı notta kaynakların tükenmesinin getirdiği tehlikeye dikkat çekmiş, karamsarlığa düşse de yapılan çalışmalar ile gelecek nesillerin daha bilinçli olacağına ilişkin ümitlendiğini ifade etmiştir. A9’un yazdıkları şöyledir:

A9: Gündelik yaşamda rutin olarak yaptığımız yeme, içme gibi çok kolay yapılan ama çok dikkat etmediğimiz şeylerin ne kadar önemli olduğunu hatırladık. Tüm dünyada kaynakların hızla tükenmesi ve bilinç oluşmazsa çok daha zor günlere adım adım yaklaştığımız gerçeği ile yüzleştik. İçim karardı ama umarım gelecek nesil bilinçlenecek. (Aile iş birliği defteri notu, 17.12.2021)

“*Kaynakları Etkili Kullanalım Aile Araştırması ve Tutum Yatırım ve Türk Malları Haftası Kutlama Programı*” etkinliği kapsamında yapılan kutlama programı sırasında, Ö4 ve annesi doğalgazı etkili kullanmaya vurgu yaptıkları sunumlarında şunları söylemiştir:

A4: Doğalgaz, konutlarda, işyerlerinde evi ısıtma ve soğutma ve su ısıtma sistemi için faydalıdır. Doğalgazı Yüzde 60 tasarruflu kullanabiliriz. Evinizin oda sıcaklığını yirmi-yirmi iki derecede tutabiliriz. (Oğluna dönerek) Başka ne yapabiliriz, ısı kayıplarını önlemek için?

Ö4: Doğalgaz açıkken, camları kapatmalıyız. Açık olan yerleri kapatmalıyız yani.

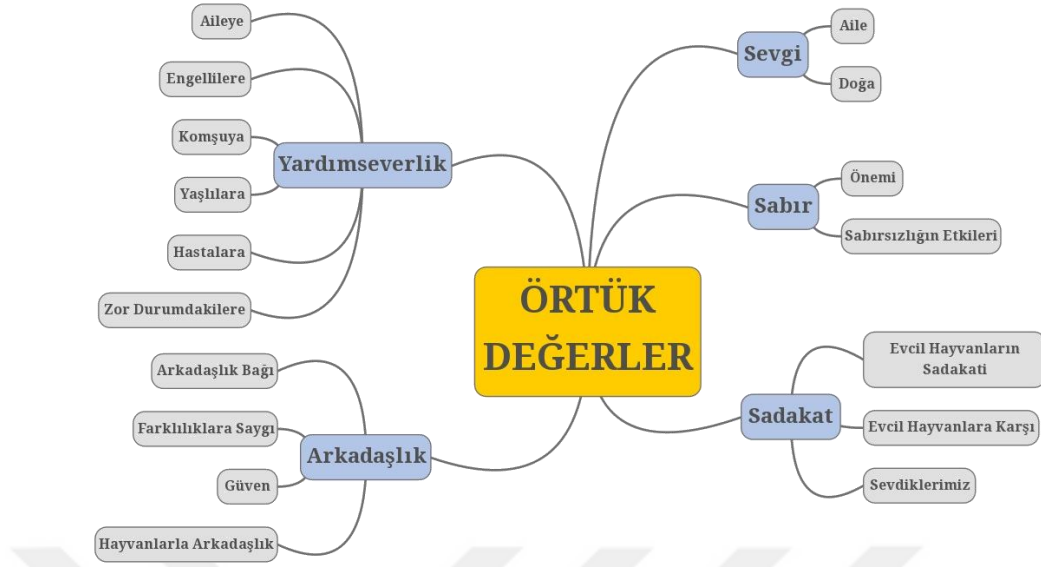
A4: Evimizin dış cephesini, çatısını yalıtım ile kapatmalıyız.

Ö4: (Peteğin önüne) Eşya veya başka bir şeyler koymamalıyız, önünü kapatmamalıyız. (Doğalgazı tutumlu kullanma) (“Tutum Yatırım ve Türk Malları Haftası Kutlama Programı” video 17.12.2021)

Aileler kaynakları etkili kullanma konusunda aldıkları önlemlere örnek vermiştir. Ayrıca uygulayabilecekleri yeni önlemler araştırmış ve sunmuştur. Öğrenciler ve aileleri kaynakları etkili kullanmayı sorumluluk değeri ile bağdaştırmış, elektrik, su, doğalgaz ve yiyecekleri israf etmemeye vurgu yapmış; bu kaynakları etkili kullanmaya yönelik öneriler paylaşmıştır.

5.1.3. Örtük değerler

Hayat Bilgisi dersindeki değerler eğitiminde, saygı ve sorumluluk değerleri aile katılımı etkinlikler uygulanmış, yapılan analizler sonucunda başka değerlerin de ortaya çıktığı görülmüştür. Yapılan bu araştırma sonucunda örtük değerler alt temasının altında “Sevgi”, “Sabır”, “Sadakat”, “Yardıms severlik”, ve “Arkadaşlık”, olmak üzere 5 değer ortaya çıktığı görülmüştür. Ortaya çıkan değerler ve bu değerlere ait bulgular Şekil 5.10’da paylaşılmıştır.

Şekil 5.10. Örtük değerler kodları

“Saygı Değer Kelebeği” aile katılımında, Ö13 saygılı olmanın insanlara, büyüklerin sevgisini kazandıracağını vurgularken; babasının ise küçüklerin ve arkadaşların sevgisi ile de bağlantı kurduğu “Sevgi” değeri koduna ait görüşleri şöyledir:

A13: Saygı sana ne kazandırır?

Ö13: Saygı bize büyüklerin sevgisini kazandırır.

B13: Büyüklerin sevgisini, küçüklerin de sevgisini kazandırır.

Ö13: Evet küçüklere mesela saygılı oluyorsun küçüklerin de sevgisini kazanıyorsun.

B13: Arkadaşlarının da sevgisini kazanırsın. (Ö13 "Saygı Kelebeği" aile katılım videosu)

“Farklılıklara Saygılıyım, 3 Aralık Dünya Engelliler Günü’nden Yararlanma” etkinliği kapsamında aile katılımlı oynanan “Farklılıklara Saygılıyım” oyunu sırasında B6’nın ailesine olan sevgisine vurgu yaptığı sözleri şöyledir:

(B6 Word Wall oyunundan bir kart çekip okur)

B6: “Güçlü bulduğum bir yönünü söyle. Güçlü bulduğum yanımda ne olabilir? Ailemi çok severim ve ailemi çok sevdiğim için kendimi güçlü ve mutlu hissedirim.” (Ö6 "Farklılıklara Saygılıyım Oyunu. 3 Aralık Dünya Engelliler Günü’nden Yararlanma" aile katılım videosu araştırmacı gözlemi, 05.12.2021)

Uygulama sonunda öğrencilerle yapılan odak grup görüşmelerinde Ö12 yapılan etkinlikler sırasında ailesi tarafında sevildiğini hissettiğine ilişkin ifadesi şöyledir:

Ö12: "Sevgiyi gerçekten anladım. Ailem benimle zaman geçirdiğini anlayınca daha çok sevindim." (Öğrenci Uygulama Sonu Odak Grup Görüşmesi 28.03.2022)

Yapılan etkinliklerde, B6 ailesini seviyor olmasının kendisini güçlü yaptığını belirtirken, etkinlikler sırasında ailesi ile geçirdiği kaliteli zamanı sevgi göstergesi olarak hissetmiştir. Yapılan etkinlikler sırasında katılımcıların doğaya karşı sevgiye de vurgu yaptıkları görülmüştür. “Orman gezisi ve doğa eğitimi” etkinliği sırasında eğitmenin yönlendirmesi ile öğrencilerin ağaca sevgilerini ifade ettikleri konuşma şöyledir:

Eğitmen: Herkes bir ağaca sarılsın. Ve benimle tekrarlayın.

(Her öğrenci bir ağaca sarılır.)

Eğitmen: Ağacım benim...

Öğrenciler: Ağacım benim...

Eğitmen: Seni çok seviyorum. Ağaca bakarak söyleyin lütfen, duyacak o ağaç.

Öğrenciler: Seni çok seviyorum

Eğitmen: Bize oksijen üretiyorsun, havayı temizliyorsun

Öğrenciler: Bize oksijen üretiyorsun, havayı temizliyorsun....

Eğitmen: Teşekkür ederiz. İyi ki varsın seni çok seviyorum.

Öğrenciler: Teşekkür ederiz. İyi ki varsın seni çok seviyorum. (Orman Gezisi ve Doğa Eğitimi 2. Grup Öğrenciler, Araştırmacı Gözlemi)

Orman eğitimi sırasında öğrencileri doğa eğitimine götüren eğitmen, öğrencilerden ağaca sarılmalarını ve ona sevgilerini ifade etmelerini istemiş, “doğaya ve ağaca sevgiyi” hissetmelerini sağlamaya çalışmıştır. Doğaya sevginin vurgulandığı diğer bir etkinlik “*Hachiko Film İzleme*” etkinliğidir. Filme dair yapılan aile sohbeti sırasında A1 ve ailesinin, hayvanların insanlara olan sadakatini sevgi değeri ile ilişkilendirdikleri konuşmaları şu şekildedir:

B1: Bu köpek nasıl sahibinin öleceğini anladı. Evden koşup kendisi getirdi topu. Atması için oynaması için."

A1: Köpek hissettiği için sahibini göndermek istememiş işte. Bu da beni şaşırtmıştı.

Ö1: Köpekler çok sadık olur sahiplerine, onları severler, hiç unutmazlar. O yüzden Hachiko yıllarca sahibini beklemiş. (Hachiko Film İzleme, aile katılım videosu)

“*Orman Gezisi Ve Doğa Eğitimi Etkinliği*” değerlendirme çalışma yaprağındaki yer alan “sence hayvanların hayatımıza katkıları nelerdir?” sorusunu Ö1 ve Ö2 nin sevgi değeri ile ilişkilendirdiği yanıtları aşağıda paylaşılmıştır:

Ö1: Karşılıksız sevgi verir.

Ö2: Sevgiyle bağlanması, sadakatli olması (Bitki ve Hayvanların İnsan Yaşamına Katkısı Etkinlik Değerlendirme çalışma yaprağı öğrenci yanıtları)

“Pöti Kitabı Yazar Söyleşisi” değerlendirme çalışmasındaki “Sokak köpeklerine kötü davranan birini gördün ne söylersin?” sorusuna Ö14 hayvan sevgisinin insana etkisini yorumladığı cevabı şöyledir:

Ö14: "Onlara iyi davran, sev seni rahatlatır." (Sokak köpeklerine kötü davranan birini gördün ne söylersin? “Öğret Ona” çalışma yaprağı öğrenci cevapları)

Öğrenci ve aileler hayvan sevgisine dikkat çekmiş; hayvanların insanlara olan sevgisine ve insanların hayvan sevgisinin önemine vurgu yapmıştır. Hayat Bilgisi dersinde değerler eğitiminde aile katılımlı etkinlikler sırasında ortaya çıkan diğer bir değer “sabır” değeridir. Uygulama sonunda aile odak grup görüşmesi sırasında A10 ve A12 sabır değerinin önemine vurgu yaptıkları görüşlerini şöyle ifade etmiştir:

Araştırmacı: Peki, hayat bilgisi dersinde değerler eğitimine yönelik yine aile katılımlı olarak ne tür etkinlikler yapmak istersiniz?

A12: "Sabır kesinlikle... çocuklarda bu kavramının fazla olmadığını görüyorum açıkçası. Hep kendi çocuğumda hem de diğer çocuklarda sabır kesinlikle işlenebilir.

A10: Yani bir şeye sahip olmak istediklerinde ya da bir şeyin yapılmasını istediklerinde hemen o anda gerçekleşsin istiyorlar. Bekleme gibi bir tahammülleri yok. O yüzden bence de sabır önemli. (Aile Uygulama Sonu Odak Grup Görüşmesi, 26.03.2022)

“Emek Harcayanlara Saygı Gösteriyorum” etkinliği kapsamında sınıfa gelen gönüllü anne A4 kasiyerlik mesleğinde onu en çok zorlayan durumun sabırsız müşterilerin davranışlarından kaynaklandığını ifade ettiği görüşleri ve Ö17 ile arasında geçen konuşma aşağıda paylaşılmıştır.

Ö17: En zorlandığınız iş ne?

A4: En zorlandığımız iş, yani kasada çok sıra olduğunda, tabii siz de çok bekliyorsunuz ayakta, bizim gibi. Ama sabırsız olduğunuz sürece bizi de acele ettiriyorsunuz ve acele olduğu zaman biz açık verebiliyoruz. Yani dikkatimiz dağılıyor ve para üstünü yanlış veriyoruz. Sonra akşam o eksik para bizim hesabımızdan kesiliyor. (“Emek Harcayanlara Saygı Gösteriyorum” aile katılımlı ders işleniş videosu, 26.11.2021)

Yapılan etkinlikler kapsamında aileler; sabır değerinin önemine vurgu yapmış, sabır değerini içeren etkinlikler yapılmasını önermiş ve sabırsız davranıldığında ortaya çıkan olumsuz durumlara örnek vermiştir. Etkinlikler sırasında katılımcıların vurguladığı değerlerden bir de sadakattir. “Sadakat” değeri ile ilgili olarak “*Hachiko Film İzleme*” etkinliği değerlendirme sohbeti A13 ve Ö13’ün sahibini yıllarca bekleyen köpeğin davranışını etkileyici buldukları ve A13’ün sadakat değerine vurgu yaptığı konuşmaları şöyledir:

A13: Filmde en çok etkileyen sahne hangisiydi?

Ö13: Benimkisi, tren istasyonunda kadın vardı “Bir sonraki treni beraber bekleyelim mi?” dedi.

B13: Evet.

A13:O sahnede açıkçası benim de gözlerim doldu. Kadının bile mesela, daha çok şey kadın mesela orayı terk edip gidiyor. Hani üzülüyor dayanamıyor. Ama köpek terk etmiyor. Hala tren istasyonunda bekliyor mesela. (Hachiko Film İzleme” Etkinliği Aile Katılım Videosu)

Benzer şekilde Ö17 ‘nin filmde çıkardığı derste sadakat değerinin önemini vurguladığı, kardeşinin ise sevdiklerini hatırlama davranışına dikkat çekerek, sadakat değerinin altını çizdiği konuşma şöyledir:

A17: Filmde izi en çok etkileyen cümle nedir?

Ö17: Bence işte...

A17: Bence oradaki adamın gelip köpeğe “Bekleme artık, O bir daha dönmeyecek.” demesi.

A17: Peki filmde ne öğrendiniz? Çıkardığınız en önemli ders nedir?

Kardeş 17: Sevdiklerim daha hep hatırlamam....

A17: Evet. Sence?

Ö17: Bence filmde...İşte kardeşimin dediği gibi bir köpeğin ne kadar sadık olduğunu aslında gördük.

A17: Evet. Değil mi? Ne kadar güçlü bir bağ olduğunu gördük. Bak bir köpekle bir insanın arasında ne kadar güçlü bir bağ olmuş.

B17: Çok sadıkmış. Sahibinin karşılamak için beklemiş (Hachiko Film İzleme” Etkinliği Aile Katılım Videosu)

B8’in filmde köpeğin sadakatinden yola çıkarak, sevdiklerimize karşı sadakatin önemine dikkat çektiği görüşleri şöyledir:

B8: Ders olarak ne çıkartıyoruz aslında biliyor musun? Sevdiklerimizle araya mesafe koymamamız gerektiğini, sevdiklerimizi asla unutmamamız gerektiğini, sadakatin ne kadar önemli olduğunu yani ilişkinin ne kadar önemli olduğunu (Hachiko Film İzleme” Etkinliği Aile Katılım Videosu)

Etkinlik sonrasında A4’ün filmin üzerlerinde bıraktığı duygusal etkiyi yorumladığı, hayvanların sevgisi ve sadakatine vurgu yaptığı aile iş birliği defteri notu ile oğlu Ö4’ün duygularına ilişkin, öğrenci anekdot defterine yazdığı not aşağıda paylaşmıştır:

A4: Ailece hem eğlendik hem öğrendik hem ağladık. Bir filmde bu kadar çok etkilenip saatlerce filmin konusu üstünde konuştu, hayvan sevgisi ve hayvanların insanlara nasıl sadık olduklarını öğrendik. Film için Arzu Hanım teşekkür ederiz. (“Hachiko Film İzleme” etkinliği aile iş birliği defteri notu)

Ö4: Haçiko beni çok ağlattı onu çok seviyorum. (“Hachiko Film İzleme” etkinliği öğrenci anekdot defteri notu)

“Pöti Kitabı Yazar Söyleşisi” sırasında yazar Gökçe Gökçeer ile A8 arasında evcil hayvanları sokağa terk etmemenin önemine vurgu yaptıkları ve hayvan sevgisini evcil hayvana karşı sadakat değeri ile ilişkilendirdikleri şöyle bir konuşma geçmiştir:

Gökçe Gökçeer: Lütfen ailelerinize hayvanla yaşama konusunda baskı yapmayın. Neden biliyor musunuz? Çünkü sizi kıramadıkları için eve çoğunlukla bir kedi ya da köpek alıyorlar ama bir süre sonra bunun zorluğunu fark ediyorlar. Ne oluyor? O kedi ya da köpek ya bir başkasına veriliyor. Ya sokağa atılıyor. Ya barınağa bırakılıyor ve bu hayvan için çok travmatik, çok üzücü bir süreç yaşanıyor.

A8: Sahiplenme duygusu, onunla zaman geçirmesi. Evet, evde bir hayvanın olması çok çok özel bir duygu. Ama dediğiniz gibi alerjisi, yaşam alanı, maddi olanaklarının hepsi gerçekten çok büyük bir etken. Düşünerek sahiplenmek gerektiğine inanıyorum ve olacağına da inanıyorum ama hani dediğiniz gibi yarı yolda bırakılacaksa... (Evcil hayvana karşı sadakat) (“Pöti Kitabı Yazar Söyleşisi”, online toplantı kaydı, 22.02.2022)

A8 hakkındaki görüşlerini aile iş birliği defterine oğlu Ö8 ise öğrenci anekdot defterine şu şekilde yansıtmıştır:

A8: Evimize davet etmeniz ne özel oldu. Seyrettiğimiz film ve söyleşideki detaylar hayvan sevgimizi pekiştirdi. Sahiplenmek istersek yaşıantımızda nelere önem vermemiz gerektiği konusunda ışık oldunuz. Evimizin camına kuş yemi koyarak ve evimizdeki kuşlarımız Şans ve Şanslı ile yola devam.

Ö8: Hayvan sevgisini öğrendim, sevdim.

Öğrenciler ve aileleri Haciko filmi ile hayvan sevgisi ve hayvanların insanlara olan sadakatine dikkat çekmiş, buradan yola çıkarak sevdiklerimize karşı sadakat göstermenin önemine vurgu yapmıştır. Ardından yapılan Pöti kitabı aile katılımlı yazar söyleşisi ile hayvan sevgisi konusu pekişmiş ve katılımcılar insanların evcil hayvanlarını terk etmemelerinin ve sadakat göstermelerinin öneminin altını çizmiştir.

Yapılan etkinlikler sırasında öğrenciler ve aileleri tarafından vurgulanan değerlerden biri de “Yardımseverlik” değeridir. “*Tembel Kız Parmak Kukla*” etkinliği sonrasında uygulanan “Evdeki görev ve sorumluluklarımız” çalışma yaprağında yer alan “Evdeki görev ve sorumluluklarınızdan hangilerini yerine getirirken mutlu oluyorsunuz?” sorusuna Ö6, Ö13 ve Ö16 ailelerine yardım etmek, yanıtını vererek yardımseverlik değerine dikkat çekmiştir. Öğrenci yanıtlarının bir kısmı aşağıda paylaşılmıştır:

Ö6: Anneme yardım ederken mutluyum.

Ö13: Anneme yardım etmek, babama yardım etmek.

Ö16: Hepsini yapmaktan mutlu oluyorum ama en çok anneme sofraya yemek getirmeyi, götürmeyi yapmaktan mutlu oluyorum. (“Evdeki görev ve sorumluluklarımız çalışma kâğıdı öğrenci cevapları)

Öğrenciler ailelerine yardım etmeyi kendilerini mutlu eden sorumluluk olarak açıklamıştır. *Farklılıklara Saygılıyım 3 Aralık Dünya Engelliler Gününden Yararlanma*” etkinliği kapsamında yapılan aile katılımlı oyun sırasında Ö5 ve annesinin yardımseverlik değeri ile ilişkili olarak engelli bireylere yardımcı olma istediklerini sergiledikleri konuşmalarının bir kısmı şöyledir:

(Ö5 telefonundan Word Wall oyununda kendisine açılan kartı okur, yanıtlar)

Ö5: Engelli biri için yapabileceğin bir şey söyle. Onlara kapak götürüp tekerlekli sandalye alabilirim.

A5: Evet ve mesela karşıdan karşıya geçerken yardımcı olursun.

Ö5: İşaret dili öğreneceğim.

A5: Evet onu öğren ya... (“Farklılıklara Saygılıyım 3 Aralık Dünya Engelliler Günü” etkinliği Word Wall oyunu aile katılım 5.12.2021)

“Engelli biri için yapabileceğin bir şey söyle.” yazan karta yanıt olarak, bir yerine birkaç şey yapabilecekleri örnekler vermiş, Ö5 işaret dili öğrenmeyi istediğini belirtmiş. Annesi buna memnun olduğunu göstermiştir. Aynı soruya Ö6 ve babasının verdikleri yanıtlarsa şöyledir:

B6: Görmeyen birisinin gözü elleri olmayan birisinin elleri olabilirim. Bu şekilde yardımcı olabilirim.

Ö6: Ben de mesela tekerlekli sandalyedeki biri kaldırımda ya da yolda geçmekte zorlanıyorsa onu geçirebilirim, yardım edebilirim.

B6: Başkalarına öğretebileceğin bir şey söyle: yardımseverliği merhameti öğretebilirim. (“Farklılıklara Saygılıyım 3 Aralık Dünya Engelliler Günü” etkinliği Word Wall oyunu aile katılım videosu 5.12.2021)

Etkinlik sonrasında B6’nın oyuna ilişkin görüşlerini yazdığı aile iş birliği notu ve Ö6’nın, öğrenci anekdot defterine engellilere yardım etme konusunda daha istekli olduğunu ifade ettiği yazısı şu şekildedir:

Ö6: Farklılıklara saygı duyma etkinliğinden sonra, engellilere daha çok yardım etme isteği geliyor (Saygı değeri etkinlikleri sonrası öğrenci öz değerlendirmeleri.14.12.2021)

B6: Merhaba öğretmenim bu oynadığımız oyunu eğlenceli ve öğreticiydi çocuklarımızın kendine özgü özelliklerini ve durumlar karşısında nasıl davranacaklarını ortaya çıkarmak için

etkili bir oyundu. (“Farklılıklara Saygılıyım 3 Aralık Dünya Engelliler Günü” etkinliği aile katılımlı oyun aile iş birliği defteri notu)

Öğrenciler ve aileleri engellilere yardım etmeye dikkat çekmiş, Ö6 etkinlikten sonra engellilere yardım etme konusunda daha istekli olduğunu belirtmiş, babası etkinliği öğretici bulmuştur. Aynı etkinlik kapsamında aileleri ile yaptıkları oyun sırasında Ö9 ve A2’nin sevdikleri özelliklerini “yardımsever olmak” olarak nitelendirdikleri, B9’un ise kendisi ile gurur duyduğu anısı olarak bir hayvana yardım ettiği anlattığı konuşmaları şöyledir:

(Ö9 telefonda Word Wall oyununda kendisine açılan kartı okur, yanıtlar)

Ö9: Sevdiğin bir özelliğini söyle. Yardımsever olmak.

A9: Baba yanıtlasın şimdi. Kendine aferin dediğin bir anını anlat.

B9: Bir gün evimizin bahçesine yaralı bir karga bulmuştum, kediler ona saldırmak üzereydi ben de kargayı aldım, kedilerden uzaklaştırdım. Veterinere göturdüm alamayacaklarını söylediler. Vahşi doğayı koruma birimini aramamı söylediler ben de aradım. Birkaç saat kargayı misafir ettim sonra gelip aldılar, ben de vahşi bir kuşu kurtardığım için kendime aferin dedim. (Farklılıklarla Saygılıyım 3 Aralık Dünya Engelliler Günü” etkinliği Word Wall oyunu aile katılımı videosu, 5.12.2021)

A2: Sevdiğim özelliğim yardımsever olmam. (Farklılıklarla Saygılıyım 3 Aralık Dünya Engelliler Günü” etkinliği Word Wall oyunu aile katılımı videosu,5.12.2021)

Öğrenciler ve aileler yardımsever olmayı sevdikleri bir özellikleri olarak açıklamış, B9 hayvanlara yardım etmenin hissettirdiği gurura dikkat çekmiştir. Etkinlikler sırasında katılımcıların hastalara ve yaşlılara karşı yardımseverliğe dikkat çektikleri görülmüştür. “Aile Büyüklerinin Çocukluğundaki Saygıyı Öğreniyorum” etkinliği ders işleniş sırasında sınıfa gelen gönüllü anne A9 ve oğlunun sözlü tarih çalışması örnek uygulamasının görüntüsü Şekil 5.11’de sunulmuştur.

Şekil 5.11. Ö9 ve annesinin sunumu

Uygulama sırasında A9'un, çocukluğunda yaşlılar için markete giderek onlara yardım ettiği anısını anlatarak yardımseverliğin kendi çocukluğundaki önemine vurgu yaptığı sözlerinin bir kısmı aşağıda paylaşılmıştır:

A9: “Sokağımızda yaşlı bir teyzemiz varsa bir şey alınması gerekiyorsa onun için bakkala giderdik, taşımasına yardım ederdik. Hasta biri olduğunda mutlaka ona bir çorba götüren olurdu, sanırım şimdi de öyle ... ("Aile Büyüklerinin Çocukluğundaki Saygıyı Öğreniyorum" etkinliği gönüllü anne ile ders işleniş 07.12.2021)

"Ailemle Dijital Hikâye Yazıyorum" etkinliği aile katılımı sırasında A5, komşusunun kendisine yaptığı yardıma ilişkin anısını anlatarak, komşuya karşı yardımseverliğe vurgu yaptığı konuşma aşağıda paylaşılmıştır:

A5: Kardeşin bebektir sen küçüktün, ben tek kalmıştım kardeşin üstünü batırmıştı hatırlıyorum musun?

Ö5: Evet, hatırlıyorum.

A5: Ayşe teyzen yardıma koşmuştu. Yine Covid-19 olduk mesela, diğer komşumuz size meyveler alıp kapımıza asıyordu. Komşularımız bizim için çok değerli bizim için aile gibiler. ("Ailemle dijital hikâye yazıyorum" etkinliği aile katılım videosu 15.12.2021)

A14 ve Ö14'ün komşuya, hastalara yardım etmenin önemini vurguladığı, Ö14'ün yardımseverliğin herkese karşı olması gerektiğinin altını çizdiği görüşleri ise şöyledir:

Ö14: Komşumuzun işine yardım etmeliyiz. Komşumuz hasta olduğunda hastalığı yüzünden çorba yapamıyorsa mesela biz evine gidip çorba yapabiliriz.

A14: Pazardan dönüşte taşıdığı poşetlerine yardım edebiliriz.

Ö14: Mesela dışarıda gördüğümüz bir teyzenin de poşetlerine yardım etmeliyiz. Bu sadece komşu ile ilgili değil. Tanıdığımız tanımadığımız herkese yardım edebiliriz.

A14: Aferin sana. ("Ailemle dijital hikâye yazıyorum etkinliği aile katılım videosu 14.12.2021)

“Orman Gezisi ve Doğa Eğitimi” etkinliği sonrasında öğrenciler “Bitki Ve Hayvanların İnsan Yaşamına Katkıları” başlıklı çalışma yaprağında yer alan soruları yanıtlamıştır. Gezi sırasında gerçekleştirilen etkinliğe yönelik olan “Karıncaların kemirdiği yıkılmış ağaç bize ne öğretti?” sorusuna verdikleri yanıtlarda öğrencilerin, dışarıdan iyi görünse de bazen yardıma ihtiyacı olan birini anlamanın ve yardım etmenin önemine dikkat çektikleri görüşleri şöyledir:

Ö1: Dışarıdan mutlu görünebiliriz ama içimiz üzgün olabilir.

Ö9: Her şey dıştan güzel görünebilir, ama içinden bir rahatsızlığı olabilir.

Ö14: Dış görünüş önemli değildir. Önemli olan ne hissettiği hangi sorunu yaşadığını

bilebilmektir ve ayrıca ona yardım edebilmektir. (Karıncaların kemirdiği, yıkılmış ağaç bize ne öğretti? Orman Gezisi ve Doğa Eğitimi Değerlendirme Çalışma Kâğıdı Öğrenci Cevapları)

Aileler ve öğrenciler hastalara, yaşlılara, ihtiyacı olan herkese, komşuya yardım etmenin önemine vurgu yapmış, Covid-19 salgını sırasında komşular arasındaki yardımseverliğe dikkat çekmiştir.

Etkinlikler sırasında ortaya çıkan değerlerden biri de arkadaşlıktır. “Arkadaşlık” değeri koduna ile ilgili olarak “Ailemle Dijital hikâye yazıyorum” etkinliği ders işlenişi sırasında Ö13’ün arkadaşlık bağını şöyle açıklamıştır:

Ö13: “Öğretmenim bizim yedi yıldır, hatta öğretmenim doğduğumuzdan beri arkadaş olduğumuz iki tane arkadaşım var. Onlarla oyun oynuyoruz birimiz düştüğümüzde birimiz kaldırıyoruz, yani hiç böyle şey olmuyoruz. Birisi hastalandı mı onunla aynı oluyoruz, bağlarımız da aynı gibi.

Araştırmacı: Ne güzel, aranızda güzel bir bağ oluşmuş.” (“Ailemle Dijital Hikâye Yazıyorum” etkinliği ders işlenişi, 14.12.2021)

“Aile Büyüklerimin Çocukluğundaki Saygıyı Öğreniyorum” etkinliği sözlü tarih çalışmasında A15’in çocukluğunda arkadaşlık ilişkilerinde, arkadaşlar arasında kırgınlıkların uzun sürmediğine, arkadaşlıkta farklılıklara saygıya verdikleri öneme ilişkin yaptığı açıklama şöyledir:

A15: “Tartışsak da hemen barışıyorduk, arkadaşımızı hemen oyunumuza alıyorduk. Birbirimize karşı şey yapmıyorduk hiçbir zaman işte sen oynayamazsın, sen gelemesin... Kimse kimseyi küçük görmezdi.” (“Aile Büyüklerimin Çocukluğundaki Saygıyı Öğreniyorum” 07.12.2021 Aile katılım videosu)

Öğrenciler ve aileler arkadaşlık bağının önemine, arkadaşlık ilişkilerinde anlayışlı olmanın ve farklılıklara saygının önemine dikkat çekmiştir. Arkadaşlık değeri ile ilgili olarak “Orman Gezisi ve Doğa Eğitimi” etkinliği kapsamında yapılan uygulamalardan biri orman eğitimidir. Bu uygulama sırasında eğitmenin sıraya geçmenin amacını, öğrencilerin arkadaşlarından sorumlu olmaları ile bağdaştırdığı, böylece ormanda kimsenin unutulmayacağını açıkladığı öğrenciler ile arasında geçen konuşmalar ve araştırmacı gözlemleri şöyledir:

(Eğitmen: küçük bir etkinlik sonrasında, yola devam etmeden önce öğrencilerden tek sıra olmalarını ister.)

Eğitmen: “Şimdi deminki sıraya geçin.

(Öğrenciler sıra olur. Ö15 öne, Ö3 arkasına, Ö 8 onun arkasına yönelir. Ö3 sıradan çıkıp,

sıranın dışında sağ tarafta dikilir. Ö8 sıraya girmesi konusunda Ö3' ü uyarır. Lider bir sorun olduğunu fark eder)

Eğitmen: Şu an herkes bir önündeki kişiyi hatırlıyorsa doğrudur.

Ö8: Ya ben arkada olmak istemiyorum, kenarda durmak istiyorum.

Eğitmen: Burada bir takımız. Bu çok önemli. Diyelim ki senin önünde kim var?

Ö3: Ö15 var.

Eğitmen: Diyelim ki Ö15'i ormanda kaybettik, unuttuk mesela. Aşağıya indik. Ben dedim ki arkadaşlar eksik olan var mı? Sen bir baktın. Ö15 yok diyebilirsin. Ya da tam tersi. Senin arkadaki mesela Ö8, ben önündeki kişiye eksik olan var mı deyince ne diyeceksin?

Ö8: Ö3 yok derim

Evet. Bir böylece biz Ö3 'ün eksik olduğunu fark ederiz. O yüzden sıralarınızı bozmayın. Artık sessiz olalım. Bak kuşların sesleri çok daha yakında.

(Öğrenci 3 sırayı bozmaz, öğrenciler biraz da zorlanarak tepeye doğru ilerler. Çalılar sık olduğu için geçmekte zorlanırlar, ama gülüşerek ilerlerler.) ("Orman gezisi ve Doğa Eğitimi" etkinliği araştırmacı gözlemi, 18.02.2022)

Eğitmen arkadaşlık ilişkilerinde güvenin ve birbirinin güvenliğine ilişkin sorumluluk almanın önemini belirtmiş, Ö3 bu açıklamanın ardından sıraya geçerek önündeki arkadaşının sorumluluğunu almış, kendisinin sorumluluğunu da arkasındaki arkadaşının almasına izin vermiştir.

A8 sahiplendikleri kuşun, oğullarına arkadaş olduğunu ifade ederek hayvanlarla kurulan arkadaşlığa dikkat çekmiştir. Yazar Gökçe Gökçeer bağ kurduğu hayvanı, ölünce üzüldüğünü, ancak onunla yaşadığı güzel anıların kendisini iyi hissettirdiğini ve birlikteymiş gibi hissettiğini açıklamıştır.

"Pöti Kitabı Yazar Söyleşisi" etkinliği sırasında A8'in ve yazar Gökçe Gökçeer' in hayvanlarla kurulan arkadaşlığa vurgu yaptığı görüşleri aşağıda paylaşılmıştır.

A8: Kitaplarınız çocuklarımıza çok güzel armağanlar oldu hikayeler çok güzel. Biz çocukken sadece kuşu olan bir ailede büyüdüm. Bir akrabamızın kedisi üç aylığına bizde kalması gerekti üç ay oğlumun alerjisini çok fazla da tetiklediğini gördüm. Artık bir kuşumuz var evde çok iyi bir arkadaş oldu ("Pöti Kitabı Yazar Söyleşisi" etkinliği video dökümü, 22.02.2022)

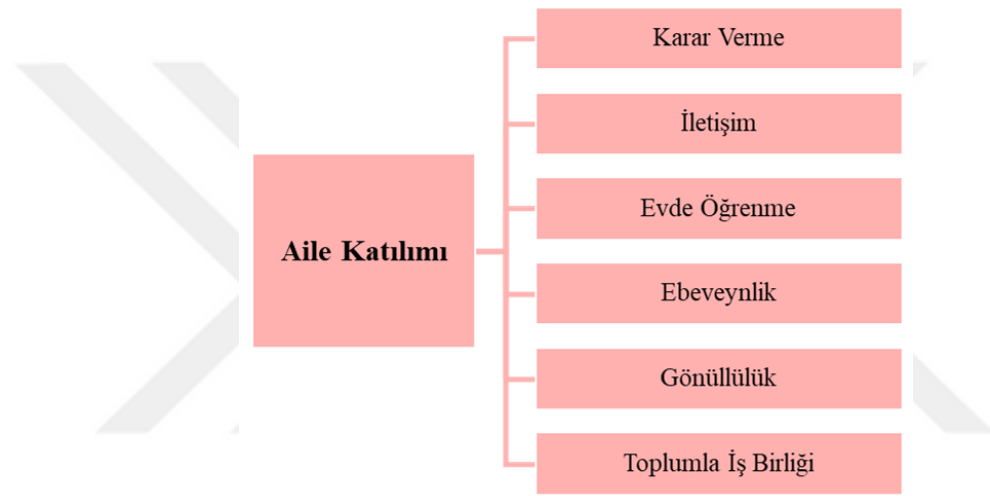
Gökçe Gökçeer: (Chat üzerinden öğrencilerin yazdığı soruları okur) "Hayvanınız ölünce nasıl hissediyorsunuz?" diye sormuşsunuz. Yani aslında çok üzüldüm. Ama onunla yaşadığımız güzel anılarımız kaldı, şimdi işte anılarımız var ve yanımda gibi hissediyorum ("Pöti Kitabı Yazar Söyleşisi" etkinliği Aile katılım videosu, 22.02.2022)

A8 hayvanların çocuk için iyi bir arkadaş olduğuna vurgu yapmıştır. Gökçe Gökçeer hayvanın ölmesi halinde onunla arkadaşlığın edindirdiği güzel anıların

kıymetine dikkat çekmiştir. Hayvanlarla kurulan arkadaşlığa dikkat çekilmiştir.

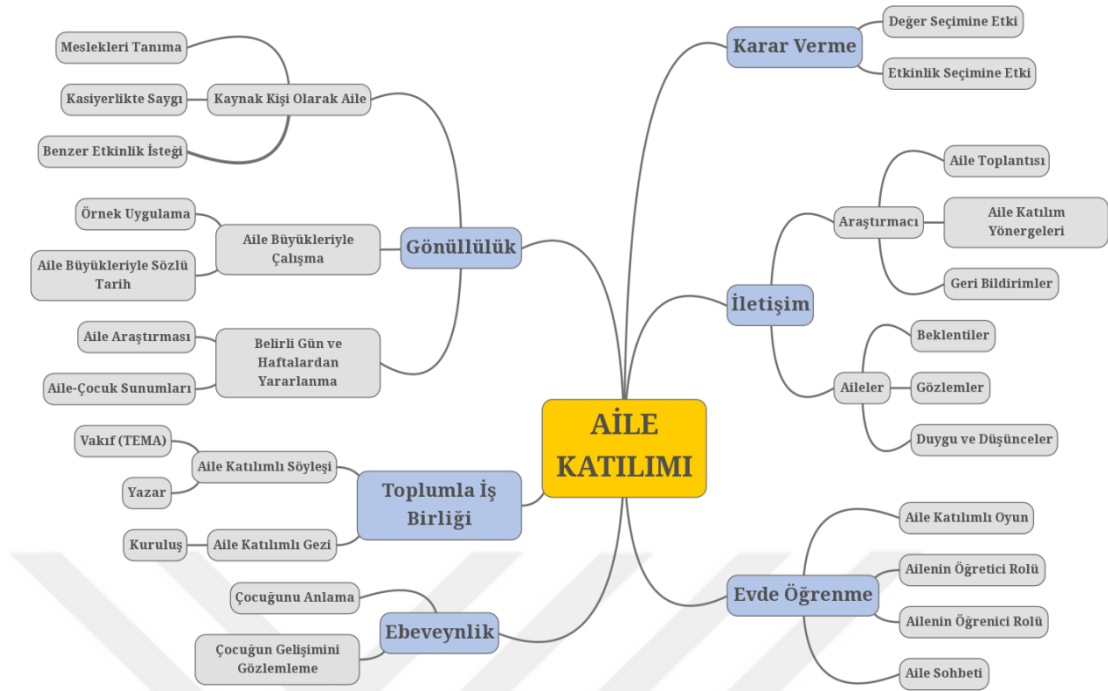
5.2. Aile Katılımı

Hayat Bilgisi dersinde değerler eğitiminde, ailelerin etkinliklere katılımı çeşitli boyutlarda ve çeşitli rollerle gerçekleşmiştir. Aile katılımının sağlanan boyutları aile katılımı temasının alt temalarını oluşturmuş, ailelerin bu süreçteki rolleri ise alt temalar içinde açıklanmıştır. Verilerin analizi sonucunda aile katılımı teması ve alt temaları Şekil 5.12’de sunulmuştur.

Şekil 5.12. Aile Katılımı teması ve alt temaları

Şekil 5.12’de görüldüğü üzere Aile Katılımı teması “Karar Verme”, “İletişim”, “Ebeveynlik”, “Evde Öğrenme”, “Gönüllülük”, “Toplumla İş Birliği” olmak üzere 6 alt temadan oluşmuştur. Ortaya çıkan alt temalar ve bu alt temalara ait kodlar Şekil 5.13’te paylaşılmıştır.

Şekil 5.13. Aile katılımı teması alt temaları ve kodları

5.2.1. Karar verme

“Karar verme” alt teması, “değer seçimine etki” ve etkinlik seçimin etki” çerçevelerinde ele alınmıştır. Ailelerin uygulama süreci boyunca aile toplantıları, aile iş birliği defterleri ve odak grup görüşmeleri kanalları ile karar alma süreçlerine aktif katılımında bulunmuştur. Araştırmacı 05.11.2021 tarihinde çevrim içi sohbet ağı üzerinden yaptığı aile toplantısında, ailelere araştırmayı, araştırmanın amacını ve yöntemini, veri toplama araçlarını, etik olarak nelere dikkat edileceğini, istedikleri zaman araştırmadan ayrılacaklarını açıklamıştır. Ardından Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı’nda yer alan kök değerleri okumuştur. Araştırmacı ailelerden bu değerlerden hangileri ile çalışılmasını beklediklerini, nedeni ile açıklamalarını istemiştir. Toplantıya ilişkin bulgular aşağıdaki gibidir:

A16: Sorumluluk olabilir belki. Kendi eşyalarının sorumluluğunu almıyorlar. Kıyafetlerini eşyalarını dağıtıp öylece bırakabiliyorlar. Bizler toplamak zorunda kalıyoruz. Emeğe saygı da olabilir.

A15: Bence de sorumluluk olmalı kendi işlerini kendileri yapmaya alışmalılar, dedi.

A4: Covid-19’un da etkisiyle her şeyi bizden bekler oldular, sorumluluk kesinlikle çok önemli.

A12: Sabır olabilir her şeyi istiyorlar bir de hemen olsun istiyorlar. Sabır çok önemli.

A7: Saygı olabilir. Günümüzde en büyük sorunlardan biri saygı, büyüğe saygı, çevreye saygı mutlaka tekrar tekrar işlenmeli bence. Hani ben çocuğum açısından bu anlamda çok sorun yaşamıyorum ama mutlaka işlenmeli. Bir de yardımseverlik işlenmeli paylaşmayı, yardımseverliği küçüklükten edinmeleri lazım.

A8: Toplumun genel problemi saygılı olmama, bir trafikte, markette kimse kimseye saygı duymuyor. Buna sabırsızlık da eklenince sırada bekleme, nezaket sorun olabiliyor. Biz çocuklarımıza vermeye çalışıyoruz ama sizinle birlikte işlemeleri tabi daha etkili. Sorumluluklarını bilmek de çok önemli, ödevini takip etme, evde sorumluluklarını yapma. Keza yardımseverlik de...

A5: Biraz da Covid-19'un etkisi midir bilemiyorum ama hep istedikleri olsun istiyorlar ve hemen olsun istiyorlar. Anlayışlı olma, saygı çok önemli bence de.

A1: Sorumluluk ne kadar çok işlense o kadar iyi bence. Covid-19 sürecinde evde kaldıkları için belki de her şeyi bize yaptırmak istiyorlar ya da bizim defalarca söylemememiz gerekiyor. (Aile Toplantısı Araştırmacı Gözlemi, 05.12.2021)

Katılımcıların saygı, sorumluluk, yardımseverlik ve sabır değerleri üzerine yoğunlaştıkları görülmektedir. Araştırmacı; katılımcıların verdikleri yanıtlar, programda yer alan kazanımları ve araştırmacı gözlemlerini de inceledikten sonra saygı değeri ile çalışmaya başlamıştır. Aileler Hayat Bilgisi dersinde değerler eğitiminde, aile katımlı etkinlikler için değerlerin karar verilme sürecine aileler beklentilerini söyleyerek değer seçimine katkıda bulunmuştur.

Araştırmacı, “*Emek Harcayanlara Saygı Gösteriyorum*” etkinliği kapsamında öğrencilere öz değerlendirme formu vermiş ve bu formdaki davranışları sergiledikleri takdirde formu işaretlemelerini istemiştir. A5'in bu formun işlenişinde ilişkin aile iş birliği defterine yazdıkları ve araştırmacının verdiği yanıt aşağıda paylaşılmıştır.

A5: Bence tablodaki maddeler işaretleniyor; ama birebir uygulamıyor benim gözlemlediğim kadarıyla, ilk yaptığımız saygı etkinliğinde bahsettiğiniz unsurları hatırlatmama rağmen çok dikkat etmiyor. Sabah okula giderken pijamalar yerleri atılmış akşam eve gelince görüyorum. Tablo tam uygulanmıyor diyebilirim. (02.12.2021 Tarihli Aile İş birliği Defteri notu)

Araştırmacı: Tabloda neleri eksik gördüğünüzü nelere ihtiyaç duyduğunuzu detaylı olarak yazarsanız, sonraki etkinlikte tamamlayalım. Pijama sorunu tam bir sorumluluk değeri ihtiyacıdır. Sıradaki değerimizi sorumluluk olarak ele alabiliriz. (Araştırmacının Ö5'in ailesine ait Aile İş birliği defterine yazdığı yanıt, 02.12.2021)

Araştırmacının sorumluluk değeri etkinliklerini belirlerken, ailelerin görüşlerinin karar verme sürecine etkilerine ilişkin günlüğüne yazdıkları ve A5'in öğretmen ile iletişim halinde olma ve etkinlik konusunda odak grup görüşmesinde söyledikleri şöyledir:

“HB3.2.4 Evde üzerine düşen görev ve sorumlulukları yerine getirir” kazanımı için ayakkabı bağlama etkinliği planlıyordum. Ancak A16 dün ders çıkışında etkinliklerin çok verimli olduğunu ifade ettikten sonra, sorumluluk değeri ile ilgili başka çalışma olup olamayacağını sordu. Kızının pijamalarını çıkarıp öylece ortada bırakmasından rahatsız olduğunu ifade etti. Ö5’in annesi de “saygı değeri” etkinlikleri sürerken kızının yatağını toplamadığından, kıyafetlerinin dağınık olmasından şikâyet etmiş, bununla ilgili bir çalışma olup olmayacağını sormuştu. Ö3’ün annesi, eşyaların sürekli dağınık olduğundan ve kıyafetlerin saçılmasının sorun olduğunu belirtmişti. Öğrencilere kendi eşyalarının sorumluluklarını vererek yataklarını toplama, pijamalarını katlama etkinliği yapmayı düşünüyorum. Böylece öğrencilerin eşyaların sorumluluklarını almaya ve ailelerin çocuklarına daha fazla görev vermeye başlamalarını umuyorum. (22.12.2021 Araştırmacı Günlüğü)

A5: Sürekli iletişim halinde olmak ya hemen akabinde mesela etkinliğin olumlu olumsuz sonuçlarını konuşmak... Mesela size demiştim, Ö5’te atıyorum şöyle bir şey var hoşuma gitmiyor diye. Bir sonraki etkinlik bu konuyla ilgili olacak demiştiniz. Hani bunların böyle faydalarını gördük ve çok güzeldi sizinle sürekli irtibat halinde olmak. (26.03.2022 Tarihli aile odak grup görüşmesi)

Araştırmacı sorumluluk değeri için etkinlik seçerken ailelerden gelen talepleri de göz önüne almıştır. Ayakkabı bağlama etkinliği yerine, öğrencilerin evdeki eşyalarının sorumluluğunu almalarına yönelik olarak “Yatağımı Toplarım Pijamamı Katlarım Benim Eşyalarım Benim Sorumluluklarım” etkinliğini tasarlayarak uygulamıştır. Aileler, beklentilerini ileterek, etkinliğe karar verilmesine katkıda bulunmuştur.

5.2.2. İletişim

“İletişim” alt teması “araştırmacı tarafından” kurulan iletişim ile “aileler tarafından” kurulan iletişime ve kullanılan iletişim kaynaklarına odaklanmaktadır. Araştırmacı etkinlikler hakkında ailelere; aile katılım yönergeleri göndermiş, ayrıca aile toplantısı, odak grup görüşmeleri, yarı yapılandırılmış görüşmeler, WhatsApp mesajları, aile iş birliği defterleri yollarıyla iletişim kurulmuştur. Araştırmacının aile toplantısında yaptığı sunumun bir kısmı ve aile iş birliği defterine yapıştırdığı bilgilendirme metni aşağıda paylaşılmıştır.

Araştırmacı: Günümüz koşullarında değerler eğitiminin önemi artarak devam etmektedir. Değerler eğitiminde ilk görev ailelere düşmektedir ve ben sizlerin bu eğitimin temellerini çok güzel bir şekilde attığınızı düşünüyorum. Değişen hayat şartları ve teknolojik gelişmeler, atlattığımız Covid-19 salgın süreci değerler eğitime daha fazla yoğunlaşmamızı gerektirmektedir. Şu an uyguladığımız öğretim programlarında değerler eğitimi Hayat Bilgisi

Dersi Öğretim Programı'nda kök değerler olarak yer almakta, tüm ders ve etkinliklerde uygulanması beklenmektedir. Bu kök değerler adalet, dostluk, dürüstlük, öz denetim, sabır, sevgi, saygı, sorumluluk, vatanseverlik yardımseverliktir.

Eğitimde aile, okul, öğrenci iş birliği başarıya ulaşmada son derece önemlidir. Bu çalışmada değerler eğitimi aile katılımlı etkinlikler şeklinde planlanmıştır. Çalışmada ailelerin rolleri karar verici, öğretici, gönüllülük, kaynak kişi olarak aileden yararlanma, evde oyunla öğrenme çalışmaları, aile katılımlı geziler şeklinde olacaktır. (05.12.2021 Tarihli Aile Toplantısı Araştırmacı Gözlemi)

Araştırmacı gerçekleştirdiği aile toplantısında Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı'nda yer alan değerlere, değerler eğitiminin ve değerler eğitiminde ailenin önemine ve gerçekleştirilecek etkinliklerde ailelerden beklenen aile katılım rollerine ilişkin ailelere bilgi vererek iletişimde bulunmuştur.

Araştırmacı toplantıya katılamayan aile üyelerini bilgilendirmek, aile iş birliği defterinin nasıl kullanılacağını açıklamak ve aile iş birliği iletişim kanalını etkin hale getirmek amacıyla, aile iş birliği defterine aşağıdaki notu yapıştırmıştır.

Sevgili Veli,

Aileler çocuklarının ilk ve en önemli ahlak eğitimeçileridir. Değerler eğitiminin başarıya ulaşabilmesi için okulda kazandırılmaya çalışılan değer ile evdeki yaşantılarda üzerinde durulan değerler arasında uyum sağlanması gerekmektedir. Bu uyum çocuğun çelişkiye düşmesini ve iç huzursuzluk yaşamasını engeller ve öğrendikleri arasındaki köprüyü tamamlar. Bu köprü ailelerin okuldaki değerler eğitimi süreçlerine ortak edilmesi ve çalışmalarda birliktelik sağlanması ile inşa edilebilir.

Elinizde bulunan **aile okul iş birliği defterimiz**, “Hayat Bilgisi Dersinde Değer Öğretiminde Aile Katılımı” yolculuğumuzda önemli bir köprü görevi üstlenmektedir.

Sizlerden, yapılan etkinlikler sonrasında **duygu, düşünce ve önerilerinizi; varsa çocuğunuza ilişkin gözlemlerinizi** yazıp defteri öğretmene yollamanız beklenmektedir.

Katkılarınız çalışmanın verimliliği ve çocuklarımızın gelişimi için son derece önemlidir. Gönderdiğiniz defter en kısa sürede tarafımdan okunacak cevaplanacak ve size geri gönderilecektir. Katılımlarınız için şimdiden teşekkür ederim.

Araştırmacı uygulama süreci içerisinde zaman zaman WhatsApp yoluyla etkinlik yönergeleri ile ilgili olarak aileleri bilgilendirmiştir. Araştırmacının “*Hachiko Film İzleme*” etkinliğinde gelen ilk videoları incelemesinin ardından, çalışmanın aile sohbeti şeklinde değil ailelerin soruları sorup öğrencilerin cevap verdiğini gözlemlediği için ailelere WhatsApp yoluyla yazdığı bilgilendirme mesajı aşağıda paylaşılmıştır.

“Hachiko Film İzleme” etkinliğinde soruları çocuğa sorup yanıtlamak yerine, aile sohbeti şeklinde yapın lütfen. Sizlerin yorumları çocuklarınız için çok değerli. Aranızda görüş

paylaşımı olmalı, birlikte izleyip birlikte sohbet edin lütfen. Sınıfta filmi izletip, çalışma kâğıdı verip doldurmalarını istemedim çünkü önemli olan sizin de görüşlerinizi paylaşmanızdır. (31.01.2022 tarihli araştırmacı tarafından ailelere gönderilen WhatsApp mesajı)

Araştırmacı ayrıca uygulama sürecinde gözlemlediği durumlara yönelik olarak da aileleri bilgilendirmiştir. Araştırmacının “*Pijamamı Katlarım Yatağımı Toplarım Benim Eşyalarım Benim Sorumluluklarım*” etkinliğinde oğlunun yerine yatağını toplayan A8’e aile iş birliği defteri yoluyla verdiği dönüt şöyledir:

Araştırmacı: Yatak toplama videosunda Ö8 yorganı düzeltmekte zorlanınca onun yerine bu görevi sizin yaptığınızı gözlemledim. Yorganın biraz ağır olduğunu anlıyorum, ama lütfen işleri onun yerine yapmayın, küçük yönergelerle işini yapmasını sağlayın. Sabırlı olun, ona güvenin azmini ve çabasını takdir edin başardığını göreceksiniz. Sevgilerimle. (Ö8’e ait aile iş birliği defteri araştırmacı yanıtı)

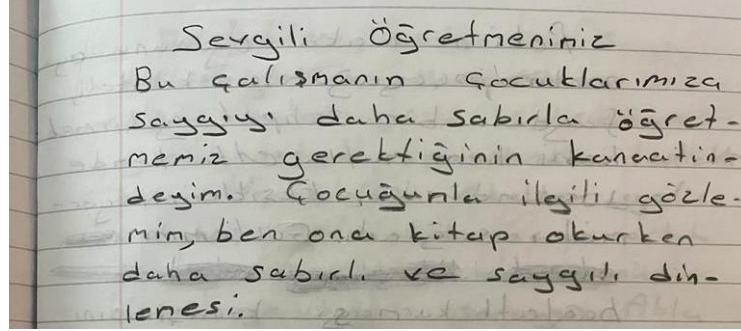
Araştırmacı çalışmanın önemi, amacı, yöntemi, veri toplama araçları, ailelerin rolleri hakkında bilgi vermiştir. Aile iş birliği defterinin amacı ve kullanımına ilişkin hazırladığı bilgilendirme metnini, deftere yapıştırarak ailelerin defterin kullanımı konusunda bilgi sahibi olmasını sağlamıştır. Film izleme etkinliğindeki uygulama hatasını fark ederek düzeltme metni yollamış ve uygulamanın amacına uygun şekilde yürütülmesini sağlamış, yaptığı gözleme yönelik olarak ailelere geri bildirimde bulunarak iletişim kurmuştur.

Aileler etkinlikler hakkındaki görüşlerini aile iş birliği defterine yazarak araştırmacı ile iletişim halinde olmuşlardır. Ailelerin aile iş birliği defterine yazdıklarından bazıları ve araştırmacının yazdığı yanıtlar aşağıda paylaşılmıştır. A1’in “*Saygı Değeri Kelebeği*” etkinliği hakkındaki düşüncelerini, etkinliğin aileleri üzerindeki etkisini ve etkinliklerin devamlılığına ilişkin beklentisini yazdığı aile iş birliği notu şöyledir:

A1: Saygı ile ilgili etkinliğin çok etkili olduğunu düşünüyorum. Aslında ailece hepimizin bu konuda eksiklerimizi ve nelere dikkat etmemiz gerektiğini anlamamızı sağladı. Video çok uzun olduğu için gönderemedik fakat saygılı anne, çocuk ve baba nasıl olmalı kısmında herkes birbirinden ne beklediğini belirtti. Böylelikle hepimiz günlük yaşamımızda bu durumlara dikkat etmeye çalışıyoruz. Etkinliklerin süreklilik arz etmesi durumunda hepimize faydalı olacağını düşünüyorum. (Aile İş birliği Defteri 21.11.2021)

A3’ün etkinliklerin devamlılığına ilişkin beklentisini ve çocuğu ile ilgili gözlemlerini paylaştığı ait aile iş birliği defteri notu aşağıda paylaşılmış, defterin görüntüsü Şekil 5.14’te sunulmuştur.

A3: Sevgili öğretmenimiz bu çalışmanın çocuklarımıza saygıyı daha sabırla öğretmemiz gerektiği kanaatindeyim, çocuğumla ilgili gözlemim ben ona kitap okurken daha sabırlı ve saygılı dinlemesi. (Aile iş birliği defteri 21.11.2021)

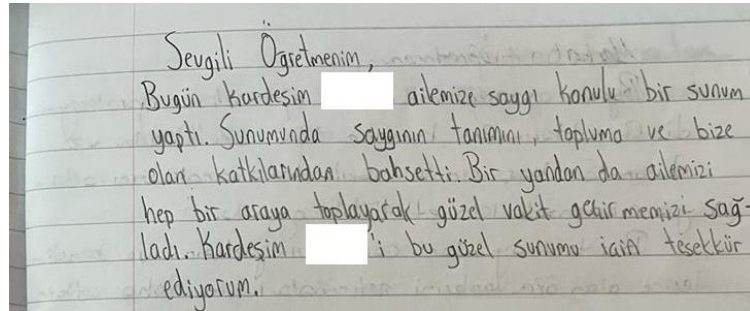

Şekil 5.14. A3 aile iş birliği defteri notu

Uygulama sürecinde, etkinliklere katılan kardeşlerin de aile iş birliği defteri yoluyla görüşlerini paylaştıkları ve iletişim sürecine katıldıkları görülmüştür. Saygı değeri kelebeği etkinliği hakkında Abi11 ve Abi 6'nın görüşlerini yazdığı aile iş birliği defteri notları aşağıda paylaşılmış, Abi 6'nın aile iş birliği defterine yazdıklarının görüntüsü Şekil 5.15'te sunulmuştur.

Abla 11: Bugün yapmış olduğumuz saygı konulu aile konuşmamızı gerçekleştirdik. Bizim için güzel bir etkinlik oldu. Röportaj bazlı bir etkinlik olduğu için kendine biraz daha bilgi kattı ve konuşma becerisini biraz daha geliştirdi. Saygı konusunda farkındalığı arttı ayrıca güzel bir etkinlik gerçekleştirdik bizim için çok keyifliydi teşekkürler. (Aile iş birliği defteri, 19.11.2021)

Abi6: Sevgili öğretmenim bugün kardeşim Ö6 ailemize saygı konulu bir sunum yaptı. Sunumunda saygının tanımını, topluma ve bize olan katkılarından bahsetti. Bir yandan da ailemizi hep bir araya toplayarak güzel vakit geçirmemizi sağladı. Kardeşim Ö6'yı bu güzel sunumu için teşekkür ediyorum. (Aile iş birliği defteri 18.11.2021)

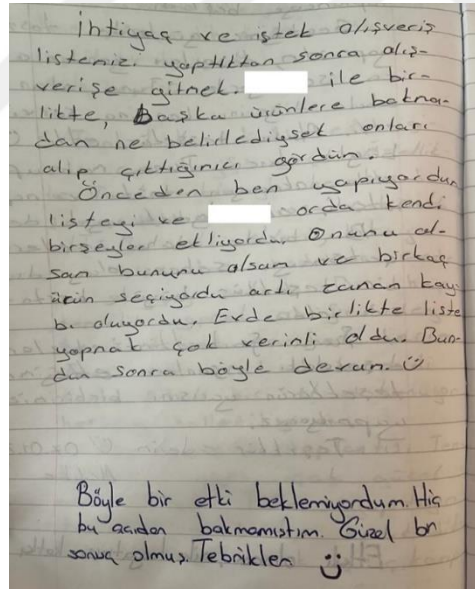
Şekil 5.15. Abi6 aile iş birliği defteri notu

Kardeşler de aile iş birliği defterlerine etkinlikler ve etkinliklerin kardeşlerine ailelerine olan katkısı hakkında görüşlerini yazarak, araştırmacı ile gerçekleştirilen iletişime katılmıştır.

A3'ün "Bilinçli Tüketiciyim Alışveriş Yapabilirim" etkinliğinin olumlu etkinlerine yönelik aile iş birliği defterine yazdığı notu ve araştırmacının yanıtı aşağıda paylaşılmış, defterin görüntüsü Şekil 5.16'da sunulmuştur.

A3: İhtiyaç ve istek alışveriş listemizi yaptıktan sonra alışverişe gitmek. Ö3 ile birlikte başka ürünlere bakmadan ne belirlediysek onları alıp çıktığımızı gördüm. Önceden ben yapıyordum listeyi ve Ö3 orda kendi bir şeyler ekliyordu. Onu mu alsam bunu mu alsam ve birkaç ürün seçiyordu artı zaman kaybı oluyordu. Evde birlikte liste yapmak çok verimli oldu. Bundan sonra böyle devam. (Aile iş birliği defteri, 12.01.2022)

Araştırmacı: Böyle bir sonuç beklemiyordum, hiç bu açıdan bakamamıştım. Güzel bir sonuç olmuş. Tebrikler. (A3'ait aile iş birliği defterine araştırmacı tarafından verilen yanıt, 13.01.2022)

Şekil 5.16. Ö3 aile iş birliği defteri notu

A17 "saygı" değeri etkinlikleri sonrasında oğlunda gözlemlediği değişimleri aile iş birliği defteri yoluyla araştırmacıyla paylaşmıştır. A17'nin yazdıkları ve araştırmacının duygularını ifade ederek yanıtladığı aile iş birliği defteri yazıları şöyledir:

A17: Etkinlik sonrasında oğlumdaki farklar: Konuşurken sözümü kesmemeye dikkat etti. Ev içerisinde nezaket kuralları biraz daha uygulanmaya özen gösteriliyor, kardeşine daha anlayışlı olmaya çalışıyor her olaya bağırıyor. (Aile iş birliği defteri, 19.12.2021)

Araştırmacı: Gerçekten çok mutlu oldum. Çocuklarımız pırlanta gibi, sadece gelişimlerine katkıda bulunmak istiyorum. Umarım işe yarar, öneri ve taleplerinizi paylaşmaktan çekinmeyin lütfen. (A17'ye ait aile iş birliği defteri yorumuna verilen araştırmacı yanıtı)

Etkinliğe katılan aile üyeleri etkinlikler hakkındaki duygu ve düşüncelerini, etkinliği nasıl uyguladıklarını kendilerine ve çocuklarına olan katkılarını, gözlemlerini, beklenti ve önerilerini aile iş birliği defterine yazarak araştırmacıya bilgi vermiştir. Araştırmacı videolardan izlediği aile katılım etkinlikleri ve iş birliği defterlerine yazılan aile notları hakkındaki duygu ve düşüncelerini ifade etmiş. Aileleri motive edici notlar yazmış, geliştirilmesi gereken tutum ve davranışlar konusunda ailelere geri bildirimde bulunmuştur.

Aileler Hayat Bilgisi dersinde değerler eğitiminde yapılan aile katılımlı etkinlikler sırasında öğretmenle ve birbirleri ile iletişimde olmaya ilişkin duygu ve düşüncelerini, uygulama sonunda yapılan aile odak grup görüşmelerinde şöyle ifade etmiştir.

A16: Ben ve aynı şekilde hani sadece akademik ve teorik konular haricinde de hayata ilişkin birçok şeyi bizimle hani paylaştınız ve iş birliği içinde olabildiğimiz için çok çok hani memnunum ondan. Biz öğretmeye çalışıyoruz tabii ki bir şeyleri. Ama eksik ama doğru ama yanlış. Ama sizinle birlikte iş birliği içinde olduğumuz için öğrettiğimiz şeylerin altı bir kez daha çizilmiş oluyor... Akademik konu dışında hani hayata ilişkin bir şeyleri de sizinle paylaşabildiğimiz için çok mutluyum. Ben de okullarda hiç daha önce böyle bir şey görmedim. O yüzden sizi çok seviyorum. (22.03 .2022 tarihli aile odak grup görüşmesi)

Araştırmacı: O sizin desteğinizle oldu. Ben de sizlere çok teşekkür ediyorum.

A5: Yani sizin bizim için de hazırladığınız defterlerde böyle yazışmalarımız sizinle birebir kontak halinde olmak benim çok hoşuma gitmişti. Ama böyle hani defteri bekliyordum. Ne yazmış öğretmenim, bakayım diye. Ben yazıyordum falan. Benim çok hoşuma gitmişti. Sürekli iletişim halinde olmak. (22.03 .2022 tarihli aile odak grup görüşmesi)

Aileler etkinliklere ilişkin beklentilerini, çocuklarına dair gözlemlerini, etkinliklere ilişkin duygu ve düşüncelerini ifade ederek araştırmacı ile iletişim halinde olmuştur. Aileler, aile iş birliği defterleri yolu ile iletişim kurmanın, etkinlikler hakkında dönütler almanın “faydalı” olduğunu ve öğretmen ile iletişim halinde olmanın kendilerini “mutlu” ettiğini belirtmiştir.

5.2.3. Evde öğrenme

“Evde Öğrenme” alt temasında, “Aile katılımlı oyun”, “aile sohbeti”, “ailenin öğrenci rolü”, “ailenin öğretici rolü” olmak üzere dört kod yer almaktadır. Aileler Hayat

Bilgisi dersinde değerler eğitiminde gerçekleştirdikleri evde öğrenme etkinliklerine aile katılımlı oyun stratejisi ilk olarak “HB.3.1.8. Okula ilişkin istek ve ihtiyaçlarını okul ortamında demokratik yollarla ifade eder.” kazanımı kapsamında saygı değeri için “Ailemden Yola Çıkarak Demokrasiyi Kullanıyorum” etkinliği ile uygulanmıştır. Aile katılımı aile içi oyunla öğrenme etkinliği olarak, öğrenciler aileleriyle “Peki Ne Alaka?” oyunu oynamıştır. Ö12 ve annesi oyun oynarken aralarında geçen konuşmalar şöyledir:

Ö12: Saygı

A12: Mutluluk

Ö12: Peki ne alaka?

A12: Saygılı olduğumuzda, karşıdaki insanlardan olumlu dönüşler alırız ve mutlu oluruz.

Ö12: Okul

A12: Peki ne alaka?

Ö12: Okulda mutlu oluruz, okul eğlenceli bir yer. (Peki Ne Alaka oyunu aile katılım videosu. 29.11.2021)

Uygulama sonunda yapılan aile odak grup görüşmesinde A5 arasında “Peki Ne Alaka?” oyunu ile ilgili olarak şunları söylemiştir:

A5: Peki ne alaka? Onu mesela oynarken çok eğlenmiştik. Ha aslında çok basit bir şey ama bizi bir araya getirmişti. Yani hani ve eğlenceli tartışma olmadan kardeşler arasında, sürekli bir döngü böyle dönüyordu. İşte aslında ne kadar yani bilinçleneceğimiz çok husus var diye düşünmüştüm ben de. Yani bize katkıları bu şekilde oldu. A bazen aklıma geliyor. Oyunu falan oynuyoruz. Demek ki katkısı olmuş yani. (Aile odak grup görüşmesi 26.03.2022)

“Peki ne alaka?” evde aile katılımlı oyun ile, aileler kavramları birbiriyle ilişkilendirilmiş ve bu ilişkiyi açıklamıştır. Kullanılan kavramların değerler şeklinde ilerlemiştir. Aile üyeleri oyunu eğlenceli ve öğretici bulurken, -araştırmacının hedeflediği gibi- oyunun ailenin bir araya gelmesini sağladığını belirtmişlerdir. Rekabet gerektirmeyen bir oyun olması sebebiyle kardeşler arasında tartışma yaratmamasını da olumlu bulmuş, etkinlik sonrasında da oyunu oynadıklarını ifade etmiştir. Evde öğrenme kapsamında oynanan aile katılımlı diğer bir oyun ise kukla canlandırma şeklinde gerçekleştirilmiştir. Bu bağlamda “HB.3.2.4. Evde üzerine düşen görev ve sorumlulukları yerine getirir.” kazanımı ile ilişkili olarak “sorumluluk” değeri ile çalışılmıştır. “Aile İçi Oyunla Öğrenme” stratejisinin kullanıldığı etkinlikte öğrenciler aileleri ile basit parmak kuklalar tasarlamış ve Anadolu Masalları’ndan, araştırmacı tarafından uyarlanan “Tembel Kız” masalında yer alan rolleri, aile üyeleri ile paylaşarak parmak kuklalar ile canlandırmıştır. “Tembel Kız Parmak Kukla” etkinliğine ilişkin Ö12 ve ailesinin parmak

kukla canlandırması görüntüleri Şekil 5.17’de sunulmuştur.

Şekil 5.17. Ö12 ve ailesi tembel kız parmak kukla canlandırması

“*Tembel Kız Parmak Kukla*” etkinliğinde Ö12 ve ailesinin kendi tasarladıkları parmak kuklalar ile masalı canlandıkları aile içi oyuna ilişkin araştırmacı gözlemleri, aile katılım videolarından bazıları aşağıdaki gibidir:

“A12, B12, Abl12, Ö12 ve Kardeş12 masa başında toplanmıştır. Elllerinde kâğıttan yapılmış birer parmak kukla bulunmaktadır. A12 “Evet sevgili ailem bugünkü toplantımızın konusu evdeki görev ve sorumluluklarımız. Şimdi size bununla ilgili bir masal okuyacağım” der ve önündeki kâğıttan masalı okumaya başlar. A12 hem masalın açıklamalarını hem de masaldaki anne karakterinin sözlerini okur. Okurken bir yandan elindeki anne kostümlü parmak kuklayı hareket ettirir. Masalda baba karakterinin konuşması gereken B12 sözleri okur ve baba kostümlü parmak kuklayı sallar. Tembel Kız karakterinin sözlerini Ö12 okur ve elindeki parmak kuklayı hareket ettirir. Masaldaki kedi karakterinin sözlerini Abl12 elindeki siyaha boyanmış, kedi şeklindeki parmak kuklayla dramatize eder. Küçük kardeş onları izler. (“Tembel Kız Parmak Kukla” etkinliği aile katılım videosu araştırmacı gözlemi 04.01.2022)

Canlandırmanın ardından Ö12 ve ailesinin hazırlanan soruları yanıtlarak oyunu değerlendirdikleri ve sorumluluk değerini açıkladıkları sohbetlerinin bir kısmı şöyledir:

A12: Masalda onaylamadığınız bir şey var mı?

Ö12: Tembel Kız’ın kediyi görüp de ayağa kalkmaması

A12: Evet. Tembel Kız hiçbir sorumluluğunu yapmadığında annesi ve babası neler hissetmiş olabilir?

Ö12: Kötü hissetmiş, mutsuz hissetmiş olabilir

A12: Herkes Tembel Kız gibi davranırsa neler olur?

Ö12: Yani.... Dünya temiz yer kalmaz

Abl12: Herkes istediğini yapar ve dünya çok pis bir yer olur.

A12: O kızın bizim evimizde yaşamasını ister miydiniz?

Ö12: Hayır...

Ö17 ve ailesinin masalda geçen sorumluluk değerine yönelik açıklamalar yaptıkları sohbetlerinin bir kısmı ise şu şekildedir:

A17: Peki Tembel Kız görevlerini yapmadığında anne ve babası ne hissetmiş olabilir?

Ö17: Üzölmüş olabilirler, ama onu çok sevdikleri için belli etmemiş olabilirler.

A17: Peki iyi bir şey mi yaptıkları?

Ö17: Aslında yapmıyorlar sonunda da hatalarını fark ettiler.

A17: Herkes tembel kız gibi davranırsa nasıl olur, neler olur?

Ö17: Dünyanın adı “Tembel Dünya” olurdu.

A17: Hiçbir üretim olmaz, fabrikalar çalışmaz işyerleri çalışmaz. Bu kızın bizim evde yaşamasını ister miydin?

Ö17: İstemezdim.

A17: Neden?

Ö17: Bütün işlerini bana yaptırıyor, bıkdım.

A17: Peki bu kız bizim evde yaşasa neler olurdu? Düşünsene senin odanda yaşıyor....

Ö17: Odam çok dağınık olurdu. Ödev bile yapamazdım akşama kadar odamı toplardım.

Ö17: Eklemek olarak anne sen tembel kızın annesinin yerinde olmak ister miydin?

A17: Hiç istemezdim.

Ö17: Senin eklemek istediğin bir şey var mı?

A17: Sen çok çalışkansı ve sorumluluklarını yapıyorsun ya da yapmaya çalışıyorsun. (“Tembel Kız Parmak Kukla” etkinliği aile katılımı videosu 03.02.2022)

Değerlendirme çalışması olarak aileler çocuklarına, yaşlarına uygun olarak evde seçebilecekleri sorumlulukları sunmuş, öğrenciler bu sorumluluklardan dört tanesini seçmiş ve seçtikleri sorumlulukları uygulamalarına ilişkin eylem planı hazırlamış ve uygulamaya koymuştur. Ö1 ve ailesinin görevleri birlikte seçtikleri aile sohbetleri şöyledir:

A1: Hadi şimdi görevleri seçelim sonra yazalım mesela birinci görevimiz ne olsun. Evet birinci görevini yazalım.

Ö1: Odamı toplamak.

A1: Tamam.

A1: İkinci görevin ne?

Ö1: İkinci görevim, yatağımı şey yapmak.

Ö1: Baba sen seç

A1: Bence Ö1 artık bize yardım edebilir babası değil mi? Ev işlerinde...

B1: Sofranın kurulmasında yardım edebilir. (“Tembel Kız Parmak Kukla” etkinliği aile katılımı videosu 03.02.2022)

A3: Tembel Kız kukla etkinliği çok keyifli geçti. Özellikle Ö3'ün ablasıyla beraber bir şeylere dâhil olması onu çok mutlu etti. Bu etkinlikler hikâye bize evde işe saygıyı arttırdı. Ben hep “temizlik marifet değil temiz tutmak marifet” derim, Ö3 beni pek dinlemezdi, sanki sihirli bir el dokunuyor ve her şeyi hallediyordu. Yapılan aile toplantısı “Tembel Kız” hikâyesini çok güzel anlattı. Dün Ö3 yaptığım temizliği fark edip artık dikkat edeceğim çok iş çıkarıp seni yormayacağım dedi. Masasını, odayı, yatağını toplamaya başladı. (Aile iş birliği defteri 04.01.2021)

A1 ve ailesi birlikte sohbet ederek görevler seçmiştir. A3 etkinliğinin oğlu üzerinde olumlu etkisine dikkat çekmiştir. Uygulama sonunda yapılan aile odak grup görüşmesinde A3 “Tembel Kız parmak kukla” evde yapılan aile katılımlı oyuna babanın ve ablanın da katılmasının önemine dikkat çektiği, oyunun öğreticiliğinin altını çizdiği görüşleri şöyledir:

A3: Babayla birlikte, gerçi hepsine katılamasa da katıldığı zaman birlikte bir şeyler kattı. Kızımın da hoşuna gitti. Tembel Kız Kukla etkinliğinde hani onu oynatmak...Aslında hem çok eğlenceli oldu, hep birlikte bir şey yaptık. Çünkü normalde otururduk belki bir film falan seyrediyoruz bazen. Hani bir mısır patlatıp işte keyif yapıyoruz ama burada bize bir şeyler öğretti, kendilerine bir şey öğretti (Aile odak grup görüşmesi 23.03.2022)

Uygulama sonunda yapılan öğrenci odak grup görüşmelerinde, araştırmacı ve öğrenciler arasında şu konuşmalar geçmiştir:

Araştırmacı: Aile katılımlı değerler eğitimi etkinliklerinden hangilerinin sizler ve aileleriniz için daha yararlı olduğunu düşünüyorsunuz?

Ö10: Saygı Kelebeği ve Tembel Kız.

Araştırmacı: Neden sence? Nasıl bir katkısı olduğunu size?

Ö10: Artık çok tembellik yapmıyorum. (Ö10 gülüyor, araştırmacı da gülümsüyor.) (29.03.2022 tarihli öğrenci odak grup görüşmesi)

“Tembel Kız Parmak Kukla” etkinliğine ilişkin öğrenci anekdot defteri ve aile iş birliği defterine yazılan yazılardan bazıları aşağıda paylaşılmıştır:

Ö17: Ben bu masalı çok sevdim. Bu masaldan sorumluluklarımı hep yerine getireceğim. (Öğrenci anekdot defteri, 04.01.2022)

Aile içi oyuna öğrenme stratejisinin uygulandığı evde öğrenme etkinliği olan “Tembel Kız Parmak Kukla” aile katılımında, babalar ve kardeşler de etkin olmuştur. Etkinliğin aile üyelerini bir araya getirdiği görüşmüştür. Masalın sonundaki değerlendirme sorularına cevap verilirken aile üyeleri görüş bildirerek aile sohbeti yapılmıştır. Aileler ve öğrenciler masalı ve etkinliği sevdiklerini ve eğlenceli bulduklarını ifade etmiş,

masaldaki anne ile babanın çocuklarına sorumluluk vermemesini hatalı bulmuştur.

Ailenin öğrenici rolde olduğu, evde öğrenme çalışmasında “Saygı Değeri Kelebeği” etkinliğinin aile sunumu kısmında, saygı değeri ile “HB.3.1.2. Davranışlarının kendisini ve arkadaşlarını nasıl etkilediğini fark eder, HB.3.1.4. Arkadaşlık sürecinde dikkat edilmesi gereken hususları kavrar, HB.3.1.8. Okula ilişkin istek ve ihtiyaçlarını okul ortamında demokratik yollarla ifade eder” kazanımları ilişkilendirilmiştir. Ö7’nin aile üyelerine saygı değerinin bileşenleri konusunda öğreticilik yaptığı aile katılımında, Ö7 ve aile üyeleri arasında geçen konuşmalar şöyledir:

Ö7: Saygı kimlerle ilgilidir?

B7: İnsanlarla ilgilidir

Ö7: Başka? birazcık daha say

Ab7: Kendimizden büyüklerle ilgilidir.

B7: Başka sayayım. Ailemiz, devlet büyüklerimizle ilgili olabilir

Ö7: Sadece insanlar mı?

B7: Sadece in... Hayvanlar da var

Ö7: Sadece hayvanlar mı?

B7: Bitkiler hım bilemedim...

Ö7: Sadece bitkiler mi?

Abl7: Eşyaya da saygı duyabiliriz.

B7: Eşyaya da mı saygı duyacağız.

A7: Eşyaya saygı duymayan insana da saygı duymazmış bu atasözüyü galiba.

Ö7: Mesela bu masaya vurduk kırılır.

B6: Eşyaya da duyarız evet. (Saygı Kelebeği aile katılım videosu 15.11.2021)

Ö7 aile üyelerine saygı değerinin bileşenleri ile ilgili sorular sormuş ardından görüşlerini açıklamıştır. Aile üyeleri soruları dikkatle dinlemiş, yanıtlamaya çalışmıştır. A5 öğrenici rolde oldukları etkinlikte, kızlarının sunumunun öğreticiliğinin değere yönelik eksiklerini fark etmelerini sağladığına yönelik görüşleri şöyledir:

A5: Sevgili Arzu Hanım yaptığınız çalışmaya son derece saygı duyuyor üzerime düşerse sonuna kadar destek vermek istiyorum. Ö5 heyecanla eve gelip bizlere süreçten bahsetti, sunum yaptı. Aslında saygı anlamında normal gördüğümüz pek çok eksikimizi hatırladık.

Yapılan etkinliklere ailelerin diğer bir katılım biçimi ailelerin *öğretici rolüdür*. Ailenin “*öğretici rolünden*” yararlanılan “Ailemden Yola Çıkarak Demokrasiyi Kullanıyorum” etkinliğinde “Word Art” tasarımları yapılmıştır. Aileler gündelik hayatlarındaki istek ve ihtiyaçlarını, karşılaştıkları güçlükleri; öğrenciler ise okulda istek ve ihtiyaçlarını, karşılaştıkları sorunların çözümünü demokratik yollarla nasıl ifade

Ö5: Biz hani eve geç gelmiştik bir keresinde, kâğıt yoktu, ama ben kardeşimin ödevine yardım etmiştim. Bunu yazalım önce.

A5: Tamam yazalım. (Ö5 telefona “kardeşimin ödevine yardım ettim” yazar)

A5: Bir keresinde taksitle bir şey almıştım tüm taksitleri ödedim. Ama sonra beni aradılar ve bir taksit ödemediniz dediler. Ben de hemen dekontları aradım buldum ve yolladım. Dedim ki “Ben size ödeme yapmıştım, bu da dekontu” dedim. Onlar da “o zaman bizim sistemimizde sorun vardır işlenmemiş olabilir” dediler. Ben de sorunumu böylece saygı çerçevesinde hakkımı arayarak çözmüş oldum.

A5: Sen nasıl örnek verebilirsin, yaşadığın bir sorunu demokratik yolla saygını bozmadan çözdüğün? Yani mutlaka sorun olmak zorunda da değil tabi.

Ö5: Mesela okulda tuvaletlerimiz kötü kullanıyorlar. Ben de tuvaletler için sensörlü musluklar istedim ve dilekçe yazdım. Saygılı şekilde dilekçe verdim diyebiliriz. (A5 saygılı şekilde dilekçe verdim yazar.) (Ailemden yola çıkarak demokrasiyi öğreniyorum etkinliği Word art 24.11.2021)

Çalışma sırasında Ö5'in daha önce sınıfta işlenmiş olmasına rağmen kavramları karıştırdığı ve kardeşine yardım ettiği bir durumu örnek verdiği görülmektedir. A5 isteklerini demokratik yollarla ifade ettiği olayları örnek vererek kızına rol model olmuş, ardından kızını da okul yaşantısına yönelik örnek vermesi için desteklemiştir. İkinci

örnekte Ö5'in amaca uygun olarak örnek vermesi evde öğrenme çalışmasının etkili olduğunu göstermektedir. A3 ise etkinlik ile ilgili olarak aile iş birliği defteri notunda çocuğuna neler öğrettiğini açıkladığı görüşleri şöyledir:

A3: Demokratik yollarla istek ve ihtiyaçlar ile ilgili etkinliği yaparken hakkımızı nasıl savunmamız gerektiğini, susmanın saygılı olduğumuz anlamı taşımadığını öğrettim çocuğuma. (Aile iş birliği defteri notu, 03.12.2021)

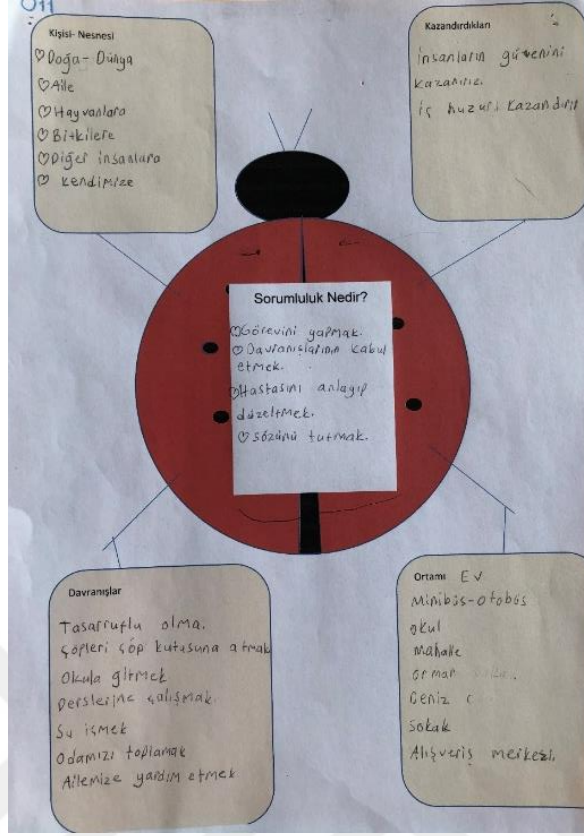
Ö15 ve Ö16'nın aileleri ile evde öğrenme etkinliği olarak yaptıkları Word art çalışmasında, neler öğrendiklerini ifade ettikleri öğrenci anekdot defteri notları şu şekildedir:

Ö15: Eğer bir gün haksızlığa uğrarsak haklarımızı demokratik yollardan aramalıyız. (Öğrenci Anekdot defteri, 28.11.2021)

Ö16: Wordart ile okulda pratik çözümler buldum ama bunu Word art ile yaptığımız çalışma sayesinde buldum. (Öğrenci Anekdot Defteri "ailemden yola çıkarak demokrasiyi kullanıyorum" etkinliği değerlendirme notu 26.11.2021)

Ailenin öğretici rolde olduğu Word Art çalışmasında aileler kendi yaşadıkları sorunlar veya karşılanmasını istedikleri talepleri için kullandıkları demokratik yolları, çocuklarıyla paylaşarak onlara saygı ve haklarını demokratik yollarla arama konusunda "model" olmuştur. Öğrenciler öncelikle kendileri, örnek vermekte zorlansa da ailelerinin verdiği örneklerin ardından örnekler verebilmiştir. Ailelerin Word art programını çocukları ile etkileşimli şekilde kullandıkları ve tasarımları birlikte karar vererek yaptıkları görülmektedir.

Ailenin öğretici rolünden yararlanan "Yatağımı Toplarım Pijamamı Katlarım Benim Eşyalarım Benim Sorumluluklarım" etkinliğinde "HB.3.2.4.Evde üzerine düşen görev ve sorumlulukları yerine getirir." kazanımı ile "sorumluluk" değeri ilişkilendirilmiştir. Aile katılım etkinliğinde öğrenciler öncelikle sınıfta oluşturulan "Sorumluluk Değeri Uğur Böceği" çalışma yaprağında yer alan kavramları ailelerine sunmuştur. Örnek olarak Ö11'e ait çalışma yaprağı Şekil 5.19'da sunulmuştur.

Şekil 5.19. Ö11'e ait sorumluluk değeri uğur böceği çalışma yaprağı

Ardından aileler öğrencilere yatağını düzeltmeyi ve pijamaları uygun şekilde katlamayı öğretmiştir. Birlikte yatak düzeltirken ve pijamaları katlarken video çekilmiş ve videolar WhatsApp yoluyla araştırmacıya gönderilmiştir. Yatak toplayıp pijama katlamayı öğrendikten sonra düzenli olarak yapıp yapmamanın öğrencilerin kararı olduğu belirtilmiştir. İsteyen öğrencilerin bu sorumluluklarını unutmamak için araştırmacı tarafından hazırlanan hatırlatma notlarını odasında görülebilen bir yere asabilecekleri ifade edilmiş, gönderilen fotoğraflardan tüm öğrencilerin astıkları gözlenmiştir.

“Yatağımı Toplarım Pijamamı Katlarım, Benim Eşyalarım Benim Sorumluluklarım” etkinliği aile katılımında, A3’ün oğlu Ö3’e yatak toplamaya ilişkin verdiği yönergeler ve geri bildirimler şöyledir:

Ö3: Günaydın hayırlı sabahlar. Öncelikle şunları buraya güzelce koyuyoruz. (Pijamalarını sandalyesinin üzerine asar) öncelikle burayı düzeltiyoruz.

Ö3: (çarşafı eliyle düzeltir) Bence bu tamam.

A3: Bence çok güzel oldu

(Ö3: Yorganın bir kısmını yatağın altına sıkıştırmaya çalışır)

A3: Onu alta koymana gerek yoktu ama, çıkarırsan bence daha güzel olur.

Ö3: Tamam çıkaralım. Bitti, krallara layık oldu.

A3: Şimdi pijamaları katlayalım.

Ö3: Evet şimdi pijamalarımızı katlıyoruz. (Ö3 pijamamın üstünü ve altını katlar)

A3: Bunu sürekli yaptıkça daha iyi yapacaksın. Bu arada pijama altını katlama yöntemini çok beğendim bu çok güzelmiş ben böyle yapmıyordum. Pijamalarını katlayıp yatağını topladığın için daha doğrusu bu sorumluluğu aldığın için seni tebrik ediyorum. (“Yatağımı Toplarım Pijamamı Katlarım Benim Eşyalarım Benim Sorumluluklarım” etkinliği aile katılımı)

A3 yatak düzeltme konusunda oğluna gerekli yönergeleri vermiştir. Etkinlik sonunda oğlunu tebrik etmiştir. Ö14’e annesinin verdiği geri bildirimler aşağıda paylaşılmıştır.

Ö14: (Ranzanın üst katının demirine yatak toplamama hatırlatma notu yapıştırılmıştır) Evet önce yatağımı düzelteceğim şöyle (der ve alt kattaki yorganını çekerek düzeltir)

A14: Şu kenarı yamuk oldu anneciğim düzeltir misin?

Ö14: Şurayı mı?

A14: (A14 eliyle diğer köşeyi gösterir) Burayı...

Ö14: Annesinin gösterdiği yeri düzeltir. (“Yatağımı Toplarım Pijamamı Katlarım Benim Eşyalarım Benim Sorumluluklarım” etkinliği aile katılımı)

A14 oğluna yönerge vererek yatağı düzeltmesinde rehberlik etmiştir. Ö4 annesinin uyarısını dikkate almıştır. Aynı etkinlik sırasında B1’in kızına teşekkür ederek olumlu pekiştireç verdiği sözleri ve kızının yanıtı aşağıda paylaşılmış, altına görüntü Şekil 5.20’de sunulmuştur.

B1: Ne yapıyorsun kızım?

Ö1: pijamamı katlıyorum, sonra da yatağımı toplayacağım.

(Ö1 pijamaları dikkatle katlar.)

B1: onları nereye koyalım?

Ö1: Dolaba

B1 giysi dolabında hiç gitmediğin kıyafetlerin var ya, oraya değil de yastığımızın altına koyalım.

Ö1: O da olur (Ö1 yorganı katlar dolabın koyar. Üzerine pijamalarını ve yastığını yerleştirir.)

B1: Çok güzel oldu. Evimizin tertipli ve düzenli olması için yardım ettiğin için teşekkür ederim.

Ö1: Rica ederim. (“Yatağımı Toplarım Pijamamı Katlarım Benim Eşyalarım Benim Sorumluluklarım” etkinliği aile katılımı)

Şekil 5.20. Ö1 yatağını toplayıp, pijamalarını katlarken

Ailelerin öğretici rolde olduğu, evde öğrenme etkinliği “Yatağımı Toplarım Pijamamı Katlarım Benim Eşyalarım Benim Sorumluluklarım” çalışmasında aileler çocuklarına yatak düzeltmeyi ve pijama katlama becerisini öğretmiş, çocuğun zorlandığı durumlarda, gerekli yönergeleri ve geri bildirimleri vererek çocuğun görevini yapması konusunda yol göstermiştir. Etkinlik sonunda aileler görevi düzenli olarak yapması konusunda çocuklarını motive etmiştir.

5.2.4. Ebeveynlik

“Ebeveynlik” alt temasında “Çocuğunu anlama”, “Çocuğunun gelişimini gözlemleme” olmak üzere koddan oluşmaktadır. Öğrencilerin saygı değerinin bileşenlerini ailelerine sunduğu “Saygı Değeri Kelebeği” etkinliğinin ikinci kısmında öğrenciler ve aileleri anne, saygılı baba, saygılı evlat ve saygılı kardeş olarak birbirlerinden hangi davranışları beklediklerini açıklamıştır. Yapılan açıklamalar “Saygıya değer benim ailem” çalışma kağıdına işlenmiştir. A6 ve B6’nın çocuklarının saygı konusunda aile olarak kendilerinden neler beklediğini anlamaya çalıştığı “Saygıya değer benim ailem” çalışma kâğıdı üzerine yapılan aile sohbetinin bir kısmı şöyledir:

B6: Sence nasıl olmalıdır saygılı anne davranışı. Annen kendi açısından söyledi.

Ö6: Bağırmmalıdır.

B6: O zaman ortak karar olarak bağırmmalı diyebilir.

Ö6: Baba sence saygılı baba davranışı nasıl olmalıdır?

B6: Bence saygılı baba davranışları çocuklarını, ailesini eşini çok sevmeli onları, korumalı, onlar, için fedakârlıkta bulunmalı. Siz ne dersiniz sizce nasıl olmalı?

Ö6: Yani bence de.

B6: Çok teşekkür ederiz, sunumun çok güzeldi seni dinlemek zevkti.

A6: Sen çok saygılı bir çocuksun zaten. Çocuk gülümsüyor. (“Saygı Değeri Kelebeği” etkinliği “Saygıya değer benim ailem” çalışma kâğıdı sohbeti aile katılım videosu 17.11.2021)

A6 saygılı annenin nasıl olması konusunda kendi görüşlerini belirtirken, B6 kızını kendi beklentilerini açıklaması konusunda yönlendirmiştir. A15’in, çocuklarının saygılı anne olarak kendisinden, onları kitap okumaya zorlamasını beklediklerini anladığı aile katılımı konuşmasının bir kısmı aşağıda paylaşılmış, aile sohbeti sırasında alınan görüntü Şekil 5.21 ile paylaşılmıştır.

A15: Saygılı baba davranışları nasıl olmalı sizce?

Ö15: Trafikte arabayı çok hızlı kullanmamalı.

Kardeş 15: Sinirli olmamalı.

.....

A15: Sence saygılı anne nasıl olmalı?

Ö15: Hep kitap oku, kitap oku demez.

A15: Çok mu söylüyorum?

Ö15: Evet

Kardeş 15: Test çöz de diyorsun.

A15: Haklısınız galiba kitap okumayı çok önemseydiğim için biraz fazla uyarıyor olabilirim

Ö15: Çok fazla (“Saygı Değeri Kelebeği” etkinliği “Saygıya değer benim ailem” çalışma kâğıdı sohbeti aile katılımı, 14.11.2021)

Şekil 5.21. Ö15 ve ailesi aile sohbeti yaparken

Ö15’e ait “Saygıya değer benim ailem” çalışma yaprağına yazılmış olan saygılı anne davranışları ile A15’in aile iş birliği defterine yazdıkları şöyledir:

Saygılı anne davranışları: Kitap okumaya zorlamaz.

Gün içinde çok bağırır.

A15: Gün içerisinde özellikle ev hanımı olan bizler ders çalışır, yemek, bulaşık derken en önemli olgu olan saygıyı atlıyoruz. Siz değerli öğretmenimize bize bu konuyu tekrar hatırlattığınız için çok teşekkür ederim. (Aile İş birliği Defteri Notu 20.10.2021)

Öğrenciler ve aileleri saygılı anne, saygılı baba, saygılı kardeş ve saygılı evlattan beklenen davranışlarının neler olması gerektiğini tartışmışlardır. Bu tartışmada her birey, hem kendilerinden ne beklendiğine ilişkin kendi fikirlerini açıklamış, hem de aile üyeleri birbirinden ne beklediğini açıklamıştır. Öğrenci ve aileleri arasında etkili bir iletişim gözlenmiş ailelerin çocuklarının kendilerinden saygı anlamında neler beklediğini anlamalarına olanak sağlanmıştır.

Ailelerin çocuklarının duygu ve düşüncelerini anlamaya çalıştıkları diğer bir etkinlik “Hachiko Film İzleme” etkinliğidir. Araştırmacı “HB.3.6.5. Doğa ve çevreyi koruma konusunda sorumluluk alır.” kazanımı ile “HB.3.6.1. İnsan yaşamı açısından bitki ve hayvanların önemini kavrar.” kazanımı kapsamında, sorumluluk değeri ile çalışmıştır. Uygulama için tatilden yararlanılmış ara tatilde aile üyeleri birlikte “Hachiko” adlı filmi izlemiş, film izlerken sağlıklı atıştırma malzemeleri hazırlanmış, aile üyeleri keyifli vakit geçirmiştir. Filmin ardından film analizi için araştırmacı tarafından hazırlanan sorular, aile üyelerinin katılımı ile yanıtlanmış, ailelerin ekranda izledikleri konular hakkında çocukları ile sohbet etmeleri, duygu ve düşüncelerini paylaşımları sağlanmıştır.

Ö8 ve ailesine ait Hachiko filmini izlerken alınan görüntü Şekil 5.22’de sunulmuştur.

“Hachiko Film İzleme” etkinliği sırasında Ö8 ve ailesinin birbirinin duygularını anlamaya çalıştığı aile sohbetinin bir kısmı şöyledir:

A8: Merhaba hocam. Evet filmde bizim çok etkilendiğimiz sahneler olmuştu. Şimdi de Ö8’inde herhalde çok etkilendiği sahneler oldu bu filmde.

Ö8: Mesela ilk görüştükleri ve Hachiko’nun onu beklemesi.

A8: Onlardan mı etkilendin en çok? Vallahi benim en çok etkilendiğim konu da sahibinin vefat edeceğini, hissettiği an işe gitmemesi için ona daha önce hiç yapmadığı, topu fırlatıp almaz alma işlemini yapmıyordu, ama o gün yaptı. Sırf adamın dikkatini çekmek için. Galiba ben en çok o sahneden etkilendim.

Ö8: Baba bu arada senin dikkatimi çektiğin bir şey var mı?

B8: Hachiko hiç yapmadığı bir şeydi. Hiç oynamadığı bir şeydi. Adamın o gün işe gitmemesi için özellikle alıp getirip de hadi oynayalım. Ama “Sen bugün gitme” demesi, onu anlatmaya çalışması çok böyle dokunan bir şeydi, özel bir şeydi o. (“Hachiko film izleme etkinliği” aile katılım videosu)

Şekil 5.22. Ö8 ve ailesi Hachiko filmini seyredirken

Uygulama sonunda yapılan öğrenci odak grup görüşmelerinde araştırmacının yapılan etkinliklerden hangilerinin kendileri ve aileleri için etkili olduğunu düşündüklerine yönelik sorusuna öğrencilerin verdikleri yanıtlardan bazıları aşağıda paylaşılmıştır.

Ö13: Öğretmenim ben demiştim size de Hachiko’yu izlediğimde çok üzıldüm orada.

Araştırmacı: Evet tatlım hatırlıyorum. Yani Hachiko etkiledi.

Ö1: Hepsi çok güzeldi. Eğlenceliydi. Hachiko’ da biraz ağladım. En sonunda annem de birazcık ağladı. (Öğrenci odak grup görüşmesi 30.03.2022)

Ebeveynlik alt temasında bulunan “*Hachiko Film İzleme*” etkinliğinde, aile üyelerinin atıştırma alışkanlıkları eşliğinde film izledikleri, filmin ardından izledikleri hakkında duygularını ve düşüncelerini birbirleriyle paylaştıkları görülmüştür. Öğrenciler filmi duygusal buldukları için ağladıklarını ifade ederken, bazı öğrenciler aile üyelerinin de duygusallaştığını ve ağladığını gözlemlediklerini ifade etmiştir. Aileler ve öğrenciler filmde kendilerini etkileyen sahneleri tartışarak birbirlerinin duygularını anlamaya çalışmıştır.

“*Ebeveynlik*” alt teması kapsamında aileleri çocuklarını ve çocuklarındaki gelişimi gözlemledikleri görülmektedir. “HB.3.2.8. İstek ve ihtiyaçlarını karşılarken kendisinin ve ailesinin bütçesini korumaya özen gösterir.” ve “HB.3.3.2. Yiyecek ve içecekler satın alınırken bilinçli tüketici davranışları gösterir.” kazanımları ile sorumluluk değeri ilişkilendirilmiş “*Bilinçli Tüketiciyim, Alışveriş Yapabilirim*” etkinliği uygulanmıştır. Etkinlikte öğrenciler, ailelerinin önerileri doğrultusunda alışveriş listesini oluşturmuş, eklemek istedikleri ürünleri eklemiş ve alacaklarını öncelik sırasına koymuştur. Ö6’nın alışveriş listesini yaptığı ve A6 ve B6’nın kızlarının kararlarına müdahale etmeden kızlarını yönlendirdiği konuşmaları şöyledir:

Ö6: Anne şimdi sana beraber hazırlamış olduğumuz listeyi bir okuyacağım.

A6: Evet.

Ö6: İhtiyaçlarımız çay, yumurta, ... tane çikolata bir de mısır gevreği. Eklemek istediğin bir şey var mı?

A6: Eklemek istediğin bir şey yok. Bunun için 150 TL bütçe ayırdık. Eğer bu aldıklarımız yüz elli TL'den fazla tutarsa hangi birini çıkartmamız gerekecek? Öncelik sırasına göre bir planlama yaparsan düşün bir bakalım.

B6: Öncelikli olarak hangi ürünleri aldın?

Ö6: Hım yumurta. Bence.

B6: Tamam.

A6: Kenarına yazabilirsin.

Ö6: İkinci olarak hım makarna olabilir, hım üçüncü olarak on birinci mısır gevreği kalsın, çikolata da on ikinci olsun.

B6: Eğer bütçemiz yetmezse hangilerini çıkarırsın.

Ö6: Onu markette karar veririm. Çikolataları ayırabilirim.

B6: Hangi markete gidiyoruz?

Ö6: Sebzeleri marketten alabiliriz. Diğerleri için markete bakarız. (“*Bilinçli Tüketiciyim Alışveriş Yapabilirim*” Aile Katılım Videosu 08.01.2022)

A6 ve B6 kararları kızlarının vermesine olanak tanımıştır. Alışveriş sırasında hangi ürünlerin eleneceğine A10'un karar verirken annesi ile yaptığı konuşmalar aşağıda paylaşılmış Ö10' ait market alışverişi görüntüsü Şekil 5.23'te sunulmuştur.

Şekil 5.23. Ö10 market alışverişi

- A10: Heyecan yaptım üç buçuk liramız kalmış. O zaman biz domatesle biberi alır mıyız?
- Ö10: Alamayız çünkü bütçemizi yüz altmış lira belirlemiştik.
- A10: Evet buradan eleyebileceğimiz bir şey var mı? Ya da domatesle biber mi daha önemli sence bunlar mı?
- Ö10: Bence çemeni eleyebiliriz.
- A10: Tamam onu yerine koyalım o zaman.
- Ö10: Tamam başka ekleyebileceğimiz evde biraz daha yumurtamız vardı.
- A10: Ya da daha küçük paketini mi alsak?
- Ö10: Yumurtanın mı?
- A10: Evet
- Ö10: Tamam çemeni bırakalım, yumurtanın daha küçük paketini alalım. ("Bilinçli Tüketiciyim Alışveriş Yapabilirim" etkinliği aile katılım videosu.08.01.2022)

Etkinlikte aileler alınacaklar listesi yapılırken öğrencilere yardımcı olurken listedeki önceliklere öğrencilerin karar vermesine fırsat tanımıştır. Bütçenin aşılması halinde elenecek ürünlere öğrenciler karar vermiş aileler gözlem yapmıştır. A4, etkinlik sonrasında oğlunun market fiyatlarını karşılaştırmaya başladığını fark ettiği gözlemini,

aile odak grup görüşmesinde şu şekilde ifade etmiştir:

A4: Artık o market şeyini marketleri gezerek fiyatlara kıyaslayarak yapıyor. Bizim evimizin altında market var. Anne dur gitmeyelim. Markette onun daha ucuzu var. Hepsinden diyor birer birer kazansak alışverişin sonunda belki yirmi lira artar diyor. Ama fark etti artık. Hangi markette aynı ürünün fiyat farkının daha uygun olduğunu biliyor. Ona göre harcıyor parasını (Aile odak grup görüşmesi, 21.03.2022).

A3 ve A9'un çocuklarına sorumluluk vermediklerini fark ettiklerini ifade ederken, sorumluluk verdiklerinde çocuklarının yapabildiğini gözlemlediklerini ve bundan mutlu olduklarını belirttikleri görüşleri aşağıda paylaşılmıştır:

A5: Alışveriş etkinliği bizim için de eğlenceli ve faydalı oldu. Kızımızın büyüdüğünü fark ettik. Kendine olan güveninin sağlamlaşması ve kendi başına karar alıp uygulayabilmesi güzeldi.

A9: Market çok etkili oldu. Hala biz markete gittiğimizde “Ne kadar para harcayacaksın?” diyor. Hatta aldığım her şeyi kafasından hesaplıyor. “Anne işte iki yüz olduk istersen dur “artık. Anne üç yüz oldun yeter artık falan yapıyor. İsteddiğini alabilirsin diyorum fiyat sınırı koymuyorum. Sadece şey alıyor. Hani bu beş yetmiş beşmiş ama bunun aynısı var. İki bilmem kaç. Ben bunu aldım diye hesap yapıyor. Çok heyecan duydum mesela alışveriş yapmaya. Kendi başına her şeyi aslında yapabildiğini gördüm yani benim gözümde o küçükmüş. Aslında yapıyor. Ben sorumluluk vermiyordum. Yatağını da toplayabiliyormuş, kendi de giyinebiliyormuş. Diş fırçasını isterse yerine koyabiliyormuş. (Aile odak grup görüşmesi 21. 03.2022)

Aileler çocuklarının alışverişin tüm süreçlerinde karar vermesine izin vermiş, kendilerine sorumluluk verildiğinde yapabildiklerini gözlemleyerek onların büyüdüğünü ve geliştiğini fark etmiştir.

5.2.5. Gönüllülük

“Gönüllülük” alt temasında aile katılım etkinliklerinden “Kaynak Kişi Olarak Aileden Yararlanma”, “Aile Büyükleriyle Çalışma” Ve “Belirli Gün Ve Haftalardan Yararlanma” olma üzere üç kod yer almaktadır. Araştırmacı, “HB 3.1.10 İlgi duyduğu meslekleri ve özelliklerini araştırır” kazanımı ile bağlantılı olarak saygı değerini mesleğe, emeğe ve çalışana saygı boyutuyla ilişkilendirmeyi hedeflemiştir. Bu amaçla gönüllü kaynak kişi olarak aile üyelerinden yararlanılmış ve daha önce kasiyer olarak çalışmış olan A4'ün sınıfa gelerek mesleğini ve mesleğinde saygıyı öğrencilere anlattığı sunumu ve öğrencilerle arasında geçen konuşmaların bir kısmı şöyledir:

A4: İşimizin özel bir yönü de var. Güler yüzlü olmamız gerekiyor. Müşterilere hoş geldiniz, günaydın, iyi günler, tekrar beklerim dememiz gerekiyor. Tabii bizim de beklediğimiz şeyler vardır müşterilerde. Güzel bir şekilde parayı uzatan, iyi günler diyen müşteriler de isteriz, o günün güzel geçmesi için. Olumsuz yanı ise bütün gün sekiz saat çalışma süremiz oluyor, aynı yerde sabit ayakta ya da oturarak geçiriyoruz. Bir de marketin içinde, alışveriş merkezinin içinde koştururan reyonları dağıtan çocuklar dikkatimizi dağıtıyor. Dikkatimiz dağıldığında kasadan açık veriyoruz. Açık dediğimiz, müşteriden eksik para alma veya fazla para verme durumu oluyor. Bunun yanı sıra çikolata, içecek gibi ürünleri açıp yiyenler de oluyor. Bu durumda, kasaya geldiklerinde açılmış bir yiyecek veya içecek oluyor. (Covid-19 salgınına kastederek) Özellikle böyle bir dönemde biz onların ağzının değdiği şeye temas ediyoruz veya barkodu yırtılıyor, okutamıyoruz. Bu durumda kasadan ayıramıyoruz, kasayı bırakamıyoruz ve reyoncu arkadaşı çağırıyoruz. O ürünü görmek için oradan gidip bulup getirinceye kadar sırada bekleyen müşteriler sabırsızlanıyor, "Neden biz bekliyoruz bu kadar uzun süre?" diyor. Bir poşetin açılması bile tartışmaya sebep olabiliyor, gerginliğe yol açabiliyor. Biz de çok etkileniyoruz ve diğer arkadaşlarımız da yani sırada bekleyen müşteriler de kötü etkileniyor.

Araştırmacı: Peki, bize ne önerirsiniz?

A4: Ücretini ödmeden yiyecek ve içecekleri açmayalım lütfen, bizi zor durumda bırakmayın.

Araştırmacı: Peki, sizin merak ettiğiniz şeyler var mı, kasiyerlikle ilgili?

Ö11: En sevmediğiniz görev ne?

A4: En sevmediğimiz görev, sırayı beklemeyenler, sıranın önüne geçmeye çalışanlar. Bir de bazen ellerinde telefonla yüksek sesle konuşanlar dikkatimizi dağıtıyor.

("Emek Harcayanlara Saygı Gösteriyorum" aile katılımlı ders işleniş videosu 26.11.2021)

A4 gönüllü kaynak kişi olarak katıldığı etkinlikte mesleğinin önemini, mesleğindeki terimleri ve mesleğinde saygının önemini sunmuştur. A4'ün etkinlik sonrasında yapılan yarı yapılandırılmış görüşmede kaynak kişi olarak sınıfta olmak ile ilgili duygularını ve öğrenciler hakkındaki yorumunu belirttiği görüşü şöyledir:

A4: Çok heyecanlandım, çok keyifliydi. Ben çocukların bu yaşta, mesleklere bu kadar ilgi duyacaklarını bilmiyordum. Çok heyecanlandılar benim cevaplayamayacağım kadar ilginç sorular sordular. (A4 ile yapılan yarı yapılandırılmış görüşme, 09.12.2021)

Ö4 etkinlik sonrasında yapılan yarı yapılandırılmış görüşmede, annesinin gönüllü kaynak kişi olarak sınıfa gelmesi ile ilgili duygularını şöyle ifade etmiştir:

Araştırmacı: Etkinliği annenle birlikte gerçekleştirirken neler hissettin?

Ö4: Güzeldi, heyecanlıydı, mutlu oldum yani. (Ö4 ile yapılan yarı yapılandırılmış görüşme, 09.12.2021)

Ö4 annesinin geldiği etkinlikte mutlu olduğunu vurgulamış, A4 öğrencilerin sorduğu soruyu şaşırtıcı bulmuş, çocukların mesleklere olan ilgisini fark etmiştir. Ö3 ve Ö6 ve Ö12'nin, sınıfa kaynak kişi olarak A4'ün gelmesi ile ilgili duygularını ifade ettiği ve benzer etkinlikler yapmak istediğini belirttiği öğrenci öz değerlendirme yazıları aşağıdaki gibidir:

Ö3: A4 teyze ile çok güzel çalışmalar yaptık bence çok ama çok çalışma yapalım.

Ö16: A4 abla bize kasiyerlerin zorluklarını, iyiliklerini söyledi bu çalışma beni mutlu etti, sorular sormayı çok seviyorum.

Ö12: A4 abla geldiğinde mutlu oldum, dikkatlice dinledim. Bakkala markete gittiğimde kasiyer merhaba hoş geldiniz, güle güle der ben de hoş bulduk kolay gelsin iyi akşamlar derim. A4 ablayı örnek aldım ve uyguladım. (Saygı değeri etkinlikleri sonrası öğrenci öz değerlendirmeleri, 14.12.2021)

Ö2'nin kaynak kişi olarak başka kişilerin de gelmesini, Ö6'nın benzer bir etkinliği aile büyükleri ile bayramda yapmayı istediğini belirttiği öğrenci anekdot defteri notu şöyledir:

Ö2: A4 teyze ile yaptığımız etkinlikte kasiyerlerin gün içinde ne kadar çok kişiyle tanıştığını öğrendim. Başka bir kişi de gelip tanıtabilir...Bu etkinliği çok sevdim. ("Emek Harcanlara Saygı Gösteriyorum" etkinliği öğrenci anekdot defteri notu, 4.12.2021)

Ö6:A4 teyze ile yaptığımız etkinlik güzeldi ama aklımdaki soru sürekli başkaları söyledi. Yine de çok keyifliydi bu şekilde devam edelim. Bence bayramlarda dedelerimiz anneannelerimizin gelse çok güzel olur, 02.12.2021

A4 etkinlik sayesinde sınıfta öğrencilerle birlikte olmaktan "mutlu" olduğunu, öğrencilerin sorularını ilginç bulduğunu ifade etmiştir. Ö4'de annesinin okula gelmesinden "mutluluk" duyduğunu belirtmiştir. Öğrenciler etkinliği çok sevdiklerini ve mutlu olduklarını belirtmiş, sınıfa başka kişilerin ve aile büyüklerinin de benzer etkinlikler için gelmesini istediklerini belirtmiştir. "*Gönüllülük*" alt teması altında yer alan diğer bir aile katılım biçimi "Aile büyükleri ile çalışma" olmuştur. "HB.3.2.1. Aile büyüklerinin çocukluk dönemlerinin özellikleri ile kendi çocukluk döneminin özelliklerini karşılaştırır." kazanımı ile ilişkili olarak "saygı" değeri ile çalışılmış ve "*Aile Büyüklerimizin Çocukluğundaki Saygıyı Öğreniyorum*" etkinliği uygulanmıştır. Covid-19 salgını nedeniyle aile büyükleri sınıfa gelememiş bu nedenle, A9 ve Ö9 sınıfta örnek bir sözlü tarih çalışması yapmıştır. Ardından diğer öğrenciler de büyük anne, büyük babaları ile çevrim içi, yüz yüze ya da telefon ile sözlü tarih çalışması yaparak aile büyüklerinin çocukluklarını ve çocukluklarındaki saygıya ilişkin anılarını öğrenmiştir.

Sınıftaki örnek uygulama sırasında A9 ile öğrenciler arasında geçen konuşmaların bir kısmı ile A9 ve Ö9'un, yarı yapılandırılmış görüşmede etkinliğe ilişkin söylediklerinin bir kısmı aşağıda paylaşılmıştır.

Ö17: Kardeşim bebeklerine canlıymış gibi davranıyor, oyuncaklarının kırılmasını hiç istemez.

A9: Kimse oyuncaklarının kırılmasını istemez. Ö9'da oyuncaklarının kırılmasını istemez ve ne yapıyor biliyor musun? Biz de öyle yapıyorduk oyuncakların paketleri oluyor ya oynadıktan sonra her seferinde içine koyuyor. (Öğrencilerin bazıları "ben de" der.)

A9: Bazen küçükler oyuncakımızı biraz daha tutmak istiyordu. Onlar da küçük oldukları için ona anlayış gösteriyorduk. Hiç kırmıyorduk birbirimizi, güzel güzel oynuyorduk. ("Aile Büyüklerinin Çocukluğundaki Saygıyı Öğreniyorum" etkinliği ders işlenişi, 06.12.2021)

A9'un gönüllü aile olarak sınıfa geldiği etkinliğe ilişkin duygularını anlattığı, yarı yapılandırılmış görüşmenin bir kısmı aşağıda paylaşılmıştır:

Araştırmacı: Etkinlik sırasında neler hissettiniz, açıklar mısınız?

A9: Geldiğimde şey tedirgin geldim açıkçası. Yapabilir miyim? Yapamaz mıyım? Nasıl olur? Soruları cevaplayabilir miyim? Bir tedirginlik vardı. Ama geldikten sonra çok mutlu oldum. Çok iyi geldi bana. Yani sürekli bir şey çıksın geleyim havasına geldim açıkçası. Çünkü çocuklardan da geri dönüşler çok güzel olunca bana bu his geldi.

Araştırmacı: Ne tür bir dönüş aldınız çocuklardan?

A9: Oğlumun söylemesi, mesela anne sen geldin işte arkadaşlarım seni sevdi. Anne senin yaptığın "pişi" çok güzel olmuş. Anne şu kadar yedik, o bu kadar yedik. Diğer çocukları öyle gördükçe artık daha fazla konuşuyorlar. İletişime geçiyorlar. Yani çok çok mutlu oldum. Bir de onlarla paylaşmam iyi oldu. Yani şöyleydi, böyleydi, bunu yapardık. Hadi size de yapalım deyince etkileşimde daha da iyi oldu. ("Aile Büyüklerinin Çocukluğundaki Saygıyı Öğreniyorum" etkinliği sonrasında A9 ile yapılan yarı yapılandırılmış görüşme, 15.12.2021)

Ö9'un annesinin gönüllü aile olarak sınıfa geldiği etkinliğe ilişkin duygularını anlattığı, yarı yapılandırılmış görüşmenin bir kısmı ile öğrenci anekdot defterine yazdıkları aşağıda paylaşılmıştır:

Araştırmacı: Peki. Annenle birlikte burada etkinlik gerçekleştirirken neler hissettin?

Ö9: Mutlu hissettim ("Aile Büyüklerinin Çocukluğundaki Saygıyı Öğreniyorum" etkinliği sonrasında Ö9 ile yapılan yarı yapılandırılmış görüşme, 15.12.2021)

Ö9: Bugün annemle yaptığım çalışmada küçüklüğünde annemin neler yaptığını öğrendim Annem sunum yaptı ben de ona yardım ettim. Çok güzel oldu bu çalışmaları gerçekten de çok seviyorum. (Öğrenci anekdot defteri notu, 06.12.2021)

Ö3 ve Ö13 gönüllü aile olarak sınıfa geldiği etkinliğe ilişkin duygularını anlattığı, değerlendirme yazıları şöyledir:

Ö3: sınıfımıza A9 abla geldi onunla çok eğlendik. Bence 30 çocuğa evinde bakabilecek birisi. (Öğrenci öz değerlendirme yazısı, 14.12.2021)

Ö13: A9 teyze oyuncaklarını çok iyi davranıyormuş ben de o günden sonra oyuncaklarımı iyi davrandım, zaten iyi davranıyordum ama daha iyi davranmaya başladım. (Öğrenci öz değerlendirme yazısı, 14.12.2021)

Ö12: A9 teyze geldiğinde bütün sınıf neşeli dikkatli ve mutlu dinledik. (Saygı değerli etkinlikleri sonrası öğrenci öz değerlendirmeleri, 14.12.2021)

A9 çocukluğundaki saygıyı anlatmış, oyuncaklara, eşyalara, arkadaşına saygıya vurgu yapmıştır. Sınıfa gelmekte başta tedirgin olduğunu ancak sonra çok sevdiğini belirtmiştir. Ö9 annesinin sınıfa gelmesinden çok mutlu olduğunu belirtmiştir. Öğrenciler etkinlikte eğlendiklerini, A9'u örnek aldıklarını ifade etmiştir.

Bugün A9 gönüllü anne olarak derse geldi, çocuklar müthiş bir ilgi ve dikkatle onu dinledi. Çok nazik ve sakindi... A9 kendisini dinledikleri için teşekkür etti. Her seferinde olumlu pekiştireçler verdi. Dersin sonunda A9'a sarıldılar geldiği için çok mutlu olduklarını söylediler. Onu çok sevdiklerini yine derse gelmesini istediklerini söylediler. Aileler sınıfa gelince öğrenciler ve gönüllü aile üyesi arasında bağ oluşuyor, aile üyesi sınıfa, öğrenciler gelen aile üyesine daha yakın hissediyor. Bence bu çok kıymetli. (06.12.2021 tarihli araştırmacı günlüğü)

“Aile Büyüklerimin Çocukluğundaki Saygıyı Öğreniyorum” etkinliğinin ikinci kısmında öğrenciler aile büyükleri ile çevrim içi veya yüz yüze sözlü tarih çalışması yapmıştır. Ö5'e ait sözlü tarih çalışmasına ilişkin görüntü Şekil 5.24'te sunulmuştur.

Şekil 5.24. Ö5 aile büyükleri ile sözlü tarih çalışması

Etkinliğe ilişkin aile katılım videolarında geçen konuşmaların bir kısmı şöyledir:

Ö5: Anneanneciğim, çocukken neler oynardın?

Anneanne5: Beş taş oynardım çok severdim...iki tane de erkek kardeşim olduğu için top sektirirdim.

A5: Anneannen çok güzel top sektirir.

Ö5: A... Yazayım top sektirme.

Ö5: Dedeciğim, çocukken senin oynadığın oyunlar nelerdi?

Dede5: Misket oynardık, her yer topraktı asfalt yoktu, misket oynardık. Bilyalıya binerdik.

Ö5: Bilyalı ne?

Dede 5: Bilyalı... Araba yapardık kendimize, eskiden böyle sizin gibi çok oyuncamız yoktu, tahtadan oynardık.

...

Hala5: Birbirimizi çağırıyorduk bahçede toplanıyorduk, yani sonradan gelen arkadaşlarımız oluyordu mesela.

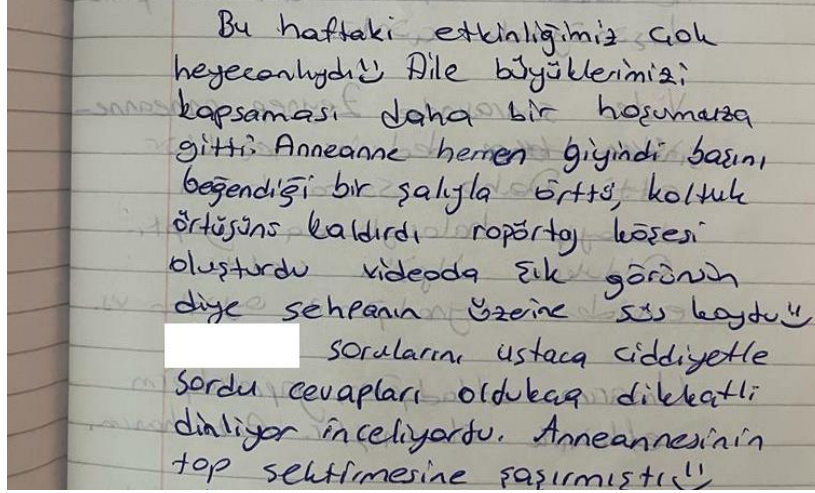
Ö5: Hemen alıyor muydunuz onları, böyle ayrımcılık yapıyor muydunuz?

Hala5: Oyuna mı, tabi ki de alıyorduk, çünkü neden onlar bizim oyun arkadaşımı ve belli saatlerimiz var diyelim ki okuldan geldikten sonra oyun saati var ya o saatte toplanıyorduk.

Özellikle belli kişileri çağırılmıyorduk, zaten bahçeye gelen her arkadaşımız oyuna katılıyordu. Çünkü çok eğleniyorduk hep bir arada olmaktan. (“Aile Büyüklerinin Çocukluğundaki Saygıyı Öğreniyorum” Aile katılım videosu araştırmacı gözlemi, 07.12.2021)

Anneanne 5 çocukluğunda top sektirdiğini anlatmış Ö5 bu duruma şaşırmıştır. Dede5 eskiden oyuncaklarını kendilerinin yaptığına örnek vermiştir. A5’in aile büyükleri ile yapılan sözlü tarih çalışmasının yarattığı mutluluğu, aile büyüklerinin gösterdiği özeni ve Ö5 üzerindeki etkilerini yazdığı aile iş birliği defteri notunun bir kısmı aşağıda paylaşılmış, defterin görüntüsü Şekil 5.25’te sunulmuştur.

A5: Bu haftaki etkinliğimiz çok heyecanlıydı. Aile büyüklerinizi kapsaması daha bir hoşumuza gitti. Anneanne hemen giyindi başına beğendiği bir şalıyla örttü, koltuk örtüsünü kaldırdı röportaj köşesi oluşturdu, videoda şık görünsün diye sehpanın üzerine süs koydu. Kızım sorularını ustaca ciddiyetle sordu, cevapları oldukça dikkatli dinliyor inceliyordu. Anneannesinin top sektirmesine şaşırmıştı.... (Aile İş birliği Defteri)

Şekil 5.25. A5 aile iş birliği defteri notu

Aile büyükleri ile yapılan sözlü tarih çalışmasında aile büyükleri çocukluklarında oynadıkları oyunları anlatmış, oyuncaklarına ve arkadaşlarına gösterdikleri saygıya vurgu yapmıştır. Aileler de çocuklarının aile büyükleri ile sözlü tarih çalışması yapmasından memnun olduklarını, çocuklarının ilgiyle dinlediklerini, çocuklarının öğrendikleri karşısında şaşırdıklarını belirtmiştir.

Gönüllülük teması altında belirli gün ve haftalardan yararlanılmıştır. Bu amaçla “HB.3.2.6. Evdeki kaynakların etkili ve verimli kullanımına yönelik özgün önerilerde bulunur.” kazanımı ile “sorumluluk” değeri ilişkilendirilmiş “*Kaynakları Etkinli Kullanalım Aile Araştırması Tutum Yatırım Ve Türk Malları Haftası Kutlama Programı*” etkinliği uygulanmıştır. Aile araştırmasından yararlanılmış öğrenciler aileleri ile birlikte, seçtikleri bir kaynağın etkili kullanımına yönelik araştırma yapmış, araştırma sonunda aile üyeleri ile birlikte afiş tasarlamıştır. Ekinliğin ikinci kısmında ise gönüllü olarak okuldaki öğrenme faaliyetlerine katıldığı “Tutum Yatırım ve Türk Malları Haftası” kutlama programı düzenlenmiştir. Programa 24 öğrenci, 1 müdür yardımcısı, 18 anne, 3 baba, 1 anneanne, 1 babaanne, 2 teyze, 1 hala, 1 abla, 1 kardeş olmak üzere toplam 53 kişi katılmıştır. Aile üyeleri programı izlemek için yoğun katılım göstermiştir.

Etkinlikte A2 ve Ö2 “Su Benim Sorumluluğum” adlı afişlerini, A4 ve Ö4 “Doğalgaz Benim Sorumluluğum” adlı afişlerini, A8 ve Ö8 su tasarrufu hakkındaki drama gösterilerini ve afişlerini, A16 ve Ö16 ekmek israfının önlenmesi hakkındaki afişlerini ve bayat ekmeği değerlendirme tariflerini anlattıkları gösterilerini, Ö9 ve A9 “Yiyecekler Benim Sorumluluğum” adlı afişlerini, Ö5 ve Teyze 5 “Elektrik Benim Sorumluluğum” adlı afişlerini okul çok amaçlı salonunda sahneye çıkararak sunmuşlardır.

Kutlama programı kapsamında Ö16 ve annesinin “Ekmek benim sorumluluğum” konulu sunumları sırasında yaptıkları konuşmalar aşağıda paylaşılmış, alınan görüntü Şekil 5.26’da sunulmuştur.

Şekil 5.26. Ö16 ve annesinin sunumu

Ö16: Bayatlayan ekmeklerle köfte yapabiliriz bide en sevdiğim şeylerden biri olan yumurtalı ekmek yapabiliriz.

A16: Evet ya bayatlayan ekmeklerle aslında yapılabilecek birçok tarif var. Kızımın da dediği gibi köftelerimiz için kullanabiliriz, ekmek tatlısı yapabiliriz. Birçok tarif var. Bugün biz size kızımın da dediği gibi fırında yumurtalı ekmek tarifi vericez. Şimdi tarifime geçiyorum... Öncelikle iki tane yumurtamız var.

(Çantadan çıkardığı yumurtaları kırar gibi yapar)

Ö16: Anne dur kırma.

A16: Neden?

Ö16: Çünkü burada pişirecek yer yok, israf olur.

A16: A... doğru, çok haklı.

A16: Evet burada kırmayalım, o zaman ben sadece bugün size tarifini vereyim siz zaten çok akıllısınız aklınızda tutarsınız onu. İsterseniz yazılı da verebilirim. Evde bayatlayan ekmekleriniz varsa bu tarifi annelerinize yapabilirsiniz. Öncelikle ekmeğimizi dilimleyerek başlıyoruz tarifimize ...

....

A16: Dediğim gibi bayat ekmeklerimizi değerlendirelim ve en büyük sorumluluğumuz olan

şey aslında evimize tüketeceğimiz kadar ekmek alalım ki israf yapmamış olalım. Çünkü ekmek bizim (Kaynakları Etkili Kullanalım Aile Araştırması Ve Tutum Yatırım Ve Türk Malları Haftası Kutlama Programı, 17.12.2021)

A16 ve kızı Ö16 ekmekleri israf etmemek için hazırladıkları yumurtalı ekmek tarifini dramatize ederek sunmuştur. Sunumu anne kızın birlikte yaptıkları görülmüştür.

A9 ve oğlunun yiyecekleri israf etmeme konusunda yaptıkları sunumda söylediklerinin bir kısmı ile Ö9'un annesi ile yaptığı sunum ve yapılan program hakkında öğrenci anekdot defterine yazdıkları aşağıda paylaşılmıştır.

A9: Hepiniz hoş geldiniz. Biz bugün size neyi anlatacağız?

Ö9: “Yiyecek benim sorumluluğum”.

A9: Evet. “Yiyecek benim sorumluluğum”. Yiyecek hepimizin sorumluluğu çocuklar. Dünya da her gün milyonlarca insan açlıktan ölüyor. Yiyeceklerimize çok dikkat etmemiz gerekiyor, akşam yemek yerken ya da öğlen yemek yerken tabağımızı ağzına kadar dolduralım mı?

Ö9: Doldurmayalım

A: Doldurmayalım

Ö: Yiyebileceğimiz kadar alalım. (Kaynakları Etkili Kullanalım Aile Araştırması ve Tutum Yatırım ve Türk Malları Haftası Kutlama Programı, 17.12.2021)

Ö9: Bugünkü çalışmada yiyeceklerin ne kadar önemli olduğunu öğrendim. Açlıktan ölen insanlar olduğunu öğrendim. Çöpe giden yiyeceklere üzülüyorum. (Öğrenci anekdot defteri 17.12.2021)

A9 ve Ö9 aç insanlara dikkat çekerek yiyecekleri israf etmemenin sorumluluğumuz olduğunu vurgulamıştır. Ö9 defterine etkinlikten öğrendiklerini yazmıştır. A12 ve A14 programın etkili olduğuna ilişkin görüşlerini, aile iş birliği defterine şu şekilde yansıtmıştır.

A12: kutlama programı kızımda çok etkili oldu. Elektriğin, suyun ekmeğin paranın nasıl dikkatli kullanılacağını çok iyi öğrendi evdekileri uyarıyor. Tasarrufun bizler için ne kadar önemli ve kıymetli olduğunun bilincinde. (Aile iş birliği defteri 17.12.2021)

A14: Çok güzel bir programdı. Çocuklar çok tatlıydılar. Tasarruflu olma konusunda duyarlılığımızı arttırıcı etki yaptı. (Aile iş birliği defteri 17.12.2021)

Araştırmacının belirli gün ve haftalardan yararlanma etkinliği olarak tasarlanan kutlama programı hakkındaki görüşlerini, gönüllü ailelere nasıl rehberlik ettiğini, programın etkilerine ilişkin gözlemlerini açıkladığı araştırmacı günlüğü şöyledir:

“Bugün Tutum Yatırım ve Türk Malları Haftası Kutlama Programını” uyguladık. Normalde bu tür gösterileri çıkarmak, defalarca prova yapmak hem beni hem de çocukları yorar. Zahmetli ve çok emek isteyen çalışmalardır. Ama bu sefer çok kolay oldu. Çocukların ve

ailelerin görevlerini seçmelerinde rehberlik yaptım. Ardından sunum yapacak aileler ile yarımşar saatlik görüşmeler yaparak sunuma ilişkin planlarını dinledim, nelere dikkat etmeleri gerektiği konusunda yardımcı oldum. Birkaç gün gibi kısa bir sürede oldukça güzel ve verimli bir program ortaya çıktı. Aileler de çocuklar da çok mutlu olduklarını belirttiler. Ayrıca çocuklarda müthiş bir farkındalık oluştu. “Ekmek israfına hiç dikkat etmiyormuşuz öğretmenim, ben damlatan musluğun bu kadar çok su akıttığını düşünmemiştim” gibi yorumlar yaptılar. Sunum yapan aile üyelerinden A16 çok heyecanlandığını ama çok keyif aldığını belirtirken, A8 oğlu ile birlikte sahnede olmanın kendisi için çok güzel bir anı olduğunu ifade etti. Ö5 ve Ö8 çok güzel olduğunu sunumdan çok mutlu olduklarını söyledi. A2 ve A4 çok heyecanlandıklarını ve sunum yapmaktan keyif aldıklarını söylediler. Büyük yük olarak gördüğüm kutlama programları meğer gönüllü aile iş birliği ile oldukça kolay ve güzel olabiliyormuş. (Araştırmacı Günlüğü 17.12.2021)

Okulda yapılan “Tutum Yatırım ve Türk Malları Haftası” kutlama programına katılan gönüllü aileler, heyecanlandıklarını ve etkinlikten mutlu olduklarını belirtmiştir. Araştırmacı etkinliği aile katılımı olarak yapmanın, üzerindeki iş yükünü azalttığını kısa bir zaman içinde çok yorulmadan etkili ve güzel bir gösteri ortaya çıkmasından mutlu olduğunu ifade etmiştir. Aile ve öğrencilerin heyecanı ve mutluluğu araştırmacının motivasyonunu da arttırmıştır.

5.2.6. Toplumla iş birliği

“*Toplumla İş Birliği*” alt temasında “Aile katılımlı söyleşi” ve “Aile katılımlı olmak üzere iki kod yer almaktadır. Hayat Bilgisi dersinde değerler eğitiminde aile katılımı etkinlikleri toplumla iş birliği boyutuyla gerçekleştirilmiştir. Aile katılımlı söyleşi ile ilgili olarak toplumla iş birliği boyutunda “TEMA Vakfı gönüllüsü” ve “çocuk kitabı yazarı” ile iş birliği yapılmıştır. Araştırmacı, “HB.3.6.6. Geri dönüşümün kendisine ve yaşadığı çevreye olan katkısına örnekler verir” ve “HB.3.6.5. Doğa ve çevreyi koruma konusunda sorumluluk alır” kazanımları ile sorumluluk değerini ilişkilendirilmiştir. Bu amaçla TEMA Vakfı Altayçeşme mahalle sorumlusu öğretmen Ayşe Öztürk ile aile katılımlı çevrim içi bir söyleşi düzenlemiştir. Söyleşiye Ayşe Öztürk, 14 öğrenci, 6 anne, 3 kardeş, araştırmacı ve araştırmacının 7 yaşındaki kızı olmak üzere 26 kişi katılmıştır. Söyleşide Ayşe öğretmen ve araştırmacının kızının fosil yakıtlardan çıkan gazların sera gazlarının artmasına olan etkisi ile küresel ısınma arasında bağlantıya vurgu yaptıkları konuşma şöyledir:

Ayşe Öğretmen: Sera gazını yapan şey ne?

Araştırmacının kızı: Fabrika dumanlar çıkarıyor. Dünyanın ısınmasına tıpkı orada dediği gibi Güneş'in ışınlarının Dünya'da daha uzun süre tutulmasını sağlıyor.

Ayşe Öğretmen: Çok güzel anlattın. Gerçekten bu gazlar, işte petrolle, kömürle doğal gazla şu an evimiz ısınıyor değil mi? Bu doğalgazın çıkardığı gazlar arabaların arabalarımız buzdolabı evimizdeki bulaşık makinası. Bunlar ne kadar çoğaldı? Bu yüzden atmosferdeki karbondioksit gazı daha da artıyor.

Ayşe öğretmen hava kirliliğinin nedenlerine dikkat çekmiştir. Araştırmacının kızının da söyleşiye katılarak aile katılımı etkinliğine dahil olduğu görülmektedir.

Ayşe Öğretmen: İklimden kaynaklanan büyük felaketler bekliyor ama tabii ki bunu engelleyebiliriz. Kimler sayesinde, sizler sayesinde. Ben sizlere güveniyorum fakat bir şey bilmeden, öğrenmeden, bilgi sahibi olmadan hiçbir şey yapamayız. Şimdi TEMA' yı bilmeden ne yaptığımı bilmeden onu tanımadan ya onun güzel etkinliklerine de katılamayız. O yüzden önce TEMA' yı ben size açmak istiyorum. Aslında mikrofonlar açabilirsiniz sohbet gibi de olabilir. Çocuklarımızı da duyalım, Ö1, Ö2, Ö6, Ö11, Ö17, Ö12, Ö9 evet ben sizi görüyorum.

....

Ayşe Öğretmen: T" Türkiye'nin, Erozyonun E'si, "M" mücadelenin, "A" ağaçlandırma. Türkiye Erozyonla Mücadele Ağaçlandırma ve Doğal Kaynakları Koruma Vakfıdır çocuklar.....

İklim krizinin riskinin vurgusu yapılmış, "TEMA" adının açılımı ve anlamı açıklanmıştır. Araştırmacı, öğrenciler ve ailelerinden az tüketim ve geri dönüşüm arasında öncelik seçimi yapmalarını ve nedenlerini tartışmalarını, kararlarını çevrim içi sohbet ağının ortak yazılı paylaşım bölümü olan Chat üzerinden yazmalarını istemiştir. Öğrencilerin seçimlerini açıkladıkları ve Ayşe öğretmenle yaptıkları sohbetin bir kısmı ve araştırmacı gözlemi aşağıda paylaşılmıştır:

Araştırmacı: Geri dönüştürmek mi daha önemlidir, daha az tüketmek mi daha önemlidir? Bunu nedenleri ile birlikte aile üyeleri ile kendi aranızda tartışıp sonucu Chat ile yazalım lütfen. (Soruyu Ö2'nin annesi ile, Ö3'ün annesi ile, Ö11'in ablası ile, A10'un ise ekranda görünmeyen biriyle tartıştığı görülür.)

Ayşe Öğretmen: (Chat üzerinden yazılanları okur) Kararında tüketmek diyenler var.

.....

Araştırmacı: (Ö2'ye söz hakkı verir) Ö 2 neden kararında tüketmek dediniz açıkla mısın?

Ö2: Öğretmenim az tüketmek yerine orta tüketsek iyi olur.

Ayşe Öğretmen: Ayakkabı alacaksın mesela orta karar nasıl olur? Kaç ayakkabın olmalı?

Ö2: 1 tane

Ö5: Bence önümüzdeki yıl da kullanabileceğimiz bir ayakkabı alabiliriz.

Ayşe Öğretmen: Mesela bir yeşil bir pembe bot mu alsak. (Öğrenciler “hayır” anlamında kafalarını sallıyor.)

Ayşe Öğretmen: Ö10 geri dönüşüm demiş. Ben de geri dönüşüm daha önemli diye düşünüyordum. Pet şişe kullanabilirim, nasılsa geri dönüştürülüyor diyordum. Sonra şunu öğrendim, onları geri dönüştürürken de enerji harcıyoruz.

Ö12: Ayşe Öğretmenim o geri dönüşüm kutularını toplarken arabalardan çıkan dumanlar küresel ısınmaya sebep oluyor, hem de fabrikaların dumanları küresel ısınmaya sebep oluyor.

Ayşe Öğretmen: Çok doğru tatlım. Bunu da fark ettin bu çok güzel artık biliyorsun, bilmek sorumluluk gerektirir. Bilince eyleme geçiyoruz.

Aile üyeleri ve öğrenciler sorunun yanıtını kendi aralarında tartışmış, öğrenciler alınan kararı gerekçeleri ile açıklamıştır. Ö2 ve annesi kararında tüketimin önemli olduğunu savunmuştur. Tartışma sonunda az tüketimin neden daha etkili olduğu açıklanmıştır. Ayşe öğretmen öğrencilere ve ailelere artık bilgi sahibi oldukları için, sorumluluk almaları gerektiğini ifade etmiştir.

Ayşe Öğretmen: Şimdi size güzel bir haberim var. İklim değişikliğinin hızını yavaşlatabilirsiniz. Nasıl mı? Enerjiyi tasarruflu kullanarak. Bir şey alırken buna ihtiyacım var mı, diye düşünün. Evde var mı? Olmasa da olur mu? Şimdi sizlere Hayrettin Karaca'yı bir kez daha göstermek istiyorum. Hayrettin Karaca'nın kırmızı süveterine bakmanızı istiyorum. Hayrettin Karaca'nın aslında bir triko örme işi yapan büyük bir sanayiciydi. Yani fabrikasında bir sürü kazak, bir sürü hırka üretiliyor. Fakat Hayrettin Karaca otuz yıl bu kırmızı süveteri ile gezdi, eskidi tamir etti. Neden biliyor musunuz? Hayrettin Karaca, “Param var ama, tüketim yapmaya hakkım yok” dedi. Bütün parasıyla hani bizim büyük alışveriş merkezleri... binalar, villalar yapacakken Yalova'daki arsasını işte böyle bir ağaç müzesi yapmış (Ekranı görsellerini yansıtır). Burada on beş bine yakın ağaç ve otsu bitkiler var. İşte zenginlik acaba çeşit çeşit kazaklar elli tane ayakkabının olması mı? Burası Hayrettin Karaca'nın bize mirası çocuklar. Parasını burası için harcadı.

Ö2: Harcaması da değmiş.

Ö2: Muhteşem.

.....

Araştırmacı: Ayşe öğretmenim dünyamızın zarar gördüğünü fark ettik, az tüketime ve geri dönüşüme önem vermemiz gerektiğini biliyoruz. Ama biz ne yapabiliriz? Bununla ilgili ve Yavru TEMA hakkında bize bilgi verir misiniz?

Ayşe öğretmen: Biz Yavru Tema olarak su ile ilgili okulu bilgilendiririz, çam tohumu yetiştiririz..... atık iplerden örgü öreriiz üretiriz, bez çanta yaparız, orman gezileri yaparız. (Her bir etkinlik ile ilgili görsel yansıtır.)

TEMA vakfı kurucularından Hayrettin Karaca model olarak gösterilerek gereksiz tüketim yapmanın önemi vurgulanmış, TEMA vakfının çocuklara yönelik etkinliklerini kapsayan Yavru TEMA projesi hakkında bilgi verilmiştir. Ailelerin, etkinlik kapsamında vakıf hakkında öğrendiklerini açıkladıkları ve az tüketim yapmanın sosyal sorumluluk olarak önemine dikkat çektikleri görüşleri aşağıdaki gibidir:

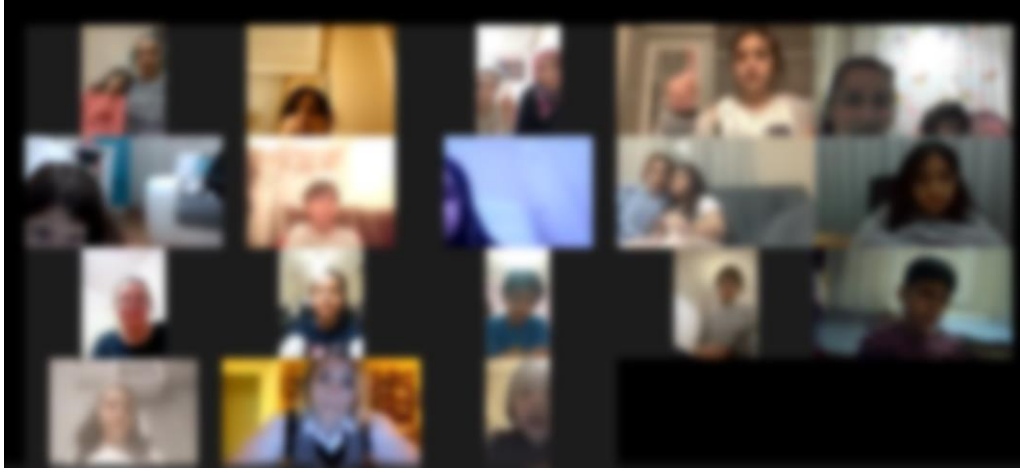
A3: TEMA Vakfı toplantısından birçok şey öğrendim. Geri dönüşüm mü, az tüketim mi? Sorusu beni çok düşündürdü. Geri dönüşüm ürünlerini seçip öyle atıyorum faydalı olduğunu düşünüyordum, daha az tüketmenin daha faydalı olduğunu öğrendim. Az tüketmeye daha çok dikkat edeceğim. (TEMA Söyleşi” etkinliği aile iş birliği defteri, 05.02.2022)

A4: TEMA nedir, TEMA ne iş yapar? Erozyonla mücadele. Bu söyleşide bunları öğrendik. Doğayı korumak ağaçların insanlar üzerinde birçok faydasını, ağaçların kökünün erozyonu, engellediğini öğrendik. (TEMA Söyleşi” etkinliği aile iş birliği defteri, 04.02.2022)

A12: “Türkiye Erozyonla Mücadele Ağaçlandırma” TEMA’nın açılışının öğrendik. Ağaçlandırmanın bizler için en kadar önemli olduğunu, Hayrettin Karaca’nın toprak dede, Ali Nihat Gökyiğit’in yaprak dede olduğunu ve TEMA’ nın kurucuları olduklarını öğrendik. Toprak Dede’nin kırmızı süveterini yıllarca onarıp giydiğini, giyim fabrikası olmasına rağmen yeni süveter almak yerine tasarruf edip ülkenin dört bir yanına ağaçlandırma hatıra ormanları yaparak bize armağan etmiştir. ...Ayşe öğretmenin hiçbir ücret beklentisi olmadan TEMA vakfında gönüllü olarak çalıştığını duymak hoşumuza gitti... (“TEMA Söyleşi” etkinliği aile iş birliği defteri, 05.02.2022)

Araştırmacının kızının da söyleşiye katılması ve söz hakkı alması yoluyla, araştırmacı kendi ailesini de aile katılım sürecine dahil etmiştir. TEMA Vakfı hakkında bilgi verilmiş, iklim krizine karşı sorumluluk almanın önemi vurgulanmış, bilgi sahibi olmanın sorumluluk almayı gerektirdiğinin altı çizilmiştir. Aileler çocukları ile birlikte gönüllü olarak katıldıkları söyleşiden keyif aldıklarını, TEMA Vakfı hakkında bilgi edindiklerini belirtmiştir. Aile katılımında toplumla iş birliği boyutunda TEMA Vakfı ile iş birliği yapılmıştır.

Hayat Bilgisi dersinde değerler eğitiminde aile katılımlı etkinliklerde yapılan diğer bir toplumsal iş birliği çocuk kitapları yazarı ile gerçekleştirilmiştir. Bu bağlamda "HB.3.6.5. Doğa ve çevreyi koruma konusunda sorumluluk alır." kazanımı ile sorumluluk değeri ilişkilendirilmiş bu amaçla "Pöti" kitabının yazarı Gökçe Gökçeer ile aile katılımlı yazar söyleşisi; 19 öğrenci, 13 anne, 1 baba, 1 kardeş, araştırmacı ve araştırmacının 7 yaşındaki kızı ve yazar olmak üzere 37 kişinin katılımıyla akşam 20.00'de Zoom üzerinden gerçekleştirilmiştir. Çevrim içi olarak gerçekleştirilen aile katılımlı söyleşiye ait görüntü Şekil 5.27’de sunulmuştur.

Şekil 5.27. Pöti kitabı aile katılımlı yazar söyleşi

Söyleşi sırasında A2 hayvanlardan korktuğunu ifade etmiştir. Gökçe Gökçeer de kendi ailesi ile ilgili bir anısını anlatarak farklılıklara saygıya ve hayvanları sokağa terk etmemenin önemine dikkat çekmiştir. Gökçe hanım ve aileler arasında geçen konuşmaların bir kısmı aşağıda paylaşılmıştır.

Araştırmacı: Ailelerle görüşlerini alabiliriz belki. Evde hayvan besleme konusunda ailelerden görüş alabilir. Mesela A2 hanımın köpekten korktuğunu biliyorum.

A2: Oraya gireyim mi bilemedim ama hiç açmayalım konuyu Arzu Hanım. Sadece köpek değil ama bütün hayvanlardan. Biz üç kız kardeşiz. Ablalarla birlikte hep aynı derecedeyiz. Nasıl bir şey balıktan bile.

Ö2: Ama balıktan da korkulmaz ki.

A2: Tuhaf bir şekilde yenemiyorum da...

Ö2: Ama balık çok tatlı.

Araştırmacı: Bu konuda sanırım Gökçe Hanım yardımcı olacaktır.

Gökçe Gökçeer: Şimdi şöyle de bir şey var. Biz çok küçükken abim sokakta bir kedi bulmuştu. “Ay anne işte biz bunu bulduk çöpün kenarında yazık yemek arıyordu” dedik... Annem mesela sizin gibi hiç dokunamaz. Elini süremez istemedi, biz biraz büyüsün hallederiz dedik. On sekiz sene bizimle yaşadı o kedi. Biz unuttuk o unutmazdı yemeğini o kadar da severdi aslında ama on sekiz sene boyunca elini süremedi kadın, şimdi düşününce istemezdi aslında. O yüzden, lütfen baskı uygulamayın. Mesela annem hani bize kıyamadı ama herkes öyle olmayabilir. “Hayır kesinlikle istemiyorum” deyip o hayvanı evden bir şekilde gönderen, çocuğun haberi olmadan kapının önüne koyan da oluyor... Yani tabii bu birazcık da vicdanla da alakalı bir şey. O yüzden burada işte kişilere baskı uygulamamak, anlayışlı olmak çok önemli oluyor.

...

A8: Sahiplenme duygusu, onunla zaman geçirmesi. Evet, evde bir hayvanın olması çok çok özel bir duygu. Ama dediğiniz gibi alerjisi, yaşam alanı, maddi olanaklarının hepsi gerçekten çok büyük bir etken. Düşünerek sahiplenmek gerektiğine inanıyorum. Ve olacağına da inanıyorum ama hani dediğiniz gibi yarı yolda bırakılacaksa...

Katılımcılar hayvan sevgisine vurgu yapmış, hayvanların bakımının sorumluluk istediği, aile üyelerinin duyarlılıklarına saygı duyularak bu sorumluluğa karar vermek gerektiği açıklanmıştır. Sahiplenilen hayvanları sokağa tek etmemeye vurgu yapılarak hayvanlara karşı sorumluluk değerine vurgu yapılmıştır.

Gökçe Gökçeer: (Chat üzerinden yazılan soruları okur) Pöti'nin adı neden Pöti? Pöti çok küçüktü. Fransızca Pöti küçük demektir. Ben ay nasıl tatlı Pöti derken isim annesi oldum adı Pöti kaldı.

"Hayvanınız ölünce nasıl hissediyorsunuz? Diye sormuşsunuz. Yani aslında çok üzüldüm. Ama onunla yaşadığımız güzel anılarımız kaldı şimdi işte anılarımız var ve yanımda gibi hissediyorum.

"Pöti en çok Astro ile mi daha iyi anlaşıyordu Dede ile mi?" Pöti aslında Dede ile daha önce tanışmıştı ama Astro ile daha iyi anlaşıyordu.

"Pöti gerçekten sizi öpüyor muydu?" Evet ağzını yanağıma değdiriyordu ve öpüyordu. Evet sorular da bu kadar galiba ben çok teşekkür ediyorum hepinize. ("Pöti Kitabının yazarı Gökçe Gökçeer ile Söyleşi" etkinliği, 22.02.2022)

Söyleşide yazar, öğrencilerin kitabın karakteri ile ilgili olarak merak etkileri ile ilgili sorularını yanıtlamıştır. Etkinlik sonrasında aileler aile iş birliği defterine çocuklarındaki değişim ile ilgili olarak görüşlerini yazmıştır.

A3: Gökçe Hanımla söyleşimiz bize etkili oldu çünkü büyük kızım korkuyor Ö3 ise istiyor ama ailece karar verilmesi gerektiğini öğrendi. (Aile iş birliği defteri, 23.02.2022)

A7: Sokak hayvanlarına daha fazla mama bırakıyor. (Aile iş birliği defteri, 28.02.2022)

A9: Sokak hayvanları için mutlaka mama bırakıyor. (Aile iş birliği defteri, 27.02.2022)

A15: Hayvanları zaten severdi şimdi daha duyarlı oldu. Onlar için mama ve su koymaya çalışıyoruz. (Aile iş birliği defteri, 28.02.2022)

Pöti kitabının yazarı Gökçe Gökçeer ile yapılan söyleşiye, TEMA saha sorumlusu ile yapılan ilk söyleşiye göre daha fazla aile üyesi ve öğrencinin katıldığı görülmektedir. Yine söyleşide ailelerin daha fazla söz hakkı aldıkları ve duygu ve düşüncelerini ifade ettikleri görülmektedir. Toplumla iş birliği teması altında çocuk kitabı yazarı ile söyleşide Gökçe Gökçeer, hayvan beslemenin getirdiği sorumluluklardan bahsetmiş, edinilen hayvanları sokağa terk etmemek bu yüzden öncesine tüm aile üyelerinin kabul etmesinin gerekliliğini açıklamıştır. A3 söyleşinin kendisi, aileleri için faydalı olduğunu

çocuklarının evcil hayvan konusunda aile üyelerinin hassasiyetini anladığını ve ısrar etmeyi bıraktığını belirtmiştir. Söyleşi sonrasında A7, A9 ve A15 çocuklarının sokak hayvanlarına mama verdiklerini ve hayvanlara karşı daha duyarlı olduklarını gözlemlemiştir.

Araştırmacı, “HB.3.6.5. Doğa ve çevreyi koruma konusunda sorumluluk alır.”, “HB.3.6.6. Geri dönüşümün kendisine ve yaşadığı çevreye olan katkısına örnekler verir.”, “HB.3.6.1. İnsan yaşamı açısından bitki ve hayvanların önemini kavrar.” kazanımları için İstanbul ilinde yer alan ve özel bir işletmeye ait olan doğa ve eğitim parkına gezi düzenlemiştir. Geziye 22 öğrenci, 12 anne, 1 abla, 1 küçük kardeş, 1 annecanne, 2 hala ve araştırmacı olmak üzere 40 kişi katılmıştır. Aileler ilk aşamada kapalı alanda yer alan sobanın başına alınarak dinlenmeleri sağlanmış, bu sırada çocuklar gruplar halinde, orman eğitime ve kukla yapım atölyesine alınmıştır. Aileler gözlemci rolü ile, çocuklarının kendi yaptıkları kuklalar ile sergiledikleri kukla gösterisini izledikten sonra, öğrenci rolü ile öğretmen eşliğinde doğa yürüyüşü ve orman eğitime çıkmıştır. “Aile Doğa Eğitimi” olarak tasarlanan bu eğitimde ailelere, öğrencilere yapılan doğa yürüyüşü ve eğitimi uygulanmış, aynı zamanda eğitim ile öğrencilere ne kazandırılmak istendiği açıklanmış, öğretici rolleri ile bu kazanımları günlük hayatta nasıl taşıyacakları hakkında bilgi verilmiştir. Bu amaçla orman gezisi sırasında ailelere:

- Toprağın önemi,
- Topraktan elde edilen besinlere, topraktan çömlek yapanların emeğine saygı,
- Toprağın kıymetini bilmenin ve bir ürün yetiştirmenin çocuklarda sorumluluk değerine katkıları,
- “Tavşan yolunun bize öğrettikleri” konulu eğitimleri verilmiştir.

Ailelere yapılan “Aile doğa eğitimi” kapsamında eşyaya gösterilen özenin emeğe saygı ile ilişkilendirildiği konuşmaların bir kısmı ve araştırmacı gözlemi aşağıda paylaşılmıştır.

Eğitmen: Evet sevgili aileler, kukla atölyesinde çocuklarınızın kukla çalışmalarını izlediniz. Orman yürüyüşümüzde de sizlere çocuklara yaptığımız etkinlikleri anlatma ve neler öğrettiğimizi göstermek istiyorum. Bazı etkinlikleri de deneyimlemenizi isteyeceğim.

...

(Eğitmen arkasından aldığı büyük bir çömleği getirip kendi yere bırakır, aileler ve araştırmacı da karşısına sıralanır).

Eğitmen: Evet şimdi ayağınızın altında neler var?

A3: Toprak

Eğitmen: Evet çocuklara da soruyoruz ve toprak yanıtını alıyoruz. Arkamda gördüğünüz yer çömlek atölyesi. Bu testi soruyoruz, kimisi babasına benzetiyor, kimisi müzisyen diyor. “Peki neyden yapılmış?” diye soruyoruz ve toprak yanıtını alıyoruz. “Peki ayağımızın altındaki toprağa bastığımızı göre testiye de basabilir miyiz?” diyoruz. “Hayır” diyorlar elbette. Ve nedenini tartışarak emeğe, ürüne, çabaya saygıyı öğretiyoruz. Eşyaya gösterilen özenin emeğe saygı olduğunu öğretiyoruz. Buyurun beni takip edin lütfen.

Ailelere eşyaya, ürüne olan saygının emeğe saygı ile ilişkilendirildiği açıklanmıştır. Ardından aileler 4 metrekarelik kare şeklinde parsellenmiş boş ekim alanlarına geçmiş üretimin önemi, ürün yetiştirme ile sorumluluk değerinin hakkında bilgi almıştır. Eğitmenin ürün yetiştirmeyi sorumluluk değeri ile ilişkilendirdiği konuşmalarından bir kısmı şöyledir:

Eğitmen: Eskilerin sözü vardır bir karış toprağı olan aç kalmaz diye, çünkü toprak sizi besler. Ancak günümüzde çocuklar toprağın kıymetini bilmiyor. Biz bu alanları onlara veriyoruz ve eğitmen eşliğinde ekmelerini istiyoruz. Belirli aralıklarla gelip bakımını yaparak sorumluluk alırlar ve çoğu zaman, çok da güzel ürün alıyorlar. Hem çömlek atölyesi ile hem ekim alanları ile tüketme kültüründen üretme kültürüne geçirmeye sağlıyoruz. Lütfen sizler de evde bahçede çocuklarınızın bir şeyler yetiştirmelerini, toprağın önemini anlamalarını, üretmenin tadına varmalarını sağlayın. Bu aynı zamanda sorumluluk almaları demek. (“Orman Gezisi ve Eğitimi” etkinliği aile katılımı videosu, 18.02.2022)

Eşyaya gösterilen saygının emeğe saygı olduğu vurgulanmış, tüketmek yerine üretim yapılmasının önemi vurgulanmıştır. Ailelere çocuklarının bitki yetiştirmesinin sağlayarak sorumluluk almasına fırsat tanımaları istenmiştir. Ardından atölyelerin bulunduğu alandan ayrılarak, ormana çıkmıştır. Aileler doğa eğitimi kapsamında ormana giderken alınan görüntü Şekil 5.28’de paylaşılmıştır.

Şekil 5.28. Aileler doğa eğitimi

Ailelere doğa eğitiminin ikinci kısmında “Tavşan Yolu” ile öğrencilere öğretilenler anlatılmıştır. Eğitimci tavşanın avcılardan kurtulmak için yokuş yukarı çıkması ile çalışkanlık ve sorumluluk değerini ilişkilendirdiği sözleri şöyledir:

Eğitmen: Bura patika “Tavşan yolu”, çocuklarınızla karşıdan avcılardan geldiğini hayal ediyoruz. Ardından çocuklarınıza avcılardan kurtulmak için ne yapmaları gerektiğini soruyoruz. Tartışmalar sonunda yokuş yukarı çalılık alana kaçmak gerektiği sonucuna ulaşıyorlar. Böylece çocuklara bazen başarıya ulaşmanın için konfor alanından çıkıp zor yollardan gitmek gerektiğinin anlatmış oluyoruz. Sizler de çocuklarına bu konuda model olabilir ve bu cümleyi çocuklara hatırlatarak kendilerine hedefler belirlemeleri, sorumluluklar almaları konusunda destek olabilirsiniz.

A4, A5 ve A16’nın, Orman Gezisi ve Doğa Eğitimi etkinliğini etkili buldukları görüşlerinin aile iş birliği defterine ve aile odak grup görüşmesine yansımaları aşağıdaki gibidir:

A4: Doğayla içi içe olduk. Ağaçları yaprakları, dere yatakları hakkında bilgiler edindik. Bir de tavşan yolu hakkında bilgiler aldık. (Aile İş birliği Defteri, 21.02.2022)

A5: Gezi çok etkiliydi bence. Yerinde yapıldığı için en etkinliklerden biri oydu veya ne bileyim işte ormanda doğaya karşı saygıyı, yerinde yapılan uygulamalarla bizzat hedefe ulaştırdığını düşünüyorum. (Aile Odak Grup Görüşmesi, 26.03.2022)

A16: Hepsinin ayrı ayrı faydalı olduğunu düşünüyorum... Doğa gezimiz onlar için de bizim için de çok çok faydalı oldu yani. Yani çocuklar hani drama yaparken aşağıda kukla draması yaparken ben mesela kendilerine o kadar ifade edemediklerini düşündüm. Çünkü kapasiteleri daha fazlaydı. Çocukların öğrendikleri ve söyleyecekleri daha fazlaydı. Ama kuklalardan ama hani ortamdaki kaynaklı. Çok fazla kendilerini ifade edemediklerini düşünüyorum ama yukarıda ormanda yaptıkları dramada kendilerini daha fazla ifade ettiler. (Aile Odak Grup Görüşmesi 22.03.2022)

“Orman Gezisi ve Doğa Eğitimi” etkinliğine ilişkin araştırmacı, günlüğüne şunları yazmıştır:

Orman eğitimi sonrasında, aileler, kurumda bulunan soba üzerinde ekmek kızartmaktan ve soba başında ısınmaktan büyük mutluluk duydu. A4 sobada ekmek kızarttı, Abla. 11 annelere servis etti. Hoş ve samimi sohbetler yapıldı, “Siz kimin annesiydiniz?” soruları soruldu... Gezi sonunda A15 “Bizim daha çok ihtiyacımız varmış hocam çok iyi geldi.” dedi. A4 “Çok iyi geldi hiç gidesim gelmiyor. Keşke daha uzun olsaydı” derken A16 gerçekten hem çocuklar hem bizim için çok iyi oldu, çok da eğitici bir geziydi.” dedi. Aileler, deneyimden memnun kaldıklarını belirttiler ve daha fazla doğa gezisi talep ettiler. Nisan ayında yapılacak olan "Nezahat Gökyiğit Botanik Bahçesi Duyu Bahçem" etkinliğine katılmak istediklerini ifade ettiler. Bazı aileler ise hayvan barınağını da ziyaret etmek istediklerini belirtti. Hem

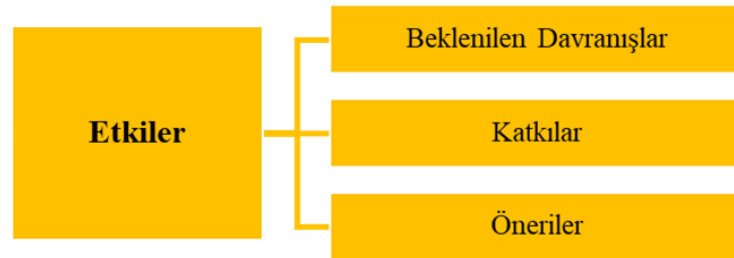
ailelerin hem öğrencilerin etkinliklerden mutlu olmaları, ailelerin geleceğe yönelik planlamalara katılmaları beni memnun etti. (17.02.2022 tarihli araştırmacı gözlem notları)

“*Toplumla iş birliği*” alt temasında özel bir kuruluşla yapılan iş birliği sayesinde gerçekleştirilen “*Orman Gezisi ve Eğitimi*” etkinliğinde ile okul dışı aile katılımlı öğrenme uygulaması gerçekleştirilmiştir. Aileler öğrenici, öğretici ve gözlemci rolleri ile etkinliğe katılmıştır. Emeğe, doğaya, saygı, üretmenin önemi, bitki yetiştirmenin sorumluluğa katkıları, eğitim sorumluluğu konularında bilgi almış, bunları çocuklarının eğitiminde nasıl kullanacakları açıklanmıştır. Araştırmacı aile içinde iletişimin arttığını gözlemlemiş, aileler geziden ve ormanla iç içe olmaktan son derece mutlu olduklarını, gezinin kendilerine de iyi geldiğini ifade etmiş; orman eğitimini yerinde yapılan bir uygulama olarak nitelendirmiş verimli olduğunu belirtmişlerdir. Katılımcılar başka gezilere katılmak istediklerini belirtmiştir.

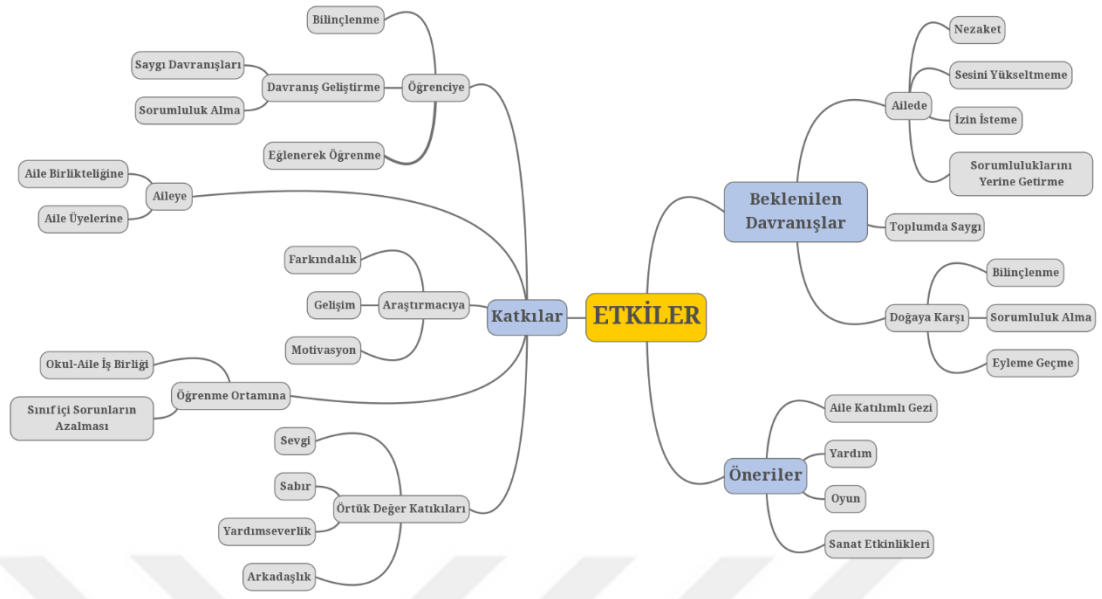
5.3. Etkiler

“*Etkiler*” teması Hayat Bilgisi dersinde değerler eğitiminde uygulanan aile katılım etkinliklerinin katılımcıların “saygı ve sorumluluk” değerine ilişkin kendilerinden çevrelerinden ve ailelerinden beklentilerine, yapılan etkinliklerin katkılarına ve katılımcıların hayat bilgisi dersinde değerler eğitiminde aile katılımlı başka ne tür etkinlikler tasarlanabileceğine ilişkin önerilerine odaklanmıştır. Ayrıca işlenen değerlerin dışında ortaya çıkan diğer değerlere ilişkin bulgulara yer verilmiştir.

Yapılan analizler sonucunda “*Etkiler*” teması “*Beklenen davranışlar*”, “*Katkılar*” ve “*Öneriler*” olmak üzere 3 alt temadan oluşmuştur. “*Etkiler*” teması ve alt temaları Şekil 5.29’da ve kodları Şekil 5.30’da sunulmuştur.

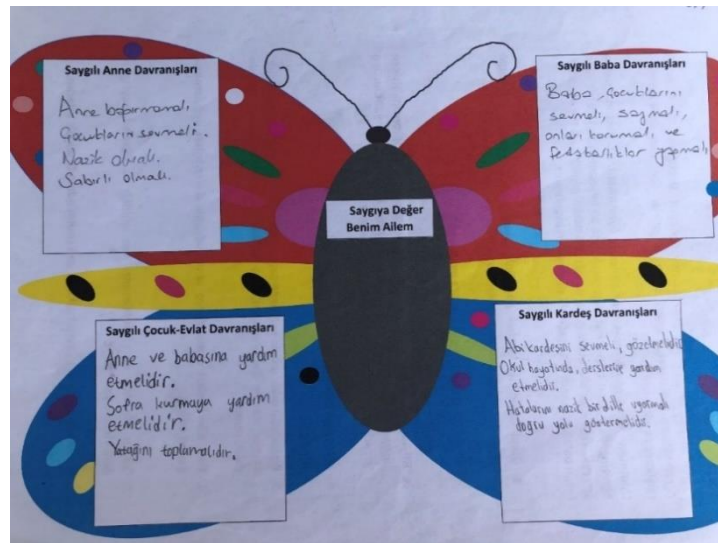
Şekil 5.29. Etkiler teması ve alt temaları

Şekil 5.30. Etkiler temasının alt tema ve kodları

5.3.1. Beklenen davranışlar

“Beklenen Davranışlar” alt temasında “ailede beklenen davranışlar”, “toplumda beklenen davranışlar”, “doğaya karşı beklenen davranışlar çerçevesinde ele alınmıştır. Ailede beklenen davranışlarla ilişkili olarak “Saygı Değeri Kelebeği” etkinliğinde hazırlanan “Saygıya Değer Benim Ailem” formu aileler tarafından, aile üyelerinin saygıya ilişkin birbirlerinden bekledikleri davranışlar, aile sohbeti şeklinde işlenerek doldurulmuştur. “Saygıya Değer Ailem” formu Şekil 5.31’de sunulmuştur.

Şekil 5.31. Ö6'ya ait saygıya değer benim ailem kelebeği formu

Ö6'ya ait formda saygılı anneden beklenen davranışlar, bağırmmamak, çocuklarını sevmek, nazik olmak ve sabırlı olmak şeklinde sıralanmış; saygılı babadan beklenen davranışları, çocuklarını sevmek, saymak, ailesini korumak ve fedakarlıklar yapmak olarak betimlendiği saygılı evlat davranışları, anne babaya yardım etme ve yatağını toplamak şeklinde evde sorumluluk almakla ilişkilendirilmiştir. Saygılı kardeş davranışları ise, kardeşini sevmek, gözetmek, hataları nazik dille uyarmak şeklinde açıklanmıştır. Ö6 ve aile üyeleri arasında geçen konuşmanın bir kısmı aşağıda paylaşılmıştır.

Ö6: Mesela anne saygılı anne davranışı nasıl olmalıdır?

A6: Çocuklarına karşı kibar davranmalıdır. Bağırmmamalıdır. Çocuklarını dinlemelidir.

B6: Sence nasıl olmalıdır saygılı anne davranışı. Annen kendi açısından söyledi.

Ö6: Bağırmmamalıdır.

B6: O zaman ortak karar olarak bağırmmamalı diyebiliriz” (Saygılı Anne Davranışları) (“Saygıya değer benim ailem” aile katılım videosu.)

Ailelere tarafından doldurulan formdan elde edilen bulgulardan bazıları aşağıdaki gibidir. Çalışma kağıdında saygılı anne davranışları ile ilgili olarak yazılanlar şöyledir:

İzin istemeli (Ö5'e ait "Saygıya değer benim ailem" çalışma kâğıdı)

Sesimizi yükseltmeden konuşmaktır. Konuşurken birbirimizi anlayıp dinlemek. Nazik olmalıdır. (Ö13'e ait “Saygıya Değer Benim Ailem” çalışma kâğıdı)

Güler yüzlü olmalı (Ö16' ya ait "Saygıya değer benim ailem" çalışma kâğıdı)

Sözünü tutmak (Ö17' ye ait "Saygıya değer benim ailem" çalışma kâğıdı)

Aile üyeleri saygılı bir annede olması gereken davranışlara ilişkin beklentilerini; sesini yükseltmeden konuşmak, bağırmmamak, nazik olmak, dinlemek ve izin istemek şeklinde ifade ederken, A6 saygılı bir annenin davranışlarını bağırmmama, kibar olma ve çocuklarını dinleme olarak sıralamıştır.

“İzin istemek” (Ö5'e ait "Saygıya değer benim ailem" çalışma kâğıdı)

“Anlamadığım bir konu veya olayı anlatabilmek” (Saygılı Baba Davranışları) (Ö13'e ait “Saygıya değer benim ailem” formu)

Yardım etmesi” (Ö16' ya ait "Saygıya değer benim ailem" çalışma kâğıdı)

“Sözünü tutmak” (Ö17' ye ait "Saygıya değer benim ailem" çalışma kâğıdı)

Aile üyeleri saygılı bir babada olması gereken davranışlara ilişkin beklentilerini; bağırmmadan konuşmak, sözünü tutmak, yardım etmek nazik olmak, dinlemek. Söz kesmemek, sinirlenmemek ve izin istemek şeklinde ifade etmiştir.

“İzin istemek” (Ö5’e ait "Saygıya değer benim ailem" çalışma kâğıdı)

“Nazik dil” (Ö13’e ait "Saygıya değer benim ailem" çalışma kâğıdı)

“Bağırmadan konuşması, İzin istemek” (Ö16’ya ait "Saygıya değer benim ailem" çalışma kâğıdı)

“Bağırmadan konuşması, İzin istemek,” Ö17’ye ait "Saygıya değer benim ailem" çalışma kâğıdı)

A5: Şimdi tek tek bence saygılı davranışlarımızı birbirimize söyleyelim sonra notlar alalım. Mesela benim gözlemlediğim bir şey var bizim evde uyuyana saygı gösterilmiyor. Diyelim baban burada uyuyor, siz koltukların tepesine çıkıp zıplıyorsunuz ve baban korkuyla uyanıyor.

Ö5: O uyurken sessiz olmalıyız.

....

A5: Hatta diğer odaları da... Odada giyiniyor olabiliriz ablan kapıyı vurmali. Abla odada ders yapıyor olabilir, sen kapıyı vurmalsın “Müsait misin gelebilir miyim?” demelisin.

K5: “Gelebilir miyim?” deriz tıklarız ve gireriz. Oturup bekleriz sakın olmalıyız.

A5: Bizim için de geçerli, bizde sizin odanıza girerken kapıyı tıklamalıyız.

Ö5: Ben şöyle bir şey gözlemledim... Ben ders yaparken şey yapıyor bunu da düzeltmeliyiz.

A5: İşte hepsini düzelterek.

K5: Ama artık yapmayacağım, dersin bitince geleceğim. ("Saygı Değeri Kelebeği" Aile Katılım Videosu)

Aile üyeleri, saygılı bir çocuğun aile üyelerine karşı sergilemesi beklenen davranışları; “nazik dil kullanma, bağırmadan konuşma, aile üyelerine yardım etme yatağını toplama, uyuyan aile üyesini rahatsız etmeme” şeklinde sıralamıştır. Yapılan etkinlikte aile üyelerinin saygılı kardeşlerin birbirine karşı sergilemesi gereken davranışlara yönelik beklentilerini şöyle betimlemiştir:

“Vurmamalı, sevmeli, haklarını çiğnememeli, ders yaparken rahatsız etmemeli” (Ö16’ya ait

“Saygıya değer benim ailem” çalışma kâğıdı)

“İzin istemek” (Ö5’e ait "Saygıya değer benim ailem" çalışma kâğıdı)

“Bağırmamak” (Ö17’ye ait "Saygıya değer benim ailem" çalışma kâğıdı)

“Yalan söylememeli” (Ö17’ye ait "Saygıya değer benim ailem" çalışma kâğıdı)

Aile üyeleri saygılı kardeşlerin birbirine karşı sergilemesini bekledikleri davranışları “bağırmamak, vurmamak, izin istemek, sevmek, ders yaparken rahatsız etmemek, yalan söylememek” şeklinde sıralamıştır. A5 küçük kızından ablasının odasına girerken kapısını tıkatmasını ve müsaade istemesini beklediğini ifade ederken, Ö5 kardeşinden kendisi ders çalışırken kardeşinin onu rahatsız etmemesini beklediğini belirtmiş, küçük kardeş bundan sonra ablasını rahatsız etmeyeceğine söz vermiştir. Aile

üyeleri saygıya yönelik olarak birbirinden nezaket ifadeleri kullanma, bağırma, izin isteme davranışları sergilemelerini istemiştir. Aile üyelerinin birbirlerinden beklediği diğer bir davranış evdeki görev ve sorumluluklarını yerine getirmeye yönelik beklentilerdir. “*Tembel Kız Parmak Kukla*” etkinliği, aile katılım videolarında geçen konuşmaların bir kısmı ile bu etkinliğin değerlendirme formlarından bazıları aşağıda paylaşılmıştır.

A3: Masalda onaylamadığınız davranışlar var mı nelerdir?

Ö3: Tembel kız çok tembel hep yetiyor hiçbir şeyle ilgilenmiyor anne babası da hizmetçi yerine koyuyor.

Ab3: Bence kızın sürekli yatması hem sağlığı açısından da kötü.

B3: Ben de söyleyeceğim burada anne ve babasına da çok büyük sorumluluk düşüyor. Onlar da çocuklarını çocukların yeteri kadar yönlendirememişler görev ve sorumluluklarını ona zamanında anlatmamışlar.

...

A3: Sadece yardım etmek değil mesela şöyle diyelim ki insan her zaman anne baba yanında olmayabilir. Mesela diyelim ki anne hasta oldu böyle küçük bir rahatsızlandı şu an bir yemek yapmayı en azından ufaktan bir şeyler hazırlamayı bilmezse çocuk kendi de aç kalacak.

...

A3: Bu kız bizim evde yaşasın ister miydiniz?

Ö3: Hayır

Abla3: Hayır.

B3: Özetleyelim şimdi. Hepimiz görev ve sorumluluklarımızı yerine getireceğiz, kendi yapmamız gerekenleri başkalarından beklemeyeceğiz.

A3: kendimiz bir şeyleri başarırsak hem mutlu oluruz hem de birilerini beklemek zorunda kalmayız yani o anda kendi işimizi kendimiz yapabiliriz o da ayrı bir mutluluk (Tembel kız parmak kukla aile katılım videosu)

Öğrenciler ve aile üyeleri “Tembel Kız” masalında, anne ve babasının kızlarına sorumluluk vermemesini onaylamadıklarını belirtmiştir. B3, anne babaların çocuklarına sorumluluk vermesinin gerektiğini ifade etmiştir. Aileler ve öğrenciler evde görev ve sorumlulukların yerine getirilmesini beklediklerini ifade etmiş, görevlerini başkasının yapmasının beklemenin olumsuz sonucunu başkasına muhtaç kalmakla ilişkilendirmiş, kendi görevlerini yapmanın mutluluk vereceğinin altını çizmiştir.

“*Saygı Değeri Kelebeği*” etkinliği ders işlenişi sırasında, toplum içerisinde beklenen saygılı davranışlar vurgulanmıştır. Öğrencilerin toplumda her alanda saygılı olmanın önemine dikkat çektikleri görülmüştür. Toplumda saygılı davranışlara yönelik beklentiler ile ilgili olarak, araştırmacı ve öğrenciler arasında geçen konuşmanın bir kısmı

şöyledir:

Araştırmacı: Saygıya ilişkin sloganlar bulalım.

Ö.6: Vaktini kaybetesen de her zaman saygılı ol.

Ö11: Vaktim harcansa bile hayvanlara bakarım, saygılı olurum.

Ö 3: Saygılı olalım.

Ö3: Her şeye saygılı olmalıyız.

Ö 12: Canlı cansız her şeye saygılı olalım.

Ö5: Saygıyı evde unutma

Araştırmacı: Çok güzel bir slogan oldu, hatta bir çanta, saygıyı evde çantanın içinde bırakmış okula gidiyor. (Öğrenciler güler) (Saygı Değeri Kelebeği” Ders İşleniş Araştırmacı Gözlemi, 12.11.2021)

Ö6 ve Ö11 saygılı olmanın bedeli olarak vakit kaybetme ve saygılı olmama arasındaki ahlaki ikilemi dile getirmiş ve saygılı olmak gerektiğini ifade etmiştir. Ö3 ve Ö12 her şeye saygılı olmak gerektiğini ifade ederken, Ö5 saygıyı evde unutma sloganı ile sadece evde değil toplumda da saygılı davranışlar sergilenmesi gerektiğini ifade etmiştir. Ö16’nın toplumda saygılı davranış olarak emeğe saygıyı çalışanların yaptığı işi bozmamakla ilişkilendirdiği görüşleri şöyledir:

Ö 16: Öğretmenim şey AVM’lerde kıyafetlere eşyalara saygı duyulmalı.

Araştırmacı: Nasıl yapılmalı?

Ö16: Öğretmenim böyle alıp da katlamadan atmamalı.

Araştırmacı: Bazı insanlar yapıyor değil mi onu. Bunun saygı ile alakası nedir?

Ö16: Öğretmenim onları katlamak için işçiler çok uğraşıyorlar o yüzden saygı duymalıyız. (“Saygı Değeri Kelebeği” Ders İşleniş Araştırmacı Gözlemi 12.11.2021)

Ö16 alışveriş merkezlerinde kıyafet bakarken katlayarak yerine koymak gerektiğini belirterek emeğe saygı beklentisi içinde olduğunu belirtmiştir. Aileler toplumda beklenen diğer bir davranış olarak arkadaşına ve komşuya saygılı olmaya dikkat çekmiştir. Ö14ve A14’ü toplumda saygı davranışı komşuya ve arkadaşına karşı özenli olmayla ilişkilendirdiği “Saygı Değeri Kelebeği” ve “Ailemle Dijital Hikâye Yazıyorum” etkinliği aile katılımı sırasında Ö14 ve annesi arasında geçen konuşmanın bir kısmı aşağıda paylaşılmıştır.

A14: Akşamları belli bir saatten sonra gürültü yapmamalıyız.

Ö14: Yoksa komşumuz rahatsız olabilir.

A14: Komşuluk ilişkilerinde saygı nasıl olmalı?

Ö14: Mesela komşularımızı sokakta gördüğümüzde selam vermeliyiz (“Ailemle Dijital Hikâye Yazıyorum” Aile Katılım Videosu, 14.12.2021)

A14 akşamları gürültü yapmamanın beklendiğine dikkat çekmiş, Ö14 komşuların rahatsız olabileceğini belirterek komşuya saygıya dikkat çekmiştir, ayrıca komşuya selam verme beklentisini vurgulamıştır. Yapılan etkinlikler sırasında ortaya çıkan diğer bir beklenti doğaya karşıdır. “TEMA aile Katılımlı Söyleşi” etkinliği sırasında Ayşe öğretmen ile Ö12’nin az tüketim ve geri dönüşümün öneminden yola çıkarak doğaya karşı sorumluluk alma beklentisine vurgu yaptıkları konuşmalarının bir kısmı şöyledir:

Ayşe Öğretmen: Ben de geri dönüşüm diye düşünüyordum. Pet şişe kullanabilirim nasılsa geri dönüştürülüyor diyordum sonra şunu öğrendim; onları geri dönüştürürken de enerji harcıyoruz.

Ö12: Ayşe öğretmenim o geri dönüşüm kutularını toplarken arabalardan çıkan dumanlar küresel ısınmaya sebep oluyor, hem de fabrikaların dumanları küresel ısınmaya sebep oluyor.

Ayşe Öğretmen: Çok doğru tatlım. Bunu da fark ettin, bu çok güzel bilmek sorumluluk gerektirir. Bilince eyleme geçiyoruz. Pet şişe kullanmasam kendi şişemi götürsem, bez çantamı taşısam, poşet tüketmesem, plastik pipet yerine çelik pipet kullansam; hiç elektrik harcanmayacak, dünya ısınmayacak. Üretirken, markete, benim evime gelene kadar petrol gidiyor, elektrik gidiyor boya gidiyor, bir de onları dönüştürürken gidiyor.

Araştırmacı: O zaman bize hem az tüketmemizi sağlayacak hem de geri dönüşüm sağlayacak bir etkinlik yapabilir miyiz?

AYŞE öğretmen: Tabi isteyen herkes bize katılabilir, eski tişörtleri kullanarak bez çanta yapabiliriz. (Ayşe öğretmen ekrana eski tişörtten, bez çanta yapma aşamalarını gösteren fotoğraf yansıtır.) (“TEMA Aile Katılımlı Söyleşi” etkinliği, 04.02.2022)

TEMA Vakfı Maltepe mahalle sorumlusu Ayşe Öztürk küresel ısınmaya dikkat çekmiş ve doğaya karşı sorumluluk almak için bilinçli olmak gerektiğinden bahsetmiştir. Ö12 sürdürülebilirlik açısından az tüketimin geri dönüşümden daha önemli olduğunu, geri dönüşüm yapılırken de enerji harcandığını belirtmiş, Ayşe öğretmen bunu bilmenin sorumluluk almak gerektirdiğini, sorumluluk almanın da eyleme geçmek demek olduğunu açıklayarak doğaya karşı bilinçlenme, sorumluluk alma ve eyleme geçme beklentisine vurgu yapmıştır. Araştırmacı bu amaçla bez çanta yapma ve kullanma etkinliğini önermiştir. Doğaya karşı alınması gereken bir diğer sorumluluk kaynakları korumadır.

“Kaynakları Etkili Kullanım Aile Araştırması, Tutum Yatırım ve Türk Malları Haftası Kutlama Programı” etkinliği kapsamında öğrenciler ve aileleri doğal kaynakları koruma sorumluluğu almanın önemine dikkat çekmiş ve çeşitli öneriler sunmuştur. Suyu koruma sorumluluğu için Ö3’ün önerileri ile Ö13 ve ailesinin aile araştırması sohbetlerinin bir kısmı şöyledir:

Ö3: “Muslukları gereksiz yere açık bırakmamak, tasarruflu bataryalar tercih etmek, sebze ve meyveleri akan suda yıkamamak, çamaşır makinelerini kullanmak.” (“Kaynakları Etkili Kullanım Aile Araştırması Afış Hazırlama” etkinliği aile katılım videosu, 16.12.2021)

B13: Dişlerimizi fırçalarken musluğu açık bırakmayalım. Neden öyle demiş Çünkü diş fırçalaması en az iki dakika olması lazım. Ve orada zaten iki dakikada beş altı litre su gider orada. Damlayan bir musluk, bir günde yedi litre su harcar. Evet bu doğru. Çünkü damladığı zaman damlaya damlaya ne derler?

Ö13: Göl olur. Çok böyle damlayan musluklarımızı tamir etmeliyiz.

A13: Evet kızım, sizin fikriniz nedir bu konuda?

Ö13: Yani böyle israf etmemeye çalışacağım ben. Afışimiz artık yavaş yavaş oluşturalım. (Kaynakları tutumlu kullanma beklentisi) (“Kaynakları Etkili Kullanım Aile Araştırması Afış Hazırlama” etkinliği aile katılımı, 16.12.2021)

Ö3 muslukları gereksiz yere açık bırakmamayı, meyveleri akan suda yıkamamayı önerirken, B13 diş fırçalarken boşa akan su nedeniyle israf edilen su miktarına dikkat çekmiştir. Ö13 suyu israf etmeyeceğine ilişkin söz vererek suyu koruma beklentisine vurgu yapmıştır. “*Kaynakları Tutumlu Kullanım Hatırlatma Notları*” etkinliği ders işlenişi sırasında öğretmen ve öğrenciler arasında, suyu koruma beklentisine yönelik şöyle bir konuşma geçmiştir:

Araştırmacı: Suyu tutumlu kullanmak için nasıl önlemler alabiliriz, önerilerinizi alalım.

Ö4: Dişimizi fırçalarken suyu çok açmayalım.

Araştırmacı: Çok güzel ama onun daha da tasarruflu yolu var mı acaba? Ö14?

Ö14: Öğretmenim mutfaktan bardak alırız, musluktan su doldururuz, fırçaladıktan sonra musluktan ağzımızı bardaktaki suyla çalkalarız musluğu bir daha açmayız, boşa akamamış olur.

Araştırmacı: Harika. Düşünün bütün sınıf, bütün şehir, bütün ülkedeki insanlar dişlerini fırçalarken bardak kullansa, boşa hiç su akmaz ve ne kadar çok su tasarruf olur. (“Kaynakları Tutumlu Kullanım Hatırlatma Notları” ders işlenişi araştırmacı gözlemi, 21.12.2021)

Ö4 suyu korumak için diş fırçalarken suyu çok açmamayı önerirken, Ö14 yanımıza bardak ile su alarak, su tasarrufu yapmayı beklemektedir. “*Kaynakları Etkili Kullanım Aile Araştırması Tutum Yatırım ve Türk Malaları Haftası Kutlama Programı*” etkinliğinin ilk kısmı için araştırma sırasında korunması vurgulanan diğer bir kaynak ise elektriktir. Ö15 ve aile üyeleri arasında geçen konuşmaların bir kısmı aşağıda paylaşılmıştır.

A15: Evet çocuklar bugün sizlerle elektrik elektriği konuşmak için toplandık. Ben bu evde en çok lambaları söndürün diyorum değil mi. Çünkü israf etmiş oluyoruz.

Ö15: Evet israf etmiş oluyoruz ve parayı da çöpe atmış oluyoruz. O parayı çöpe atmak yerine biraz tasarruf edersek daha güzel olur

A15: Ben size daha çok kitap alırım. Daha çok kalem alırım. Bütçemizi bunlara ayırabiliriz değil mi? Peki elektriği nasıl daha az harcayabiliriz? Bir fikrin var mı?

Ö15: Mesela ışıkları kapatabiliriz. Evet. Başka

Ö15: Gündüzleri ışık açmayabiliriz. Gün ışığından faydalanabiliriz. Aynen

A15: Buzdolabının kapağına saatlerce açık tutmayabiliriz.

Ö15: Hatta uyarı veriyor bazen buzdolabı. Dıt dıt ötüyor. Ne demek bu?

Kard15: Kapat beni kapat. (“Kaynakları Etkili Kullanım Aile Araştırması Afış Hazırlama” etkinliği aile katılım videosu, 16.12.2021)

A15 çocuklarına, kullanılmayan ışıkların kapatılması konusunda uyarılarda bulunduğunu hatırlatmış ve elektriği israf ettiklerini ifade etmiştir. Ö15 elektriği tutumlu kullanarak elektrik faturasında tasarruf edilebileceğine dikkat çekmiş, ışıkları kapatmayı, gün ışığından daha fazla faydalanmayı önermiş. A15 buzdolabını uzun süre açık tutmamak gerektiğini belirtmiştir. Etkinliğin ikinci bölümü olan “Tutum Yatırım ve Türk Malları Haftası Kutlama Programı” sırasında gönüllü öğrenciler ve aile üyeleri sahneye çıkarak kaynakları koruma sorumluluğu için yapılması beklenen davranışlarla ilgili sunum yapmıştır. Ö16 ve annesinin ekmek israfını önleme konusunda önerilerini içeren sunumlarının bir kısmı şöyledir:

A16: Evet biz bugün size ekmeği anlatmak için geldik Ekmek, insanların sofralarında en sık ve en çok tükettiği besinlerin başında geliyor.... Peki biliyor musunuz günde 4,9 milyon ekmek israf ediliyor ülkemizde. Bizde böylesine büyük bir israfın önüne geçebilmek için hepimizin ayrı ayrı sorumlulukları vardır. Böylelikle ailemize karşı sorumlu davranmış olup, onların da fakirleşmesini engellemeliyiz, Bir yandan da aslında böylesine büyük israfı engelleyerek ülkemizin de fakirleşmesini engellemeliyiz. (Tutum Yatırım ve Türk Malları Haftası Kutlama Programı; Ekmek Sunumu)

A16 ekmek israfına dikkat çekmiş ekmekleri israf etmemeyi aileye ve ülkeye karşı sorumluluk beklentisi olarak açıklamıştır. A 16 ve kızının ekmek israfını önlemek için alınabilecek önlemlere dair önerileri ve öğrencilerden beklentilerini içeren konuşmaları şöyledir:

A16: Peki kızım senin başka bir önerin var mı? Bunla alakalı, ne yapabiliriz?

Ö16: Ekmekleri dilimleyip servis edebiliriz

A16: Evet

Ö16: Ekmeklerin bayatlamaması için de onları buzdolabında tutabiliriz.

A16: Evet... Peki bayatlayan ekmekler içinde farklı önerin var mı bizler için?

Ö16: Hım... Bayatlayan ekmeklerle köfte yapabiliriz bide en sevdiğim şeylerden biri olan

yumurtalı ekmek yapabiliriz.

A16: Evet ya bayatlayan ekmeklerle aslında yapılabilecek birçok tarif var. Kızımın da dediği gibi köftelerimiz için kullanabiliriz, yumurtalı ekmek yapabiliriz, küçük küçük parçalar haline getirip fırınlayıp, kurutup çorbalarımızın içinde kullanabiliriz, ekmek tatlısı yapabiliriz. Bugün biz size kızımın da dediği gibi fırında yumurtalı ekmek tarifi vericez. (Tutum Yatırım ve Türk Malları Haftası Kutlama Programı; Ekmek Sunumu)

Ö16 ve annesi A16 bayatlayan ekmeleri israf etmemek için çeşitli öneriler sunmuştur. Aileler ve öğrenciler doğaya karşı sorumluluk alma beklentisini kaynakları israf etmeme davranışı ile ilişkilendirmiştir. Kaynakları tutumlu kullanmak için sergilenmesi gereken davranışlara örnekler vermiştir. Doğaya karşı beklenen diğer bir davranışın, hayvanlara karşı sorumluluk bilinci geliştirme olarak iade edildiği “*Pöti Kitabı Yazar Söyleşisi*” etkinliği sırasında geçen konuşmaların bir kısmı aşağıda paylaşılmıştır.

Gökçe Gökçeer: “Pöti” biliyorsunuz ki bir barınak köpeği, bu kitabı yazma amacım. Pek çok kişinin zannettiği gibi aslında çocuklara hayvanları sevdirmekten öte; onlara bir hayvanın sorumluluğunu alma, bir hayvanı satın almak yerine evlat edinmenin önemini anlatmaktır. (“Pöti Kitabı Yazar Söyleşisi” etkinliği online toplantı video kaydı, 22.02.2022)

Gökçe Gökçeer: Bir köpek alınacaksa ne bileyim? Ev çok küçük olabilir belki bir köpek için. Ya da kediye alerjisi olan biri olabilir, maddi boyutu düşünmek gerekiyor. Çünkü onlar oyuncak değiller. Onlar da birer canlı ve öngöremediğimiz pek çok hastalığı çıkabilir. Mesela benim kedilerim de maalesef bu yaşandı. İkiisi de FIP hastası. Bu hayvanlar hastalandı ay ben bakamayacağım deyip sokağa atamayacağıma göre sorumluluklarını yüklenmelisiniz. Yani bir hayvanı evlat edinmek demek tıpkı bir çocuk gibi onu hastalıkta ve sağlıkta her şekilde koruyup kollayıp sevmek ve ailenin bir bireyi olarak kabul etmek ve o ölene kadar sizinle mutlu bir şekilde yaşaması gerek o evde. (Evcil Hayvanlara Karşı Sorumluluk) (“Pöti” Kitabı Yazar Söyleşisi video kaydı)

Evinize alamıyorsanız, sokak hayvanlarını düzenli olarak beslemek. İşte barınakları düzenli ziyarette bulunmak. Barınağa gitmek demek oradan bir köpek ile çıkmak demek değil. Barınaktaki köpeklerin sevgiye de çok ihtiyacı var. Evinizde mesela kullanmadığınızı, battaniyeniz, örtülerinizi, eski gazeteleri...O barınakların mesela hasta hayvanlar bölümü oluyor oraya götürebilirsiniz. (“Pöti” Kitabı Yazar Söyleşisi video kaydı)

“Pöti” kitabının yazarı Gökçe GÖKÇEER bu kitabı yazma amacını çocuklara hayvanları sevdirmekten ziyade, hayvanlara karşı sorumluluk bilinci geliştirmek olarak açıklamaktadır. Hayvansever olmak için mutlaka hayvan edinmek gerektiğini, sokak

hayvanlarına karşı da sorumlu olduğumuzu gösteren davranışlar sergilemenin beklendiğini belirtmiş, barınak ziyaretleri yapılabileceğini, sokak hayvanları için yiyecek ve su bırakılabileceğini belirtmiştir.

5.3.2. Katkılar

“*Katkılar*” alt teması “öğrenciye katkıları”, “aileye”, “öğrenme ortamına katkıları”, “araştırmacıya katkıları”, “örtük değer katkıları” olmak üzere altı koddan oluşmaktadır. Yapılan etkinliklerin öğrencilere çeşitli katkılar sağladığı görülmüştür. Bu katkılardan ilki bilinçlenmedir. “*Pöti Kitabı Yazar Söyleşisi*” etkinliği sonunda uygulanan “Öğret Ona” başlıklı çalışma yaprağına öğrencilerin hayvanları koruma bilinci edindiklerine yönelik verdikleri cevaplardan bazıları aşağıda paylaşılmıştır.

Ö6: Neden yaptığını sorardım onların da bizim gibi bir can olduğunu söyledim.

Ö7: Köpeklere kötü davranma onlar da bir canlı.

Ö9: Yapma o sokakta kendi kendine yaşamaya çalışıyor. Sana zarar vermiyor.

Ö11: O köpeği bırak onun da canı var.

Ö13: Yapma onlar da senin gibi. (Sokak köpeklerine kötü davranan birini gördün ne söylersin? “Öğret Ona” Çalışma Kâğıdı öğrenci cevapları)

“*Pöti Kitabı Yazar Söyleşisi*” etkinliği sonunda uygulanan “Öğret Ona” başlıklı çalışma yaprağına öğrencilerin verdikleri cevaplardan bazıları aşağıda paylaşılmıştır:

Ö1: Barınaklara mama götüreceğim, kedilere köpeklere mama koyacağım.

Ö2: Kartondan bir ev yapıp önüne su ve mama koyacağım.

Ö3: Onları besleyip sokağa mama koymayı düşünüyorum.

Ö6: Her Pazar barınaklara gitmeyi düşünüyorum. Kedilere mama koymayı planlıyorum.

Ö7: Onlara mama koymayı planlıyorum.

Ö9: Barınaktan köpek almak istiyorum. Sokak hayvanlarına mama vereceğim.

Ö10: Su ve mama koymak istiyorum.

Ö11: Hep yapıyorum su ve mama koyuyorum.

Ö12: Saygı göstermeyi yemek, su vermeyi planlıyorum.

Ö13: Yemek vereceğim barınak yapacağım. (Öğret Ona Çalışma Kâğıdı “Bundan sonra hayvanlar için neler yapmayı planlıyorsun?” sorusuna verilen öğrenci yanıtları)

“*Orman Gezisi ve Doğa Eğitimi*” etkinliği sırasında öğrencilerin kendi yaptıkları kuklalar ile yaptıkları gösteri sırasında öğretmen ve öğrenciler arasında geçen konuşma aşağıda paylaşılmış, kukla gösterisine ait görüntü Şekil 5.32 ile sunulmuştur.

(Çocuklar kendi yaptıkları el kuklaları ile sahnenin arkasındadır. Sahneden sadece kuklalar görünmektedir. Eğitimci öğrencilere bazı durumlar vererek doğaçlama yapmalarını istemektedir.)

Eğitmen: Peki şimdi durumumuza geçelim. Ö12 ormanda ağacı kesen kişi olsun, Ö10' da onu ikna etmeli. Başlayalım.

Ö10: Neden o ağacı kesiyorsun?

Ö12: Canım istiyor.

Ö10: Ama ağaçları kesersen ormanlar yok olur, dünya yok olur.

Ö12: Keseceğim

Eğitmen: Sebeplerini çok beğendim başka sebepler eklemelisin.

Ö10: O ağacı kesersen hayvanlar, evsiz kalır sincaplar yok olur.

Ö12: Tamam o zaman kesmeyeyim, hadi senle gidelim. (Orman Eğitimi Gezisi Öğrenci Kukla Gösterisi)

Şekil 5.32. Ö10 ve Ö12'nin kukla gösterisi

Yapılan kukla dramasında Ö10 ağacı kesme rolünde olan Ö12'yi ikna etmek için dünyanın yok olacağını söylemiş, Ö12 ikna olmamıştır; ancak Ö10 arkadaşının sincaplar ile empati kurmasını sağlayıp evsiz kalacaklarını açıkladığında Ö12 ikna olmuş ve ağacı kesmekten vazgeçmiştir.” Öğret ona” çalışma kâğıdında, “Sokak köpeklerine kötü davranan birine ne söylersin?” sorusuna verdikleri yanıtlarda Ö1, Ö6, Ö7, Ö9, Ö11, Ö13 karşısındaki kişilerin hayvanlar ile empati yapmasını sağlamaya çalışmıştır. Hayvanların da canı olduğunu, tıpkı insanlar gibi yaşamaya çalıştığını belirtmiş, zarar veren kişiyi, kendisine böyle davranılsa ne hissedeceğini düşünmeye yönlendirmiş, “hayvanlar ile empati” sergilemiştir.

Öğrenciler hayvanları korumak için sergilemeyi bekledikleri bazı davranışları belirtmiştir. Ö1, Ö2, Ö3, Ö6, Ö7, Ö9, Ö10, Ö13 sokak hayvanları için mama koymayı, Ö2, Ö10, Ö12 su koyacağını ifade etmiştir. Ö6 düzenli barınak ziyareti yapmak istediğini, Ö9 barınaktan köpek almak istediğini, Ö13 sokağa barınak yapmak istediğini ifade etmiştir. Öğrencilerde hayvanları koruma bilincinin geliştiği ve öğrencilerin bu bilinci davranışa dönüştürmek istediklerini ifade ettikleri görülmüştür.

Araştırmacı saygı değeri etkinliklerinden ilki olan “Saygı Değeri Kelebeği” etkinliği öncesinde öğrencilere “Saygı nedir?” sorusunu sormuş, saygı denilince akıllarına gelenleri kâğıtlara yazmalarını istemiştir. Tüm etkinliklerin tamamlanmasının ardından öğrencilere yeniden kâğıt dağıtılarak değeri yeniden tanımlamalar ve çağrıştırdıklarını yazmaları istenmiştir. Ö2, Ö6, Ö9 ve Ö16’nın etkinlikler öncesinde saygı değerine ilişkin yaptığı tanımlar ve yazdığı kavramlar şöyledir:

Ö2: Kötü söz söylememek, büyüklere el kaldırmamak.

Ö6: Bence saygı insanlara hep yardım etmektir veya büyüklerimiz yardım etmektir. Arkadaşlarımızı dinlemek, sözlerini kesmektir.

Ö9: Saygılı olmak için kötü söz söylemeliyiz.

Ö16: Saygı birine iş yaparken kolay gelsin gibi şeyler söylenir, yemekten sonra ellerini ellerine sağlık deriz. (Etkinlikler öncesinde saygı kavramı öğrenci tanımlamaları, 12.11.2021)

Etkinlikler öncesinde öğrenciler saygıyı, kötü söz söylememek ve yardım etmek olarak betimlemiştir. Ö16 ek olarak selamlaşma sözcüklerine yer vermiştir. Etkinliklerin bitmesinin ardında Ö2, Ö6, Ö9 ve Ö16’nın saygı değerine, kimler ile ilişkili olduğuna, kazandırdıklarına, kaybettirdiklerine yönelik olarak yazdığı yazılarsa şöyledir:

Ö2: Sözü nü kesmemek, kötü söz söylememek, anlamaya çalışmak, anneye babaya nazik olmak, mezarlıkta, camide, sokakta, evde, okulda, kantinde alışveriş merkezinde, kırtasiye de mağazalarda düzgün davranmak. Bağırmmamak, dinlemek; çocuğa, yaşlılara işçilere arkadaşlara öğretmenlere eşyaya kitabı nazik olmak. (Saygı) Bize emek ve zaman kaybettirir. Mutluluk arkadaş sevinç kazandırır. Saygı yiyecekleri israf etmemek, yerlere çöpe atmamak, özür dilemek, teşekkür etmek, rica etmek, “Alabilir miyim?” demek.

Ö6: Saygı dinlemektir, sözü nü kesmemektir, kötü söz söylemektir, hakaret etmemektir, kolay gelsin demektir iyi akşamlar demektir, iyi günler demektir, günaydın demektir, hoşça kal demektir, teşekkür ederim demektir, rica ederim demektir, parmak kaldırmaktır, sağ ol demektir, kütüphanede ses çıkarmamaktır, otobüsle minibüsle telefonla konuşmamaktır, yaşları iyi davranmaktır, evi dağıtmaktır, odasının toplamaktır, nazik olmaktır, anne babaya iyi davranmaktır, kişilik küçüklere iyi davranmaktır.

Ö9: Karşımızdakine saygılı olmak birine çalışırken kolay gelsin demektir. Evde veya dışarıda anneye babaya saygılı olmak gerekir. İnsanlara saygı olmak bizi mutlu eder. İnsanlarla karşılaşınca güneydin demek önemlidir. Sıradaki birinin önüne geçerse o kişinin hakkını çiğnemiş oluruz. Saygı bize dostlar kazandırır. Ama saygısız olanlara dost kazandırmaz.

Ö16: Anne babaya saygılı olmak, odamızı düzenli tutmak, kötü söz söylememek, doğaya saygı, çöpleri yere atmamak, çöp atarlara uyarmaktır. Saygı nedir? Değer vermektir sözünü kesmektir kötü söz söylemektir. (Etkinlik Sonrası Saygı Kavramı Öğrenci Tanımlamaları, 28.02.2022)

Etkinlik sonrasında öğrencilerin saygıyı evi dağıtmamaktır, odasını toplamaktır, yiyecekleri israf etmemek, dinlemek, değer vermektir, göstermektir, kötü söz kullanmamaktadır, vurmamak, iş yapan kişiye kolay gelsin demek, anneye babaya yardım etmek, yaşlılara, işçilere, arkadaşlara işçiye, öğretmene, eşyaya kitaba nazik olmak, iyi akşamlar, güneydin, teşekkür ederim demektir, alabilir miyim demektir doğaya saygı göstermek, çöpleri yere atmamak, atarları uyarmak,” şeklinde tanımladıkları görülmüştür. Öğrencilerin yapabildikleri tanımların artması, tanımların daha ayrıntılı olması saygı değeri hakkında bilinçlendiklerini göstermiştir. “Ailemden Yola Çıkararak Demokrasiyi Öğreniyorum” etkinliği kapsamında oynanan “Peki ne alaka?” aile katılımlı oyun sırasında A10, saygı değeri ile ilgili olarak kızının bilinçlendiğini gözlemlediği görüşlerini aile iş birliği defterine şunları yazmıştır:

A10: “Peki ne alaka?” etkinliği yaparken çocuğumun saygı değeri ve bu değerle ilgili kavramları hayata geçirebilmek konusunda başarılı olabildiğini gördüm.” (A10 Aile iş birliği defteri "Peki Ne Alaka", 29.11.2021)

Öğrenciler saygı değeri konusunda bilinçlenmiştir. Yapılan etkinliklerin çocuklarındaki saygılı davranışları geliştirildiğine yönelik görüşlerini A16 aile iş birliği defterinde, A3 ve A15 ise odak grup görüşmesinde şu şekilde ifade etmiştir:

A16: “Yaptığımız çalışma sayesinde aile içi davranışları daha da verimli hale gelmiş oldu kurallara riayet sağlanıyor (Aile iş birliği defteri, 19.11.2021).

A3: Hani bayrağa karşı saygı ya da eşyaya karşı saygı ya daha çok böyle çok. Evde çok sağa sola zarar vere bir çocuğu maalesef böyle. Bu pandemi daha çok etkili oldu zaten, zıplaması duvarlara falan. Biraz daha eşyalara daha saygılı davranmaya başladık. (Aile Uygulama Sonu odak grup görüşmesi, 23.03.2021)

A15: Yatak odamın kapısı artık vurularak giriliyor. Önceden “Anne” diyerek rastgele giriliyordu. Ben çok memnun kaldım çocuklarıma çok şey kattınız teşekkür ederim. (Aile odak grup görüşmesi 22.03.2022)

A16 kızında kurallara uyma davranışının geliştiğini, A3 oğlunun bayrağa, eşyalara daha saygılı davrandığını, A15 çocuklarının artık odasının kapısını tıklatarak izin istediklerini ve bunu kendisini mutlu ettiğini belirtmiştir. Öğrencilerde gelişen diğer bir saygı davranışı nezaket ifadelerinin kullanmadır. Saygı değeri öz değerlendirme yazısında Ö17 nezaket ifadelerini daha iyi anladığını belirttiği yazısının bir kısmı şöyledir:

Ö17: Saygının her ortamda geçerli olduğunu biliyordum bazı ortamlarda uygulamadığımı oluyordu. Saygılı bir tek canlılar için olduğunu düşünüyordum. Ama cansız nesneler de saygıyı hak edermiş. Nezaket ifadelerini daha iyi anladım. (Saygı değeri etkinlikleri sonunda yazılan öğrenci öz değerlendirme yazıları,14.12.2022)

Ö17 saygının önemini bildiğini ancak her ortamda uygulamadığı özeleştirisi yaparken nezaket ifadelerini daha iyi anladığının altını çizmiştir. Ö17'nin annesinin oğlunun nezaket ifadelerini kullanmaya gösterdiği özene ilişkin iş birliği defterine yazdıkları ve aile iş birliği defterine yazdıkları ise şöyledir:

A17: “Etkinlik sonrasında oğlumdaki farklar: Konuşurken sözümü kesmemeye dikkat etti. Ev içerisinde nezaket kuralları biraz daha uygulanmaya özen gösteriliyor kardeşine daha anlayışlı olmaya çalışıyor her olaya bağırıyor.” (Aile iş birliği defteri, 21.11.2021)

A17 oğlunun nezaket ifadelerini kullandığını, kendisinin sözünü kesmediğini ve kardeşine karşı anlayışlı olduğunu gözlemlemiştir. Yapılan etkinliklerin ö4'ün nezaket ifadelerini kullanımına olan katkılarını Ö4 ve A4 odak grup görüşmelerinde şu şekilde ifade etmiştir:

Ö4: Öğretmenim ben eskiden annemle babam uyandığında günaydın demiyordum ama şimdi söylüyorum. (Öğrenci odak grup görüşmesi, 30.03.2022)

A4: “Ben kendi öğrencim adına konuşuyorum. Ö4' te çok değişiklik oldu hocam. En azından gittiğimiz yerlerde alışveriş yaparken kasiyer olsun, ondan sonra tezgahlar olsun hepsine “iyi günler kolay gelsin.” Evde özellikle bana yemek yaparken “anne çok güzel olmuş, ellerine sağlık, teşekkür ederim”. Su isterken bile bir ricayla bir teşekkürle istiyor (Aile odak grup görüşmesi, 25.12.2021)

Ö4, artık aile üyelerine “günaydın” dediğini ifade ederken annesi A4, oğlunda büyük değişim olduğunu artık oğlunun kasiyerlere, çalışanlara karşı “iyi günler, kolay gelsin” gibi nezaket ifadeleri kullandığını, yemekten sonra annesine eline sağlık dediğini, isteklerini ricayla nazik dille ifade ettiğini belirtmiştir. Etkinlikler öğrencilerde nezaket ifadeleri kullanımını arttırarak davranış değişimine katkı sağlamıştır. Öğrencilerde

gözlenen diğer bir katkı ise duyarlılık davranışının gelişmesidir. Ö4 ve Ö5 Saygı değeri etkinliklerinin sonunda yazılan öz değerlendirme yazılarında etkinliklerin duyarlılık davranışı geliştirmelerine olan katkısı ile ilgili olarak şunları yazmıştır.

Ö4: Komşuya saygı hikayesinden sonra artık eskisi gibi evde koşturmuyorum. Abl.11 bize işaret dilini öğretti ve konuşamayan birine diktik bakmamamızı öğretti. (Saygı değeri etkinlikleri sonu öğrenci öz değerlendirme yazısı, 14.12.2021)

Ö5: A4 teyze geldiğinde bize 14 yaşından beri kasiyer olduğunu anlattı, gelip geçen kişiler gülümsediğinde selam verdiğinde ona kendini mutlu hissettiğini söylemişti, o nedenle artık kasiyerler daha çok gülüyorum. (Saygı değeri etkinlikleri sonu öğrenci öz değerlendirme yazısı, 14.12.2021)

Ö5 “Emek Harcayanlara Saygı Gösteriyorum” etkinliğinde gönüllü katılımcı olarak sınıfa gelen A4’ün anlattıklarına bağlı olarak kasiyerlere karşı duyarlılık geliştirmiş ve bu duyarlılığını onlara daha fazla gülümseyerek davranışa dönüştürdüğünü ifade etmiştir. Ö4 komşuları rahatsız etmemek adına artık evde koşturmadığını ifade etmiş, A11’den engelli bireyleri rahatsız edecek şekilde bakmamak gerektiğini öğrendiğini belirtmiştir. A3ve A6’nın çocuklarında gelişen duyarlılığı aile üyelerinin hassasiyetlerine yansımaları açıkladıkları aile odak grup görüşmesi konuşmalarının bir kısmı şöyledir:

A3: Gökçe Hanım’la yaptığımız söyleşide, o bize çok faydalı oldu. Büyük kızım, küçükken çok seviyordu kediye, kucığına falan alıyordu. Okulda gibi gezide köpek gelip yemeğini alınca ondan sonra çok korkuyor. Ama Ö3 çok istiyor. Ben de korkuyorum. Ama Ö3 çok istiyordu ama bu hani sadece senin kararına ya da alıp gelip bir sen istiyorsun. Aldık biz bunu ama mesela ablan çok korkuyor. Yani sadece kendi kararının olmayacağını gördü. O toplantının öyle bir faydası oldu bize. Yani bu kitabı okurken de kitap okurken daha çok istedi aslında ama söyleşiden sonra hani bu “sadece benim kararında olmayacak” diye bunu gördü bu sürecin faydası oldu.

A6: Bizde de aynı şekilde çok korkuyorum belki hayvanlardan. Ö6’da çok istiyor. Ama söyleşiden sonra o da şey diyor barınağa gidelim madem eve alamıyoruz, diyor. Sokak hayvanlarını besliyor.

Araştırmacı: Yani sevgisini yönlendirmiş ne güzel. (Aile odak grup görüşmesi, 23.03.2022)

Aileler çocuklarındaki farkındalığın ve duyarlılığın arttığını gözlemlediklerini belirtmiştir. A3 büyük çocuğunun, A6 ise kendisinin hayvanlardan korktuğunu çocukları Ö3 ve Ö6’nın ise evcil hayvan beslemek istediklerini belirtirken, yapılan etkinlikten sonra öğrencilerin aile üyelerinin kaygılarına karşı duyarlılık geliştirdiklerini ve farklılıklarına saygı gösterdiklerini belirtmiştir. A3, Ö3’ün artık ısrar etmediğini ifade ederken, A6 da

kızının sokak hayvanlarını beslemeye yöneldiğini belirtmiştir. Yapılan etkinliklerin öğrencilere olan katkılarından bir de öz denetimdir. A10 odak grup görüşmesinde kızında gelişen öz denetim hakkında görüşlerini şu şekilde ifade etmiştir:

A10: Ben yani çok beğendim açıkçası ve hepimiz zaten çocuklarımız sorumluluk sahibi olsun diye uğraşırız. Hani bu en basiti bugün işte en çok hangi konuda zorlanıyoruz? Mesela ödevlerini yap diye uyarmamız gerekebiliyordu. E, ama genel olarak bu konuda en çok ben kızımda şunu gördüm. Mesela okuldan geldikten sonra belli bir saat diliminde işte ödevlerini yapması gerektiğini falan daha iyi idrak etmiş oldu bu da iç denetimi sağlıyor aslında. Dıştan bir şey uyarı vermeye gerek kalmadan bunu yapması gerektiğini, tabii sadece ödev değil bu hani kendi yaşlarına uygun küçük şeyleri yerine getirebilecekleri yerine getirmesi gerektiğini kendisi düşünebiliyor ve büyüdüğünde de bu birçok konuda kolaylık sağlayacak ve çok iyi bir süreç oldu. Bu bilinci kazanmış oldular. (26.03.2022 tarihli aile odak grup görüşmesi)

A10 kızının öz denetimini geliştiğini, uyarı vermeden ev ödevlerini ve evdeki görev ve sorumluluklarını yerine getirdiğini gözlemlemiştir. Öte yandan öğrenciler yapılan etkinliklerin kendilerine olan katkısının sorumluluk almak olduğunu söylemiştir. Uygulama sonunda yapılan öğrenci odak grup görüşmelerinde araştırmacı ve öğrenciler arasında geçen konuşmalar aşağıda paylaşılmıştır.

Araştırmacı: “Bir de Hayat Bilgisi dersinde sorumluluk değeri etkinlikleri yaptık. Sorumluluk değerini aile katımlı etkinlikler ile işledik. Bunun size ne tür katkıları oldu anlatır mısınız?

Ö1: Ben bir sorumluluk aldım. Öğretmenim ben bulaşık makinesindeki, çatal bıçakları ben koyuyorum. Ulaşamadığım yerlerde annemler yardımı ediyor. O günden beri hep ben koydum. (Öğrenci odak grup görüşmesi, 30.03.2022)

Ö5: Evde görevleri yaptık. Yani oyun oynadın mesela bunu toplamak yerine koymak. Bir şey aldım mesela. Onu tekrardan yerine koyalım. Bunları bana öğretti.

Araştırmacı: Teşekkür ederim.

Ö2: Daha fazla sorumluluk almaya başladım. Annem temizleyeceği zaman, ben onun elinden bezi alıp ben siliyorum.

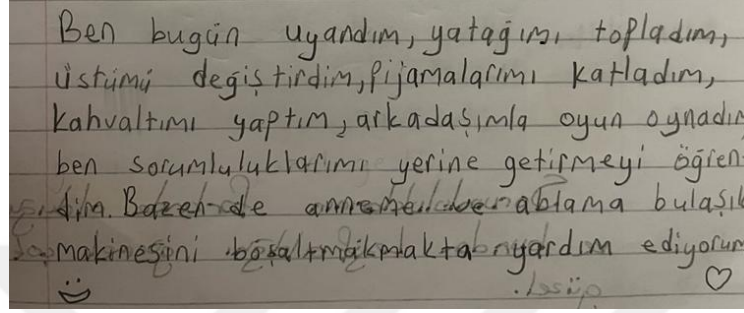
Ö8: Ben pijamalarımı katlıyorum, yatağımı topluyorum. Anneme de yardım ediyorum. Mesela yemek yaparken anneme bir şey istiyor mesela. Ben de ona yardım ediyorum.

Ö11: Yatağımı topluyorum. Pijamalarımı katlıyorum. Anneme, ablama yardım ediyorum iş konusunda...masayı siliyorum. (Öğrenci odak grup görüşmesi, 29.03.2022)

Ö1 ev işlerine yardım etme sorumluluğu aldığını, Ö5 oyuncaklarını ve eşyalarını topladığını, Ö2 daha fazla sorumluluk aldığını belirtmiştir, Ö11 yatağını toplayıp pijamalarını katladığını, ev işlerinde annesine yardım ettiğini ifade etmiştir. Ö11’in evde

yerine getirmeyi öğrendiğini ifade ettiği görev sorumluluklarını anlattığı öğrenci anekdot defteri notu aşağıda paylaşılmış, defterin görüntüsü Şekil 5.33'te sunulmuştur.

Ö11: Ben bugün uyandım. Yatağımı topladım, üstümü değiştirdim, pijamalarımı katladım. Kahvaltımı yaptım. Arkadaşımla oyun oynadım. Ben sorumluluklarımı yerine getirmeyi öğrendim. Bazen de anneme ve ablama bulaşık makinasını boşaltmakta yardım ediyorum. (Öğrenci anekdot defteri notu, 29.12.2021)

Şekil 5.33. Ö11 anekdot defteri notu

Öğrenciler evde pijama katlama, yatak toplama, oyuncaklarını toplama gibi kendi eşyalarının sorumluluklarını alma davranışı geliştirmiştir. Ayrıca ev işlerinde aile üyelerine yardım etme sorumluluğu almıştır. Bunun yanında öğrencilerde kaynakları koruma sorumluluğunun geliştiği görülmüştür. Suyu koruma sorumluluğu ile ilişkili olarak araştırmacı ve Ö2 arasında geçen arasında geçen odak grup görüşmesinin bir kısmı aşağıda paylaşılmıştır.

Araştırmacı: Yapılan etkinliklerden hangilerinin sizler ve aileleriniz için daha yararlı olduğunu düşünüyorsunuz?

Ö2: Benim için tasarruf. Yani önceden çünkü bayağı bir su harcanıyordu. Artık çok harcanmıyor. Eskisinden biraz daha sıkıntılıydı.

Araştırmacı: Hangisi ya da hangileri bunu sağladı sence?

Ö2: Bence kağıtlar.

Araştırmacı: Neden?

Ö2: Kağıtları astık ya çünkü yani herkes illa görüyor ve dikkat çekiyor.

A2 evde su israfının azaldığını ifade etmiş. Bu durumu “Kaynakları Tutumlu Kullanılım Hatırlatma Notları” etkinliği ile sağladığını belirtmiş nedenini hatırlatma notlarının sürekli asılı olmasına ve aile üyelerinin dikkatini çekmesine bağlamıştır. A2 yapılan etkinliklerden hangisinin etkili olduğu sorusuna odak grup görüşmesinde şöyle yanıtlamıştır:

A2: Biz o tasarruf konusunda sağı sola resimler yapıştırdık ya. Allah'ım herkese bu sefer sular az kullanın, diyor. Geçen ayda sularımız az geldi. Anne gördün mü bak benim yaptığım şey işe yaradı diyor çok büyük mutluluk onun için.

A2 kızında suyu koruma sorumluluğunun geliştiğini, kızının aile üyelerine de hatırlattığını vurgulamıştır. Su faturasının düşük gelmesinin kızını mutlu ettiğini belirtmiş, “*Kaynakları Tutumlu Kullanalım Hatırlatma Notları*” etkinliğini etkili bulmuştur.

Öğrencilerin kaynakları tutumlu için evlerinde çeşitli yerlere astıkları hatırlatma notlarına ait görsel Şekil 5.34’te sunulmuştur:

Şekil 5.34. Öğrencilerin hatırlatma notları

Araştırmacının “Aile katılımlı etkinliklerle işlenmesini günlük yaşamınıza nasıl katkıları oldu?” sorusunda öğrencilerin artık suyu israf etmediklerine ilişkin örnekler verdiği öğrenci odak grup görüşmesi konuşmaları şöyledir:

Ö5: Benim ailem için sorumluluklarım var. Ondan sonra saygı oldum. Daha saygılı, davranışlı. Ondan sonra daha çok çevremdekiler de. Mesela dişi fırçalarken fırçayı ıslatıyorum. Fırçalıyorum. Hiç suyu boşa akıtmıyorum. Sadece temizlemek için tutuyorum.

Sonra yerine koyuyorum. Duşta çok durmuyorum, ondan sonra ışıkları boşa açmıyorum.

Ö11: Ben eskiden banyodayken çok suyu açıyordum. Çok şaşırdım. Annem de diyordu ki suyu akıtma diyordu. Ben öğrendim. Çok akıtmıyorum. Hemen duştan çıkıyorum.

Ö2: Tasarruflu oldum. Mesela dişlerimi fırçalarken sadece küçük ıslatmak için su arıyorum. Gargara yapmak için bardakla, gargara yapıyorum. Öğrenci odak grup görüşmesi, 29.03.2022)

Öğrenciler suyu tasarruflu kullanma sorumluluklarının geliştiğini belirtmiştir. Yapılan aile odak grup görüşmesinde A12 ve A15 etkinliklerin çocuklarının kaynakları koruma sorumluluğuna katkıları hakkında şunları söylemiştir:

A11: Tasarruf olayında dişlerimizi fırçalarken O su akıyordu ama o etkinlikten sonra o diş fırçalarken suyu kapalı kalıyor. (Aile odak grup görüşmesi, 21.03.2022)

A15: Elektrik, su tasarrufunun devletimiz için de önemli olduğunu anladık. Damlayan musluk olduğunda ben babaya hatırlatırdım, şimdi onlar yapıyorlar. Onlar diyorum çünkü bir yaş küçük olan oğlum da bu etkinlikler ile bilinçlenmeye başladı. (Aile odak grup görüşmesi, 22.03.2022)

Ö2 “Kaynakları Tutumlu Kullanalım Hatırlatma Notlarının” çok etkili olduğunu ve artık su tüketimini azalttığını ifade etmiş, kendisinin de tasarruflu olduğunu belirtmiştir. Ö2, Ö5 ve Ö11 diş fırçalarken suyu boşa akıtmadıklarını, Ö11 eskiden banyoda suyu çok akıttığını ama artık suyu boşa harcamadığını belirtmiştir. A2’de tıpkı kızı gibi en etkili çalışmanın “Kaynakları Tutumlu Kullanalım Hatırlatma Notlarının” olduğunu ve kızının aile üyelerini su tasarrufu konusunda uyardığını ve faturanın daha düşük gelmesinden çok mutlu olduğunu belirtmiştir. A15 damlayan muslukları tamir ettirme sorumluluğunu çocuklarının aldığını ifade etmiştir. Kaynakları korumaya yönelik olarak gelişen diğer sorumluluk elektriği korumadır. Yapılan etkinliklerin öğrencilerde elektriği koruma sorumluluğunun gelişmesine olan katkılarına yönelik olarak aileler aile iş birliği defterine gözlemlerini şöyle yazmıştır:

A5: Bugünkü etkinliğimiz enerji tasarrufuydu. Afiş hazırlamak ufaklıkla biraz zor olsa da verimli bir çalışma oldu. Elektriği günlük hayatımızda ne kadar çok israf ettiğimizin farkında değilmışiz gerçekten. Ö5 ile araştırmamızın sonucu bu akşam ilk adımı attık ve TV fişini minnoş kendisi çekip öyle yattı. (Kaynakları etkili kullanalım aile araştırması etkinliğine ilişkin aile iş birliği defteri notu, 16.12.2021)

A12: Lambaları kapatma konusunda daha özenli olmaya başladı. Fazla dikkat etmezdi. Buzdolabından alacağını alır kapağını kapatır. (Kaynakları Tutumlu Kullanalım Hatırlatma Notları” etkinliğine ilişkin aile iş birliği defteri notu)

A12: Telefon, tablet, bilgisayar, televizyon, fön makinesi, bulaşık makinesi, elektrik süpürgesi gibi teknolojik aletleri gerektiğinde ihtiyaç halinde kullanılmasının önemini, gereksiz şeyler için kullanmamamız gerektiğini öğrendiler. (Teknolojik Araçlar Gözlem Ve Teknolojik Araçları Kullanma Aile Eylem Planı” etkinliği aile iş birliği defteri notu)

A5 kızı ile afiş hazırlamak için yaptıkları aile araştırmasında kullanılmayan fişlerin prizden çekilmesi gerektiğini ve evde elektrik israfı yaptıklarını fark ettiklerini belirtmiş, Ö5’in gece fişleri prizden çekerek tasarruf yaptığını belirtmiştir. A12 kızının lambaları kapatmak konusunda daha özenli olduğunu ve buzdolabının kapağını uzun süre açık tutmayarak elektriği tutumlu kullandığını belirtmiştir. Ayrıca A12 kızının teknolojik araçların gerektiği kadar kullanılmasının önemini öğrendiğini belirtmiştir. Yapılan etkinlikler öğrencilerde elektriği koruma davranışını geliştirmiştir.

Etkinliklerin yiyecekleri israf etmeme yönünde öğrencilere olan katkılarına ilişkin aile görüşleri aşağıda paylaşılmıştır.

A9: Bizde artık hiç ekmek israf edilmiyor. Ben dikkat ederim zaten ama artık Ö9’da çok dikkat ediyor. Kutlama programında A16 ve kızının yaptığı sunum çok etkili oldu. Bayat ekmek varsa mutlaka yumurtalı ekmek yapıyoruz. (Aile Odak Grup Görüşmesi, 21.03.2022)

A12: Ekmekler fazla geldiğinde ısıtır kahvaltıda yenir. Yiyeceği kadar yemek alır. (Kaynakları Tutumlu Kullanım Hatırlatma Notları” etkinliğine ilişkin aile iş birliği defteri notu)

A13: İşte evde tencere yemek kaynatıyorsak onun ne kadar miktarda olacağını, çünkü atılmayacağını mesela öğrendi. (Aile Odak Grup Görüşmesi, 23.03.2022)

A9, yapılan sunumun etkili olduğunu belirtmiş ekmekleri israf etmediklerine dikkat çekmiştir. A12 Ekmekleri israf etmediklerini, kızının yiyeceği kadar yemek aldığını belirten, A13 yemek israfı yapmamayı öğrendiğini ifade etmiştir. Yapılan etkinliklerin öğrencilere olan başka bir katkısı ise doğaya karşı sorumluluk almaları şeklinde ortaya çıkmıştır. TAMA Vakfı gönüllüsü Ayşe öğretmen aile katılımlı TEMA söyleşi sırasında öğrencilere doğayı koruma konusunda sorumluluk alarak eski tişörtler ile bez çanta yapabileceklerini belirtmiştir. Tüm öğrencilerin bez çanta yapma etkinliğine katıldıkları gözlenmiştir. Öğrenciler aileleri ile birlikte çantayı yaparken çektikleri video ve fotoğrafları araştırmacıya göndermiş, çantaların boncuklarla iplerle süslendiği görülmüştür. Ö3 ve annesi bez çanta yaparken ve bez çanta bitimindeki görüntü Şekil 5.35 ile paylaşılmıştır.

Şekil 5.35. Ö3 ve annesi bez çanta yaparken

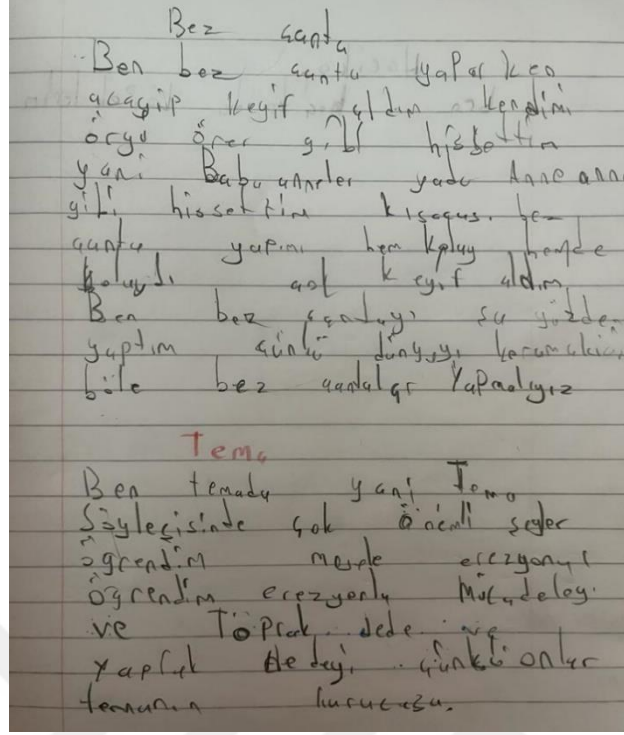
Öğrencilerin “TEMA Söyleşisi” etkinliğinin kendilerine olan katkılarını doğayı koruma sorumluluğu ile açıkladıkları, anekdot defterlerine yazıları ile araştırmacının günlüğüne yazdıkları aşağıdaki gibidir:

Ö1: Ben TEMA’ya katılmak isterim. Söyleşiye az katılabildim ama bez çanta yaparken çok eğlendim. Bez çanta çok işe yarıyor. Bez çantayı oyun oynarken, markete gittiğimde kullanıyorum. (Öğrenci anekdot defteri, 10.02.2022)

Ö3: TEMA söyleşisi çok güzeldi bez çantadan çok yararlandım. (Öğrenci anekdot defteri, 12.02.2022)

Ö4: TEMA söyleşisinde Ayşe abla ile bez çanta yapmayı öğrendim. Bez çanta sayesinde poşet almıyorum artık (Öğrenci anekdot defteri, 12.02.2022).

Ö1 TEMA Vakfı’na üye olmak istediğini belirtirken, bez çanta yapma çalışmasında çok eğlendiğini ve çantasını markete giderken kullandığını ifade etmiş, Ö3 bez çantadan çok faydalandığını, Ö4 ise bez çanta sayesinde artık naylon poşet kullanmadığını belirtmiş, Ö5’in bez çantanın dünyayı korumak için önemli olduğunu bilincinde olduğunu ifade ettiği anekdot defteri notu aşağıda paylaşılmış, defterin görüntüsü ise Şekil 5.36 ile sunulmuştur.

Şekil 5.36. Ö5 anekdot defteri notu

Ö5: Bez çanta yaparken acayip keyif aldım. Kendimi örgü örер gibi hissettim. Babaanneler anneanneler gibi hissettim. Kısacası bez çanta yapmak hem kolay hem de keyif aldım. Bez çantayı şu yüzden yaptım çünkü dünyayı korumak için böyle bez çanta yapmalıyız. Ben TEMA söyleşisinde çok önemli şeyler öğrendim mesela erozyonu öğrendim. Erozyonla mücadele ve Toprak Dede ve Yaprak Dedeyi. Çünkü onlar TEMA'nın kurucusu. (Öğrenci anekdot defteri, 07.02.2022)

Ö1, Ö2, Ö4, Ö5, Ö6, Ö7, Ö8, Ö10, Ö12, Ö13, Ö15, Ö17 kendi istekleri ile TEMA Vakfı'na üye olmuş, araştırmacı bu davranışı çocuklarda doğayı korumaya karşı sorumluluk alma davranışının gelişmesi olarak değerlendirmiştir. Öğrenciler eski kıyafetleri yeniden kullanarak bez çanta yaparak, poşet çanta kullanmayıp bez çanta kullanarak, TEMA Vakfına üye olarak doğayı koruma konusunda sosyal sorumluluk almıştır. Araştırmacının bu konuda günlüğüne yazdıkları aşağıda paylaşılmış, bazı öğrencilerin TEMA Vakfı üyelik kartlarıyla alınan görüntüsü Şekil 5.37'de sunulmuştur.

Ö1, Ö2, Ö4, Ö5, Ö6, Ö7, Ö8, Ö10, Ö12, Ö13, Ö15, Ö17 TEMA Vakfı'na üye oldu. Kartlarını getirdiler birlikte fotoğraf çekindik. Kendi istekleri ile üye olmaları, doğayı korumaya yönelik sorumluluk almaları ve bu bilinci kazanmaları çok güzel bir gelişme. (Araştırmacı Günlüğü, 21.02.2022)

Şekil 5.37. Öğrenciler ve TEMA Vakfi üyelik kartları

Gerçekleştirilen etkinliklerin öğrenciye katkılarından biri de eğlenerek öğrenmedir. Saygı değeri etkinliklerinin ardından, öğrencilerin eğlenerek öğrendiklerine vurgu yaptığı öz değerlendirme yazılarından bazıları ile Ö6'nın odak grup görüşmesinde söyledikleri aşağıda paylaşılmıştır:

Ö11: Saygı kelebeği, bu etkinliği yaparken çok iyi hissettim çünkü yeni saygı nezaket ifadeleri öğrendim ve artık bu kelimeleri kullanıyorum ve bunun için çok mutluyum A9 abla bir gün sınıfımıza geldi arkadaşlara, oyuncaklara, küçüklere saygı göstermemizi anlattı ve bu güzel bir duygu oldu. (Saygı değeri etkinlikleri sonu öğrenci öz değerlendirme yazısı, 14.12.2021)

Ö14: Saygı kelebeğin de eğlendim yaparken biraz uzun sürdü ama yine de eğlenceliydi. Word Wall oyununda çok eğlendim gerçekten mükemmeldi yani o grafikler falan çok iyiydi baya bir eğlendim. (Saygı değeri etkinlikleri sonu öğrenci öz değerlendirme yazısı, 14.12.2021)

Ö6: Ailemle bu etkinlikleri yaparken, normal oyunlara göre daha çok keyif alıyordum baya bir eğlenceli oluyordu. (Öğrenci odak grup görüşmesi, 30.03.2022)

Öğrenciler etkinlikleri eğlenceli bulmuş, Ö11 eğlenerek öğrendiklerine ilişkin örnekler vermiştir. Ö6 aile katılımlı olarak gerçekleştirilen değerler eğitimi etkinliklerini normal oyunlara göre daha eğlenceli bulmuştur. Annesi A6'nın ise aile odak grup görüşmesinde etkinliklerin, eğlenerek öğrenmeye olan katkısına dikkat çektiği sözleri ile A16'nın söyledikleri aşağıda paylaşılmıştır:

A6: Aile büyükleri ile yapılan röportajda babası ile yaptı hem baba kız güzel vakit geçirdiler hem de babasının çocukluğuna ilişkin şeyler öğrendi. Onun, çocukken

oyuncaklara arkadaşlara saygısını duydu. Güzel geçti. (Aile odak grup görüşmesi, 24.12.2022)

A16: Bütün etkinlikler çok etkiliydi bence ama oyunlar daha eğlenceliydi. Sanırım yaş grubu sebebiyle oyunlarda daha çok eğlendi. (Aile odak grup görüşmesi, 24.12.2022)

Öğrenciler ve aileler etkinlikleri eğlenceli bulmuştur. A16 etkinlikleri etkili bulunduğunu ifade etmiş, oyunla öğrenme etkinliklerinde çocuğunun daha fazla eğlendiğini belirtmiş bu durumu çocukların yaş grubunun özelliklerine bağlamıştır.

Hayat Bilgisi dersinde değerler eğitiminde yapılan aile katılımı etkinliklerinin aileye de çeşitli katkıları olduğu görülmüştür. Aileler etkinliklerin aile birlikteliğine olan katkılarını, aileyi bir araya getirmesi ve aile içi iletişimi arttırmasıyla ilişkilendirdikleri görüşlerini aile odak grup görüşmesinde şöyle ifade etmiştir:

A15: Bu ödev bizi bir araya getirdi. Hayat şartları nedeniyle çoğunlukla hepimiz ayrı ayrı odalarda duruyorduk, bir araya gelme fırsatı bulduk.

A16: Yapmak isteyip de yapamadığım etkinlikleri ve aile toplantılarını yapma fırsatım oldu ben çok mutluyum.

A5: Bu etkinliklerden sonra kızım “Anne baba sizinle konuşmak istediğim bir şey var.” dedi. Babası, ben ve kardeşini bir araya topladı. Aile toplantısı yaptı. Bu sizin yaptığınız etkinliklerden sonra oldu. Bir sorunu var ve bunu dile getirmesi çok hoşuma gitti. Dedğim gibi çok iyi oldu. (Aile odak grup görüşmesi, 22.03.2022)

A4: Yani aslında öğrenmeden çok ailece zaman geçirip eğlenmeyi öğretti bize. Bir masada oturup gördüğümüzde aynı olay üzerinde konuşup eğlenebilir, yorum yapabilmeyi öğrendik. Bu altı yaşındaki de otuz beş yaşındaki de aynı konuyu düşünüp eğlenebilip düşüncemizi ortaya sunmayı öğrendik aslında. (Aile odak grup görüşmesi, 21.03.2022)

A5 artık aile toplantılarını ihtiyaç halinde kızının talep ettiğini ifade etmiş ve bundan memnun olduğunu belirtmiştir. A4 aile üyelerinin birlikte kaliteli zaman geçirmeyi, bir konu hakkında görüşlerini belirtip sohbet etmeyi öğrendiklerini belirtmiştir. Aileler, etkinliklerin onları bir araya getirerek, yapma fırsatı bulamadıkları aile toplantılarını gerçekleştirme olanağı sağlayarak, birlikte araştırma yapıp üzerine konuşma fırsatı sunarak aile içi iletişime katkı sağladığını belirtmiştir.

Etkinliklerin, aile içi iletişime katkılarından biri kardeşler arasındaki iletişimin gelişmesidir. A7 ve A17 etkinlikler yoluyla yapılan konuşmaların iletişimi arttırdığını ifade etmiştir. Ailelerin bu durumun kardeşler arasındaki iletişime olumlu etkilerine yönelik düşüncelerini ifade ettikleri odak grup görüşmesi konuşmaları şöyledir:

A7: Ailece birlikte oturup belirli konularda konuşmak iletişimi arttırdı bence. Özellikle abla ile olan iletişimlerini olumlu yönde etkiledi. (Aile odak Grup Görüşmesi, 24.03.2022)

A17: Biz de önceden kardeşi ile kavgalar oluyordu. Aile toplantılarından sonra şimdi sorun olduğu zaman “Anne gel konuşalım benim kardeşimle sorunum var” diyor. Üçümüz oturup konuşuyoruz ve daha kolay çözüyoruz sorunu. (Aile odak grup görüşmesi, 22.03.2022)

Aileler aile sohbeti içeren etkinliklerin, aile içi iletişimi arttırdığını ve kardeşler arasındaki sorunların çözümünü kolaylaştırdığını gözlemlemiştir. Öğrenciler sorun yaşadıkları durumlarda aile toplantısı istemiştir. Aileler aile toplantısı yoluyla sorunların daha kolay çözüldüğünü belirtmiştir. A3’ün birlikte etkinlik yapmanın ve evde nezaket ifadeleri kullanmanın kardeşler arasındaki iletişime katkısına örnek verdiği aile iş birliği defteri notu ise şöyledir:

A3: Tembel kız kukla etkinliği çok keyifli geçti. Özellikle Ö3’ün ablasıyla beraber bir şeylere dâhil olması onu çok mutlu etti. Geçtiğimiz günlerde tost yapmışım, kaşarları yandan akınca sevmiyorlar. Ö3 akani ablasına, diğerini kendine servis eti. Ablası teşekkür etti. Böyle olunca Ö3 mahcup oldu akmayan tost ablasına vermek istedi. Abla “Gerek yok.” dedi. Bu bizde daha önceleri çatışmaya sebep oluyordu. Bir teşekkür büyük kurtarıcı oldu. Şunu fark ettim ki biz dışarıdaki insanlara ettiğimiz teşekkürün yarısını birbirimize yapmıyoruz. Teşekkür ederim. (“Tembel Kız Parmak Kukla” etkinliği aile iş birliği defteri notu, 07.01.2022)

Etkinlikler kardeşler arası iletişimi arttırarak, kardeşler arasında yaşanan sorunların azalmasına ve sorun olması halinde daha kolay çözülmesine katkı sağlamıştır. Aile içi iletişimin artması aile bağlılığını da arttırmıştır. Etkinliklerin aile bağlılığına olan katkısına ilişkin öğrenci ve aile görüşleri aşağıdaki gibidir:

Ö6: “Gerçekten çok eğlendim bizi bu oyunu öğrettiğiniz için teşekkür ederim, babamın kredi kartının iadesi için Bankaya gittiğini öğrendim bu Ailemden Yola Çıkarak Demokrasiyi Kullanıyorum Word Art Oyunu sayesinde oldu.” (Ö6: Öğrenci Anekdote defteri "Ailemden Yola Çıkarak Demokrasiyi Kullanıyorum" Word Art Oyunu, 25.11.2021)

Ö9: Bugün annemle yaptığım çalışmada küçüklüğünde annemin neler yaptığını öğrendim. Annem sunum yaptı ben de ona yardım ettim (Ö9 Öğrenci Anekdote defteri, “Aile Büyüklerimizin Çocukluğundaki Saygıyı Öğreniyorum”, 07.12.2021)

Ö13: Dedem babaannem babam ve annemle röportaj yaptık burada babaannem çok iyi ip atladığını ve çok güzel bebekler yaptığını öğrendim her halde iyi icatlar yapmak ondan bana geçmiş (Saygı değeri etkinlikleri sonu öğrenci öz değerlendirme yazısı)

Ö6 babasının, hakkını savunmak için bankaya gittiğini öğrendiğini anekdote defterine yazmış, Ö9 annesinin küçüklüğü hakkında bilgi edinmiştir, Ö13 babaannesi ve

dedesinin çocukluğunda oynadıkları oyunları öğrendiğini ifade etmiş, yaratıcılık özelliğini babaannesinden aldığını düşündüğünü ifade etmiştir. Öğrencilerin aile büyükleri ile yapılan sözlü tarih çalışmasının aile bağlılığına katkıları ile ilgili olarak A5 aile odak grup görüşmesinde şunları söylemiştir:

A5: Dedeler ananelere soru sorulmuştu ya aile büyükleri ile röportaj, çok hoşum gitmişti hem aile büyükleri ile bağı arttırıyor. Anneanne ve dedenin de çok hoşuna gitmişti. (Aile odak grup görüşmesi, 22.03.2022)

A5 aile büyükleri ile yapılan sözlü tarih çalışmasını hem kendisinin he aile büyüklerinin hoşuna gittiğini ifade etmiş, etkinliğin aile bağına güçlendirdiğini ifade etmiştir. Öğrencilerin aileleri ile kurdukları iletişim ve onlar hakkında edindikleri bilgiler aile bağına güçlendirmiştir. Öğrencilerin etkinlikler sırasında aileleri ile geçirdikleri kaliteli zamanın da aile birlikteliğine katkıları olduğunun altını çizdikleri görüşleri şöyledir:

Ö3: Sevgili öğretmenim ailemle geçirdiğim çok güzel bir çalışmaydı. Çok mutlu oldum. (Saygı kelebeği etkinliği sonrası öğrenci anekdot defteri notu, 21.11.2021)

Ö16: Öğretmenim ben de mesela ailemde vakit geçirmenin ne kadar önemli ve ne kadar güzel olduğunu anladım. Çok eğlenceli zamanlar geçirmiştik, çok güzeldi.

Ö12: Öğretmenim yani benim kardeşim çok önemliymiş. Ailem çok önemliymiş, onu öğrendim. (Öğrenci odak grup görüşmesi, 28.03.2022)

Ö5: Ailemizle beraber olmak. Onlarla etkinlik yapmak çok keyifliydi. Yani onlar da bize de bir şey öğrettiler.

Ö16: Öğretmenim ben ailemle zaman geçirmeyi ne kadar eğlenceli olduğunu bir de ailemle zaman geçirirken ne kadar mutlu olduğumu öğrendim (Öğrenci odak grup görüşmesi, 28.03.2022)

Ö12 kardeşinin, ailesinin ne kadar önemli olduğunu fark ettiğini ifade etmiş, Ö5 ailesiyle kaliteli zaman geçirmekten mutlu olduğunu belirtirken, Ö16 ailesiyle zaman geçirmenin ne kadar önemli ve eğlenceli olduğunu, ailesiyle zaman geçirirken ne mutlu olduğunu fark ettiğini belirtmiştir. Etkinliklerin aile birlikteliğinin yanında aile üyelerine de katkıları olduğu görülmüştür. Uygulama sonunda yapılan aile odak grup görüşmesinde, aileler etkinliklerin kişisel gelişimlerine katkıları olduğunu belirtmiştir. A1'in, TEMA söyleşi örneği ile etkinliklerin yeni şeyler öğrenmesine olan katkılara vurgu yaptığı görüşleri şöyledir:

A1: Çocuklarla iletişimin dışında da onlarla öğrendik aslında birçok şeyi. O açıdan gerçekten yani mesela onlara bir şey anlatırken biz önce kendimiz araştırıyoruz. Mesela sera gazlarını o seminerler bizim için de iyi oldu. Bunları öğrenmiş olduk. (Aile odak grup görüşmesi, 21.03.2022)

A1 etkinliklerin yeni bilgiler edinmesine olan katkılarını, öğretici rolde olduğu çalışmalarda önce kendisinin araştırma yapmasıyla ve aile katımlı söyleşide edindiği bilgilerle açıklamıştır. A7'nin ise etkinliklerin, ebeveynlik becerilerine olan katkılarını artık oğlunu, duygularını ifade etmesi konusunda daha doğru yönlendirebilmesiyle açıkladığı görüşleri aşağıda paylaşılmıştır.

A7: Ablam-kardeş kavgalarında genellikle Ö7 hep susar en sonda çok fazlasıyla sinirlenir. Ama şimdi ablası bir şeyler söylediğine “Oğluma, ablama burada ne söylemek istersin?” diyorum. Kendini ifade etmesine yönlendiriyoruz ben de bayağı bir şeyler öğrendim teşekkürler. İsteklerini demokratik yollarla ifade edebilmek çok güzel... (Aile odak grup görüşmesi, 24.12.2021)

A7, ebeveynlik becerisindeki gelişimden ve oğlunu doğru şekilde yönlendirebilmekten mutlu olduğunu ifade etmiştir. A15 ise ebeveyn olarak gelişimini çocukları ile kurduğu iletişim hatalarını fark etmesiyle açıklamıştır. “Saygı Değeri Kelebeği” etkinliği sırasında A15 ile çocukları arasında geçen konuşmanın bir kısmı ile A15'in odak grup görüşmesindeki öz eleştirisi aşağıda paylaşılmıştır.

A15: Sence saygılı anne nasıl olmalı?

Ö15: Hep kitap oku, kitap oku demen.

A15: Çok mu söylüyorum?

Ö15: Evet

Kardeş 15: Test çöz de diyorsun.

A15: Haklısınız galiba kitap okumayı çok önemseydiğim için biraz fazla uyarıyor olabilirim

Ö15: Çok fazla. (“Saygı Değeri Kelebeği” etkinliği “Saygıya değer benim ailem” çalışma yaprağı sohbeti aile katılım videosu, 14.11.2021)

A15: Aslında şöyle çocukların yanlışlarını gördüm, ama kendi yanlışlarını da gördün ben Kendi hatalarımı da farkına vardım. Çünkü evin içerisinde “test çöz, test çözüp ödevlerinizi yapın, kitap okuyun” dan başka bir cümle kullanmıyordum. Çocuklarımdan bunu öğrendim. En çok kullandığım cümleler buymuş. Oysa benim çok daha farklı cümleler kurmam gerekiyor onlara. Biri büyüme ergenlik döneminde, biri sevgiye çok ihtiyacı olduğu bir dönemde, biri daha minnacık. Hatamın farkına vardım artık. “Hadi yemek hazır. Sofrayı kuralım, birlikte yapalım, birlikte edelim... Birlikte kitap okuduğumuz için, hangi kitabı okuyorsun, hadi bir anlat bir dinleyelim” gibi cümleler söylemeye başladım. (Aile odak grup görüşmesi, 24.03.2022)

Ö15 ve kardeşi annelerinden saygılı davranış olarak sürekli olarak test çöz, kitap oku dememesini istemiştir. A15 yapılan sohbetten sonra hatasını fark ederek aile içi iletişimi arttırıcı, birliktelik içeren cümleler kullanmaya başlamıştır. Bezen bir öz eleştiriyi de A3 yapmıştır. A3 ise “Tembel Kız Parmak Kukla” etkinliği ile çocuklarının yerine sorumluluklarını yapmasının yanlış olduğunu fark ettiğini ifade ettiği aile odak grup görüşmesinin bir kısmı şöyledir:

A3: Kızımın da şey... Hoşuna gitti. “Tembel Kız” kukla etkinliği, hani onu oynatmak birlikte yapmak, çok eğlenceli oldu hep birlikte, bir şey yaptık. Sürekli bizden bir yardım istiyorlardı, ki genelde bunlardan şikayetçiydik zaten biz, ama her şeyde yani ben “o yapana kadar, ben yaparım” diyordum beklemiyordum. Eşim gerçi bana sürekli söylüyordu “bırak çocuklar yapsın.” diye ama ekleyene kadar ben yapayım diyordum. Tembel kız olayı Ö3’ ten çok kızıma ve bana yarar sağladı. (Aile odak grup görüşmesi, 24.12.2021)

A3, ebeveyn olarak çocuğuna sorumluluk vermesi gerektiğine yönelik bilinçlendiğini ifade etmiştir. Benzer bir durum Ö8 ve annesi arasında yaşanmıştır. “Pijamamı Katlarım Yatağımı Toplarım Benim Eşyalarım Benim Sorumluluklarım” etkinliği sırasında Ö3 yorganı düzeltmekte zorlanınca A8 “Dur ben yapayım.” demiş ve yatağı kendisi düzeltmiştir. Araştırmacı bu konuda aileye geri bildirimde bulunmuştur. Daha sonra gerçekleştirilen “*Teknolojik Araçlar Gözlem Ve Teknolojik Araçları Kullanma Aile Eylem Planı*” etkinliği aile katılımında Ö8 ve aile üyeleri arasında geçen konuşma ile, araştırmacının günlüğüne yazdıkları aşağıda paylaşılmıştır.

A8: Alınan kararları uygulamaya istekli misin?

Ö8: İstekliyim

A8: Neler yapıyorsun?

Ö8: Işıkları kapatıp, fişten şeyleri çekerek söndürüyorum.

A8: Hım başka sorumlulukların neler?

Ö8: Yatağımı topluyorum, Pijamaları mı katlıyorum.

B8: Temizlik konusunda da çok yardımı oluyor oğlumun. Çok kar yağışı vardı bugün oğlum kapı önündeki buzlanan yerleri temizledi.

A8: Attım onu öğretmene sürpriz. Teşekkür ederiz hocam sağ olun iyi akşamlar.

(Teknolojik araçlar gözlem ve teknolojik araçları kullanma aile eylem planı, aile katılım videosu, 26.01.2021)

Araştırmacı: Yatak toplama etkinliği sırasında, Ö8 yatağını toplamakta zorlanınca A8 onun yerine toplamış ve çocuğunun yapamayacağını ifade etmişti. Ben de ona sorumluluk vermesi gerektiğini, yapılan işin mükemmel olmak zorunda olmadığını elinden geldiğince yapmasına izin vermesinin önemini açıklamıştım. Bunun üzerine. A10 oğlunun yatak topladığı yeni bir video yollamıştı... Bugün de anne, oğlu karları temizlerken video çekip yollamış. Videoda

çocuğun karları kürekerken zorlandığı görülüyor, kimi zaman kürek ilerlemiyor, Ö8 ayağı ile küreğe art arda vurarak küreği ilerletiyor, babası yanında onu izliyor çocuğun çaba harcamasına ve başarmasına izin veriyor. Anne “kolay gelsin anneciğim” diye sesleniyordu. Çocuğa sorumluluk vermeleri ve bunun önemini anlamış olmaları bence çok kıymetli, ayrıca bana farklı zamanlarda buna ilişkin fotoğraflar ve video atmaları çok hoşuma gitti. (Araştırmacı günlüğü, 26.01.2022)

A8 ve B8’in oğluna daha fazla sorumluluk verdiği ve işleri onun yerine yapmak yerine başarması için destek olduğu görülmüştür. Öğrencilerden gelişen öz denetimin ve evde aldıkları sorumlulukların aile üyelerine çeşitli katkıları olmuştur. Aile odak grup görüşmelerinde A14, A15 ve A17 çocuklarının evde aldığı sorumlulukların kedilerine olan katkılarını şu şekilde paylaşmıştır.

A14: Bu etkinlikler öncesinde sürekli “Şu senin sorumluluğun oldu hadi yapın” diye gün içinde rutin olarak telkin ettiğim hiçbir şeyi söylemiyorum. Artık bu senin sorumluluğun diye söylememe gerek kalmıyor, yapıyorlar. Hani artık alışılmışa soktuk. “Suyu kapatın” demiyorum mesela. Odadan çıkınca ışığı kapatın demiyorum. Artık eşime, çocuklar hatırlatıyorlar. Kendi kendine yaptığı davranışların olumlu yanlarının farkına vardı. Eşimin farkındalığı oluştu. Benim daha az dilim yoruluyor. Onu söyleyelim.

Araştırmacı: Çok güzelmiş, “Dilim az yoruluyor”.

A15: Yatağını toplamaya başladı. Pijamalarını katlamaya başladı. Eskiden çıkarttığı yerde kalırdı. Sadece o da değil. Hepsi artık toparlanmaya başladı. Ben çok günde bir buçuk saat sadece bir toparlamakla geçiyordum benim odalar ayrı, yatak odası ayrı, salon ayrı. Yerlerde halıların üzerinden kalemtraş açacaklarını çöplerini atıyordu. Çok iyi oldu. Öyle oldu yani. (Aile odak grup görüşmesi, 22.03.2022)

A17: Yani odasının falan kendi artık toplamaya başladı. Benim yardıma gerek kalmıyor. Ben kendim koyuyordum ama şimdi artık hani “Odanız toplandı mı?” dediğim zaman, bakıyorum zaten toplamışlar. Oyuncakları falan çok güzel bir şekilde yerlerine koymuş oluyor. Yani benim için evde bir yardımcım olmuş oldu. (Aile odak grup görüşmesi, 24.03.2022)

A14 yapılan etkinlikler sonrasında artık çocuğuna sorumluluklarını hatırlatmak zorunda kalmadığını, çocuğunun sorumluluklarını kendisinin yerine getirdiğini ifade ederken, A15 oğlunun yatağını toplama, pijamalarını katlama gibi sorumlulukları yerine getirmesinin kendi iş yükünü azalttığını belirtmiştir. A17 çocuğunu sorumluluklarını hatırlatmak zorunda kalmamaktan mutlu olduğunu, hatta çocuğunun kendisine yardımcı olduğunu ifade etmiştir. Öğrencilerin evdeki görev ve sorumluluklarını yerine getirmesi, daha fazla sorumluluk alması aile üyelerinin iş yükünü azaltmıştır.

Hayat Bilgisi dersinde değerler eğitiminde aile katılımlı etkinliklerin araştırmacıya çeşitli katkıları olduğu gözlenmiştir. Araştırmacı ders işleniş videolarını tekrar tekrar

izlemesi sonucunda, öğrencilere daha fazla geri bildirim vermesi gerektiğini fark etmiştir. Araştırmacının aynı zamanda öğretmen olduğu çalışmada, yapılan etkinliklerin araştırmacıya-öğretmene katkılarına ilişkin araştırmacı günlüğünden elde edilen bulgulardan bazıları aşağıdaki gibidir:

Araştırmacı: Video kayıtlarını izledim. “Etkili dinleme yapamadığımı fark ettim. Hım, evet diyor veya çocukların söylediğini tekrar ediyorum. Öğrenciler de nasılsa benim tekrar edeceğim beklentisi nedeniyle birbirlerini pek dinlemiyorlar. Maskeler yüzünden çocuklar birbirine sesini duyamıyor tekrarlarımda bunun de etkisi var, fakat bende alışkanlık olmaya başlamış. Ancak doğrudan tekrar etmek yerine “...olduğunu mu düşünüyorsun, ...söylemenin nedeni nedir, ...derken ne demek istediğini açıklar mısın, ...demek istediğini anlıyorum...” gibi etkili geri bildirimler ile etkili dinleme yapabilir, öğrencileri daha yüksek sesle konuşmaya teşvik edebilirim. Ayrıca “Harika fikir, çok iyi bir noktaya değindin, güzel açıklama, muhteşem yorum” gibi dönütler vermeliyim. (Araştırmacı Günlüğü 13.11.2021)

Araştırmacı bir öğretmen sürekli olarak öğrencilerin söylediklerini tekrar etme ihtiyacı duyduğunu fark etmiştir. Bu durumun Covid-19 salgını nedeniyle takılan maskeler yüzünden öğrencilerin birbirini duymakta zorlamasına bağlamıştır. Ancak bu durumun alışkanlık haline geldiğinin farkına varmıştır. Öğrencilerin birbirini duyamadığı durumlarda etkili geri bildirim yapmaya karar vermiştir. Ayrıca olumlu pekiştireç cümleleri ile hem öğrencilerin birbirini dinlemelerini ve söz hakkı alan öğrencinin motivasyonunu arttırmayı amaçlamıştır. Araştırmacının ayrıca sınıf içi sorunlara fazla müdahale ettiğini fark ettiği görüşleri araştırmacı günlüğüne şöyle yansımıştır.

Araştırmacı: Yaşadıkları sorunlarda, benim duruma müdahale etmemin, sırada önlerine geçen kişiyi uyardıklarını öğrenmelerine engel olduğunu düşünüyorum. Bundan sonraki süreçte müdahale etmeyip, şikâyet halinde de “Sence bu sorunu nasıl çözebilirsin?” sorusunu sorarak istek ve ihtiyaçlarını ifade etme becerilerini geliştirme fırsatı susmam gerektiğini düşünüyorum. (Araştırmacıya Katkısı [Farkındalık]) (Araştırmacı Günlüğü 01.12.2021)

Araştırmacı ders işleniş video kayıtlarını izlediğinde etkili dönüt verme konusundaki eksiklerini fark etmiş ve daha etkili dinleme ve etkili dönüt verebileceğine ilişkin çözümler geliştirmiştir. Ayrıca araştırmacı, yaptığı gözlemler sonucunda, sınıf içinde yaşanan problemleri çözerken fazla müdahale ettiğini fark etmiş ve öğrencilerin kendi duygu ve düşüncelerini demokratik şekillerde ifade etmeye ve sorunlarını çözmeye yönlendirmesi gerektiğine karar vermiştir. Araştırmacının sınıfta kontrolü azaltıp öğrencileri daha fazla aktif etmeye çalıştığı ile ilgili olarak “*Aile Büyüklerimin Çocukluğundaki Saygıyı Öğreniyorum*” etkinliği ders işleniş sonrasında günlüğüne yazdıkları şöyledir:

Araştırmacı: Bugün A9 derse geldi, çocuklar müthiş bir ilgi ve dikkatle onu dinledi. Çok nazik ve sakindi, ben de olabildiğince etkinliğe ve çocuklara müdahale etmedim. Çocuklar söz hakkı almadan konuştuklarında yüzüme bakıyorlardı. O durumlarda gözlerine bakmamaya çalıştım. Benimle değil A9 ile ilgilenmeye sevk ettim. Kontrolü azaltma konusunda kendimi geliştirdiğimi düşünüyorum ve sınıftaki yansıması da beni çok mutlu etti. Dersin ilerleyen bölümlerinde söz hakkı almadan konuşmalar azaldı, daha fazla odaklanmaya, dinlemeye başladılar. A9 hanım kendisini dinledikleri için teşekkür etti. (Araştırmacı Günlüğü 01.12.2021)

09.12.2021 tarihinde yapılan geçerlik komitesi toplantısında “*Farklılıklara Saygılıyım, 3 Aralık Dünya Engelliler Günü’nden Yararlanma*” aile katılımlı oyun etkinliğine ilişkin araştırmacı ve danışmanı arasında şöyle bir konuşma geçmiştir:

Araştırmacı: Önceleri aile katılım videoların aileler biraz daha başarı odaklı örnekler veriyorlardı. Artık söylemleri saygıyı, sevgiyi daha fazla barındırmaya başladı. Bir de seni seviyorum kısımları, gruptaki birine güzel bir şey söyle kısımları çok ilgilerini çekmiş, o kısım onları mutlu etmiş, birbirlerine zaman ayırabildiklerini ifade etmişler. Çok eğlendiler, pek çoğunda gülüşmeler, sevgiler ve tatlı tatlı ifadeler var.

Uzman1: Giderek daha etkin hale gelmeye başladığını görmek güzel, daha heyecanlı daha coşkulu biraz daha işin içine girdikleri görülüyor ki bu iyi bunu hakikaten önemsiyorum. Biraz daha kendini geriye çekmeye başlamışsın ki, bu çok güzel. Doğal akış çok önemli. Bu mesleki gelişim aynı zamanda. Aile katılımlı etkinliklerin keyifli hale gelmesi çok iyi. İleride geri dönmezsen çok iyi, yani artırarak devam edilirse hakikaten çok keyif aldıkları belli.. Senin de heyecanlanman çok iyi, ben bu sefer daha iyi gördüm, iyi gidiyor. (Geçerlik Komitesi, 09.12.2021)

Araştırmacı aile katılımlı etkinlik ile öğrencilere ve etkinliğe daha az müdahale ederek kendini geliştirdiğini ifade etmiştir. Uzman1, araştırmacının etkinliklerde daha az müdahale etmesini mesleki gelişme olarak yorumlarken, araştırmacının motivasyonunun artmasının da olumlu bir gelişme olduğunu ifade etmiştir. Araştırmacı “Orman Gezisi Ve Doğa Eğitimi” etkinliği sonrasında yapılan geçerlik komitesinde alan uzmanlarının araştırmacıdaki gelişmeler hakkında söyledikleri ile araştırmacının etkinliği nasıl daha iyi hale getirebileceğine ilişkin öz eleştirisi günlüğüne şöyle yansımıştır:

Bu akşamki geçerlik komitesinde “Orman gezisi ve Doğa Eğitimi” etkinliğinin uygulama sürecini sundum. Uzman1 sürenin oldukça verimli kullanıldığını belirtirken, Uzman 4 çok güzel bir etkinlik olduğunu, ailelerin de kukla gösterisini izlemenin yanında orman eğitimine katılmasının aile katılımı etkinliği açısından da deneyimlemeleri açısından da son derece etkili olduğunu ifade etti. Uzman 2 “Arzu’da da çok büyük gelişmeler oldu. Bu tezin en büyük katkısı kesinlikle Arzu’ya oldu.” dedi. Uzman 3 “Çok güzel bir etkinlik olmuş, kukla

gösterilerinde doğaçlamaların ardından aileler de belki birkaç sunum yaparak doğru iletişim ve ikna etme konusunda model olabiliyordu.” dedi. Eminim aileler de bu tür bir sunum yapmaktan keyif alırdı. “Keşke yapsaydım.” diye üzüldüm doğrusu. Kendi yaptıkları kuklalar çocukların oldu. Elimizde kuklalarımız olduğuna göre gönüllü iki aile üyesini çağırabilir ve okulun çok amaçlı salonunda aynı konuyu onlardan canlandırmalarını isteyebilirim. Hatta A 16 okul çocuk gelişimi mezunu ondan kütüphanemizde bize bir masal anlatmasını rica edebilirim. (Araştırmacı günlüğü, 18.02.2022)

Uzmanlar etkinliği olumlu bulmuş bunu araştırmacıdaki gelişim ile ilişkilendirmiştir. Araştırmacı uzman 3’ün önerisinden sonra ailelere de kukla gösterisi yaptırılabilirliğini, yine çocuk gelişimi mezunu olan bir anneyi masal anlatması için okula çağırabilirliğini düşünmüştür. Araştırmacının kazanım değer ilişkilendirmesi yapma ve bu ilişki doğrultusunda aile katılımlı etkinlikler tasarlama konusundaki gelişimine ilişkin araştırmacı günlüğüne yazdıkları şöyledir:

Bu tezin gerçekten bana çok büyük katkıları oldu. Kazanım ve değerleri ilişkilendirmek de buna uygun etkinlikler tasarlamak da artık benim için çok daha kolay, ayrıca aileleri çok fazla yormadan nasıl işe katabileceğimi, çocukların ve ailelerin ne tür etkinliklerden daha fazla keyif aldıklarını kestirebiliyorum. Bu konuda ailelerin büyük desteğinin olması da işimi kolaylaştırıyor, etkinlikler sayesinde ailelerle iletişimimiz arttı onları daha yakından tanıdım. Hangi etkinlikte kimlerden yardım alabilirim, hangi etkinliği tüm sınıf için ailelerle birlikte tasarlayabilirim artık biliyorum. Geri dönüşlerin de fazla olması çocuklara katkılarını görmek de motivasyonu artırıyor. Hocalar da Pöti söyleşi ile tezi sonlandırmamızı artık tekrarların olduğunu ve veri doygunluğu olduğunu ifade edip “Aslında bıraksak Arzu daha etkinlikler yapar motivasyonu ve enerjisi arttı.” dediler. Bende gelişmeyi görmüş olmaları güzel ve mutluluk verici. (Araştırmacı günlüğü, 18.02.2022)

Araştırmacı artık, kazanım ve değerleri eşleştirmenin kendisi için çok daha kolay olduğunu ve aileleri işe katmak, onları yormayan ve sevebilecekleri etkinlikleri tasarlamakta zorlanmadığını ifade etmiştir. Bu durumu ailelerin desteği ile ve aileleri daha yakından tanımış olmasıyla ilişkilendirmiştir. Ayrıca bu durum araştırmacının motivasyonunu ve özgüvenini arttırmıştır. Geçerlik komitesi alan uzmanlarının da kendisindeki gelişmeyi fark etmesi, araştırmacıyı mutlu etmiştir.

Yapılan etkinliklerin öğrenme ortamına çeşitli katkıları olduğu görülmüştü. Bu katkılardan biri okul aile iş birliğidir. A10’un aile okul iş birliğinin kurulmuş olmasını ailelerle olan iletişim ile ilişkilendirdiği görüşleri aile odak grup görüşmelerine şu şekilde yansımıştır:

A10: Evet. Etkileşim içinde olmak özellikle zaten eğitimde, hani söylenir aile öğretmen ve öğrenci iş birliği diye vurgulanır. Gerçekten bu iş birliğini tam anlamıyla yerine getirmiş olduk ve hem çocuklar hem biz yaptığımız uygulamalar için dönütler almış olduk, eksikleri de gördük. Tamamlanması gereken şeyleri de gördük. Yani bu iletişim çok iyiydi gerçekten. Yani defterlerde mesela olumlu olumsuz bütün görüşlerimizi yazabildik. Çocuklar bütün hissettiklerini, bundan yaptığımız çalışmaların ne kadar faydalı olduğunu ya da olmadığını onların yorumlarından da görmüş olduk aslında. Güzel bir çalışmaydı yine. Yani çocuklarda da daha pekiştirici olduğunu düşünüyorum. (Aile odak grup görüşmesi, 26.03.2022)

A10 aile, öğretmen ve öğrenci iş birliğinin gerçekleştirildiğini ifade etmiş, öğretmen ile iletişim halinde olmanın, araştırmacıdan alınan dönütlerin etkili olduğunu belirtmiştir. A15 ve A16'nın kazanımların yanında değerler eğitimi verilmiş olmasının ve öğretmenle sadece öğrencilerin ders başarısı hakkında değil başka konularda da iletişimde olmanın okul aile iş birliğini arttırdığına yönelik görüşleri şöyledir:

A15: Ben okullarda, ilkokulda sadece “Öğretmenin” değil de “eğitimin” de olduğunu hissettim. Bunu hissettirdiğiniz için de ayrıca teşekkür ederim. Sadece Türkçe ve Matematik dışında da öğrencilere ve çocuklara bir şeyler verilebilirmiş bunu hissettim. Akademik başarısı yüksek olmayan bir öğrencinin de onunla ilgilenebilecek bir öğretmeni olduğunu hissettim. Çünkü okullarda daha çok öne çıkan parlayan öğrencilerin aileleriyle öğretmenler daha çok irtibattadır. Deneyimlerim sayesinde biliyorum. Ama sizde ısrarla oğlumla ilgilendiniz çok teşekkür ederim. (Aile odak grup görüşmesi, 24.03.2022)

A16: Ben de aynı şekilde hani sadece akademik ve teorik konular haricinde de hayata ilişkin birçok şeyi bizimle hani paylaştınız. Ve iş birliği içinde olabildiğimiz için çok çok hani memnunum ondan. Çünkü şöyle bir şey var. Biz öğretmeye çalışıyoruz tabii ki bir şeyleri. Ama eksik ama doğru ama yanlış ama sizinle iş birliği içinde olduğumuz için öğrettiğimiz şeylerin altı bir kez daha çizilmiş oluyor. Ayrıyeten tabii ki iş birliği içinde olup, aileyi topladığımız için ve sizinle rahat rahat görüşebildiğimiz için, akademik konu dışında hani hayata ilişkin bir şeyleri de sizinle paylaşabildiğimiz için ve üstüne basa basa, her şeyi yapabildiğimiz için ben çok mutluyum. Sizi çok seviyorum. (Aile odak grup görüşmesi, 24.03.2022)

A15 öğretmenlerin sadece zeki ve çalışkan çocuklarla ilgilendiğine ilişkin yargısının bu etkinlikler yoluyla kırıldığını, okulda sadece eğitim değil öğretimin de yapıldığını hissetmenin kendisini mutlu hissettirdiğini ifade ederken, A16'da akademik konular dışında da öğretmen ile iletişimde olmaktan mutlu olduğunu, öğretmen aile arasında gerçekleşen iş birliği sayesinde kazanımların daha etkili olduğunu belirtmiştir. Ayrıca A6 ve A10 aile iş birliği defterlerine kendileri de düşüncelerini rahatlıkla yazdıklarını ve bundan mutlu olduklarını ifade etmiştir. Aileler öğretmen ile etkili iletişim

kurulduğunu, bu iletişimin öğrenilenleri pekiştirdiğini, okul aile iş birliğinin kurulduğunu düşündüklerine; bu iş birliğinden mutlu olduklarını, kendilerine ve çocuklarına verilen değeri hissettiklerine vurgu yapmıştır.

Ailelerin gönüllü kaynak kişi ve gönüllü aile büyüğü olarak sınıfa geldiği etkinlikler ile ilgili olarak Ö3, Ö10 ve Ö14 şunları yazmıştır.

Ö3: Sınıfımıza A9 abla geldi onunla çok eğlendik. Bence 30 çocuğa evinde bakabilecek birisi. Bize küçükken nasıl oyunlar oynadığını anlatıp, bize misket hediye etmişti bu çok hoşuma gitti. (“Saygı Değeri” etkinlikleri sonu öğrenci özdeğerlendirmeleri 14.12.2021)

Ö10: “Okulumuza A4 geldi kendisi bir kasiyermiş. Bizim sorularımızı cevapladı çok keyifliydi A4’ü sevdim.”

Ö14: “Güzel bir etkinlikti eğlenceli, kasiyerler hakkında birçok şey öğrendim. Öğretmenime A4 ablaya da teşekkür ederim.” (“Emek Harcayanlara Saygı Duyuyorum” etkinliği Öğrenci anekdot defteri notu)

Öğrenciler sınıfa gelen aile üyesi ile bağ kumuş, aralarında oluşan sevgi bağına vurgulamıştır. “*Aile Büyüklerimin Çocukluğundaki Saygıyı Öğreniyorum*” etkinliği için oğlu ile sınıfta yaptığı örnek uygulama yapan A9’un öğrenciler ile kurduğu bağ ile ilgili duyguları ve araştırmacının günlüğüne yazdığı görüşlerini şöyledir:

A9: Geldiğimde şey tedirgin geldim açıkçası. Yapabilir miyim? Yapamaz mıyım? Nasıl olur? Soruları cevaplayabilir miyim? Bir tedirginlik vardı. Ama geldikten sonra çok mutlu oldum. Çok iyi geldi bana. Yani sürekli bir şey çıksın geleyim havasına geldim açıkçası. Çünkü çocuklardan da geri dönüşler çok güzel olunca bana bu his geldi (Aile yarı yapılandırılmış görüşme, 15.12.2021)

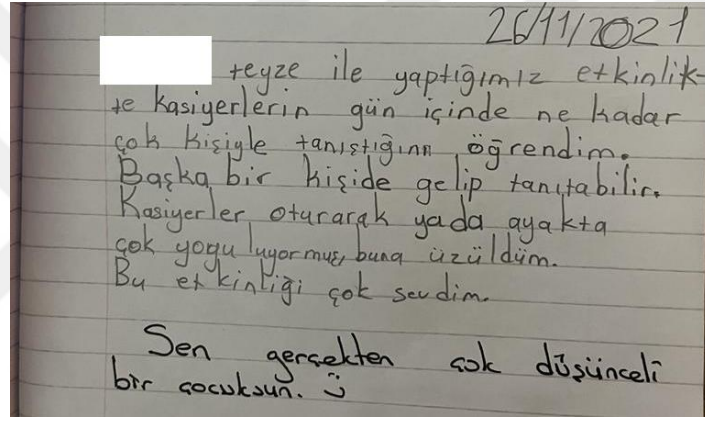
Araştırmacı: Dersin sonunda A9’a sarıldılar geldiği için çok mutlu olduklarını söylediler. Onu çok sevdiklerini yine derse gelmesini istediklerini söylediler. Aileler sınıfa gelince öğrenciler ve gönüllü aile üyesi arasında bağ oluşuyor, aile üyesi sınıfa, öğrenciler gelen aile üyesine daha yakın hissediyor. Bence bu bağın öğrenme iklimindeki katkıları kıymetli. (06.12.2021 tarihli araştırmacı günlüğü)

A9 sunuma gelirken biraz kaygılı olduğunu ancak etkinlik sonrasında çok mutlu olduğunu ve artık okula gelmeye istekli olduğunu ifade etmiştir. Bunu öğrencilerden gelen olumlu geri bildirimler ile ilişkilendirmiştir. Araştırmacı yaptığı gözlemde, sınıfta gönüllü katılımda bulunan aile ve öğrenciler arasında sevgi bağı oluştuğunu ve bunun öğrenme ortamı için önemli bir katkı olduğunu ifade etmiştir. Ailelerin gönüllü kaynak kişi olarak sınıfa gelmesinin öğrencilerin dikkatlerine ve öğrenme süreçlerine olan katkılarına yönelik olarak Ö10’un aile anekdot defterine yazdıkları yazılar şöyledir:

Ö10: A4 ablayla geçen vakit çok güzeldi söyleyecek söz bulamıyorum kasiyerliğin nasıl bir şey olduğunu öğrendim. Sınıfımıza birisi geldiği için mutlu oldum ben sürekli suyum açıp içip ondan sonra kasaya veriyordum artık öyle yapmayacağım. (Öğrenci anekdot defteri notu, 27.11.2021)

Ö10 etkinliği olumlu bulmuş öğrenmesine katkısı olduğunu ifade etmiş, öğrendiklerini nasıl uyguladığına örnek vermiştir. Ö2'ye ait öğrenci anekdot defteri notu aşağıda paylaşılmıştır. Defterin görüntüsü Şekil 5.38'de sunulmuştur.

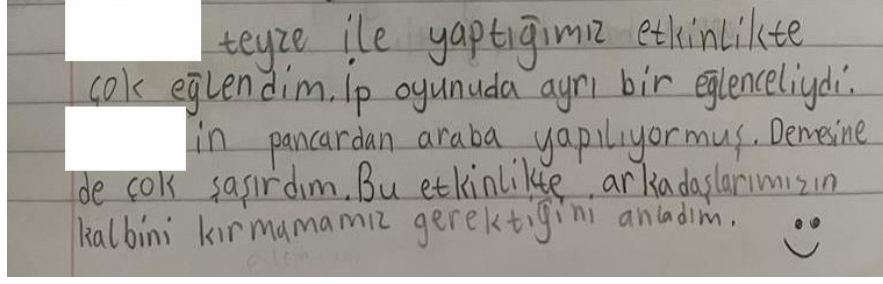
Ö2: A4 teyze ile yaptığımız etkinlikte kasiyerlerin gün içinde ne kadar çok kişiyle tanıştığını öğrendim. Başka bir kişi de gelip tanıtabilir. Kasiyerler oturarak ya da ayakta çok yoruluyormuş, buna üzuldüm. Bu etkinliği çok sevdim (Öğrenci anekdot defteri notu, 26.11.2021)

Şekil 5.38. Ö2 anekdot defteri notu

Ö2 yapılan etkinlikte A2'den neler öğrendiğini belirtmiş öğrendiklerinin duygularına etkisini yorumlamıştır. A2 kaynak kişi olarak ailelerin sınıfa gelmesini sevdiğini belirtmiştir. Ö6'nın kaynak kişi olarak gönüllü ailelerin sınıfa gelmesinin verimli ders işlenmesine olan katkılarına yönelik görüşlerini yazdığı öğrenci anekdot defteri notu aşağıda paylaşılmış, defterin görüntüsü Şekil 5.39'da sunulmuştur.

Ö6: A9 teyze ile yaptığımız etkinlikte çok eğlendim. İp oyunu da ayrı bir eğlenceliydi. Ö5'in pancardan araba yapılmış demesini de çok şaşırdım. Bu etkinlikte arkadaşlarımızın kalbini kırmamamız gerektiğini anladım. (Öğrenci anekdot defteri notu, 20.12.2021)

Şekil 5.39. Ö6 anekdot defteri notu

Öğrenciler gönüllü aile üyelerinin kaynak kişi olarak sınıfa gelmesini olumlu bulmuş, öğrenmelerine olumlu etkisine dikkat çekmiştir. Öğrenciler bu tür etkinlikleri sevdiklerini belirtmiş başka aile üyelerinin de gelmesini istediklerini belirtmiştir. Araştırmacının gönüllü aile üyelerinin kaynak kişi olarak sınıfa gelmesinin öğrenme ortamına katkısını verimli ders işlemek ile ilişkilendiği görüşleri araştırmacı günlüğüne şöyle yansımıştır:

Araştırmacı: “Bugün okulda aile katılımı olarak “kaynak kişi olarak aileden yararlanma” etkinliği uyguladık. Öğrenci aile üyelerinden biri gelerek kasiyerlik mesleğini tanıttı. Çocuklar beklediğimden çok daha fazla ve etkili katılım gerçekleştirdi. Büyük bir dikkatle dinlediler ve sorular sordular. Kısa sürede pek çok konuya değinildi. Bence ders çok verimli geçti.” (Araştırmacı Günlüğü 26.11.2021)

Aile üyelerinin kaynak kişi olarak sınıfa gelmesi öğrenme ortamını olumlu etkilemiş verimli ders işlenmesine katkı sağlamıştır. Araştırmacı bu katkıyı öğrencilerin dersi dikkatle dinlemesi, sorular sorması ve pek çok konuya değinilebilmesi olarak açıklamıştır. Yapılan etkinliklerin öğrenme ortamına olan katkılarına yönelik olarak araştırmacının gözlem notları ve günlüğüne yazdıklarının bir kısmı aşağıda paylaşılmıştır.

Ufak değişimler başladı. Artık kavga şikayetleri, birbirini çekiştirme, itme, vurma gibi durumlarla da pek karşılaşmıyorum. Ama hala nezaket ifadeleri ve duygu ve düşüncelerini ifade etme şekilleri ile ilgili sorun var. “Ailemden Yola Çıkarak Demokrasiyi Kullanıyorum” etkinliğinde yer alan Word Art tasarımı ile onu büyük oranda aşarım sanmıştım fakat etkisi beklediğimden az oldu. (Araştırmacı Günlüğü 30.11.2021)

Ö5 çalışma yaprağını almak isterken önüne geçmeye çalışan Ö9 'a sıraya geçer misin dedi. Bunu gören Ö12, biraz yüksek sesle “Arkadaşlar lütfen sırayla alalım” diye seslendi. Ö9 sıranın sonuna geçti. (Araştırmacı gözlem notları, 28.12.2021)

Öğrencilerin artık sırada önlerine geçen kişiyi uygun bir dille uyardıklarını fark ettim. “İstek ve ihtiyaçlarını demokratik yollarla ifade etme” kazanımının başladığını görmek beni çok mutlu etti. Bu gelişimde ailelerin kendi istek ve ihtiyaçlarını demokratik yollarla, ifade etme

konusunda örnekler vermelerinin ve öğrencilere model olmalarının etkili olduğunu düşünüyorum. Ayrıca sorun yaşadıklarında müdahale etmek yerine kendilerini ifade etme fırsatı tanınmanın önemini kavradım. Artık öğrenciler çalışma kâğıdı almaları gerektiğinde, spor malzemeleri kullanmaları gerektiğinde ya da kantinde sıraya girdiklerinde önlerine geçen kişiyi “Sıraya geçer misin?” şeklinde uyarıyorlar. (Araştırmacı günlüğü, 28.12.2021)

Araştırmacı gözleminde öğrencilerin sırayı bozan arkadaşlarını uyardığını ve uyarılan öğrencilerin bunu dikkate alarak hatasını düzelttiğini gözlemlemiştir. Bu durumu ailelerin istek ve ihtiyaçlarını demokratik yollarla ifade ederek model olmalarına ve öğrencilerin sorunlarını çözmesine fırsat tanınmasına bağlamıştır. Araştırmacı “okulda istek ve ihtiyaçlarını demokratik yollarla ifade eder” kazanımının ve saygı değerinin geliştiğini gözlemlemiştir. Araştırmacının emeğe saygı ve nezaket ifadeleri kullanma davranışlarının gelişimine yönelik olarak yaptığı gözlemi aşağıda paylaşmıştır.

Bugün sporcu yetenek taraması için otobüs ile başka bir okulun spor salonuna gittik. Çocuklar sıra oldular. Sessizce inmeleri gerektiği, diğerlerinin ders yaptığı konusunda hatırlatma yaptım, ikinci bir uyarı yapmama gerek kalmadan sessizce indiler. Giriş katta bulunan, dış kapının yanına geldiklerinde önden sesler gelmeye başladı. Biraz hızlanıp ön tarafa geçtim... amca yeri siliyormuş. Onun sildiği yerlere basmayıp kuru olan taraftan geçme konusunda birbirlerini uyardıklarını ve hizmetliye “kolay gelsin” dediklerini duydum. Önde olan öğrencilerden kimlerin söylediğini göremedim, ama Ö5, Ö6, Ö8, Ö9, Ö3, Ö13, Ö12’nin dediğini duydum. Araca binerken Ö3, Ö5, Ö8 şoföre iyi günler, Ö8, Ö11 ve Ö12 de “kolay gelsin” dediler. Araçtan inerken neredeyse hepsi “iyi günler” dedi. (Okul koridoru ve okul bahçesinde yapılan araştırmacı gözlemi, 21.02.2022)

Araştırmacı öğrencilerin diğer sınıfların ders yapıyor olmasına saygı gösterdiklerini, emeğe saygı duyduklarını ve nezaket ifadelerinden selamlaşma sözcüklerini kullandıklarını gözlemlemiştir. Öğrencilerde saygı değerine yönelik davranışlar gelinmesinin, birbirini uygun ifadeler kullanarak uyarlamalarının ve nezaket ifadeleri kullanmalarının öğrenme ortamına katkısına yönelik günlüğüne yazdıkları şöyledir:

Bugün, öğretmen arkadaşarımdan biri, “Neredeyse her dersin ilk 5 dakikasının, öğrencilerin teneffüste yaşadıkları sorunlar ile ilgili şikâyetler ile geçtiğini söyledi. Bir diğer öğretmen arkadaşım da kendi sınıfında da aynı durum olduğunu vurma, itme, kötü söz söyleme gibi şikâyetlerin hiç bitmediğini, her gün bunlarla uğraştığını ve bunun kendisini yorduğunu söyledi. Bir anda farkına vardım; önceden benim sınıflarımda da şikâyetler çok sık olurdu. Bu sınıfta da oluyordu ama artık neredeyse hiç öğrenciler arasında problem ve bu problemlere bağlı şikâyet olmuyor. Eve gelince gözlem notlarımı tekrar baştan itibaren okudum en son 6 Aralık’ta Ö13 ile bir öğrencinin tahtaya resim yaparken, öncelik sırası

yüzünden tartışıklarını gözlemlemişim. Daha sonraki gözlemlerimde birbirlerini uygun bir dil ile uyardıklarına ve uyarılanın da hatasını kabul ettiğine ilişkin notlar almışım. Dersin başında bu tür sorunlarla uğraşmamak zaman kaybını önlediği gibi motivasyonun düşmesini de engel oluyor ve dersin verimliliği artıyor. Sınıftaki değişimi fark ediyordum elbette, yine de somut olarak fark etmek beni gerçekten çok mutlu etti. (Araştırmacı günlüğü, 12.02.2022)

Araştırmacı 26.11.2021 tarihinde yazdığı araştırmacı günlüğünde öğrenciler arasında gerçekleşen vurma, itme, birbirini çekiştirme, kötü söz söyleme gibi davranışların azaldığını ancak nezaket ifadelerini kullanmanın tam olarak oturmadığını ifade ederken, 28.12.2021 tarihinde öğrencilerin birbirini nazik bir dille uyardığını gözlemlemiş, diğer gözlemlerinden de yola çıkarak öğrencilerin istek ve ihtiyaçlarını demokratik yollarla ifade ettiğini belirtmiştir, 21.02 2002 tarihinde yaptığı bir gözlemde emek harcayan hizmetliye saygı gösterip sildiği yerlere basmadıklarını ve ona kolay gelsin dediklerini, yine otobüse bindiklerinde şoföre “iyi günler ve kolay gelsin” diyerek nezaket ifadelerini kullandıklarını gözlemlemiştir. Ayrıca 12.02.2022 tarihinde yazdığı araştırmacı günlüğünde öğrenciler arasında şikâyet olmadığını, sorunları uygun şekilde ifade ettiklerini ve bu durumun kendisini çok mutlu ettiğini belirtmiştir. Bu durumun dersin başındaki zaman kaybını engellediği ve dersin verimliliğini de arttırdığını ifade etmiştir.

Hayat Bilgisi dersinde değerler eğitiminde aile katılımı etkinlikleri saygı ve sorumluluk değerleri ile işlenmiştir. Uygulama sürecinde bu değerlerin dışında sabır, sevgi, yardımseverlik ve arkadaşlık değerlerine yönelik katkılar gözlenmiştir. Öğrencilerde sabır değerine yönelik davranışların geliştiğine yönelik olarak araştırmacının yaptığı gözlemler ve günlüğüne yazdıklarından bazıları aşağıdaki gibidir:

Ö 12, kitap alırken sırada önüne geçen Ö3’e “Sırana geçer misin?” dedi. Ö3 hiç itiraz etmeden sıraya geçti. Diğer öğrencilerden sırayı bozan olmadı, tüm öğrenciler sabırla bekledi ve kitaplıktan kitabını aldı (Araştırmacı gözlem notları, 21.12.2021).

Ö5 çalışma yaprağını almak isterken önüne geçmeye çalışan Ö9’a “Sırana geçer misin?” dedi. Bunu gören Ö12, biraz yüksek sesle “Arkadaşlar lütfen sırayla alalım” diye seslendi. Ö9 sıranın sonuna geçti Sırayı bozan olmadı, tüm öğrenciler sabırla sıralarını bekledi (Araştırmacı gözlem notları, 28.12.2021).

Orman eğitimi ve gezisine gitmek için otobüse binerken, inerken herhangi bir itişme, sıra kapmaya çalışma olmadı. Otobüste sakin ve keyifle yolculuk yaptılar (Araştırmacı günlüğü, 17.02.2022).

Araştırmacı öğrencilerin sıra olduklarını, sırayı bozma davranışı olduğu durumlarda diğer öğrencilerin arkadaşlarını uyardıklarını ve uyarılan öğrencilerin davranışlarını düzelttiklerini gözlemlemiştir. Ayrıca günlüğünde öğrencilerin geziye giderken sırayla ve sessizce yürüdüklerini itişme sıra kapmaya çalışmadıklarını belirtmiş, sırayı bozmama davranışını sabırla bekleme olarak açıklamıştır. Sevgi değerini hissettiklerine yönelik A4'ün aile iş birliği defterine yazdıkları ile Ö12'nin odak grup görüşmesinde söyledikleri şöyledir:

A4: Ailece hem eğlendik hem öğrendik hem ağladık. Bir filmde bu kadar çok etkilenip saatlerce filmin konusu üstünde konuştuk, hayvan sevgisi ve hayvanların insanlara nasıl sadık olduklarını öğrendik. Film için Arzu Hanım teşekkür ederiz. (Aile iş birliği defteri, Hachiko Film izleme etkinliği sonrası aile iş birliği defteri notu)

Ö12: Sevgiyi gerçekten anladım. Ailem benle zaman geçirdiğini anlayınca da daha çok sevindim... Bana bir de Pöti yardımcı oldu. Ben artık hayvanları daha çok seviyorum, kafalarını okşuyorum. Yemek veriyorum onlar da hep bizim kapının önüne geliyor (Öğrenci odak grup görüşmesi, 28.03.2022)

A4 ve Ö12 yapılan etkinlikler ile hayvan sevgisini öğrendiklerini ifade ederken, Ö12 etkinlikler vasıtasıyla ailesiyle kaliteli zaman geçirdiği için sevildiğini hissettiğini belirtmiştir. Ailelerin çocuklarında yardımseverlik değerine yönelik gözlemledikleri davranışları iş birliği defterinde ve odak grup görüşmelerinde şu şekildedir:

A7: Misafir çocuklarla oyuncaklarını paylaşma meselesi daha hassas oldu, teşekkürler. (Aile iş birliği defteri 22.11.2021)

A13: Artık Ö13 tabletle oynuyorsa o şey yok, kesinlikle mutfağa geliyor. “Anne ben ne yapayım? bezi var, sofrayı sileyim. Çatal bıçak falan götüreyim”. Sofraya yardımlaşma yapıyor. O yardımlaşma falan bence ciddi mükemmel ilerliyor. Misafirlikte de kesinlikle öyle yapıyor. Yemeği yedikten sonra elinize sağlık. Afiyet olsun diyor. Sonra çekilir kenara. Kalıcı da olacak inşallah. (Aile odak grup görüşmesi 23.03.2022)

Abla.11: Bizim aile içinde bence yardımlaşmanın önemini anlamış olduk. Bu sorumluluklar üzerine ve çocuk bir şeyler öğreniyoruz, bir şeyler öğreniyoruz. Benim bilmediğim bir şey olduğu zaman kardeşim bana açıklıyor. O bana sorduğunda ben ona açıklıyorum. Yani bu araştırma konuları bizde çok güzel bir etki yarattı. (Aile odak grup görüşmesi, 21.03.2022)

A7 oğlunun oyuncaklarını misafir çocuklarla paylaşma konusunda geliştiğini belirtirken, A13 kızının evdeki işlerde kendisine yardım ettiğini belirtmiş, Abla11 kardeşi ile yardımlaşmalarını belirtmiştir.

Araştırmacının 16.02.2022 tarihinde yaptığı gözlem ve bu gözleme ilişkin günlüğüne yazdıkları aşağıda paylaşılmıştır.

Bugün nöbetim sırasında gözlem yaptım. Yeni bir oyun keşfetmişler. Oynamak isteyenler Ö13'ün eline parmağını koyuyor bir diğer öğrenci onun arkasına, diğeri onun arkasına sıra oluyor ve zincir oluştuyorlar. Ö13 sayıyor ve oyunu başlatıyor. Zincirdeki tüm çocuklar kaçmaya başlıyor. Ö13 onları yakalamaya çalışıyor. Dokunduğu öğrenci, ebenin yani Ö13'ün tarafına geçiyor ve artık o da arkadaşlarını yakalamaya çalışıyor. Bu ögle arası dikkatle gözlemledim. Ö13'ün avucuna ilk parmağını koyan Ö6 oldu, onun yanına Ö11 geçti, yanına Ö8, Ö3, Ö15 geçti. Diğer öğrenciler de yanlarına geçip yan yana sıra olarak zincir oluşturdular. Kimse diğercinin önüne geçmeye çalışmadı, kimse diğercini itmedi arkadaşının sırasını almadı. Hem çok şaşırdım hem heyecanlandım. Ö13 oyunu başlattı ve öğrenciler kaçmaya başladı. Ö13 ilk olarak Ö8'i ebeledi. Ö8 “Ah ya yakalandım” diyerek, Ö13'le birlikte arkadaşlarını ebelemeye çalıştı. Önceden yakalamaca türü oyunlar oynarken ebelenen çocuk kaçmaya, kurtulmaya çalışır ebe de onu yakalamaya sürüklemeye çalışırdı. Şimdi dokunulan yakalandığını kabul ediyor ve ebenin tarafına geliyor. Ö8, Ö3'ü ebeledi. Ö3 hemen saf değiştirip arkadaşlarını kovalamaya başladı. Ben de ebeyim diye duyurmayı da ihmal etmedi. Zil çalana kadar oyun devam etti. Zil çalınca oyunu bitirip birlikte sınıfa çıktılar. (Araştırmacı gözlem notu, 16.02.2022)

Bugün bahçede çocukları gözlemledim birlikte oyun kurup oynadılar, oyun bitince de gülerek eğlenerek sınıfa çıktılar, birbirleri ile mücadele, itişme kavga yerine birlikte güzel vakit geçirebilmeleri arkadaşlık bağının oluşması beni çok mutlu etti. (Araştırmacı günlüğü, 16.02.2022)

Araştırmacı öğrencilerin oyunlar sırasında kurallara uyduğunu ve birbirlerine zarar verici hareketlerden kaçındıklarını gözlemlemiş, oyun sonunda da tartışma olmadan keyifle sınıfa geçmelerini arkadaşlık bağının gelişmesi olarak yorumlamıştır.

5.3.3. Öneriler

“Öneriler” alt teması katılımcıların Hayat Bilgisi dersinde değerler eğitiminde yapılabilecek aile katılımlı etkinlikler konusundaki önerilerine odaklanmaktadır. Öneriler alt teması “Aile Katılımlı Gezi”, “Aile Katılımlı Yardım”, “Aile Katılımlı Sanat Etkinliği”, “Oyun ile Öğrenme Etkinlikleri” olmak üzere dört koddan oluşmaktadır. Aileler, doğa katılımlı geziler yoluyla “Aile Katılımlı Gezi” hayvan sevgisinin işlenebileceğine yönelik önerilerini aile odak grup görüşmelerinde şöyle ifade etmiştir:

Araştırmacı: Peki Hayat Bilgisi dersinde değerler eğitimine yönelik, aile katılımıyla başka ne tür etkinlikler yapmak istersiniz?

A1: Doğa ile ilgili geziler olabilir. Bu özellikle daha önce de konuşmuştuk sizlerle barınaklara onlar yani çünkü hayvan sevgisi aşılması iyi oluyor. Onlar da belki dikkat ediyorlar ya yerinde görmelerinde daha kalıcı olabilir. (Aile odak grup görüşmesi,

21.03.2022)

A1 barınaklara yapılacak gezi ile öğrencilerde hayvan sevgisini aşılanaabileceğini vurgulamıştır. Gezilerin işlenmek istenen durumu yaşayarak öğrenmeye katkısına dikkat çekmiştir. Ailelerin huzurevi ziyareti ile sadakat değerini ve vefalı olmayı vurguladıkları odak grup görüşmesi konuşmalarının bir kısmı şöyledir:

A2: Huzur Evine gidebilir hocam.

A9: Biraz kötü etkiler mi acaba. Hasta olduğunu, yaşlı olduğunu kimsenin bakmadığını düşünmesi, istediği kadar anlatsan da biraz etkiliyor gibi.

A2: Belki burası evleri onları ziyaret ediyoruz mutlu etmek için, sizi görünce gibi bir şey olabilir.

Araştırmacı: Yani huzurevi güzel fikir yaşlılara karşı vefalı olmakla ilişkilendirilebilir. Şöyle ki, aslında yapmak istediğimiz bir etkinlikti. Üzücü bir durumla karşılaştıklarında da “Ama ben buna üzülüyorum” diye kendilerini geri çekme değil, “Evet üzülüyorum ama bunun için ne yapabilirim” bilincini vermek istemiştik. Hayvanlarla ilgili de özellikle Pöti yazar söyleşi ile “Sokaktaki hayvanlara çok üzülüyorum evet ama bunun için ne yapabilirim?” bilincini vermek istedik. Ama Covid-19 yüzünden olmadı maalesef, ama kesinlikle güzel bir (Aile odak grup görüşmesi, 21.03.2022)

A2 huzur evine aile katılımlı gezi yapmayı önermiştir. A2 böylece huzurevi sakinlerini mutlu edilebileceğini ifade etmiştir. Araştırmacı vefalı olma ile ilişkilendirilebileceğini vurgulamıştır. Ö12 ve A 8 kültürel miras öğelerine yönelik aile katılımlı geziler önerdiği aile odak görüşmesi konuşmalarının bir kısmı şöyledir:

Ö12: Bir harita oluşturup İstanbul’u gezmek isterdim.

Araştırmacı: Aileyle İstanbul gezisi, çok güzelmış. (Öğrenci odak grup görüşmesi, 28.03.2022)

A8: Kültürel değerler girer mi? Hep beraber sınıfça yapabileceğimiz bir şeyler hafta sonu olsun. Hep beraber çocuklara böyle değerlerle ilgili İstanbul çünkü başlı başına kültür mirası var. Yani ne bileyim bir saraylara gidelim. Gidelim bir yerlere. Vallahi. Çok severim.

A14: Çocukların bahanesiyle bizi de götürün hocam. (Aile odak grup görüşmesi, 22.03.2022)

Ö12 ve A8 aile katılımlı geziler yoluyla İstanbul’da yer alan kültürel miras öğelerine gezi yapılmasını önermiştir. Aileler gezi yapmayı sevdiklerini ifade etmiştir. A5 aile katılımlı kültürel gezileri önerdiği araştırmasının bu geziyi arkadaşlık ve sevgi değeri ile ilişkilendirildiği odak grup görüşmesi konuşmalarının bir kısmı şöyledir:

A5: Böyle birkaç aile, grup olarak bir şeyler yapılabilir mi? Çocukların da çok yani çünkü benim kızımın sınıfından birileriyle görüşüyor olmak veya annesini tanıdığını bilmesi falan onun çok hoşuna gidiyor. Daha sanki çocuklarda yakın oluyor gibi. İşte keşke sen de

gelebilsen pikniğe diyor mesela. Şimdi o gün bir arada olunacak. Hani acaba böyle aileler bir şeyler yapabilir mi? Böyle birkaç ayda bir atıyorum tiyatro olabilir. Biletleri alınıp böyle gruplu halde ne bileyim. Değer ile bağlayamadım ama...

Araştırmacı: Çok güzel, arkadaşlık da bir değer. Sevgi ve arkadaşlık olabiliyor. Onun için grup çalışmaları güzel fikir. (Aile odak grup görüşmesi, 26.03.2022)

Aileler çocukları ile gezi ve etkinliklere katılmaya istekli olduklarını belirtmiş, A1 doğa gezileri yapmayı önermiş, A2 huzurevi ziyareti yapılabileceğini belirtmiştir. A8 kültürel mirasımız olan tarihi mekanlara gezi düzenlenebileceğini belirtirken, Ö12’ de İstanbul’u gezmek istediğini belirtmiştir. Yine A5 küçük gruplar halinde tiyatro, piknik gibi etkinliklere katılmanın aileler ve öğrenciler arasındaki bağı arttıracaklarını düşündüğünü belirtmiştir. Yapılan odak grup görüşmelerinde “Aile Katılımlı Yardım” etkinliği yapmayı önerdiği konuşmalardan bazı örnekler aşağıda sunulmuştur.

A1: Hocam, muhtaç insan ya da köy okullarına falan böyle gidip çocuklar kendileri bir şekilde paylaşmayı da öğrenebiliyor onunla ilgili bir etkinlik yapabiliriz. Aslında kermesler falan genelde oluyor, sizler yapıyorsunuz ama hani Covid-19 yüzünden olmadı. (Aile odak grup görüşmesi, 21.03.2022)

A9: İhtiyacı olan her zaman vardır. Köy okullarına kitap falan yardım edilebilir, kitap bağışlanabilir. Belki birer kitapla mektup yazabilirler. Bir küçük oyuncaklarıyla birer kalem koyabilirler öyle bir şey yapabiliriz.

Araştırmacı: Bende de o uyandı hemen, mektup arkadaşlığı başlar. (Aile odak grup görüşmesi, 21.03.2022)

A7: Yardımlaşma ile ilgili daha fazla olmalı. Merhamet ve yardımseverliği ne kadar fazla işlersek o kadar iyi bence. Yardım toplayabilir ihtiyacı olanlar ile paylaşabilirler. (Aile odak grup görüşmesi, 23.03.2022)

A1 ihtiyacı olanlarla paylaşmak için kermesler düzenlenmesini önerirken, A9 köy okulları için kitap toplamayı önermiş, A7 yardım toplayıp ihtiyacı olanlarla paylaşmayı önermiştir. Aileler aile katılımlı yardım etkinliklerine gönüllü olmuştur. Yapılan aile odak grup görüşmelerinde “Aile Katılımlı Sanat Etkinliği” yapılmasını, öneren konuşmalardan bazı örnekler şu şekildedir:

A15: Bir de sanatsal yapsak acaba resim, müzik hani bir tablonun çok değerli olduğunu sanata dahil olduğunu bilsin.

Araştırmacı: Nasıl aile katılımlı işleyebiliriz?

A15: Yani mesela bir sanat eserini verebilirsiniz. Bunun bir eser olduğunu, bunun biz hep birlikte mesela Picasso’nun hayatını araştırıp, olumlu olumsuz yönlerini ailece tartışabiliriz mesela.

O resim hakkında fikir verebiliriz. Ben burada ne görüyorum? Sen burada ne görüyorsun? Gibi olabilir bence. Onu biraz daha olgunlaştırabiliriz. (Aile odak grup görüşmesi, 22.03.2022)

A17: Aklıma şey geldi hocam benim. Geçen sene online eğitimde Edirne Selimiye Camisi'ni işletmiştiniz. O benim çok hoşuma gitmişti. Benimle birlikte oğlumun da hoşuna gitmişti. Biz oradan yola çıkarak, Mimar Sinan'ı hayatını araştırmıştık ve duyduğu her konuda çok şaşırmıştı. Yine böyle bir şey, yani ülkemizde bulunan bir eserimiz var. Onun yine sunum hakkında size bilgi verip, biz de ödev olarak bilgi versek.

A14: Herkes belli bir yerin sunumunu yapsın.

Araştırmacı: Aile katılımlı sunum yapmayı istemeniz, çok hoşuma gitti. Vatanseverlik (Aile odak grup görüşmesi, 22.03.2022)

A15 sanat sevgisini aile katılımlı olarak bir eseri tartışma yoluyla işlemeyi önerirken, A8 sanat eseri ile ilgili sunum hazırlayabileceklerini belirtmiştir. A17 kültürel mirasımız olan bir tarihi eseri aile araştırması ile araştırmayı önererek sanattan yola çıkarak vatanseverlik değerini aile katılımlı işlemeyi, A14'te her bir ailenin farklı bir yeri sunmasını önermiştir.

Öğrenci ve ailelerin “Oyun ile Öğrenme Etkinlikleri” içeren önerileri ve odak grup görüşmelerine yansımaları şöyledir:

A16: Oyun oynamanın etkisi daha fazla, mesela oyunlardan birkaç bir şey daha yapabiliriz diye düşünüyorum. Hani ailede çocuk oyunları türleri var. Birlikte aileyle “Peki Ne Alaka” gibi. Hani kendileri de oyun da geliştirebilirler. Hayal güçleri çünkü büyük olduğu için her şeyi kendi kendine bir şeyler falan edebilir. (Oyun üretme) (Aile odak grup görüşmesi, 23.03.2022)

Ö16: Öğretmenim ben şöyle bir şey yapardım. Mesela böyle bir tane kâğıda yol gibi çizgiler olacak öğrendiklerimizle alakalı sorular olacak. Üç tane veya dört tane şık olacak. O şık şey işaretleyip doğru işaretledi isek o yoldan devam edeceğiz.

Araştırmacı: Aileyle bulmacalı bir değerler eğitimi.

Ö16: Hem bulmaca hem macera.

Araştırmacı: Çok güzelmiş. (Öğrenci odak grup görüşmesi, 28.03.2022)

A16, oyunla öğrenmenin çocuklarda daha etkili olduğunu belirtmiş çocukların verilecek değere ilişkin kendilerinin oyun tasarlayabileceğini belirtirken, kızı Ö16'da ailesiyle birlikte oyun üretmek istediği yanıtını vermiştir. Ö13 ve Ö16'nın oyun önerileri ise şöyledir:

Ö7: Şey kağıtları alacağız. Bir yerlere koyacağız. Sonra bir tane kâğıt da seçtiğimiz kişiye vericez. O da elindeki kâğıdı okuyup, sakladığımız diğer kağıtları bularak sakladığımız eşyayı bulmaya çalışacak. (Öğrenci odak grup görüşmesi, 28.03.2022)

Ö13: Öğretmenim bence mesela bir oyun veriyorsunuz. Sonra anneniz, babanızla birlikte oyunu üretiyorsunuz, anne babanız sonra size öğretmeye çalışıyor. Öğrettikten sonra siz de bunları bir şeyler yapmaya başlıyorsunuz. Böyle bir şeyler olabilir.

Araştırmacı: Evet siz ailelerinize bir oyun tasarlayabilirsiniz. Çok güzel fikirler (30.03.2022 tarihli öğrenci odak grup görüşmesi)

Değerler eğitiminde aile katılımlı etkinlikler tasarlanmasına ilişkin öğrencilerin ve ailelerin verdikleri öneriler ile ilgili olarak araştırmacının günlüğüne yazdıkları şöyledir:

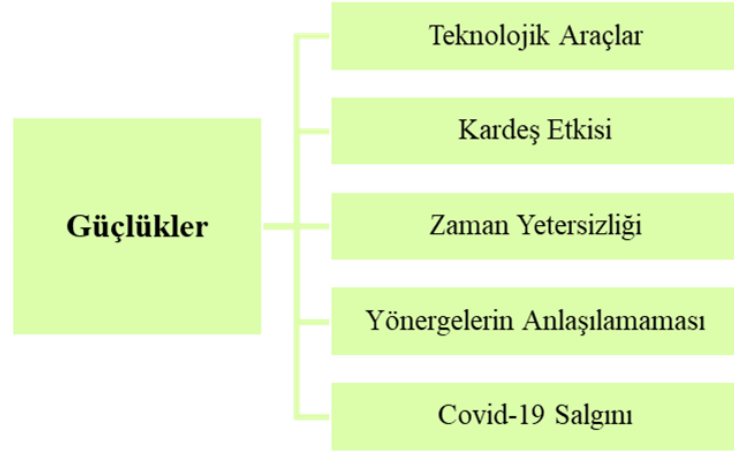
Araştırmacı: Bugün çocuklar ile odak grup görüşmelerini yaptık evde düzenlenecek macera parkuruna ve hazine avına benzeyen aile katılımlı oyunlar önerdiler. Hatta kendileri oyun üretmeyi önerdiler. Öneriler istediğiniz her değere uygulayabileceğiniz çok keyifli aile katılımlı etkinlikler. Çocukların bu işi bu kadar özümsemesi beni hem gururlandırdı hem çok mutlu etti. (Araştırmacı günlüğü, 30.03.2022)

Araştırmacı: Ailelerle gerçekleştirdiğim odak grup görüşmelerini tamamladım. Saygı değeri etkinlikleri sonunda yaptığım odak grup görüşmelerinde ailelerden sorumluluk değeri ile ilgili aile katılımlı önerebilecekleri etkinlikleri sormuştum. Aileler etkinlik önermekte çok zorlanmıştı. Uygulama sonunda ise kültürel geziler, sanat etkinlikleri gibi pek çok gezi önerdiler hatta değer ile kendileri ilişkilendirdiler. Ailelerin değerler eğitiminde etkinlik tasarlama konusunda gelişmeleri çok güzeldi. (Araştırmacı günlüğü, 29.03.2022)

Ö16 işlenmek istenen değer ile ilgili soruları yanıtlayarak ilerlenen bulmacadan oluşan bir oyun tasarlamayı önerirken, Ö 7 ipuçlarını takip edip soruları yanıtlayarak saklanan eşyaya ulaşmayı hedefleyen hazine avı oynamayı önermiştir. Araştırmacı yapılan oyun önerilerini istenen her değere uyarlanabilecek aile katılımlı etkinlikler olarak değerlendirmiş ve çocukların önerileriyle gurur duyduğunu belirtmiştir. Araştırmacı ailelerin saygı değeri etkinlikleri değerler eğitiminde aile katılımı ile etkinlik önermekte zorlanırken uygulama sonunda yapılan odak grup görüşmelerinde çeşitli etkinlikler önerebilmiştir. Aileler öğrenciler Hayat Bilgisi dersinde değerler eğitiminde uygulanabilecek aile katılımlı etkinlikler tasarlayabilmiştir.

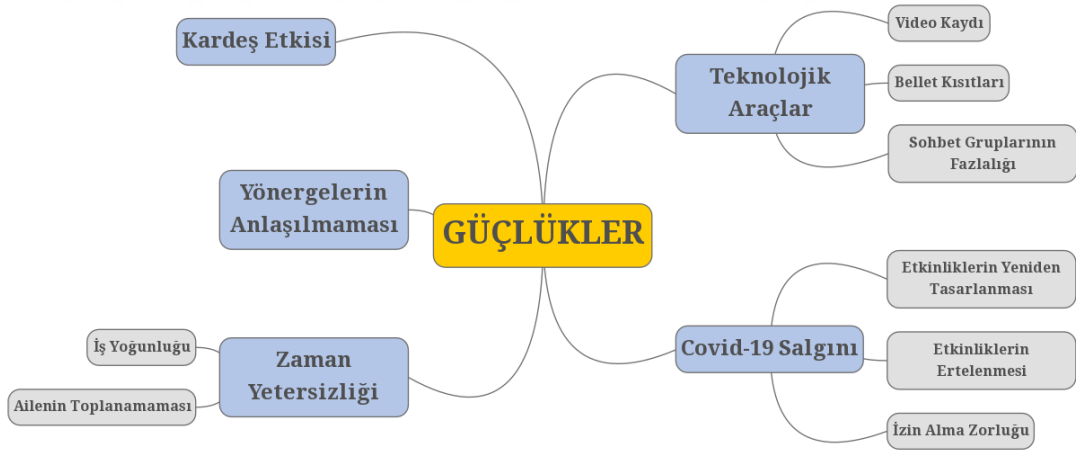
5.4. Güçlükler

Güçlükler teması, uygulama sürecinde karşılaşılan zorluklara ve engellere odaklanarak bireylerin bu konularda ilişkin sergiledikleri çözümlere odaklanmıştır. Güçlükler teması ve alt temaları Şekil 5.40'ta sunulmuştur.

Şekil 5.40. Güçlükler teması ve alt temaları

Yapılan analizler sonucunda “Güçlükler” teması, “Teknolojik Araçlar”, “Kardeş Etkisi”, “Zaman Yetersizliği”, “Yönergelerin Anlaşılamaması” ve “Covid-19” olmak üzere beş alt temadan oluşmuştur. Güçlükler temasının alt temaları ve kodları Şekil 5.41’de paylaşılmıştır.

Şekil 5.41. Güçlükler teması alt tema ve kodları

5.4.1. Teknolojik araçlar

“Teknolojik Araçlar” alt teması “video kaydı”, “bellek kısıtlılığı” ve “sohbet gruplarının fazlalığı” olmak üzere, uygulama sürecinde teknolojik araçların kullanılmasına ilişkin karşılaşılan güçlüklerle odaklanmaktadır. A14’ün teknolojik aletlerin kullanılmasında yaşanan sorun olarak, “Bilinçli Tüketiciyim Alışveriş

Yapabilirim” etkinliği sırasında video kaydı yapılmasına izin alamama olarak açıkladığı görüşleri şöyledir:

A14: Market alışverişinde zaten ses kaydı için izin almak için uğraştım ben. Videoyu geçtim yani ses kaydına daha izin vermiyorlardı. Onun için uğraştık. Müdüre falan çıktım da. Öyle halletmiştik. (Aile Odak grup görüşmesi, 22.03.2022)

A14, “Bilinçli Tüketiciiyim Alışveriş Yapabilirim” etkinliğinde öğrenciler markette alışveriş yaparken öğrencilerin video ile kaydedilmesine market yöneticilerinin izin vermediğini izin almak için çok uğraştığını belirtmiştir. Öğrenciler ve aileleri etkinlikler sırasında karşılaştıkları güçlüklerle ilişkin sorulan soruyu, etkinlikler sırasında video kaydı alma ile ilişkilendirdiklerini, odak grup görüşmelerinde şöyle ifade etmiştir:

Ö10: Tembel kızda çekmeye çalışırken çok zorlandık.

Araştırmacı: Anladım. Etkinliği yapmak mı, kameraya çekmek mi zor oldu?

Ö10: Kameraya çekmek (Öğrenci Odak grup görüşmesi, 29.03.2022)

Ö9: Ben çekim yaparken zorlandım. (Öğrenci Odak grup görüşmesi, 30.03.2022)

A9: Yapılan şeylerle ilgili hiçbir sorun yok. Oğlum videoya çekilmesi hani çok istemediği için zordu. Kamerayı tekrar gördüğünde rahatsız hissetti. İşte sadece ses kaydıyla bazen idare edince daha rahat oluyor.

A1: Sonradan ses kaydına dönünce biraz daha rahatlattı. Mümkün mertebe ses kaydı göndermeye çalıştık. (Aile odak grup görüşmesi, 21.03.2022)

A8: Videoları çekmek zordu. Yılmış olabiliriz ama ondan sonra tabii ki kaymağına yemeye başladıktan sonra keyifli hale geldi. (Aile odak grup görüşmesi, 22.03.2022)

Aileler ve öğrenciler video kaydı yapmakta güçlük yaşamıştır. Teknolojik aletlerin kullanımında yaşanan diğer bir sorunu A5 şu şekilde ifade etmiştir:

A5: Fazla grup var. Yani takip etmem gereken çok şey var ve her yerden bir şeyler geçti. (Telefon) Hafızam çok çabuk dolabiliyor. (Aile odak grup görüşmesi, 26.03.2022)

Ö9 ve Ö10 da yapılan etkinlikler sırasında karşılaştığı güçlük olarak çekim yapmayı ifade ederken, Ö9 un annesi oğlunun kamera karşısında rahat olamadığını ve çekim yapılmasından hoşlanmadığı için çekimlerin zor olmasıyla açıklamıştır. A1 ve A9 ses kaydı olunca daha rahat olduğunu ifade ederken, yaşanan bu güçlüğün video kaydı yerine ses kaydı alınması ile büyük oranda aşıldığı görülmüştür. A5 telefonunda çok fazla grup olduğu için telefonun hafızasının çok çabuk dolduğunu ve bu nedenle çekimlerde zorlandığı belirtmiştir.

5.4.2. Kardeş etkisi

“*Kardeş Etkisi*” alt teması aile katılım etkinliklerinde, öğrencilerin kardeşlerinden kaynaklanan zorluklar yer almaktadır. Aileler etkinlikleri yaparken küçük çocukları ile ilgili olarak yaşadıkları sorunlara yönelik olarak şunları söylemiştir:

A16: “Benim adıma karşılaştığım zorluk yoktu. Sadece küçüklerle beraber olunca küçükleri de dâhil edince karmaşa oluyordu biraz sabote ediyorlardı. Onun dışında hiçbir zorlukla karşılaşmadım.” (Aile odak grup görüşmesi, 24.12.2021)

A16: En küçük kardeşimiz de hani zapt etmek biraz zor oldu. Tamamen sabote ediyordu. Hani diğerlerinin adaptasyonunu da bozuyordu. O yüzden burada çok küçük olduğu için zaten zor oldu (Aile odak grup görüşmesi, 22.03.2022)

A12: Maalesef küçük kızım bizi çok baltaladı, Ö12 ona “Bu benim etkinliğim ama müsaade et” dedi, ama kardeşi çoğu zaman etmedi. İşte bu tarz handikapları oldu ama güzeldi. Sonuçta bir arada bir şeyler yapmak gerektiğinde ablası da anlamış oldu. Zorluklara rağmen yaptık. (Aile odak grup görüşmesi, 26.03.2022)

Saygı değeri etkinliklerinin bitmesinin ardından aileler ile yapılan 1.odak grup görüşmesinde A16 küçük çocuğuyla etkinlikleri yapmanın zor olduğunu ifade ederken, 22.03.2022 tarihinde yapılan 2. aile odak grup görüşmesinde “Etkinlikler sırasında karşılaştığımız güçlükler oldu mu?” sorusuna yine küçük çocuğu ile etkinlikleri yapmanın zor olduğu yanıtını vermiştir. Yine A12 küçük çocuğu ile etkinlikleri yapmanın zor olduğunu belirtmiş; ancak birlikte bir şeyler yapabilmeyi olumlu bulmuştur. Küçük çocuğu olan aileler etkinlikleri yapmakta güçlük çektiklerini belirtmiştir. Ancak birlikte yapmalarının önemini de vurgulamıştır.

5.4.3. Zaman yetersizliği

“*Zaman Yetersizliği*” alt teması altında “iş yoğunluğu” ve “ailenin toplanamaması” olmak üzere iki koddan oluşmaktadır. A9 ve A10’un etkinlikleri yaparken karşılaştıkları güçlüğü iş yükünün fazla olmasıyla ilişkilendirdiği görüşleri ile A17’nin eşinin işten geç gelmesi nedeniyle etkinliklere fazla katılamadığını belirttiği görüşleri şöyledir:

A9: Etkinlikleri yapmak birazcık zordu açıkçası. Ya vaktim dar diye belki. Güzel keyifli, faydalı işe yarıyor bir şeyler katıyor. Olanlar için uğraştım ama birazcık zorladım açıkçası. (Aile odak grup görüşmesi, 21.03.2022)

A10: Yani hani işte eve geç gelmemiz, işte yemekti, ev işleriydi derken böyle genelde son dakikaya kaldı hep. Bazen aceleye getirdik açıkçası. (Aile odak grup görüşmesi, 26.03.2022)

A17: Baba çok dâhil olamadı. Biraz geç, dokuz gibi geliyor. O geliyor, biraz sonra biz yatıyoruz. (Aile odak grup görüşmesi, 22.03.2022)

Aileler yoğun iş temposu, işten geç gelme ve ev işlerinin fazlalığı nedeniyle etkinlikleri yapmakta güçlük çektiklerini belirtmiştir. A13 ve A15'in zaman yetersizliğine bağlı olarak aile üyelerini bir araya toplamakta güçlük yaşadıklarını belirttikleri görüşleri ise aşağıdaki gibidir:

A13: Yani farklı sorumluluklar olunca, öyle masaya toplanana kadar zorlandık. Ama çok keyif aldık. Biz de yani açıkçası bu sizden de kaynaklanıyor hocam, kızım verdiğiniz güven sevgiden dolayı “Anne olsun doğal olsun işte hani öğretmenin bir şey söylemez” falan diyordu. Yani bütün evdeki etkinliklerde keyif aldık. Kalıcı etkileşimler oldu bizim için. Size de ayrıca çok teşekkür ederiz. (Aile odak grup görüşmesi, 21.03.2022)

A15: “Dört erkeği bir masanın etrafında toplamak ne kadar zormuş. Herkesin ayrı işi ödevi oluyor bir de. Büyük oğlum “Beni aileden saymazsanız nasıl olur?” dedi ama hepsini topladım. Eşim de “Tamam tamam yapıyoruz”, diyordu sonunda. Sonra çok keyif aldık tabii. Çok güldük, çok eğlendik.

Araştırmacı: Evet sizin videolar bayağı bir tekrarladı. Ama çok güzeldi.

A8: Hepimizi sabırla seyrettiniz. Tebrik ediyoruz sizi de.

Araştırmacı: Ama o kadar çok gülüyorlar ki herkes dağılıyor, yeniden başlıyorlar. Olsun “Devam edin, sorun değil devam edin, tekrar çekmeyin”, dedim. Çok eğlendiler, çok. (Aile odak grup görüşmesi, 22.03.2022)

A13 ve A15 aile üyelerini bir araya toplamakta güçlük çektiğini ifade etmiştir. Aileler zaman yetersizliğini işten geç gelme, her aile üyesinin farklı sorumluluklarının olması ve bu nedenle bir araya toplamada zorluk yaşama, ev işlerinin yoğunluğuna bağlamıştır. Aileler zaman yetersizliğine bağlı sorunlar yaşasa da etkinlikleri yaptıklarını, etkinliğe başlayınca eğlendiklerini belirtmiştir.

5.4.4. Yönergelerin anlaşılabilmesi

“Yönergelerin Anlaşılabilmesi” alt teması, etkinliklere ilişkin yönergelerin anlaşılabilmesinden kaynaklanan güçlükleri ele alır. Saygı değeri etkinlikleri sonunda yapılan, aile odak grup görüşmesine araştırmacı ve ailelerin arasında şöyle bir konuşma geçmiştir:

A8: “Videoya çekmemiz gerektiğini bilmediğimiz zamanlarda hüsrana uğruyorum. Onu başta söyler misiniz lütfen?”

A3: “Yani telefonla WhatsApp'tan bakmaktansa kâğıt üzerine gelmesi daha kolaylık oluyor hani sürekli bakmak. Yani telefonda hani ekrana bakmak daha zor geliyor bence. Bilmiyorum ben kendi düşüncem hani.

Araştırmacı: “Kâğıtları mutlaka göndereceğim ve aile iş birliği defterlerine yapıştırmalarını istiyorum zaten. O mutlaka gelmek zorunda. Tezin uygulaması için gelmek zorunda ama devamsızlıklar sebebiyle, kaçırmaması açısından bazı aileler ayrıca WhatsApp istediler.” (Aile odak grup görüşmesi, 24.12.2021)

A8, etkinlikler öncesinde video çekilip çekilmeyeceğine ilişkin bilgi verilmesini istediğini belirtmiştir. Araştırmacı bu dönütlerin ardından yönergeleri daha açık yazmaya çalışmış, aile katılım yönergelerine “video kaydı için cihazı hazırlayın, şimdi kaydı başlatın, ...uygulamasını yapın, kaydı sonlandırabilirsiniz” şeklinde aşamalar halinde olan yönergelere yer vermiştir. A3 aile katılım yönergelerini WhatsApp yoluyla değil kâğıt olarak gönderilmesini talep etmiş, araştırmacı her uygulamada aile katılım yönergelerinin basılı halini gönderilmeye devam edeceğini, öğrencilerden aile iş birliği defterine yapıştırmalarını istediğini belirtmiş, WhatsApp ile ayrıca yollama amacının okula gelemeyen öğrencilerin etkinliğe bir an önce ulaşmasını sağlamak olduğunu belirtmiştir. Araştırmacının “Hachiko Film İzleme” etkinliğinde uygulamanın amacı ve nasıl yapılacağının tam anlaşılamaması ve uyguladığı çözüme yönelik günlüğüne yazdıkları şöyledir:

Hachiko film izleme etkinliğinin videoları gelmeye başladı. Gelen üç videoda, film izleme etkinliğine yönelik yolladığım çalışma yaprağındaki soruların işlenişinin ailelerin sohbet şeklinde yapmadığını, aile üyesinin soruları sorduğunu, öğrencilerin yanıtladığını gördüm. WhatsApp grubundan film değerlendirme çalışmasını aile sohbeti şeklinde yapmalarının gerektiğini hatırlattım. Okulda filmi izletip soruları öğrencilere sorup yanıtlatabileceğimi fakat bunu tercih etmediğimi belirttim. “Sizlerin yorumları çocuklarınız için çok değerli. Aranızdaki görüş paylaşımı olmalı, lütfen soruları aile sohbeti şeklinde yanıtlayın.” ifadelerini kullandım. Kendi duygu ve düşüncelerini de belirtmelerini istedim. Yönergeleri daha açık ve net ifadeler ile belirtmek gerekiyor. Aslında açıklayıcı olduğunu düşünmüştüm ancak arada dönütler vermek gerekebiliyor. (31.12.2021 Araştırmacı Günlüğü)

Hachiko film analizlerinde aileler de duygu ve düşüncelerini belirtmeye başlamışlar. Yönergeyi açıklayıp müdahale etmem işe yaradı. (Araştırmacı Günlüğü, 02.02.2021)

Araştırmacı Hachiko film izleme etkinliğinde ailelerin sohbet etmelerini istemiş, ancak ilk gelen videolarda, ailelerin soru sorup çocuğun yanıtladığını gözlemlemiştir. Araştırmacı yönergenin tam anlaşılamadığını düşünmüş WhatsApp yoluyla ailelere durumu açıklayan bir mesaj yollamıştır. Daha sonra gelen video ve ses kayıtlarında aile

üyelerinin de görüşlerini belirttiklerini gözlemleyen araştırmacı, daha açık ve net yönergeler yollaması gerektiğini düşünmüş, arada dönütler vermenin olumlu katkısı olduğunu belirtmiştir.

5.4.5. Covid-19 Salgını

“Covid-19 Salgını” alt teması, “etkinliğin yeniden tasarlanması”, “izin alma zorluğu”, “etkinliğin ertelenmesi” olmak üzere üç koddan oluşmaktadır. Araştırmacının uygulamak istediği etkinlikleri salgın nedeniyle yeniden tasarlamak zorunda kalmasına ilişkin günlüğüne yazdıklarından bir kısmı aşağıda paylaşılmıştır.

“Komşuluk ilişkilerinin ailesi ve kendisi açısından önemine örnekler verir.” kazanımı için komşulara yemek, kek gibi ikramlar götürecekleri, gittiklerinde selamlaşıp sohbet edecekleri bir etkinlik planlıyordum. Ancak sınıftaki Covid-19 vakası 2 oldu, vaka sayısı artarsa online eğitime geçeceğiz, okulda da çok sayıda sınıf kapandı. Bu yüzden çevreleri ile temas içeren bir etkinlik tasarlamak beni kaygılandırdı. Sanırım başka bir etkinlik uygulayacağım. (Araştırmacı Günlüğü, 04.12.2021)

Aile Büyüklerinin Çocukluğundaki Saygıyı Öğreniyorum” etkinliği için büyükanne ve büyükbabaları sınıfa davet etmiştim birkaç kişi gelebileceğini belirtmişti. Ancak İstanbul genelinde ve okulda Covid-19 vakalarının artması nedeniyle gelemeyeceklerini belirttiler. (Araştırmacı Günlüğü, 15.02.2022)

Araştırmacı “Komşuluk ilişkilerinin ailesi ve kendisi açısından önemine örnekler verir.” kazanımı için öğrencilerin, aileleri ile birlikte “kek, poğaça” gibi bir ikramlık hazırlamalarını ve bu ikramlığı komşularına dağıtmalarını, gittiklerinde komşuları ile tanışmıyorlarsa tanışmalarını içeren uygulama içerikli bir etkinlik yapmayı düşünmüş ancak sınıfında ve il genelinde Covid-19 salgını vakalarının artması nedeniyle etkinliği yapmaktan vazgeçmiş onun yerine “Ailemle Dijital Hikâye Yazıyorum” etkinliği uygulamamıştır. Yine araştırmacı aile büyükleri ile yapılan sözlü tarih çalışmasında, örnek uygulamayı gönüllü aile büyüğü ile sınıfta yapmak istemiş ancak Covid-19 vakalarının artması nedeniyle aile büyükleri yüz yüze etkinlik için sınıfa gelmek istememiştir. Araştırmacı da aile büyüklerinin sağlığını riske atmamak adına ve örnek uygulamayı gönüllü anne ile yapmıştır. Öğrenciler kendi aile büyükleri ile yaptıkları uygulamayı duruma göre yüz yüze, görüntülü arama ve telefon görüşmesi olarak gerçekleştirmiştir. Salgın nedeniyle yeniden tasarlanan diğer bir etkinlik yine okul çok amaçlı salonunda planlanan “Pöti Kitabı Yazar Söyleşisi” etkinliğinde yaşanmıştır. Araştırmacının soruna ve çözümüne yönelik günlüğüne yazdıkları şöyledir:

Pöti kitabının yazarı Gökçe Gökçeer ile okulumuz çok amaçlı salonunda aile katılımlı yazar söyleşisi yapmak istiyordum. Bugün kendisiyle görüştüm Covid-19 sebebiyle okula gelmenin riskli olacağını, izin almanın da zor olacağını ancak çevrimiçi bir söyleşi yapılabileceğini belirtti. Yüz yüze daha etkili olacaktı, çocuklar kitaplarını imzalatma fırsatı bulacaktı. Söyleşiyi akşam saatinde çevrim içi olarak yaparsam hem sorun çözülür hem de aile üyelerinin katılımı artmış olur. (Araştırmacı günlüğü, 02.01.2022)

Araştırmacı Pöti kitabının yazarı ile aile katılımlı söyleşi yapmayı ve çocukların kitaplarını imzalatmayı planlamıştır ancak vakalardaki artış nedeniyle yüz yüze etkinliğin uygun olmayacağına karar verilmiştir. Araştırmacı akşam saatinde çevrim içi söyleşi yapmaya karar vermiştir. Araştırmacının yaşadığı bir diğer güçlük “Tutum Yatırım Ve Türk Malları Haftası” kutlama programı için izin alma konusundadır. Araştırmacının yaşana sorun ve çözümüne yönelik olarak günlüğüne yazdıkları şöyledir:

“Tutum Yatırım Ve Türk Malları Haftası Kutlama Programı” için okul gösteri salonunu kullanmak istedim. Müdür yardımcısı Covid-19 salgını nedeniyle gösterilere, izin verilmeyeceğini belirtti. Diğer sınıfların izleyici olarak katılımını iptal ettik, sadece benim sınıfımın öğrenci ve ailelerine yapılmasını daha uygun bulduk. Böylece katılımcı sayısının az olacağını, klimayı çalıştırmayacağımızı, sosyal mesafe kurallarına uygun oturabileceklerini çünkü salonun 300 kişilik olduğunu belirttim. Birlikte okul müdürü ile görüştük. Salgına yönelik gerekli tedbirlere dikkat etmem şartıyla izin verildi. Aslında yapılacak sunumları 3/...sınıfının öğretmeni ... kendi öğrencilerinin de izlemesini istemiştir. Ancak salgın nedeniyle kendisi ile konuşup durumu açıkladım, izleyemeyeceklerini belirttim. (Araştırmacı Günlüğü, 13.12.2021).

Araştırmacı salgın nedeniyle okul çok amaçlı salonunun kullanımı için izin almakta güçlük çekilmiştir. “Tutum Yatırım Ve Türk Malları Haftası Kutlama Programı” etkinliğini çok amaçlı salonda yapmak istemiş, üçüncü sınıflardan başka bir sınıf öğretmeni de öğrencileri ile birlikte izlemek istemiştir. Ancak salgın nedeniyle izin almakta zorluk yaşanmış, diğer sınıfın izleyici olarak katılması iptal edilmiş, gerekli önlemler alınmış ve etkinlik uygulanabilmiştir. Salgın nedeniyle yaşanan diğer bir güçlük olan etkinliğin ertelenmesi kod ile ilgili araştırmacının günlüğüne yazdıkları şöyledir:

Bugün “Pöti Kitabı Yazar Söyleşi” etkinliği için tüm hazırlıkları tamamladım ancak kitabın yazarı Gökçe Hanımın kızının ve kızına bakan kişinin Covid-19 pozitif olması nedeniyle söyleşinin bugün olamayacağını öğrendim. Söyleşinin ertelendiğini danışman hocam Mehmet Gültekin’e bildirdim. Bu tür aksaklıkların normal olduğunu, geziden sonra yapılmasında sakınca olmadığını belirtti. Umarım Gökçe Hanım ve ailesi de sağlıklı ve kolaylıkla bu Covid-19 sürecini atlatır. (Araştırmacı günlüğü, 15.02.2022)

Araştırmacı “Aile katılımı, yazar söyleşisi” etkinliğini okul çok amaçlı salonunda yapmak istemiş, ancak Covid-19 salgını sebebiyle uygulanamamış onun yerine çevrim içi söyleşi yapılmıştır. Yine “Pöti” kitabının yazarı Gökçe Gökçeer ile yapılacak söyleşi yazarın kızının Covid-19 pozitif olması nedeniyle ertelenmiştir.

6. SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

Araştırmanın bu bölümünde, bulgulardan elde edilen sonuçlara, araştırma bulgularının tartışılmasına ve araştırma bulgularına ilişkin önerilere yer verilmiştir.

6.1. Sonuçlar

Hayat Bilgisi Dersinde değerler eğitiminde aile katılımı etkinliklerinin nasıl sağlanabileceğini ortaya koymayı amaçlayan bu araştırmanın bulguları ışığında ulaşılan sonuçlar bu bölümde paylaşılmıştır.

6.1.1. Değerler temasına ilişkin sonuçlar

- İlkokul Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programında yer alan 3. Sınıf kazanımlarından seçilenler ile “saygı ve sorumluluk” değerleri ilişkilendirilmiş, bu birleşim aile katılımlı etkinlikler yoluyla işlenmiştir.
- Hayat Bilgisi dersinde değerler eğitiminde gerçekleştirilen aile katılımlı etkinliklerde değer telkini, değer analizi, değer açıklama, ahlaki muhakeme yaklaşımlarından yararlanılmıştır.
- Katılımcıların saygıyı engellileri, küçük çocukları, yas tutan kişileri anlamaya çalışmak; komşuya, hastaya, emeğe, yaşlılara değer vermek; özür dileme, teşekkür etme, selamlaşma, izin isteme, kapıyı çalma gibi nezaket ifadeleri kullanmanın önemini vurgulamıştır.
- Öğrenciler ve aileler dinlemenin, insanların sözünü kesmemenin önemine vurgu yapmış, sıra beklerken öncelik tanıyarak ve onları önemseyerek büyüklere saygılı olmaya; engelli olma, gözlük kullanma gibi fiziksel özellikler, ilgi alanları ve yaş farklılıkları gibi farklılıklara karşı saygılı olmanın önemine dikkat çekmiştir.
- Ailelerin ve öğrencilerin, eğitim alma, düzenli olma, bol su içerek sağlığını koruma, ekranın zararlı içeriklerinden ve ekran bağımlılığından uzak durma gibi bireyin kendine karşı sorumluluklarına vurgu yaptığı görülmüştür.
- Öğrencilerin sorumluluk almaya istekli oldukları görülmüştür.
- Öğrenci ve aileler; suyu, elektriği, doğalgazı tasarruflu kullanma, yiyecekleri israf etmeme konusunda yaptıkları aile araştırması ve anne çocuk sunumları yoluyla kaynakları etkinli kullanma sorumluluğu konusunda öneriler

geliştirmiştir.

- Araştırmada işlenen saygı ve sorumluluk değerlerinin dışında sevgi, sabır, sadakat, yardımseverlik ve arkadaşlık değerlerine ilişkin bulgular elde edilmiştir.

6.1.2. Aile katılımı temasına ilişkin sonuçlar

- Hayat Bilgisi dersinde değerler eğitimi etkinliklerine ailelerin karar verme, iletişim, ebeveynlik, evde öğrenme, gönüllülük ve toplumla iş birliği yollarıyla katıldıkları görülmüştür.
- Hayat Bilgisi dersinde değerler eğitimine ailelerin, öğretici rolü, öğretici rolü, kaynak kişi olarak aile, gönüllü olarak aile olma, gözlemci olarak aile, model olma rolleriyle; aile ile oyun, aile sohbeti, ev ödevi, aile büyüklerinden yararlanma, belirli gün ve haftalardan yararlanma, aile katılımlı söyleşi, aile katılımlı gezi etkinlikleriyle katılım sağladıkları görülmüştür.
- Aileler değer seçimi ve uygulanacak etkinliklerin seçimine etki ederek Hayat Bilgisi dersinde değerler eğitiminde aile katılımlı etkinliklerin karar verme sürecine katılmıştır.
- Araştırmacı aile toplantısı, aile katılım yönergeleri, WhatsApp uygulamasıyla yolladığı mesajlar ve aile iş birliği defterine yazdığı yazılar ile aileleri bilgilendirmiş; aileler aile iş birliği defteri, odak grup görüşmeleri yoluyla etkinliklere ilişkin duygu ve düşüncelerini araştırmacı ile paylaşmıştır.
- Hayat Bilgisi dersinde değerler eğitiminde aile katılımlı etkinliklere ailelerden anne, baba, çocuklar, hala, teyze, yenge, büyükanne ve büyükbabalar katılım sağlamıştır.
- Hayat Bilgisi dersinde değerler eğitiminde toplumla iş birliği, TEMA vakfı gönüllüsü ile söyleşi, çocuk kitabı yazarı ile söyleşi ve orman eğitimi veren kuruluşa gezi yoluyla sağlanmıştır.
- Aileler, aile sohbetiyle saygıya yönelik olarak birbirlerine karşı beklentilerini paylaşmıştır. Aile üyelerinin birbirinden saygıya ilişkin beklentilerinin, nezaket kurallarına uymak, sesini yükseltmemek ve izin almak ortak noktasında buluştuğu görülmüştür.

6.1.3. Etkiler temasına ilişkin sonuçlar

- Hayat Bilgisi dersinde gerçekleştirilen, saygı ve sorumluluk değerleri ile yapılan aile katılımlı değerler eğitimi etkinliklerinin “öğrenciye, aileye, araştırmacıya ve öğrenme ortamına” katkıları olduğu görülmüştür.
- Öğrenciler saygı değerine yönelik olarak öğrendiklerini davranış haline getirdiklerini; çalışanlara, emek harcayanlara selam verdiklerini, “kolay gelsin” dediklerini, gülümsediklerini, ifade etmiştir. Aileler çocuklarının selamlaşma ve nezaket kurallarına uyma konusunda gelişme gösterdiğini ifade etmiştir.
- Aileler öğrencilerin, evcil hayvan konusunda aile üyelerinin hassasiyetini anladığını ve ısrar etmeyi bıraktığını belirtmiş, çocuklarının sokak hayvanlarına mama verdiklerini ve hayvanlara karşı daha duyarlı olduklarını gözlemlediklerini ifade etmiştir.
- Aileler, gezide yapılan etkinliklerden ve ormanla iç içe olmaktan son derece mutlu olduklarını, gezinin kendilerine de iyi geldiğini ifade etmiştir. Ailelere orman eğitimini yerinde yapılan bir uygulama olarak nitelendirmiş, verimli bulmuştur. Araştırmacı gezinin aileler arasında iletişimi artırdığını gözlemlemiştir. Öğrenciler geziyi ve orman banyosunu sevdiklerini, kukla sunumlarında çok eğlendiklerini ifade etmiştir.
- Öğrenciler etkinlikleri eğlenceli bulduklarını belirtmiş, etkinliklerin eğlenerek öğrenmeye katkısı olduğu görülmüştür.
- Aileler çocuklarına sorumluluk vermenin önemini ve çocuklarına yeterince sorumluluk vermediklerini fark ettiklerini, ancak onların sorumluluk alabildiklerini, sorumluluklarını yerine getirebildiklerini gözlemlediklerini belirtmiştir.
- Öğrenciler, odasını toplama, oyuncaklarını toplama, pijamasını katlama, yatağını toplama gibi kendi eşyalarının sorumluluklarını almanın yanında; evde bulaşık makinesi boşaltma, sofraya kurmaya, ev işlerinde yardım etme gibi sorumlulukları da aldıklarını belirtirken; aileler çocuklarının evde sorumluluk aldıklarını, odalarını, yataklarını topladıklarını ifade etmiştir.
- Aileler, çocuklarının evde görev ve sorumluluklarını yerine getirdiklerini buna bağlı olarak artık çocuklarına görevlerini hatırlatmak zorunda kalmadıklarını, sorumluluğu çocuklarına bıraktıklarını ve evdeki iş yüklerinin de azaldığını belirtmiştir.

- Öğrenciler, “suyu israf etmeme, elektriği tasarruflu kullanma” davranışları sergilediklerini ifade ederken; aileler çocuklarının banyoda, diş fırçalarken suyu tasarrufu kullandıklarını, gereksiz ışıkları kapatarak, fişi çekerek elektriği tasarruflu kullandıklarını, ekmek ve yemek israf etmeyerek kaynakları koruma sorumluluğu aldıklarını belirtmiştir.
- Öğrenciler bez çanta yaparak ve kullanarak kaynakları koruma sorumluluğu; TEMA’ya üye olarak doğayı korumaya yönelik sosyal sorumluluk almıştır.
- Öğrenciler ve aileler aile katılımı olarak tasarlanan değerler eğitimi etkinliklerini uygularken birlikte kaliteli vakit geçirmekten mutlu olduklarını ve etkinlikler sırasında eğlendiklerini ifade etmiştir.
- Aileler değerler eğitiminde aile katılımı etkinlikler ile kendilerinin de çocuklarıyla birlikte yeni bilgiler öğrendiklerini, çocukları ile aralarındaki iletişim hatalarını fark ettiklerini belirtmiştir. “Test çöz, ders çalış” gibi akademik baskı odaklı iletişimden kitap okuyalım, birlikte sofraya kuralım gibi paylaşım odaklı iletişim dili kullanmaya başladıklarını, kardeş sorunlarında rehberlik edebildiklerini ve ebeveyn olarak geliştiklerini belirtmiştir.
- Aileler, aile içinde nezaket sözcüklerinin kullanımının artmasıyla ve aile sohbetlerinin katkısıyla, kardeşler arasındaki sorunların azaldığını belirtmiştir.
- Aileler, öğrencilerin aile büyüklerini yakından tanıma olanağı bulduğunu ve aile büyükleriyle aralarındaki bağı arttırdığını ifade etmiştir.
- Aynı zamanda öğretmen araştırmacı ders işleniş kayıtlarını izlerken mikro öğretim uygulaması gerçekleşmiş, etkili dönütler verme öğrencileri daha aktif kılan etkinlikler tasarlama konusunda gelişmiştir
- Etkinlikler ve iş birliği defterleri paylaşımları, öğretmen ve aileler arasındaki iletişimi artmıştır.
- Aileler, öğretmen aile iletişiminden ve öğretmenden dönüt almaktan mutlu olduklarını; böylece aile okul iş birliğinin arttığını belirtmiş, bu iş birliği öğrenmenin pekiştirilmesinde katkısı olduğunu ifade etmiştir.
- Araştırmacı, kaynak kişi olarak ya da gönüllü sunumlar için sınıfa gelen aile üyeleri ile diğer öğrenciler arasında sevgi bağı oluştuğunu, bunun da öğrenme ortamını olumlu etkilediğini gözlemlemiştir.
- Etkinliklerin öğrenme ortamına olumlu katkısı olduğu, sınıf içi sorunların azaldığı görülmüştür. Araştırmacı sınıfta yaşanan şiddet sorunlarının ortadan

kalktığını, nezaket ifadelerini kullanmanın arttığını, yapılan bir işe saygı davranışının geliştiğini gözlemlemiştir.

- Hayat Bilgisi dersinde değerler eğitiminde aile katılımı etkinliklerinde ortaya çıkan örtük değerler ve katkıları şöyledir:
 - ✓ *Sevgi*: Öğrenciler aile katılımlı etkinlikler sırasında mutlu olduklarını ve aile içi sevgiyi hissettiklerini ifade etmiştir. Yine öğrenciler hayvan sevgilerinin pekiştiği görüşündedir.
 - ✓ *Sabır*: Araştırmacı öğrencilerde sıraya girme ve sırasını bekleme davranışının geliştiğini gözlemlemiştir.
 - ✓ *Yardımseverlik*: Aileler öğrencilerin ev işlerine daha fazla yardım ettiğini belirtmiştir.
 - ✓ *Arkadaşlık*: Öğrenciler arkadaşlarının kalbini kırmamaya önem vermek gerektiğini ifade etmiş; araştırmacı öğrenciler arasında arkadaşlık bağının güçlendiğini ve birbirlerine zarar vermemeye çalıştıklarını gözlemlemiştir.
- Aileler aile katılımlı huzur evi ve kültür gezileri, ile vatanseverlik değerini, aile katılımlı kermes yoluyla ihtiyacı olan okullara yardım yaparak yardımseverlik değerini işlemeyi önermiştir.
- Aileler aile katılımlı sanat etkinlikleri yapmayı önermiş araştırmacı bu etkinliği sanat sevgisi ve estetik ile birleştirebileceklerini belirtmiştir.
- Aileler oyun ile öğrenme etkinliklerini daha faydalı ve eğlenceli bulurken, öğrenciler bulmaca ve evde aile katılımlı oyun ile öğrenme etkinlikleri önermiştir. Araştırmacı bu tür oyun etkinliklerinin pek çok değere kolayca uyarlanabileceği görüşündedir.

6.1.4. Güçlükler temasına ilişkin sonuçlar

- Öğrenciler, video kaydında heyecanlanıp rahatsız olduklarını ifade ederken, aileler çekimi yapmanın zor olduğunu, kimi zaman da telefon hafızasının yetersizliği sebebiyle sorun yaşadıklarını belirtmiştir. Araştırmacı öğrencilerin daha rahat olması için bazı görüntü gerekmeyen durumlarda ses kaydı atabileceklerini belirtmiş, aileler ses kaydı olarak gönderince daha rahat olduğunu belirtmiştir.
- Küçük çocuğu olan ailelerde etkinlik sırasında öğrencinin, küçük kardeşinin çalışmaları bozduğunu ve onlarla çalışmaları yürütmede zorlandıklarını

belirtmişlerdir. Öte yandan aileler bu zorluğun, çocuğunun kardeşiyle birlikte bir şeyler yapması gerektiğini anlamasına ve kabullenmesine katkısı olduğu da dile getirilmiştir.

- Aileler işten geç gelme ve ev işlerinin yoğunluğu sebebiyle etkinlikler için zaman bulmakta ve video çekmekte zorlandıklarını ifade etmiştir. Araştırmacı videoları tekrar çekmeye gerek olmadığını belirtmiş, video kaydı yerine ses kaydı alabilecekleri yönünde çözümler sunmuştur.
- Aileler etkinlikleri ses kaydı ile yapmanın daha rahat olduğunu dile getirmiştir. Ayrıca ailelerin aile üyelerini bir araya getirmekte zorlandıklarını ifade ettikleri görülmüştür. Araştırmacı aile katılımlı oyun etkinliklerinde aile üyelerinin katılımının fazla olduğunu ve eğlenceli etkinliklerde videoların daha hızlı geldiğini gözlemlemiş, aile üyelerinin birlikte eğleneceği etkinlikler tasarlamaya çalışmış, ya da aile katılımlı etkinlik öncesinde oyun da göndererek aile üyelerinin bir araya gelmesini kolaylaştırmıştır
- Aileler aile katılım yönergelerini ve video çekimini ne zamanlar yapacaklarını anlayamadıklarını dile getirmiştir. Araştırmacı yönergeleri maddeler halinde ve daha açık yazmış, yönergeler “video kaydı için cihazı hazırlayın, kaydı başlatın, kaydı sonlandırın” gibi aşamalar halinde maddeler eklemiştir. Uygulama sonunda yapılan aile odak grup görüşmelerinde aileler yönergelere yönelik sorun belirtmemiştir.
- Covid-19 salgını nedeniyle “Aile Katılımlı Yazar Söyleşisi” etkinliğini okul çok amaçlı salonunda yüz yüze yapılamamış, çevrim içi olarak gerçekleştirilmiş, “Aile Büyüklerimin Çocukluğundaki Saygıyı Öğreniyorum” etkinliğinde aile büyükleri sınıfa gelememiş onun yerine gönüllü bir anne sınıfa gelerek örnek uygulama yapmış; yapılması tasarlanan komşuya ikram götürme, komşuyla tanışma ve sohbet içeren etkinlik Covid-19 vakalarındaki artış nedeniyle iptal edilmiş, yerine “Ailemle Dijital Hikâye Yazıyorum” etkinliği uygulanmıştır.

6.2. Tartışma

Bu araştırmada, Hayat Bilgisi dersinde değerler eğitiminde aile katılımı etkinlikleri tasarlanmış ve uygulanmıştır. Aileler etkinliklere katılmış, öğrenci ve aile üyeleri aile katılımlı olarak gerçekleşen etkinlikleri yararlı ve eğlenceli bulmuş; aileler etkinliklerin kendilerine, çocuklarına ve ailelerine katkıları olduğunu, çocuklarında saygı ve

sorumluluk değeri davranışlarının geliştiğini belirtmiş; öğrenciler saygılı davranışlar geliştirdiklerini, evde daha fazla sorumluluk aldıklarını ifade etmiş; araştırmacı çalışmanın kendisini geliştirmesine katkı sağladığını, öğrencilerinde saygı ve sorumluluk bilinci geliştiğini ve bu değerlere yönelik davranışlar sergilediklerini ve yapılan uygulamanın öğrenme ortamına olumlu katkıları olduğunu gözlemlemiştir. Aileler ve araştırmacı, öğretmen aile iş birliğinin gerçekleştiği görüşündedir.

Bu araştırma kapsamında ortaya çıkan “Aileler çocuklarına yeterince sorumluluk vermediklerini, sorumluluk verdiklerinde çocuklarının yapabildiğini fark etmiştir” bulgusuyla, Aktepe (2016) tarafından yapılan araştırmanın anne ve babaların çocuklarının değerler eğitiminde etkili olduğunun farkında olmaları ve değerler eğitiminde aktif olarak yer alması gerektiği bulgusuyla örtüşmektedir.

Bal (2019) Hayat Bilgisi dersinde değer eğitiminde örnek olay yöntemi: bir eylem araştırması adlı çalışmada 2. Sınıf öğrencileri ile çalışmış araştırma sonucunda öğrencilerin değer öncesinde saygı değerini sadece genel ifadelerle açıklarken, değerler eğitimi sonrasında saygı değerinin içeriğine karşılık gelen ifadelerle değeri açıkladıkları belirlenmiştir. Söz konusu araştırmanın bulgusunun yapılan çalışmada ortaya çıkan “öğrencilerin, saygı değerini ve boyutlarını daha kapsamlı olarak tanımlayabildikleri, saygılı davranışlara örnekler verebildikleri gözlenmiştir.” bulgusu ile örtüştüğü görülmektedir. Yine Bal (2019) tarafından yapılan söz konusu çalışmada yer alan “öğrencilerin saygı değerini davranış haline getirdikleri tespit edilmiştir” bulgusu bu çalışmadaki “Öğrenciler selamlaşma, rica etme ve teşekkür etme davranışlarını sergileyerek nezaket ifadeleri kullanma davranışlarını geliştirdiklerini belirtirken, aileler çocuklarında selamlaşma, eline sağlık deme, teşekkür etme, rica ederim deme, kolay gelsin deme gibi nezaket ifadeleri kullanma, konuşurken sözünü kesmeme, odaya girerken izin isteme, emeğe saygı gösterme, evdeki kurallara daha fazla uyma gibi saygı davranışlarının geliştiğini gözlemlemiştir.” bulgusu ile uyumludur.

Yapılan çalışmada öğrenciler ve aileler, öğrencilerin ev işleri ve kendi eşyalarının düzenine yönelik, kaynakları tutumlu kullanmaya yönelik sorumluluk aldıklarını belirtmiştir. Yine öğrenciler kendi istekleri ile TEMA’ya üye olarak ve bez çanta yaparak doğayı korumaya yönelik sorumluluk almıştır. Araştırma bulguları Çoban’ın (2016) sokratik sorgulama yaparak sorumluluk değeri öğretimini amaçladığı çalışmada elde ettiği “Yapılan uygulamaların öğrencide tutum ve davranış değişikliğine sebep olduğu, öğrencilerin sorumluluklarını içsel bir görev olarak algıladıkları görülmüştür” bulgusu ile

tutarlıdır.

Demir (2018) tarafından gerçekleştirilen “Değer eğitimi yaklaşımlarına göre Hayat Bilgisi dersinde değer eğitimi” başlıklı araştırmada Hayat Bilgisi dersi kazanımları ile sorumluluk değerini eşleştirilerek, değer eğitimi yaklaşımları ile hazırlanan etkinlikler gerçekleştirmiş; araştırma sonucunda uygulamanın yapıldığı bütün sınıflarda öğrencilerin belirlenen sorumlulukları kazandıkları görülmüştür. Demir’in (2018) söz konusu bulgularının, bu araştırmada ortaya çıkan, “aileler ve öğrenciler, öğrencilerin evde daha fazla sorumluluk aldıklarını ifade etmiştir, çocuklarının banyoda, diş fırçalarken suyu tasarrufu kullandıklarını, gereksiz ışıkları kapatarak, fişi çekerek elektriği tasarruflu kullandıklarını, ekmek ve yemek israf etmeyerek kaynakları koruma sorumluluğu aldıklarını belirtmiştir. Yine öğrenciler bez çanta yaparak ve kullanarak, TEMA’ya üye olarak “doğayı korumaya yönelik sosyal sorumluluk almıştır” bulgusu ile örtüşmektedir.

Yapılan araştırmada Hayat Bilgisi dersinde değerler eğitimi etkinliklerine ailelerin “kararlara katılma, okul ile iletişim halinde olma, gönüllü olarak okulda yapılan etkinliklere katılma, çalışmaları aile olarak destekleme evde öğrenme etkinliklerinde rol alma, toplumla iş birliği çalışmalarına ve okul dışı geziye katılma” yollarıyla katıldıkları görülmüştür.

Alanyazın incelendiğinde pek çok araştırmada değerler eğitiminde aile katılımının önemli olduğu; ancak ailelerin okulda değerler eğitimine katılmadıkları bulgusuna ulaşılmıştır (Knafo,2003; Akbaş, 2004; Yazar ve Erkuş 2013). Yine Alabay ve Ersal (2020)’nin araştırmasında okuldaki etkinliklerde aile katılımının sağlanamadığı belirtilmiştir. Araştırma bulgularının alanyazındaki araştırmalarda yer alan “ailelerin etkinliklere ailelerin katılımının sağlanamadığı” bulgusuyla örtüşmemektedir. Öte yandan Çamlıbel Çakmak (2010) araştırmasında aile katılımına yönelik önerilerini; aile bilgilendirme toplantılarının düzenlenmesi, ailelerle iletişim kurulması, fuar-kermes organizasyonları düzenleme, ailenin okulda etkinlikler katılımını sağlama, yetişkin eğitim sınıfları açma, konferanslar düzenleme, ev ziyaretleri yapma, evde ailenin katılımıyla yapılabilecek etkinlikler düzenleme, ailelere haber mektupları gönderme biçiminde açıklamıştır.

Stern’ün (2003) araştırmasında belirli gün ve haftaların aile ve okul için önemli bir katılım fırsatı olduğu belirtilmiştir. Deveci ve Çengelci Köse (2019) tarafından güncel olaylar ile belirli gün ve haftalardan yararlanılarak öğrencilerin çevresiyle birlikte değerler eğitiminin sağlanabileceği ifade edilmiştir. Yapılan bu araştırmada da Hayat

Bilgisi dersinde değerler eğitiminde belirli gün haftalardan, 3 Aralık Dünya Engelliler Günü'nden, Tutum Yatırım Ve Türk Malları Haftası'ndan yararlanılmıştır. Aileler bu günlerde, aile katılımlı oyunlar oynayarak, anne çocuk sunumu yaparak ve okulda yapılan kutlama programına izleyici olarak katılmışlardır. Yapılan etkinlikler ile farklılıklara saygı ve kaynakları etkili kullanma sorumlulukları, değer aktarma yoluyla işlenmiştir. Araştırma bulgularının alanyazında “değerle eğitiminde belirli gün ve haftalardan” faydalanılabileceği bulgusuyla uyumlu olduğu görülmektedir.

Türe'nin (2018) araştırmasında 2018 Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'nın öğrenme alanlarında aile katılımına yönelik çeşitli kazanımların olduğu belirtilmiştir. Yapılan bu araştırmada Hayat Bilgisi dersinde “Aile büyüklerinin çocukluğundaki saygıyı öğreniyorum” etkinliğinde aile katılımlı değer aktarma uygulaması yapılmıştır. Aile büyükleri çocukluklarında oyuncaklara, komşuya arkadaşlarına gösterdikleri saygıyı ve çocukluklarındaki yardımseverliği anlatmış, aileler de çocuklarının aile büyükleri ile sözlü tarih çalışması yapmasından memnun olduklarını, çocuklarının ilgiyle dinlediklerini, çocuklarının öğrendikleri karşısında şaşırdıklarını belirtmiştir. Araştırma bulgusu, Ersoy'un (2020) araştırmasında yer alan, aile büyükleriyle gerçekleştirilebilecek sözlü tarih, röportaj çalışmalarıyla aile içinde değerlerin ortak olarak kazanılabileceği bulgusuyla tutarlıdır.

Walhof (2016) tarafından gerçekleştirilen “Ortaokulda Aile Katılımı” adlı araştırma sonucunda, öğretmenler ve aileler öğrencilerin akademik başarısında aile katılımlı etkinliklerin etkili olduğunu düşündüklerini ve okula aile katılımı sağlamada en önemli engelin ailelerin iş saatlerinin yoğun olmasının olduğu bulgularına ulaşılmıştır. Yapılan bu araştırmada, aile üyelerinin işten geç gelmesi ve ev işleri nedeniyle etkinlikler için zaman bulmakta zorlandıkları, etkinliklerin kameraya çekilmesinde, aile üyelerinin bir araya toplanmasında, öğrencilerin küçük kardeşleri ile etkinlikleri yapmasında, aile katılım yönergelerinin anlaşılmasında ve Covid-19 salgını kaynaklı nedenlerle güçlükler yaşandığı bulgularına ulaşılmıştır. Alanyazın incelendiğinde (Koçak, 1991; Finders ve Lewis, 1994; Aslanargun, 2007; Kurtuldu, 2010; Lindberg, 2014; Ogelman, 2014; Bilaloğlu ve Arnas, 2019; Kaçan vd., 2019; Çelik, 2021) aile katılımı ile ilgili sorunlara yönelik ortak bulgusu olan “ailelerin zaman ayırmakta güçlük yaşaması”, yapılan bu araştırmanın bulgusu ile de örtüşmektedir. Ayrıca Bilaloğlu ve Arnas (2019)'un araştırmasında yer alan “öğretmenin yönlendirme eksikliği” güçlüğü ile yapılan bu araştırmada ortaya çıkan “yönergelerin anlaşılabilmesi” bulgusuyla örtüşmektedir. Öte

yandan alanyazında aile katılımına yönelik karşılaşılan sorunlar olan; ailelerin kendilerini yetersiz hissetmesi, uygun olanaklara sahip olmama, okul-aile iletişimsizliği (Bilaloğlu ve Arnas, 2019), ailelerin ders başarısıyla ilgilenmeleri, ailelerin maddi anlamda sıkıntı yaşaması, ailelerin eğitim düzeylerinin yetersiz olması, ailelerin çocuklarının eğitimi konusunda yeterince bilgi sahibi olmamaları, okul-aile iş birliğinin olmaması ve ailelerin düzenlenen ortak etkinliklere katılmamaları (Kurtuldu, 2010) gibi güçlüklerle bu araştırmada karşılaşılmamıştır.

Gündoğdu (2021) araştırmasında okul-aile iş birliğinin sağlanarak, aile eğitim faaliyetleri düzenleyerek, aile ile iletişim kurularak, aileyi teşvik ederek ve evde uygulanabilecek etkinlikler seçerek aile katılımı sağlanabileceğini önemiştir. Eliason ve Jenkins'in (2003) araştırmasında aile katılımının ailelerle olumlu iletişim kurularak sağlanacağı belirtilmiştir. Otto'nun (2018) araştırmasında da aile ve okul arasında etkili iletişimin ailelerin yürütülecek çalışmalara katılımlarını sağlayacağı ifade edilmiştir. İncelenen araştırmaların bulguları, gerçekleştirilen bu araştırmanın "Aileler, öğretmen ile iletişim halinde olmanın kendilerini mutlu ettiğini, aile öğretmen iş birliğinin gerçekleştirildiğini ifade etmiştir" bulgusuyla örtüşmektedir.

6.3. Öneriler

Araştırmanın bu bölümünde elde edilen sonuçlara bağlı olarak uygulamaya yönelik ve araştırmacılara yönelik bazı öneriler geliştirilmiştir.

6.3.1. Uygulamaya yönelik öneriler

- İlkokul Hayat Bilgisi Ders Öğretim Programına değerler ile kazanımların ilişkilendirilmesine yönelik örnekler ve açıklamalar eklenebilir.
- İlkokul Hayat Bilgisi Ders Öğretim Programına değer-kazanım, ilişkilendirmesine uygun aile katılımı etkinlikleri sunulabilir.
- Hayat Bilgisi dersinde değerler eğitiminde:
 - ✓ Aile katılımı etkinlikleri için daha fazla oyun tasarlanabilir; oyun tasarlama sürecinde aile ve öğrencilerden fikirler alınabilir.
 - ✓ Öğrencilerin okula karşı sorumluluk almalarına yönelik aile katılımlı etkinlikler tasarlanabilir, eylem planı yapmaları desteklenebilir.
 - ✓ Öğrenci ve aileler; suyu, elektriği, doğalgazı tasarruflu kullanma, yiyecekleri israf etmeme konusunda yaptıkları aile araştırması ve anne çocuk sunumları

okul bazında, diğer öğrencilere de sunulabilir.

- ✓ Aile katılım etkinliklerinde hala, amca, dayı, teyze, büyükanne ve büyükbabaların meslek, deneyim, ilgi alanları ve yeteneklerinden yararlanılabilir.
- ✓ Okul ortamında ya da okul dışındaki ortamlarda aileyi eğitim sürecine dâhil edebilmek için, ailelerin kişisel becerilerine uygun etkinlikler planlanabilir.
- ✓ Aile katılımlı gezilere daha fazla yer verilebilir. Aile katılımlı huzur evi ve kültür gezileri, aile katılımlı kültürel miras öğelerinin araştırması ve sunulması ile vatanseverlik değeri; aile katılımlı kermes, kitap bağıışı yoluyla ihtiyacı olan okullara yardım yaparak yardımseverlik değeri işlenebilir.
- ✓ Etkinliklerin uygulanmasına yönelik video kaydı alınabileceği gibi, sadece ses kaydı istenebilir. Tüm etkinliğin kaydı yerine kısa bir kayıt yeterli görülebilir.
- ✓ Etkinliklerin aile katılımı uygulamaları daha uzun sürece yayılarak, ailelerin zaman sorunu giderilebilir.
- ✓ Covid-19 salgını nedeniyle uygulanamayan; öğrencilerin bir aile üyesi eşliğinde komşuya ikramlıklar, hatta aşure götürmesi, komşuyla tanışması selamlaşması etkinliği uygulanabilir.
- ✓ Covid-19 salgını nedeniyle yüz yüze yapılamayan yazar söyleşisi etkinliği uygulanabilir. Belirlenen değer kapsamında seçilen bir kitap aile üyeleri tarafından okunup, öğrenci ve ile üyelerinin birlikte katıldığı yüz yüze yazar söyleşileri düzenlenebilir.
- ✓ Hedeflenen değeri içeren ya da değerler eğitimine yönelik bir kitap seçilerek, ailelerin ve öğretmenin okuması sağlanabilir. Ardından kitap kulübü etkinliği ile kitap hakkında çevrim içi veya yüz yüze sohbet edilebilir, kitap analizi yapılabilir, değer analizi yapılabilir, kitaba ve değere ilişkin önceden hazırlanan sorular yanıtlanabilir.

6.3.2. İleri araştırmalara yönelik öneriler

- Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programında yer alan diğer değerler, kazanımlar ile ilişkilendirilerek aile katılımlı etkinliklerle desteklenebilir.
- Hayat Bilgisi dersinde değerler eğitiminde aile katılımı etkinliklerinin öğrencilere ve ailelerine etkilerine yönelik deneysel çalışmalar yapılabilir.

- Hayat Bilgisi dersinde değerler eğitiminde aile katılımı etkinliklerinin, ders kazanımlarına ulaşma düzeyine etkisini ölçmeye yönelik çalışmalar yapılabilir.
- Hayat Bilgisi dersinde değerler eğitiminde aile katılımı etkinlikleri bir okul çapında uygulanarak, sınıf içi sorunların azalmasına olan etkisinin okul bazında da etkili olup olmadığı araştırılabilir. Okul ortamına, öğretmenlere, idareye, öğretmen aile iletişimine etkileri araştırılabilir.
- Değerler eğitimi ve aile katılımının farklı dersler kapsamında nasıl uygulanabileceğine yönelik çeşitli araştırmalar yapılabilir.
- Sanat etkinlikleri, kültür ve müze gezileri yoluyla aile katılımlı değerler eğitimleri uygulanabilir.

KAYNAKÇA

- Akbaş, O. (2004). *Türk Milli eğitim sisteminin duyuşsal amaçlarının ilköğretim II. kademedeki gerçekteşme derecesinin değeriendirilmesi*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Ankara: Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Akbaş, O. (2015). Sosyal Bilgilerde değeri ve öğretimi. B. Tay ve A. Öcal (Ed.). *Özel öğretim yöntemleriyle sosyal bilgiler öğretimi* içinde (s. 343-370). Ankara: Pegem Yayıncılık.
- Akın, Z. ve Öztürk, E. (2021). Değeri eğitimi sürecinde okul – aile iş birliğı: bir nitel çalışma. *Değeri Eğitimi Dergisi*, 19(42), 73-112.
- Akmyradova, M. (2022). *Hayat bilgisi dersi ile ilgili yapılmış çalışmaların içerik analizi*. Yüksek Lisans Tezi. Kayseri: Erciyes Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Aktamış, H. (2017). Determining the factors that influence parents' views about science and technology. *Research in Science & Technological Education*, 35(2), 169-182.
- Aktepe, V. (2016). Ailede değeri eğitimi ve program ihtiyacı. R. Turan ve K. Ulusoy (Ed.). *Farklı yönleriyle değeri eğitimi* içinde (s. 77-94). Ankara: Pegem Yayıncılık.
- Aktepe, V., Cepheci, E., Irmak, S., Palaz, Ş. (2017). *Hayat bilgisi dersinde kavram öğretimi ve kavram öğretiminde kullanılabilecek teknikler üzerine kuramsal bir çalışma*. *Uluslararası Sosyal Bilimler Eğitimi Dergisi*, 3(1), 33-50.
- Aktepe, V. ve Yalçinkaya, E. (2016). Hayat bilgisi dersinde değeri eğitimi ve uygulama örnekleri. S. Güven ve S. Kaymakçı (Ed.). *Hayat bilgisi öğretimi* içinde (s. 134-175). Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Alabay, E. ve Ersal, H. (2020). Sınıflarında farklı kültürden çocuk olan okul öncesi öğretmenlerinin uyguladıkları eğitim programına ilişkin görüşlerin incelenmesi. *Sinop Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 4(1), 107-134.
- Aladağ, S. (2016). Hayat bilgisi: tanımı, amacı, doğası. S. Güven ve S. Kaymakçı (Ed.). *Hayat bilgisi öğretimi* içinde (s. 2-19). Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Aral, N., Kandır, A. ve Can Yaşar, M. (2000). *Okul öncesi eğitim*. İstanbul: Ya-Pa Yayıncılık.

- Aslan, S. (2016). Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin değerler eğitimi ile ilgili görüşlerinin incelenmesi. *International Journal of Eurasia Social Sciences*, 7(25), 203-227.
- Aslanargun, E. (2007). Okul-aile iş birliği ve öğrenci başarısı üzerine bir tarama çalışma. *Manas Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 18, 119-135.
- Aydın, M. Z. ve Gürler, Ş. A. (2012). *Okulda değerler eğitimi*. (4. baskı). Ankara: Nobel Yayınları.
- Aydoğan, Y. (2006). Ev ortamının çocuğun gelişimine göre düzenlenmesi. *Aile ve Toplum Dergisi*, 10(10), 27-33.
- Aydoğan, Y. (2021). Okul öncesi eğitim programlarında aile katılımı. T. G. Yıldız (Ed.). *Aile eğitimi ve katılımı içinde* (s. 103-135). Ankara: Pegem Yayıncılık.
- Bacanlı, H. (2006). *Duyuşsal davranış eğitimi*. Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Bacanlı, H. (2017). *Değer bilinçlendirme yaklaşımı*. Ankara: Pegem Akademi.
- Bal, Ö. (2019). *Hayat bilgisi dersi değer eğitiminde örnek olay yöntemi: Bir eylem araştırması*. Yüksek Lisans Tezi. Eskişehir: Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Ballı, M. N. (2022). *Sosyal bilgiler dersi değer eğitimi etkinliklerinde aile katılımı: Öğretmen görüşleri ve uygulamaları*. Doktora Tezi. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Batey, C.S. (1996). *Parents are lifesavers. A handbook for parent involvement in schools*. California: Corwin Press.
- Baydar, P. (2009). *İlköğretim beşinci sınıf sosyal bilgiler programında belirlenen değerlerin kazanım düzeyleri ve bu süreçte yaşanan sorunların değerlendirilmesi*. Yüksek Lisans Tezi. Adana: Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Bayırlı, H. (2018). *Hayat bilgisi dersi bağlamında değerler eğitimi: Aile birliğine önem verme*. Doktora Tezi. Sakarya: Sakarya Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Baysal, Z. N. ve Saman, O. (2010). İlköğretim beşinci sınıf öğrencileri ile değerler üzerine bir çalışma. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 9(34), 56-69.
- Berger, E. H. (2008). *Parents as partners in education*. 7th edition. New Jersey: Pearson.

- Berger, E. H. and Riojas Cortez, M. (2015). *Parents as partners in education: Families and schools working together*. Boston: Pearson.
- Bilaloğlu, R., & Arnas, Y. (2019). *Okul öncesi eğitimde aile katılımı engelleri ve süreçte karşılaşılan sorunlar*. Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 34(3), 804-823.
- Binbaşıoğlu, C. (2003). *Hayat bilgisi öğretimi*. Ankara: Nobel.
- Biter, M. (2019). *Sosyal Bilgiler dersinde eğitsel oyunlarla değerler eğitimi: Bir eylem araştırması*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Sakarya: Sakarya Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Bronfenbrenner, U. (1979). *The ecology of human development, experiments by nature and design*. Cambridge: Harvard University Press.
- Camarero-Figuerola, M., Duenas, J.-M. and Renta-Davids, A.-I. (2020). The relationship between family involvement and academic variables: A systematic review. *Research in Social Sciences and Technology*, 5(2), 57-71.
- Castro, D., Bryant, D., Peisner-Feinberg, E., Skinner, M. (2004). Parent involvement in Head Start Programs: The role of parent, teacher and classroom characteristics. *Early Childhood Research Quarterly*, 19(3), 413-430.
- Cihan, N. (2014). Okullarda değerler eğitimi ve Türkiye'deki uygulamaya bir bakış. *International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 9(2), 429-436.
- Coleman, M. and Churchill, S. (2012). Challenges to family involvement. *Childhood Education*, 73(3), 144-148.
- Cömert, D. ve Güleç, H. (2004). Okulöncesi eğitim kurumlarında aile katılımının önemi: öğretmen-aile-çocuk ve kurum. *Sosyal Bilimler Dergisi*, 1 (9), 131-145.
- Creswell, J. W. (2008). *Educational research: Planning, conducting, evaluating, quantitative and qualitative research*. New Jersey: Pearson.
- Çağdaş, A. ve Seçer, Z. (2006). *Anne-baba eğitimi*. Ankara: Kök Yayıncılık.
- Çalışkan, H. ve Yıldırım, Y. (2022). *Okul dışı ortamlarda değerler eğitimi*. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.

- Çamlıbel Çakmak, Ö. (2010). *Okul öncesi eğitim kurumlarında aile katılımı*. Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 1(20), 1-17.
- Çankırılı, A. (2015). *Ailede ve okulda değerler eğitimi*. İstanbul: Zafer Yayınları.
- Çelenk, S. (2003). Okul-aile iş birliği ile okuduğunu anlama başarısı arasındaki ilişki. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 24(24), 34-39.
- Çelik, S. (2021). İlköğretimde okul-aile iş birliğinin geliştirilmesi: Beklentiler, sorunlar ve çözüm önerileri. *Uluslararası Ders Kitapları ve Eğitim Materyalleri Dergisi*, 4(1), 38-50.
- Çengelci, T. (2010). *İlköğretim beşinci sınıf Sosyal Bilgiler dersinde değerler eğitiminin gerçekleştirilmesine ilişkin bir durum çalışması*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Çıkar, İ. (2019). *İlkokul ve ortaokul düzeyinde aile katılımının veli görüşleri doğrultusunda incelenmesi: Van ili örneği*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Van: Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Çilenti, K. (1988). *Eğitim teknolojisi*. Ankara: Kadioğlu Matbaası.
- Çoban, O. (2016). *Sokratik sorgulama yöntemi ile sorumluluk değerinin öğretimi*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Uşak: Uşak Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Demir, F. (2018). *Değer öğretimi yaklaşımlarına göre hayat bilgisi dersinde değerler eğitimi*. Doktora Tezi. Malatya: İnönü Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Demircan, A. N. (2012). *Ortaöğretim okullarında aile katılımı: Ölçek uyarlaması*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Kastamonu: Kastamonu Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Demirel Balık, Z. (2016). *Hayat bilgisi öğretim programındaki değerler bağlamında hayat bilgisi ders kitapları ile yüz temel eser listesindeki ulusal masalların karşılaştırılması*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Van: Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Deveci, H. (2008). Sosyal Bilgilerde bilgi, beceri ve değerlerin kazandırılması. Ş. Yaşar (Ed.). *Hayat bilgisi ve hayat bilgisi öğretimi içinde* (s. 187-206). Eskişehir: Açıköğretim Fakültesi Yayınları.

- Deveci, H. (2009). Hayat Bilgisi öğretiminde aile katılımı. B. Tay (Ed.). *Hayat Bilgisi öğretimi içinde* (s. 243-260). Ankara: Maya Yayıncılık.
- Deveci, H. ve Çengelci Köse, T. (2019). Değer eğitiminde güncel olaylar ile belirli gün ve haftalardan yararlanma. R. Turan ve K. Ulusoy (Ed.). *Farklı yönleriyle değerler eğitimi içinde* (s. 191-210). Ankara: Pegem Yayıncılık.
- Deveci, H. ve Eryılmaz, Ö. (2016). Öğretmen adaylarının sosyal sorumluluk projesine katılımlarına ilişkin görüşleri: let's do it! Türkiye örneği. *Uluslararası Avrasya Sosyal Bilimler Dergisi*, 3(9), 163-185.
- Deveci, H. ve Selanik Ay, T. (2009). İlköğretim öğrencilerinin günlüklerine göre günlük yaşamda değerler. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 1(6), 167-181.
- Deveci, H. ve Selanik Ay, T. (2014). Sosyal Bilgiler dersinde çocuktan çocuğa öğretim yaklaşımına ilişkin öğretim uygulaması. *İlköğretim Online Dergisi*, 13(1), 1-16.
- Dinç, B. (2011). Eğitime ailenin katılımı. E. A. Küçükylmaz (Ed.). *Okul, aile ve çevre iş birliği içinde* (s. 55-74). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi.
- Doğanay, A. (2012). Değerler eğitimi. C. Öztürk (Ed.). *Sosyal Bilgisi öğretimi içinde* (s. 225-256). Ankara: Pegem Yayıncılık.
- Driessen, G., Smit, F. and Sleegers, P. (2005). Parental involvement and educational achievement. *British Educational Research Journal*, 31(4), 509-532.
- Edgington, W. D. (2002). To promote character, use literature for children and adolescents. *The Social Studies*, 93(3), 113-116.
- Eggen, P. and Kauchak, D. (1997). *Educational psychology windows on classrooms*. New Jersey: Prentice-Hall.
- Ekşi, H. ve Katılmış, A. (2016). *Uygulama örnekleriyle değerler eğitimi*. Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Ekşi, H. ve Katılmış, A. (2020). *Karakter ve değerler eğitimi*. Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Eliason, C. and Jenkins, L. (2003). *A practical guide early childhood curriculum*. New Jersey Columbus: Merrill Prentice Hall Upper Saddle River.
- Elkatmış, M. (2009). Hayat bilgisi öğretiminde değer eğitimi. B. Tay (Editör). *Hayat bilgisi öğretimi içinde* (s. 335-365). Ankara: Maya Akademi.

- Elliott, J. (1991). *Action research for educational change*. Open University Press: Milton Keynes.
- Epstein, J. L. (2008). Improving family and community involvement in secondary schools. *Education Diggest*, 73(6), 9-12.
- Epstein, J. L. (2019). *Okul, aile ve toplum iş birliği* (Çev: Ç. Apaydın). Ankara: Pegem Yayıncılık.
- Erdoğan, Ç. ve Demirkasımoğlu, N. (2010). Ailelerin eğitim sürecine katılımına ilişkin öğretmen ve yönetici görüşleri. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi Dergisi*, 16(3), 399-431.
- Erginel-Şanal, S. (2006). *Developing reflective teachers: a study on perception and improvement of reflection in pre-service teacher education*. Unpublished PhD Thesis. Ankara: METU, The Graduate School Of Social Sciences.
- Erkan, S. (2019). Aile ve aile eğitimi ile ilgili temel kavramlar. Z. F. Temel (Ed.). *Aile eğitimi ve erken çocukluk eğitiminde aile katılım çalışmaları* içinde (s. 1-48). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Ersoy, A. F. ve Ünüvar, P. (2019). *Karakter ve değerler eğitimi*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Ersoy, F. (2020). Sosyal Bilgiler eğitiminde aile katılımı. A. Karaçöp (Ed.). *Teori ve uygulamalarıyla eğitimde aile katılımı* içinde (s. 259-295). Ankara: Pegem Yayıncılık.
- Ersoy, Ö. (2003). Aile katılım çalışmaları. E. Ömeroğlu (Ed.). *36-72 aylık çocuklar için yıllık plan örnekleri ve aile katılım çalışmaları* içinde (s. 116-229). İstanbul: Morpa Kültür Yayıncılık.
- Fan, X. ve Chen, M. (2001). Parental involvement and students' academic achievement: A meta-analysis. *Educational Psychology Review*, 13(1), 1-22.
- Finders, M. ve Lewis, C. (1994). Why some parents don't come to school. *Educational Leadership*, 51(8), 50-54.
- Fitzgerald, D. (2004). *Parent partnership in the early years*. London: Continuum.
- Fraenkel, J.R., Wallen N.E. and Hyun, H.H. (2013). *How to design and evaluate research in education*. New York: McGraw Hill.

- Frydaki, E. (2009). Values in teaching and teaching values: A review of theory and research, including the case of Greece. *Mediterranean Journal of Educational Studies*, 14(1), 109-128.
- Green, C. L., Walker, J. M., Hoover-Dempsey, K. V., Sandler, H. M. (2007). Parents' motivations for involvement in children's education: An empirical test of a theoretical model of parental involvement. *Journal of educational psychology*, 99(3), 532.
- Gülaydın, G. (2002). *1998 Hayat bilgisi dersi öğretim programına ilişkin öğretmen görüşleri*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Güleryüz, H. (2008). *Hayat bilgisi öğretimi ve programı*. Ankara: Pegem Akademi.
- Gültekin, M. ve Kılıç, Z. (2014). İlköğretimde çocuğu olan ailelerin çocuklarının eğitim ve öğretiminde karşılaştıkları sorunlar ve eğitim gereksinimleri. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 18(2), 85-111.
- Gümüşeli, A. İ. (2004). Ailenin katılım ve desteğinin öğrenci başarısına etkisi. *Özel Okullar Birliği Dergisi*, 2(6), 14-17.
- Gündoğdu, S. (2021). Okul öncesi öğretmenlerinin uzaktan eğitim sürecinde uyguladıkları aile katılım çalışmalarının incelenmesi. *Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 17(35), 1849-1874.
- Gürdoğan Bayır, Ö., Çengelci Köse, T. ve Deveci, H. (2016). Sınıf öğretmeni adaylarına göre ilkokullarda değer eğitimi. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 17(3), 317-339.
- Gürman, C. (2023). *Hayat bilgisi öğretim programına kök değerlerin yansımalarının incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi. Erzurum: Atatürk Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Güven, M. M. (2010). *Türkiye'de ilköğretim hayat bilgisi dersi programı değişiklikler, düzenlemeler, güncellemeler*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Konya: Selçuk Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Hickman, L.D. (2007). *Barriers that impede parental involvement in urban high schools: The parents' perspective*. Doctoral Dissertation. Minnesota: Capella University.

- Ho Sui-Chu, E. and Willms, J. D. (1996). Effects of parental involvement on eight- grade achievement. *Sociology of Education*, 69(2), 126-141.
- Hohmann, M. and Weikart, D. P. (2000). *Küçük çocukların eğitimi*. İstanbul: Hisar Eğitim Vakfı Yayınları.
- Hoover-Dempsey, K. and Sandler, H. (1997). Why do parents become involved in their children's education? *Review of Educational Research*, 67(1), 3-42.
- Hoover-Dempsey, K. V., Walker, J. M., Sandler, H. M., Whetsel, D., Green, C. L., Wilkins, A. S. and Closson, K. (2005). Why do parents become involved? Research findings and implications. *The Elementary School Journal*, 106(2), 105-130.
- Hornby, G. (2011). *Parental involvement in childhood education: Building effective school-family partnerships*. Newyork: Springer.
- Huitt, W. (2004). *Values educational psychology interactive*. Valdosta, GA: Valdosta State University.
- İşmen, E. ve Yıldız, A. (1996). Okulöncesi dönemde aile-okul iş birliği ve ebeveynin eğitime katılımı. *Yaşadıkça Eğitim Dergisi*, 8, 30-32.
- Jeynes, W. H. (2005). A meta-analysis of the relation of parental involvement to urban elementary school student academic achievement. *Urban Education*, 40(3), 237-269.
- Jeynes, W. H. (2007). The relationship between parental involvement and urban secondary school student academic achievement: a meta-analysis. *Urban Education*, 42(1), 82-110.
- Johnson, A. P. (2015). *Eylem araştırması el kitabı* (Çev: Y. Uzun ve M. Özten Anay). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Kabapınar, Y. (2019). *Kuramdan uygulamaya sosyal bilgiler öğretimi*. Ankara: Pegem Yayıncılık.
- Kaçan, M., Kimzan, İ., Yıldız, T. G. ve Çağdaş, A. (2019). Öğretmen ve ebeveynlerin aile katılımını etkileyen etmenlere yönelik görüşlerinin incelenmesi. *Eğitim Kuram ve Uygulama Araştırmaları Dergisi*, 5(3), 370-381.

- Karaçöp, A. (2020). *Teori ve uygulamalarıyla eğitimde aile katılımı*. Ankara: Pegem Yayıncılık.
- Katılmış, A. (2010). *Sosyal Bilgiler derslerindeki bazı değerlerin kazandırılmasına yönelik bir karakter eğitimi programının geliştirilmesi*. Yayımlanmamış Doktora Tezi. İstanbul: Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Katılmış, A. ve Balcı, A. (2017). Coğrafya öğretmeni adaylarının değerler eğitimine yönelik görüşlerinin incelenmesi. *Marmara Coğrafya Dergisi*, 35, 1-12.
- Keleş, O. ve Dikici Sığırtmaç, A. (2016). Validity and reliability study of identifying parent involvement strategies scale for pre-school teachers. *Euroaisan Academy of Sciences Euroasian Education and Literature Journal*, 6, 49-58.
- Kılıç, Z. (2010). *İlköğretimde hayat bilgisi dersinde aile katılımı çalışmaları*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Kirschenbaum, H. (1992). A comprehensive model for values education and moral education. *The Phi Delta Kappan*, 73 (10), Jun, (s: 771-776).
- Knafo, A. (2003). Authoritarians, the next generation: Values and bullying among adolescent children of authoritarian fathers. *Analyses of Social Issues and Public Policy*, 3(1), 199-204.
- Koçak, Y. (1991). Okul-aile iletişiminin engelleri. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 6(6), 129-133.
- Küçükahmet, L. (2001). *Öğretim ilke ve yöntemleri*. Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Köylü, M. (2019). Teoriden pratiğe değerler eğitimi. Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Kurtdede Fidan, N. (2019). Değer eğitimi yaklaşımları. A. F. Ersoy ve P. Ünüvar (Ed.). *Karakter ve değerler eğitimi içinde* (s. 85-113). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Kurtuldu, B. S. (2010). *Okulöncesi eğitiminde okul aile ilişkilerinde yaşanan sorunların öğretmen ve veli görüşlerine dayalı olarak değerlendirilmesi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Konya: Selçuk Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

- Kutlu-Abu, N. ve Kaymaz, Z. (2020). Okul öncesi öğretmenlerinin aile katılımına yönelik görüşlerinin derinlemesine incelenmesi. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, (54), 156-183
- Küçükyılmaz, E. A. (2011). Okul-aile iş birliğinde okula ve aileye düşen görev ve sorumluluklar. E. A. Küçükyılmaz (Ed.). *Okul, aile ve çevre iş birliği içinde* (s. 37-53). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi.
- Lam, B. T. ve Ducreux, E. (2013). Parental influence and academic achievement among middle school students: Parent perspective. *Journal of Human Behavior in the Social Environment*, 23(5), 579-590.
- Lang, P. (1998). Towards an understanding of affective education in a European context. P. Lang, Y. Katz and I. Menezes (Ed.). *Affective education: A comparative view in* (s. 3-16). New York: Continuum International Publishing Group.
- Lau, E. Y. H., Li, H. and Rao, N. (2011). Parental involvement and children's readiness for school in China. *Educational Research*, 53(1), 95-113.
- Lickona, T. (1991). *Educating for character, how our schools can teach respect and responsibility*. New York: Bantam Books.
- Lincoln, Y. S. and Guba, E. G. (2013). *The constructivist credo*. Walnut Creek: Left Coast Press.
- Lindberg, E. N. (2014). Eğitim fakültesi son sınıf öğrencilerinin aile katılımı ile ilgili görüşleri. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 14(4), 1-23.
- Mendoza, R. (2021). Family involvement in the classroom. Unpublished Master's Thesis. San Marcos: California State University.
- Merriam, S. B. (2013). *Nitel araştırma: Desen ve uygulama için bir rehber* (Çev: S. Turan). Ankara: Nobel Yayınları.
- Meydan, H. (2014). Okulda değerler eğitiminin yeri ve değerler eğitimi yaklaşımları üzerine bir değerlendirme. *Bülent Ecevit Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 1(1), 93-108.
- Miedel, W. T. and Reynolds, A. J. (1999). Parent involvement in early intervention for disadvantaged children: Does it matter? *Journal of School Psychology*, 37(4), 379-402.

- Millî Eğitim Bakanlığı (2009). *İlköğretim 1, 2 ve 3. Sınıflar hayat bilgisi dersi öğretim programı ve kılavuzu*. Ankara: Ders Kitapları Müdürlüğü Basımevi.
- Millî Eğitim Bakanlığı (2018). *Hayat bilgisi dersi öğretim programı (İlkokul 1. 2. ve 3. Sınıflar)*. <https://mufredat.meb.gov.tr/ProgramDetay.aspx?PID=326> (Erişim Tarihi: 18.01.2019)
- Mills, G. E (2003). *Action research: A guide for the teacher researcher* (2nd ed.), New Jersey: Merrill Prentice Hall, 2003.
- Mohamad, N., Sihes, A., Bohari, N. and Uda, A. (2020). A systematic review: Teacher's roles in implementing values education. *International Journal of Psychosocial Rehabilitation*, 11(12), 761-782.
- Morrison, G. S. (2003). *Fundamentals of early childhood education*. New Jersey: Ohio.
- Narin, D. (2007). *İlköğretim sosyal bilgiler dersi öğretim programının vatandaşlık bilgi, beceri ve değerlerini kazandırmasına ilişkin öğretmen görüşleri*. Yüksek Lisans Tezi. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Naylor, D, T. and Diem, R. (1987). *Elementary and middle school social studies*. New York: Random House.
- O'Brein R. (1998). *An overview of the methodological approach of action research*. <http://www.web.net/%7Erobrien/papers/arfinal.doc> (Erişim Tarihi: 02.06.2020)
- Ogelman, H. G. (2014). Okul Öncesi eğitim kurumlarında aile katılımı çalışmaları: Denizli ili örneği. *Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 7(17), 259-284.
- Oğuz, M. A. (2010). *Ortaöğretim coğrafya derslerinde ev ödevlerine yönelik öğretmen görüşleri (Yozgat ili örneği)*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Orçan-Kaçan, M., Dönmez, Z. ve Kimzan, İ. (2020). Okul öncesi eğitimde aile katılımı: Anne ve baba görüşleri. *Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Eğitim Fakültesi*, 7(2), 170-179.
- Otto, B. (2018). *Language development in early childhood*. New Jersey: Pearson Merrill.

- Öğretici, B. (2011). *İlköğretim 6.sınıf Sosyal Bilgiler derslerinde değerler eğitime yönelik uygulamalarının etkililiğinin araştırılması*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Sakarya: Sakarya Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Ömeroğlu, E. ve Kandır, A. (2006). *Yıllık plan örnekleri ve aile katılım çalışmaları*. İstanbul: Morpa Kültür Yayıncılık.
- Ömeroğlu, E., Yazıcı, Z. ve Dere, H. (2003). Okul öncesi eğitim kurumlarında ebeveynin eğitime katılımı. M. Sevinç (Ed.). *Erken çocuklukta gelişim ve eğitimde yeni yaklaşımlar* içinde (s. 440-446). İstanbul: Morpa Kültür Yayıncılık.
- Özbay, E. Ü. (2021). Okul öncesi eğitimde ailenin yeri ve önemi. T. G. Yıldız (Ed.). *Aile eğitimi ve katılımı* içinde (s. 89-98). Ankara: Pegem Yayıncılık.
- Özleşmiş, N. (2019). *İlkokul hayat bilgisi dersi kapsamındaki değerler eğitimi uygulamalarına ilişkin öğretmen görüşlerinin incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü
- Öztürk, T. (2015). Okul dışı sosyal bilgiler öğretiminde ev ödevleri. A. Şimşek ve S. Kaymakçı (Ed.). *Okul dışı sosyal bilgiler eğitimi* içinde (s. 345-364). Ankara: Pegem Yayıncılık.
- Pehlivan, H. (1997). *Örnek olay ve oyun yoluyla öğretimin Sosyal bilgiler dersinde öğrenme düzeyine etkisi*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Ankara: Hacettepe Üniversitesi.
- Poyraz, H. ve Dere, H. (2011). *Okulöncesi eğitimin ilke ve yöntemleri*. Anı Yayıncılık.
- Rees, S. K., Thompson, S., Rees, C. and Cluphf, D. (2005). Unexpected findings in an alternative high school: New Implications for Values Education. *Californian Journal of Health Promotion*, 3(1), 130-139.
- Saputri, R. and Marzuki, M. (2021). The role of parents and society in values education and civic education. *Jurnal Civics*, 18(2), 268-275.
- Savage, T. V. and Armstrong, D. G. (1996). *Effective teaching in elementary social studies*. Columbus: Pearson Merrill Prentice Hall.
- Schmuck, R. A. (2006). *Practical action research for change*. Arlington Heights, IL: IRI/Skvlight Training and Publishing.

- Seefeldt, C. (2004). *Social Studies for the preschool/primary child*. Columbus: Pearson Merrill Prentice Hall.
- Selanik Ay, T. (2010). *Sosyal bilgiler dersinde yerel toplum çalışmalarından yararlanma: Bir eylem araştırması*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Selanik Ay, T. ve Aydoğdu, B. (2016). Sınıf öğretmenlerinin aile katılımına yönelik görüşleri. *Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 8(23), 562-590.
- Sevmiş, B. Y. (2023). *Hayat bilgisi dersinde gerçekleştirilen değer eğitiminin görsel kültür çalışmaları yoluyla yürütülmesi: Bir eylem araştırması*. Doktora Tezi. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Shaw, R. J. ve Feldman, S. S. (2007). Genel Prensipler ve Tedavi. I. D. Yalom (Ed.). *Okul-çağı çocuklarının terapisi* içinde (s. 21-52), (Çev: Y. Özkardeşler Şallı). İstanbul: Prestij Yayınları.
- Sönmez, V. (2010). *Hayat bilgisi öğretimi ve öğretmen kılavuzu*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Stern, J. (2003). *Involving parents*. London: Continuum.
- Şahin Tezel, F. ve Ünver, N. (2005). Okul öncesi eğitim programlarına aile katılımı. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 13(1), 23-30.
- Şen, M. (2021). Ev ve ev dışındaki ortamlarda öğrenme etkinlikleri. T. G. Yıldız (Ed.). *Aile eğitimi ve katılımı* içinde (s. 193-215). Ankara: Pegem Yayıncılık.
- Şengül, S. (2021). *6. Sınıf öğrencilerinin, veli ve öğretmenlerin uzaktan eğitim sürecinde aile katılımına yönelik görüşleri: Çoklu durum çalışması örneği*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Kocaeli: Kocaeli Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Taşdemir, A., Kuş, Z. ve Kartal, T. (2012). Out-of-the-school learning environments in values education: *Science centres and museums. Procedia- Social and Behavioral Sciences*, 46, 2765-2777.
- Tay, B. (2020). Okul dışı öğrenme çevrelerinde değer eğitimi. S. Z. Genç ve A. Beldağ (Ed.). *Karakter ve değer eğitimi* içinde (s. 207-236). Ankara: Pegem Yayıncılık.

- Tekin, A. K. (2011). Parent involvement revisited: Background, theories, and models. *International Journal of Applied Educational Studies*, 10, 1-13.
- Temel, F. (2020). *Aile eğitimi ve erken çocukluk eğitiminde aile katılım çalışmaları*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Temel, F., Aksoy, A. ve Kurtulmuş, Z. (2020). Erken çocukluk eğitimde aile katılım çalışmaları. F. Temel (Ed.). *Aile eğitimi ve erken çocukluk eğitiminde aile katılım çalışmaları* içinde (s. 267-298). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Thomas, J. and Harden, A. (2008). Methods for the thematic synthesis of qualitative research in systematic reviews. *BMC Medical Research Methodology*, 8 (45), 1-10.
- Thornberg, R. (2008). The lack of professional knowledge in values education. *Teaching and Teacher Education*, 24(7), 1791-1798.
- Topses, G. (2001). Hayat bilgisi ders kitabı inceleme kılavuzu hazırlama gerekçesi. Kolektif (Ed.). *Konu alanı ders kitabı inceleme kılavuzu (Hayat Bilgisi 1-3)* içinde (s. 1-18). Ankara: Nobel Yayınları.
- Tor, H. (1995). Aile içi etkileşimin çocuk eğitimindeki rolü. *Gazi Üniversitesi Endüstriyel Sanatlar Eğitim Fakültesi Dergisi*, (3), 13-21
- Tösten, R. (2020). Okul dışı eğitim ve öğrenme. A. Küçüköğlu ve H. İ. Kaya (Ed.). *Kuramdan uygulamaya okul dışı öğrenme ortamları* içinde (s. 8-9). Ankara: Pegem Yayıncılık.
- Turan, R. ve Ulusoy, K. (2019). *Farklı yönleriyle değerler eğitimi*. Ankara: Pegem Yayıncılık.
- Tümkaya, S. (2017). Velilerin okulda eğitime katılım türlerinin bazı değişkenlere göre incelenmesi. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 26(2), 83-98.
- Türe, H. (2018). *Sosyal Bilgiler dersinde aile katılımına dayalı etkinliklerden yararlanma: Bir eylem araştırması*. Yayımlanmamış Doktora Tezi. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Türe, H. ve Deveci, H. (2017). Aileden çocuğa Sosyal Bilgiler eğitimi: Uygulama örneği. *Türk Akademik Yayınlar Dergisi*, 1(1), 5-21.

- Türkkahraman, M. (2003). Social values and value education. *Procedia- Social and Behavioral Sciences*, 116(2014), 633–638.
- Ulusoy, K. ve Arslan, A. (2014). Değerli bir kavram olarak değer ve değerler eğitimi. R. Turan ve K. Ulusoy (Ed.). *Farklı yönleriyle değerler eğitimi* içinde (s. 1-16). Ankara: Pegem Akademi
- Ulusoy, K. ve Dilmaç, B. (2015). *Değerler eğitimi*. (3. baskı). Ankara: Pegem Akademi.
- Uslu, G. (2019). *Hayat bilgisi konularında yapılan nitel çalışmaların incelenmesi: Bir meta-sentez çalışması*. Yüksek Lisans Tezi. Elâzığ: Fırat Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Üstün, E. Y. (2019). Etkili aile-okul-toplum ilişkileri. Z. F. Temel (Ed.). *Aile eğitimi ve erken çocukluk eğitiminde aile katılım çalışmaları* içinde (s. 230-244). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Veugelers, W. (2000). Different ways of teaching values. *Educational Review*, 52(1), 37-46.
- Veugelers, W. and Vedder P. (2003). *Values in teaching. Teachers and Teaching: Theory and practice*, 9(7), 377-389.
- Waanders, C., Mendez, J. and Downer, J. (2005). Parent characteristics, economic stress and neighborhood context as predictors of parent involvement in preschool children's education. *Journal of School Psychology*, 45(6), 619-636.
- Walhof, S. (2016). *Parent involvement in the middle school*. Unpublished Master Thesis. Iowa: Dordt College, Department of Education.
- Whitney, I. B. (1986). *The status of values education in the middle and junior high schools of Tennessee*. Unpublished Doctoral Thesis. Tennessee: Tennessee University.
- Yaman, E. (2012). *Değerler eğitimi*. (İkinci baskı). Ankara: Akçağ.
- Yapıcı, Ş. (2010). Türk toplumunda aile ve eğitim ilişkisi. *Turkish Studies*, 5(4), 1544-1570.
- Yavuzer, H. (2002). *Çocuk psikolojisi*. İstanbul: Remzi Kitabevi.

- Yazar, A., Çelik, M. ve Kök, M. (2010). Aile katılımının okul öncesi eğitimde ve 2006 okul öncesi eğitim programındaki yeri. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 12(2), 233-243.
- Yazar, T. ve Erkuş, S. (2013). Okul öncesi öğretmenlerinin okul öncesi eğitim programındaki değerler eğitime ilişkin görüşlerinin değerlendirilmesi. *Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi*, 20, 196-211.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2018). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yıldırım, S.G. ve Demirel, M. (2020). *Değerler ve değerler eğitimi*. Ankara: İdeal Kültür Yayıncılık.
- Yıldız, T. G. (2021). *Aile eğitimi ve katılımı*. Ankara: Pegem Yayıncılık.
- Zembat, R. ve Unutkan, Ö. (1999). *Okulöncesinde çocuğun gelişiminde aile katılımının önemi*. İstanbul: Ya-Pa Yayıncılık.
- Http-1: <https://sozluk.gov.tr/> (Erişim tarihi: 04.06.2019).
- Http-2: https://kandira.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2017_09/04202207_18160003_basin_aciklamasi-program.pdf (Erişim tarihi: 15.12.2022).

EKLER

Ek 1. Etik Kurul İzni

Eğt. Dil. Ens.

Evrak Kayıt Tarihi: 01.06.2021	Protokol No: 75382
Tarih: 29.06.2021	

ANADOLU ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL VE BEŞERÎ BİLİMLER BİLİMSEL ARAŞTIRMA VE YAYIN ETİĞİ KURULU
KARAR BELGESİ

ÇALIŞMANIN TÜRÜ:	Doktora Tez Çalışması
KONU:	Eğitim Bilimleri
BAŞLIK:	Hayat Bilgisi Dersinde Değer Öğretiminde Aile Katılımı Etkinlikleri Bir Eylem Araştırması
PROJE/TEZ YÜRÜTÜCÜSÜ:	Prof. Dr. Mehmet GÜLTEKİN
TEZ YAZARI:	Arzu TURAN
ALT KOMİSYON GÖRÜŞÜ:	-
KARAR:	Olumlu

Prof. Dr. Saim DÖNCE
(Başkan-İkt. ve İdari Bil. Fak.)

Prof. Dr. Gülşün KURUBAĞCI (Açıköğretim Fak.)	Prof. Dr. Fatime GÜNEŞ (Edebiyat Fak.)
Prof. Hayri EŞMER (Güzel Sanatlar Fak.)	Prof. Dr. M. Erkan UYÜMEZ (İkt. ve İdari Bil. Fak.)
Prof. Dr. Harcan DEVECİ (Eğitim Fak.)	Prof. Dr. Oktay Cem ADIGÜZEL (Eğitim Fak.)

Ek 2. Araştırma İzni

Gelen Evrak Tarih ve Sayısı: 04.11.2021-209662

T.C.
İSTANBUL VALİLİĞİ
İl Millî Eğitim Müdürlüğü

GÜNLÜDÜR

03.11.2021

Sayı : E-59090411-44-36134309

Konu : Anket ve Araştırma İzni (Arzu TURAN)

ANADOLU ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜNE
(Yazı İşleri Müdürlüğü)

İlgi : a) Yenilik ve Eğitim Teknolojileri Genel Müdürlüğünün 21.02.2020 tarihli ve 2020/2 sayılı genelgesi.
b) Valilik Makamının 27.10.2021 tarihli ve 35733899 sayılı oluru.

Valilik Makamının Anket ve Araştırma İzni konulu ilgi (b) oluru ve kullanılması uygun görülen ölçme araçlarının Müdürlüğümüzce mühürlenmiş örnekleri ekte gönderilmiştir.

İlgi (a) genelgenin 28. maddesinde; "Araştırma uygulama izni alan kamu kurum ve kuruluşları, uluslararası kuruluşlar, üniversiteler, sivil toplum kuruluşları ve araştırmacılar tamamladıkları bilimsel araştırma ile ilgili sonuç raporlarını, izni aldıkları ilgili birime çalışma bitiminden itibaren 30 gün içerisinde göndereceklerdir." ifadesi yer almaktadır.

Olur gereğince işlem yapılması ve araştırma sonuç raporunun ekte sunulan örneğe göre Müdürlüğümüz Strateji Geliştirme Şubesine gönderilmesi hususlarında gereğini arz ederim.

Abdurrahman ENSARİ
İl Millî Eğitim Müdürü a.
Şube Müdürü

Ek:

- 1- Valilik Oluru (1 Sayfa)
- 2- Rapor Örneği (1 Sayfa)
- 3- Ölçekler (19 Sayfa)

T.C.
İSTANBUL VALİLİĞİ
İl Millî Eğitim Müdürlüğü

Sayı : E-59090411-20-35733899
Konu : Anket ve Araştırma İzni (Arzu TURAN)

27/10/2021

VALİLİK MAKAMINA

İlgi : a) Yenilik ve Eğitim Teknolojileri Genel Müdürlüğünün 21.01.2020 tarihli ve 2020/2 sayılı genelgesi.
b) Anadolu Üniversitesinin 15.10.2021 tarihli ve 195376 sayılı yazısı.
c) Müdürlüğümüz Araştırma ve Anket Komisyonunun 25.10.2021 tarihli tutanağı.

Araştırma Konusu : Hayat Bilgisi Dersinde Değer Öğretiminde Aile Katılım Etkinlikleri: Bir Eylem Araştırması
Araştırma Türü : Anket
Araştırma Yeri : İstanbul/Ataşehir/ İlkokul
Araştırma Kişiler : Öğretmen, Öğrenci, Öğrenci Velisi
Araştırmanın Süresi : 2021 - 2022 Eğitim ve Öğretim Yılı

Yukarıda bilgileri verilen araştırmanın; 6698 sayılı Kişisel Verilerin Korunması Kanununa aykırı olarak kişisel veri istenmemesi, öğrenci velilerinden açık rıza onayı alınması, yüz yüze eğitime geçmiş olan kurumlarımızda, Covid-19 tedbirlerinin araştırmacı ve ilgili kurum idarelerince alınması, bilimsel amaç dışında kullanılmaması, bir örneği Müdürlüğümüzde muhafaza edilen mühürlü ve imzalı veri toplama araçlarının kurumlarınıza araştırmacı tarafından ulaştırılarak uygulanması, katılımcıların gönüllülük esasına göre seçilmesi, araştırma sonuç raporunun kamuoyuyla paylaşılmasında ve araştırma bittikten sonra 2 (iki) hafta içerisinde Müdürlüğümüze gönderilmesi, okul idarelerinin denetim, gözetim ve sorumluluğunda, eğitim ve öğretimi aksatmayacak şekilde, ilgi (a) genelge esasları dâhilinde uygulanması kaydıyla Müdürlüğümüzce uygun görülmektedir.

Makamınızdaki da uygun görüldüğü takdirde olurlarınıza arz ederim.

Levent YAZICI
İl Millî Eğitim Müdürü

OLUR
27/10/2021
Niyazi ERTEN
Vali a.
Vali Yardımcısı

Ek:

- İlgi (b) Yazı ve Ekleri (18 Sayfa)
- İlgi (c) Tutanak (1 Sayfa)

Ek 3. Aile Gönüllü Katılım Formu

Bu çalışma, “Hayat Bilgisi Dersi Değerler Eğitiminde Aile Katılımı Etkinlikleri: Bir Eylem Araştırması” başlıklı doktora tez çalışmasıdır. Araştırma Hayat Bilgisi dersinde değer öğretiminde; aile katılımının nasıl sağlanabileceğini, okul ve ev etkinlikleri gibi çeşitli etkinliklerle ortaya koymak ve aile katılımına dayalı etkinliklerle işlenen Hayat Bilgisi dersine yönelik öğrencilerin ve ailelerin görüşlerini belirlemektir. Çalışma Halil Atamavcı İlkokulu sınıf öğretmeni Arzu TURAN tarafından yürütülmektedir.

- Bu çalışmaya katılımınız gönüllülük esasına dayanmaktadır.
- Çalışmanın amacı doğrultusunda, aile iş birliği defteri, yarı yapılandırılmış görüşme, odak grup görüşmesi ve etkinlik video kayıtları ile sizden veriler toplanacaktır.
- İsminizi yazmak ya da kimliğinizi açığa çıkaracak bir bilgi vermek zorunda değilsiniz/araştırmada katılımcıların isimleri gizli tutulacaktır.
- Araştırma kapsamında toplanan veriler, sadece bilimsel amaçlar doğrultusunda kullanılacak, araştırmanın amacı dışında ya da bir başka araştırmada kullanılmayacak ve gerekmesi halinde, sizin (yazılı) izniniz olmadan başkalarıyla paylaşılmayacaktır.
- İstemeniz halinde sizden toplanan verileri inceleme hakkınız bulunmaktadır.
- Sizden toplanan veriler sanal depolama yöntemi ile korunacak ve araştırma bitiminde arşivlenecek veya imha edilecektir.
- Veri toplama sürecinde size rahatsızlık verebilecek herhangi bir soru/talep olmayacaktır. Yine de katılımınız sırasında herhangi bir sebepten rahatsızlık hissederseniz çalışmadan istediğiniz zamanda ayrılabilirsiniz. Çalışmadan ayrılmanız durumunda sizden toplanan veriler çalışmadan çıkarılacak ve imha edilecektir.

Gönüllü katılım formunu okumak ve değerlendirmek üzere ayırdığınız zaman için teşekkür ederim. Çalışma hakkındaki sorularınızı Halil Atamavcı İlkokulu sınıf öğretmeni Arzu Turan’a ya da Anadolu Üniversitesi Eğitim Fakültesinden Prof. Dr. Mehmet Gültekin’e yöneltebilirsiniz.

Araştırmacı Adı: Arzu TURAN

Bu çalışmaya tamamen kendi rızamla, istediğim takdirde çalışmadan ayrılabileceğimi bilerek verdiğim bilgilerin bilimsel amaçlarla kullanılmasını kabul ediyorum.
(Lütfen bu formu doldurup imzaladıktan sonra veri toplayan kişiye veriniz.)

Katılımcı Ad ve Soyadı:

İmza:

Tarih:

XXXXXX

Ek 4. Öğrenci Gönüllü Katılım Formu

Bu çalışma, “Hayat Bilgisi Dersi Değerler Eğitiminde Aile Katılımı Etkinlikleri: Bir Eylem Araştırması” başlıklı doktora tez çalışmasıdır. Araştırma Hayat Bilgisi dersinde değer öğretiminde; aile katılımının nasıl sağlanabileceğini, okul ve ev etkinlikleri gibi çeşitli etkinliklerle ortaya koymak ve aile katılımına dayalı etkinliklerle işlenen Hayat Bilgisi dersine yönelik öğrencilerin ve ailelerin görüşlerini belirlemektir. Çalışma Halil Atamavcı İlkokulu sınıf öğretmeni Arzu TURAN tarafından yürütülmektedir.

- Bu çalışmaya katılımınız gönüllülük esasına dayanmaktadır.
- Çalışmanın amacı doğrultusunda yarı yapılandırılmış görüşme, gözlem, öğrenci anekdot defterleri, odak grup görüşmesi ve etkinlik video kayıtları ile sizden veriler toplanacaktır.
- İsminizi yazmak ya da kimliğinizi açığa çıkaracak bir bilgi vermek zorunda değilsiniz/araştırmada katılımcıların isimleri gizli tutulacaktır.
- Araştırma kapsamında toplanan veriler, sadece bilimsel amaçlar doğrultusunda kullanılacak, araştırmanın amacı dışında ya da bir başka araştırmada kullanılmayacak ve gerekmesi halinde, sizin (yazılı) izniniz olmadan başkalarıyla paylaşılmayacaktır.
- İstemeniz halinde sizden toplanan verileri inceleme hakkınız bulunmaktadır.
- Sizden toplanan veriler sanal depolama yöntemi ile korunacak ve araştırma bitiminde arşivlenecek veya imha edilecektir.
- Veri toplama sürecinde size rahatsızlık verebilecek herhangi bir soru/talep olmayacaktır. Yine de katılımınız sırasında herhangi bir sebepten rahatsızlık hissederseniz çalışmadan istediğiniz zamanda ayrılabilirsiniz. Çalışmadan ayrılmanız durumunda sizden toplanan veriler çalışmadan çıkarılacak ve imha edilecektir.

Araştırmacı Adı: Arzu TURAN

Bu çalışmaya tamamen kendi rızamla, istediğim takdirde çalışmadan ayrılabilceğimi bilerek verdiğim bilgilerin bilimsel amaçlarla kullanılmasını kabul ediyorum.

(Lütfen bu formu doldurup imzaladıktan sonra veri toplayan kişiye veriniz.)

Katılımcı Ad ve Soyadı:

İmza:

Tarih:

Ek 5. Aile İzin Dilekçesi

Sevgili aile,

Bu çalışma ile Hayat Bilgisi dersinde, değerler eğitiminin aile katılımlı etkinlikler ile nasıl işlenebileceğini araştırıyoruz. Araştırma aynı başlıklı doktora tezidir. Araştırma için İstanbul İl Milli Eğitim Müdürlüğünden gerekli izinler alınmıştır. Araştırmanın hayat bilgisi dersi öğretimi alanına, değer öğretimi alanına katkı getireceğine inanılmaktadır. Bu anlamda sizin ve çocuğunuzun görüşleri önemlidir. Araştırma için çocuğunuz ile işlenen derslerin video ve ses kayıtları alınacak, gözlem, yarı yapılandırılmış görüşme yapılacaktır. Çocuğunuzun video kayıtları ve görüşmede söyledikleri gizli kalacak. Araştırma dışında kullanılmayacaktır. Araştırma raporlaştırılırken çocuğunuzun ismi, okulu, sınıfı ve kişisel bilgilerine yer verilmeyecektir.

Araştırmaya katılmak gönüllülük esasına dayanmaktadır. Çocuğunuz istediği zaman araştırmadan çekilebilir. Araştırmadan çekilmesi halinde kendisinden edinilen bilgiler imha edilecektir. Çocuğunuzun araştırmaya katılmasını destekliyor video ve ses kaydı alınmasına, görüşme ve gözlem yapılmasına izin veriyorsanız bu formu imzalamanız yeterli olacaktır. Herhangi bir sorunuz olursa aşağıdaki iletişim numaralarını kullanabilirsiniz. Zaman ayırdığınız için teşekkür ederiz.

Velisi bulunduğum’nın bu araştırmaya katılmasına video ve ses kaydının bilimsel amaçla kullanılmasına, görüşme yapılmasına izin veriyorum.

Aile Adı Soyadı

İmza

Araştırmacı

Arzu TURAN

Ek 6. Öğrenci Kişisel Bilgi Formu

1. Öğrencinin cinsiyetini Kız (...) Erkek (...)
2. Kaç kardeş olduklarını yazınız (öğrenci dahil)
3. Anne baba Birlikte (...) Ayrı (...)
4. Anne Sağ (...) Ölü (...)
5. Anne eğitim düzeyi nedir?.....
6. Anne mesleği nedir? Çalışıyorsa nerede çalışıyor?
.....
7. Baba Sağ (...) Ölü (...)
8. Baba eğitim düzeyi nedir?.....
9. Baba mesleği nedir? Çalışıyorsa nerede çalışıyor?
.....
10. Hanede kimler yaşıyor?
.....

Ek 7. Öğrencilere Yönelik Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu

Katılmış olduğunuz “Hayat Bilgisi Dersinde Değer Eğitiminde Aile Katılımı Etkinlikleri: Bir Eylem Araştırması” başlıklı araştırmada Hayat Bilgisi dersinde değerler eğitiminde; aile katılımının nasıl sağlanabileceğini, okul ve ev etkinlikleri gibi çeşitli etkinliklerle ortaya koymak hedeflenmektedir. Bu amaçla sizler ile odak grup görüşmesi yapılacaktır. Görüşme sırasında video ve ses kaydı alınacaktır. Görüşme sırasında herhangi bir sebepten rahatsızlık hissederseniz istediğiniz an görüşmeden ayrılabilirsiniz. Elde edilen veriler sadece araştırma kapsamında ve bilimsel amaçla kullanılacak, araştırma dışında kullanılmayacaktır. Zaman ayırdığınız için teşekkür ederim.

Araştırmacı

Arzu TURAN

Bu çalışmaya tamamen kendi rızamla katılmaktayım. İstedğim zaman çalışmadan ayrılacağımı biliyor ve verdiğim bilgilerin bilimsel amaçla kullanılmasına izin veriyorum.

Katılımcı Adı Soyadı:

İmza:

Tarih:

Görüşme Formu

1. Etkinliğin sana nasıl bir katkısı oldu, benimle paylaşır mısın?
2. Etkinliği ailenle birlikte gerçekleştirirken neler hissettin?
3. Etkinliğin ailene katkısı oldu açıklar mısın?
4. Etkinliği yaparken karşılaştığın zorluklar oldu mu? Olduysa bunlar nelerdir?
5. Sence etkinlik nasıl daha iyi bir hale gelebilirdi?

Ek 8. Ailelere Yönelik Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu

Katılmış olduğunuz “Hayat Bilgisi Dersi Değerler Eğitiminde Aile Katılımı Etkinlikleri: Bir Eylem Araştırması” başlıklı araştırmada Hayat Bilgisi dersinde değerler eğitiminde aile katılımının nasıl sağlanabileceğini, okul ve ev etkinlikleri gibi çeşitli etkinliklerle ortaya koymak hedeflenmektedir. Bu amaçla sizler ile odak grup görüşmesi yapılacaktır. Görüşme sırasında video ve ses kaydı alınacaktır. Görüşme sırasında herhangi bir sebepten rahatsızlık hissederseniz istediğiniz an görüşmeden ayrılabilirsiniz. Elde edilen veriler sadece araştırma kapsamında ve bilimsel amaçla kullanılacak, araştırma dışında kullanılmayacaktır. Zaman ayırdığınız için teşekkür ederim.

Araştırmacı
Arzu TURAN

Bu çalışmaya tamamen kendi rızamla katılmaktayım. İstedğim zaman çalışmadan ayrılacağımı biliyor ve verdiğim bilgilerin bilimsel amaçla kullanılmasına izin veriyorum.

Katılımcı Adı Soyadı

İmza:

Tarih:

1. Yapılan etkinlik sizce çocuğunuza neler katmış olabilir? Örneklerle açıklayınız?
2. Etkinliğin size katkısı oldu mu? Olduysa hangi açıdan katkısı olduğunu açıklayınız?
3. Etkinlik sırasında neler hissettiğinizi açıklayınız?
4. Yapılan etkinlikte zorluklarla karşılaştınız mı? Karşılaştıysanız söz konusu deneyimlerinizden bahsedebilir misiniz?
5. Bir veli olarak zorlukların aşılabilmesi için önerileriniz nelerdir?
 - a. Karşılaştığınız zorlukların aşılabilmesi için neler yapılabilir?
 - b. Etkinlik nasıl daha iyi bir hale gelebilirdi?

Ek 9. Ailelere Yönelik Saygı Değeri Odak Grup Görüşme Formu

Katılmış olduğunuz “Hayat Bilgisi Dersi Değerler Eğitiminde Aile Katılımı Etkinlikleri: Bir Eylem Araştırması” başlıklı araştırmada Hayat Bilgisi dersinde değer öğretiminde; aile katılımının nasıl sağlanabileceğini, okul ve ev etkinlikleri gibi çeşitli etkinliklerle ortaya koymak hedeflenmektedir. Bu amaçla sizler ile odak grup görüşmesi yapılacaktır. Görüşme sırasında video ve ses kaydı alınacaktır. Görüşme sırasında herhangi bir sebepten rahatsızlık hissederseniz istediğiniz an görüşmeden ayrılabilirsiniz.

Elde edilen veriler sadece araştırma kapsamında ve bilimsel amaçla kullanılacak, araştırma dışında kullanılmayacaktır. Zaman ayırdığınız için teşekkür ederim.

Araştırmacı

Arzu TURAN

Bu çalışmaya tamamen kendi rızamla katılmaktayım. İstediğim zaman çalışmadan ayrılacağımı biliyor ve verdiğim bilgilerin bilimsel amaçla kullanılmasına izin veriyorum.

Katılımcı Adı Soyadı

İmza:

Tarih:

Sorular:

- 1.Saygı değeri eğitiminde aile katılımlı etkinlikler uygulanmasına yönelik neler düşünüyorsunuz?
- 2.Saygı değerler eğitimi etkinlikleri hakkında neler söylersiniz?
 - Bu etkinliklerden sizce hangileri etkiliydi? Neden?
- 3.Saygı değeri eğitimi etkinliklerinde zorluklarla karşılaştınız mı?
 - Karşılaştıysanız deneyimlerinizden bahseder misiniz?
- 4.Çocuğunuzda sorumluluk değerinin daha kalıcı olması için Hayat Bilgisi dersinde aile katılımlı olarak neler yapılabilir?

Ek 10. Uygulama Sonu Öğrencilere Yönelik Odak Grup Görüşme Formu

Katılmış olduğunuz “Hayat Bilgisi Dersi Değerler Eğitiminde Aile Katılımı Etkinlikleri: Bir Eylem Araştırması” başlıklı araştırmada Hayat Bilgisi dersinde değerler eğitiminde; aile katılımının nasıl sağlanabileceğini, okul ve ev etkinlikleri gibi çeşitli etkinliklerle ortaya koymak hedeflenmektedir. Bu amaçla sizler ile odak grup görüşmesi yapılacaktır. Görüşme sırasında video ve ses kaydı alınacaktır. Görüşme sırasında herhangi bir sebepten rahatsızlık hissederseniz istediğiniz an görüşmeden ayrılabilirsiniz.

Elde edilen veriler sadece araştırma kapsamında ve bilimsel amaçla kullanılacak, araştırma dışında kullanılmayacaktır. Zaman ayırdığınız için teşekkür ederim.

Araştırmacı

Arzu TURAN

Bu çalışmaya tamamen kendi isteğimle katılmaktayım. İstediğim zaman çalışmadan ayrılacağımı biliyor ve verdiğim bilgilerin bilimsel amaçla kullanılmasına izin veriyorum.

Katılımcı Adı Soyadı:

İmza:

Tarih:

Görüşme Formu

1. Hayat Bilgisi dersinde değerler eğitiminin, aile katılımlı etkinlikler ile yapılması hakkında neler söylersin?
2. Hayat Bilgisi dersinde değerlerimizi ailenizin katılımıyla işlemek size neler hissettirdi?
3. Hayat Bilgisi dersinde saygı değerini aile katılımlı etkinlikler ile işlemenin size ne tür katkıları oldu? Anlatır mısınız?
4. Hayat Bilgisi dersinde sorumluluk değerini aile katılımlı etkinlikler ile işlemenin size ne tür katkıları oldu? Anlatır mısınız?
5. Aile katılımlı değerler eğitimi etkinliklerinden hangilerinin sizler ve aileniz için daha yararlı olduğunu düşünüyorsunuz?
6. Hayat Bilgisi dersinde değerler eğitiminin aile katılımlı etkinlikler ile işlenmesinin günlük yaşamınıza nasıl katkıları oldu? Örnekler verir misiniz?
7. Etkinlikler sırasında güçlüklerle karşılaştınız mı? Karşılaştıysanız anlatır mısınız?
8. Hayat Bilgisi dersinde değerler eğitimi için ailenizle başka ne tür etkinlikler yapmak istersiniz? Önerileriniz nelerdir?

Ek 11. Uygulama Sonu Ailelere Yönelik Odak Grup Görüşme Formu

Katılmış olduğunuz “Hayat Bilgisi Dersi Değerler Eğitiminde Aile Katılımı Etkinlikleri: Bir Eylem Araştırması” başlıklı araştırmada, Hayat Bilgisi dersinde değerler eğitiminde; aile katılımının nasıl sağlanabileceğini, okul ve ev etkinlikleri gibi çeşitli etkinliklerle ortaya koymak hedeflenmektedir. Bu amaçla sizler ile odak grup görüşmesi yapılacaktır. Görüşme sırasında video ve ses kaydı alınacaktır. Görüşme sırasında herhangi bir sebepten rahatsızlık hissederseniz istediğiniz an görüşmeden ayrılabilirsiniz.

Elde edilen veriler sadece araştırma kapsamında ve bilimsel amaçla kullanılacak, araştırma dışında kullanılmayacaktır. Zaman ayırdığınız için teşekkür ederim.

Araştırmacı

Arzu TURAN

Bu çalışmaya tamamen kendi rızamla katılıyorum. İstediğim zaman çalışmadan ayrılacağımı biliyor ve verdiğim bilgilerin bilimsel amaçla kullanılmasına izin veriyorum.

Katılımcı Adı Soyadı:

İmza:

Tarih:

Görüşme Formu

1. Hayat Bilgisi dersinde değerler eğitiminin aile katılımı etkinlikleri ile yapılması hakkında görüşleriniz/düşünceleriniz nelerdir?
2. Hayat Bilgisi dersinde değerler eğitimine yönelik aile katılımı etkinliklerine katılarak çocuklarınızla, diğer ailelerle, öğretmenle etkileşim halinde olmak size neler hissettirdi?
3. Aile katılımı ile işlenen sorumluluk değerler eğitimi etkinliklerine ilişkin neler düşünüyorsunuz?
 - a. Bu etkinliklerin çocuklarınıza ne tür katkıları oldu?
 - b. Bu etkinliklerin size ve ailenize ne tür katkıları oldu?
4. Sorumluluk değerler eğitiminde aile katılımı etkinliklerinden hangilerinin siz ve çocuklarınız için daha yararlı olduğunu düşünüyorsunuz? Neden?

5. Etkinlikler sırasında karşılaştığınız güçlükler oldu mu? Olduysa deneyimlerinizden bahseder misiniz?
6. Hayat Bilgisi dersinde değerler eğitime yönelik, aile katılımı ile başka ne tür etkinlikler yapmak istersiniz?
7. Bu konuda başka önerileriniz var mı, varsa nelerdir?

Ek 12. Öğrenci Anekdot Defteri Notu

Sevgili Yavrum,

Bugün yaptığımız etkinlikle ilgili duygu ve düşüncelerini ve etkinlikte seni etkileyen bir olay varsa defterine yazmanı rica ediyorum. Etkinliğimiz hakkındaki görüşlerin benim için çok önemli. Aşağıdaki sorulara yanıt vererek günlüğünü yazabilirsin. Bu sorulardan başka anlatmak istediklerini de yazabilirsin.

Vakit ayırdığın için teşekkür ederim.

Yönerge Soruları

1. Bugünkü etkinlikten ne öğrendin?
2. Öğrendiklerini nasıl uygulamayı planlıyorsun?
3. Etkinliği ailenle yapmak sana ne hissettirdi?
4. Etkinliği ailenle yapmak sana neler kazandırdı?

Ek 13. Saygı Etkinlik Planı Örneği

1. Saygı Kelebeği

Dersin adı	Hayat Bilgisi
Tarih	12.11. 2021
Süre	40'+40
Ünite	Okulumuzda Hayat
Kazanım	HB.3.1.8. Okula ilişkin istek ve ihtiyaçlarını okul ortamında demokratik yollarla ifade eder.
Yöntem ve Teknikler	Soru cevap, gösterip yaptırma, beyin fırtınası, tartışma
Materyaller	Küçük not kağıtları, bilgisayar, projeksiyon, “Saygı Değer Kelebeği” şablonu, “Saygıya Değer Ailem, Değer Kelebeği” formu
Aile Katılımına Yönelik Etkinlik	Ailenin öğrenici rolü, aile sohbeti
Kullanılacak Değer Eğitimi Yaklaşımı	Değer Açıklama
Vurgulanacak Değerler	Saygı
Giriş	
Dikkat çekme	Kelebek resmi tahtaya yansıtılır. Hangi hayvan olduğu sorulur.
Güdüleme	Bu kelebeğin adının “saygı” olduğu söylenir. Bu kelebek sayesinde “saygı” sözcüğünün bizim için taşıdığı anlama yakında bakacağız denilir. Sizlerde evde ailenize kelebeğinizi tanıtarak öğrendiklerinizi pekiştireceksiniz. Aynı zamanda anne babanıza öğretmenlik yapmış olacaksınız. Onların da saygı değeri hakkında derinlemesine düşünmesini sağlayacaksınız denilir.
Gözden geçirme	Küçük not kağıtları dağıtılır ve saygı değerinin tanımı, nasıl saygılı olunacağına ilişkin akıllarına gelenleri yazmaları istenir.

İşleniş	Kağıtlar toplanır şöyle bir göz gezdirilir. Çok güzel örnekler ve tanımlamalar yapmışsınız şimdi bunları kelebeğimizin üzerinde birleştirelim de saygı kelebeğimiz oluşsun, denilir. Aşağıdaki sorular sorularak kelebek birlikte doldurulur. Saygı nedir? Saygı kimlerle, nelerle ilgilidir? Saygı hangi ortamlarda geçerlidir? Saygı hangi davranışlarla ortaya konabilir. Saygılı birinin davranışları nelerdir? Saygılı olmak kişiye ne kazandırır? Ne kaybettirir soruları sorulur verilen yanıtlar forma yazılır. Saygı ile ilgili slogan cümleler bulmaları istenir. “Saygı değerini gerçekten çok güzel analiz ettiniz”, denilir.” Şimdi bunu günlük hayatımıza taşıyalım, denilir. Tahtadaki kelebeğimizin çıktısını alıyorum, sizlere dağıtacağım. Kelebekleri tahtanın yanındaki sıraların üzerine bırakacağım. Herkese yetecek sayıda kelebek var. Bir an önce almak için önünüzdeki kişiyi itirmek, çekiştirmek veya saygılı olup sıra bekleyip almak arasında seçim yapmanız gerekiyor. Nasıl bir tavır sergilemek istediğinizi önce düşünün lütfen”, denilir. Kelebek formlarını alabilecekleri söylenir, gözlem yapılır. Saygı ile sırasını bekleyen ve herkese teşekkür edilir.
Değerlendirme	Küçük not kağıtları yeniden dağıtılır ve saygı değerinin tanımı, nasıl saygılı olunacağına ilişkin akıllarına gelenleri, öğrendiklerini yazmaları istenir.

Aile Katılım Yönergesi

Sevgili ailesi,

Bugün okulda saygıya ilişkin pek çok şey öğrendik. Çocuğunuz şimdi sizlere öğrendiklerini anlatacak. Sizleri saygı değerinin üzerinde derinlemesine düşünmeye yönlendirecek.

Unutmayın ki en iyi öğrenme şekli birilerine öğretmektir. Çocuklarınız sizlere öğretmenlik yaparak bilgilerini pekiştirecek, tatlı bir heyecan uyacak ve özgüveni artacak. Yapılacak aile etkinliği ile de öğrendiklerini günlük hayatta uygulama fırsatı bulacak. Bunun için aşağıdaki yönergeleri uygulayınız.

1. Yanınıza gönderdiğim iki adet kelebek formunu, kalem, silgi alarak ve ailenin mümkün olduğunca tüm üyeleri ile birlikte masaya oturunuz.
2. Etkinliği kaydetmek için kamerayı(telefonu) ayarlayınız.
3. Büyük kanatları sarı, olan kelebeği öğrencime veriniz. Öğrencim sizlere önce soruları soracak, ardından bizim bulduğumuz yanıtlardan yararlanarak saygı değerini açıklayacak, sunacak.
4. Ardından bu yönergenin arkasını çeviriniz.
5. Bu kâğıdın arkasındaki kelebeğe birbirinizden beklediğiniz; saygılı anne, saygılı baba, saygılı çocuk, saygılı kardeş davranışlarını, birlikte sunulan öneriler eşliğinde doldurunuz.
6. Tüm aile üyeleri olabildiğince tanımladığınız davranışları uygulamaya gayret ediniz.
7. Duygu düşünce ve gözlemlerinizi aile iş birliği ve öğrenci paylaşım defterlerine yazınız.

Saygı Kelebeği Formu

Kimlerle ilgilidir?

çocuklara	konusana
anne babaya	kitaplara
tüm insanlara	farklılıklara
hayvanlara	doğaya
bitkilere	öğretmene
eşyalara	oyuncakalara
suya	inançlara
yemeğe	doğaya

Hangi ortamlarda geçerlidir?

evde	okulda
otomobilde	otobüste
işyerinde	oyunda
kütüphanede	misafirlikte
okulda	bayramda
camide	kantinde
mezarlıkta	sokakta
alışveriş merkezinde	

Saygı nedir?

Dinlemektir
Sözünü kesmemektir
Kolay gelsin demektir
Değer vermektir
Kötü söz söylememektir
Kalbini kırmamaktır
Anlamaya çalışmak
Canını yakmamaktır
Nezaket ifadeleri
Haklarını çiğnememek

Bize ne kazandırır?

Saygı kazandırır. Arkadaş iç huzur ve mutluluk kazandırır.

Bize ne kaybettirir?

Emek ve Zaman kaybettirir.

Saygı Sloganı

Saygıyı Evde Unutma
Zaman Kaybetsende Saygılı Ol

Saygılı Davranışlar

Suyu,yemekleri israf etmemek.
Sınıfta bağırarak ,ders yapanları rahatsız etmemek
Hayvanların canını yakmamak , onları korumak
Anne babamıza yardım ertmek
Arkadaşa vurmamak, zorlamamak
Söz hakkı alarak konuşmak
Konuşanın sözünü kesmek
Avm'de giysileri dağıtmamak.
Yapılan bir çalışmayı oyunu bozmamak.

Ek 14. Sorumluluk Etkinlik Planı Örneği

1.Tembel Kız Parmak Kukla

Dersin adı	HAYAT BİLGİSİ
Tarih	24 Aralık
Süre	40+40 '
Ünite	Evimizde Hayat
Kazanım	HB.3.2.4.Evde üzerine düşen görev ve sorumlulukları yerine getirir.
Yöntem ve Teknikler	Masal anlatma, oyun, drama, tartışma
Materyaller	Tembel kız masalı, kelebeğin öğüdü masalı, tef, yer fıstığından parmak kukla.
Aile Katılımına Yönelik Etkinlik	Aile katılımlı oyunla öğrenme
Kullanılacak Değer Eğitimi Yaklaşımı	Değer açıklama
Vurgulanacak Değer Türü	Aileye karşı sorumluluk
GİRİŞ	
Dikkat çekme	Öğretmen elinde def ile sınıfa girer. Kimler yatağını topluyor, pijamalarını katlıyor denilir? Yapanlar alkışlanır, öğretmen de def ile alkışlar.
Güdöleme	“Bugün size küçük bir hikâye anlatacağım. Hikâyeyi sonuna kadar dikkatle dinlemenizi istiyorum.” denilir.
Gözden geçirme	Dinleme kuralları neydi diye sorulur. Başla şeylerle ilgilenme, odaklan, göz teması kur ve dinle şeklinde kısaca özetlenir.

İşleniş	• Tef çalınarak dikkat toplanır. Hikâye anlatmaya başlanır. • Bir gün, kırlarda gezintiye çıkan bir adam, kenara oturduğu otlardan birinin dalında, küçük bir kozanın varlığını fark etmiş. Kozaya açıldı ha açılacak gibiymiş. Adam, bunun bir kelebek kozası olduğunu tahmin ediyormuş. Böyle bir fırsat bir daha ele geçmez diye düşünmüş ve bir kelebeğin dünya yüzü gördüğü ilk dakikalara şahit olmak istemiş. Küçük kelebek kozada ufak bir delik açmaya çalışıyormuş, denilir. • Öğrencilerden kozasında kelebek olmaları istenir. Tefe 3 kez vurulup ritim tutularak devam edilir. “Kelebek, kozanın duvarını itmiş itmiş itmiş” denilir. Öğrencilerden hayali kozalarını itmesi istenir. “Ama kozaya açılmamış” denilir. Tefe 3 kez vurularak kozayı açmaya çalışma davranışı tekrarlanır. • “Dakikalar dakikaları kovalamış, saatler geçmeye başlamış, ama henüz kelebeğin küçük bedeni o delikten çıkamamış. Adam kelebeğin dışarı çıkmak için çaba harcamaktan vazgeçmiş olabileceğini düşünmüş. Sanki kelebek elinden gelen her şeyi yapmış da artık yapabileceği bir şey kalmamış gibi gelmiş. Bu yüzden, kelebeğe yardımcı olmaya karar vermiş: cebindeki küçük çakıyı çıkarıp kozadaki deliği bir cerrah titizliğiyle büyötmeye başlamış.” • Öğretmen sınıfta dolaşılıp öğrencilere dokunarak kozalarındaki açıklığı büyötür. Tefe 3 kez vurulup ritim tutularak “kelebek yine kozanın duvarını itmiş itmiş itmiş.” denilir. Bu kez kelebek kolayca dışarı çıkıvermiş.”, denilir. • Öğrencilerden kozadan çıkmaları istenir. • Hikâye durdurulur ve sizce bundan sonra ne olmuştur? denilerek tahmin etmeleri istenir. • Birkaç öğrencinin fikri alındıktan sonra hikâyeye devam edilir. • Fakat bedeni kuru ve küçücük, kanatları buruş buruşmuş. Adam kelebeği izlemeye devam etmiş; çünkü kanatlarının her an açılıp genişleyeceğini ve narin bedenini taşıyacak kadar güçleneceğini umuyormuş. • “Ama bunlardan hiçbirini olmamış, kelebek hayatının geri kalanını, kurumuş bir beden ve buruşmuş kanatlarla yerde sürünerek geçirmiş. Ne kadar denese de asla uçamamış” denilir. Kelebeğin neden
---------	--

	uçamadığını tahmin etmeleri istenir. • “Adamın bütün iyi niyetine ve yardımseverliğine rağmen anlayamadığı şey, kozanın kısıtlayıcılığının ve buna karşılık kelebeğin daracık bir delikten dışarı çıkmak için gereken çabanın, kelebeğin bedenindeki sıvıyı onun kanatlarına göndermek ve bu sayede kozadan kurtulduğu anda onun uçmasını sağlamak için gerekli olduğuymuş.” denilir. • Siz adamın yerinde olsaydınız ne yapardınız? • Adamın davranışı nasıl sonuçlandı? Adam kötü biri mi? • Sorumluluklarımızı bizim yerimize başkaları yapsa nasıl sonuçlanabilir? • Çantanızı kim hazırlıyor? • Çantanızı başkası hazırladığında nasıl sonuçlar olabilir, siz hazırladığınızda nasıl sonuçlanabilir? • Çantanızı hazırlamak kimin sorumluluğu? • Evde hangi sorumluluklarınız var? Sorumluluklarımızın bize ve ailemize etkileri nasıldır? • Sorumluluklarımızı bizim yerimize başkalarının yapması bizim işimizi kolaylaştırabilir. Daha az yorulmamızı sağlar. Kendimize daha fazla vakit ayırabiliriz. Öte yandan sorumluluklarını sürekli olarak başkalarının yapması beceri ve yeteneklerimizin gelişmesine, kendi ayaklarımızın üzerinde durmamızı engeller. Sorumluluklarımızı ve yaptığımız davranışların sonuçlarını üstlenip üstlenmemek aslında bizim seçimlerimizdir. • Bu konu ile ilgili çok güzel bir masalımız var. Bu masalı akşam aileleriniz ile canlandırmanızı isteyeceğim. Ama canlandırmak için karakterlere ihtiyacımız var. Karakterlerimizi aileniz ile birlikte tasarlayacağınız parmak kuklalar ile canlandıracaksınız denilir (Öğretmen yanında getirdiği yer fıstığından yapılmış parmak kuklaları gösterir). • Böyle çok basit kuklalar yapabilirsiniz ya da başka malzeme kullanabilirsiniz denilir. • Kuklalar ile canlandırma yaparken ve soruları yanıtlarken video çekmeleri gerektiği hatırlatılır. • Aile katılım uygulamasından sonraki ders, kuklaların fotoğrafları
--	--

	ekrana yansıtılır. Çok güzel kuklalar yaptıkları söylenir. İsteyen birkaç öğrencinin kukla gösterisi izlenir. • Tembel kız ile birlikte yaşamak isteyip istemedikleri sorulur. • Sorumluluk eylem planını kimlerin doldurduğu, kimlerin sorumluluk aldığı, kaç tane sorumluluk seçtikleri sorulur. Bu sorumlulukları nasıl yerine getirecekleri sorulur. • Aldıkları sorumluluklar için tebrik edilir. Gelişmene daha güçlü olamama katkısı olacağına inanıyorum denilir.
Değerlendirme	• Evdeki sorumlulukların eylem planı formları dağıtılır. Canlandırmalar yapıldıktan sonra toplanıp incelenir.

Aile Katılım Yönergesi

Sevgili Ailesi,

Biz bugün sorumluluk değeri ile ilgili çok güzel bir hikâye dinledik. Sorumluluk alanların kendine güvenen, kendi kararlarını alabilen bireyler olabileceklerini öğrendik. Pijamalarını katlayıp kaldıran öğrencilerimize teşekkür ettik, onları tebrik ettik.

Yapacağımız etkinlikler ile çocuklarımızda sorumluluk değerinin daha kalıcı olmasını hedefliyoruz. Böylece kendi ayakları üzerinde durabilen, kendi ihtiyaçlarını karşılayabilen, başkalarına bağımlı olmayan, hatasını kabul eden hatasını düzelten bireyler olarak yetişmelerini istiyoruz. Bu amaçla sizlerden öncelikle çocuğunuz ile etkili sevgi dolu bir iletişim kurmanızı, ardından yavru kuşlarımızın kanatları güçlensin ve uçabilsinler diye onları desteklemenizi, onlara güvenmenizi bekliyorum.

Sizden akşam bir aile toplantısı organize etmenizi rica ediyorum. Lütfen aşağıdaki yönergeleri uygulayınız.

1. “Tembel Kız” adlı masalı okuyunuz.
2. Anne, baba, Tembel kız ve kedi karakterleri için yerfıstığından birer parmak kukla hazırlayınız (başka malzeme de kullanabilirsiniz)
3. Kamerayı hazırlayınız.
4. Lütfen mümkün olduğunca tüm aile üyeleri bir masa etrafında toplanın. Bunun bir aile toplantısı olduğu belirtiniz.
5. Toplantı konusu herkesin duyacağı şekilde okuyunuz. Aile toplantımızın konusu “Evimizde Görev ve Sorumluluklarımız” dır.
6. “Tembel Kız” adlı masalı çocuklarınıza yüksek sesle okuyunuz.

7. Parmak kuklalar ile masalı canlandırınız.
8. Birlikte aşağıdaki soruları okuyup hep birlikte yanıtlayınız.
 - Masalda onaylamadığınız davranışlar var mı? Nelerdir?
 - Tembel Kız hiçbir sorumluluğunu yapmadığında annesi ve babası neler hissetmiş olabilir?
 - Herkes Tembel Kız gibi davranırsa neler olur?
 - Bu kızın bizim evimizde yaşamasını ister miydiniz? Neden?
 - Bu kız bizim evde yaşasa neler olurdu?
9. Çocuğunuzdan evinizdeki görev ve sorumluluklardan yaşına uygun olanlardan birkaçını üstlenmek isteyip istemediğini sorunuz. Görev seçmezse bu görevleri kimin yapacağını ya da yapılmaması halinde neler olacağını tartışınız. Seçim yapılırken sizin için de önemli olan görevleri üstlenmesi konusunda önerilerde bulunabilirsiniz. Ancak görev seçmezse ısrar etmeyiniz sadece bu görevi onun yerine yapmayacağınızı, bunun onun kararı olduğunu belirtiniz.
10. Yavru kuşum görev seçtiyse, seçtiği görevlerin yaşına uygun olup olmadığını kontrol ediniz. Yaşına uygun değilse teşekkür edip ona uygun olmadığını başka görev seçmesini isteyiniz.
11. Seçtiği görevlere ilişkin eylem planlarını gönderdiğim Sorumluluk Eylem Planına birlikte yazınız.
12. Hatırlatma çerçevesine aldığı görevi yazıp (isterse resmini de çizebilir) birlikte uygun yerler asınız.
13. Video kaydını bana gönderiniz. Öğrenci defterine görüşlerini yazmasını hatırlatınız.
14. Seçtiği görevleri yapıp yapmadığına ilişkin gözlemlerinizi aile iş birliği defterine yazınız.
15. Görevinin yaptığında takdir ediniz.
16. Salı günü isteyen öğrenciler etkinliklerini sınıfta sunabilirler.

Tembel Kız

Uzak diyarların birinde derelerin şırıl şırıl aktığı, yemyeşil çayırların uzandığı, tarlalarından bereket fışkıran bir köy varmış. Verimli toprakları, mis kokulu bahçeleri olan bu köyde herkes çok çalışır, mutlu bir yaşam sürermiş. Bu köyde “Tembel Kız” adında bir kız yaşarmış. Annesi ve babası kızlarını çok sevdikleri için ona hiçbir iş yaptırmaz, onun bir dediğini iki etmezlermiş. Tembel kız da bütün gün pencere kenarındaki yatağında uzanır tembellik yaparmış.

Tembel Kız'ın annesi hayvanları beslemeye giderken Tembel Kız'a seslenirmiş:

- "Al kızım bal kızım, canımın parçası kızım gel de bana, ineklere yem vermemde yardım et lütfen," dermiş.

Tembel kız:

- "Can annem canım annem, istemem ben burada oturacağım, "dermiş.

Babası tarlaya giderken kızına seslenirmiş:

-Al, kızım bal kızım, baldan tatlı can kızım tarlaya çalışmaya gidiyorum, gel de ban yardım et lütfen, dermiş.

Tembel Kız:

-Can babam canım babam gelirim elbet, der ama verdiği sözü tutmaz ve tarlaya da gitmezmiş.

Anne babası tarlada, bahçede, çiftlikte çalışırken; Tembel Kız bütün gün evde oturur dışarıyı izler, uyurmuş. Hiçbir iş yapmadığı ve başarmanın tadına varmadığı için de çok sıkılmış.

-Of! Bugün yine çok sıkılıyorum, der dururmuş.

Tembel Kız o kadar tembelmiş ki kalkıp dolaptan yemek almaya, ısıtıp yemeye üşenirmiş. Sağlıklı sağlıksız eline ne geçerse atıştırırmış. O kadar tembelmiş ki kendi tabağını, yediği yiyecekleri, hatta ekmeği bile kaldırmaz öylece masada bırakırmış. Kendi kendine:

-Ah! Bu ekmekler de masada kalınca kuruyor israf oluyor ama canım hiç uğraşmak istemiyor, dermiş.

Annesi ve babası geldiklerinde Tembel Kız'ın kıyafetlerini etrafa saçıldığını, ekmek ve yiyeceklerin açıkta bırakıldıkları için bozulduğunu görürlermiş. Kızlarına kıyamaz yatağını, eşyalarını, ortada bıraktığı sofrayı toplayıp temizlerlermiş. Akşam yemeğini hazırlar, yemekten sonra sofrayı toplarlarmış.

Bir gün annesi kızına:

-Al kızım bal kızım, eti çıkardım hazırladım. Ocağa koyuver de akşam birlikte yiyelim, demiş.

Tembel Kız:

Can annem, canım annem koyarım tabi demiş. Annesi ve babası bunu duyunca çok sevinmiş neşe içinde tarlaya gitmiş. Onlar giderken kapı açık kalmış. Tembel Kız elbette sözünü unutmuş. Hatta kendi kendine:

-Kalksam da şu kapıyı kapatsam, demiş ama kalkmaya bile üşenmiş. Oradan geçen bir kedi etin kokusunu almış. Kafasını içeri uzatmış. Tembel kız ise kedinin içeri girdiğini,

eti aldığını görmüş ama kalkıp engel olmamış.

Kedi bir güzel eti yemiş. Tembel kıza dönüp:

Sen otur yorgan döşek içinde.

Senin yemekler benim mide içinde

Sen daha tembellik ettikçe

Benim ayağım hep olur bu evde.

Sen kalırsın böyle elin böğünde, demiş ve gitmiş.

Tembel kıız şaşıırıp kalmış. Akşam annesine babasına olanları anlatmış. Annesi ve babası önce kulaklarına inanamamış. Sonra kedinin söylediklerini düşünmüşler.

-Biz kıızımıza görev vermeyerek ona iyilik yapmıyoruz. Kendi başına hiçbir şey yapamıyor, verdiği sözleri tutmuyor demişler ve bir karar almışlar. Tembel Kıza:

-Bundan sonra senin sorumluluklarını biz yapmayacağız, sen de tıpkı bizim gibi sana ait olan görevleri yapmalısın demişler. O günden sonra Tembel Kıız'ın odasını toplamamış, yemeğini hazırlamamış, kıyafetlerini yerlerine yerleştirmemişler. Tembel Kıız ilk günler bu durumu umursamamış ama sonraki günler ne temiz kıyafet ne de temiz tabak bulabilmiş. Temiz tabak istiyorsa yıkaması, meyve yemek istiyorsa bahçeden toplaması gerekmiş. Zamanla görevlerini yapmaya başlamış, can sıkıntısı da geçmeye başlamış. Üretmenin, başarmının keyfine varmış. Tembel Kıız hatasını anlamış. Annesinden ve babasından özür dilemiş. Evde kendisine uygun sorumluluklar almış ve görevlerini kimsenin onu uyarmasına gerek kalmadan yapmış. Elbette biraz yorulmuş ama artık daha huzurlu ve mutluymuş.

Gökten üç elma düşmüş. Biri masalı okuyanın, biri dinleyenlerin, biri de sorumluluk sahibi olanların başına.

Aşağıya Tembel Kız Masalı'ndan sonra seçtiğiniz 4 görevi yazınız. Bu görevlerin her biri için süreç planlarınızı tamamlayınız.

1.Görevim:.....

Görevimi ne zamanlar yapacağım?

.....

Bu görevimi yerine getirmemin bana ya da aileme etkisi ne olacak?

.....

Bu görev için yardıma ihtiyacım var mı?

.....

Yardıma ihtiyacım varsa kimden nasıl bir yardım alabilirim?

.....

Görevimi yerine getirdiğimde hangi duyguları hissetmeyi umuyorum?

.....

3.Görevim:.....

Görevimi ne zamanlar yapacağım?

.....

Bu görevimi yerine getirmemin bana ya da aileme etkisi ne olacak?

.....

Bu görev için yardıma ihtiyacım var mı?

.....

Yardıma ihtiyacım varsa kimden nasıl bir yardım alabilirim?

.....

Görevimi yerine getirdiğimde hangi duyguları hissetmeyi umuyorum?

.....

2.Görevim:.....

Görevimi ne zamanlar yapacağım?

.....

Bu görevimi yerine getirmemin bana ya da aileme etkisi ne olacak?

.....

Bu görev için yardıma ihtiyacım var mı?

.....

Yardıma ihtiyacım varsa kimden nasıl bir yardım alabilirim?

.....

Görevimi yerine getirdiğimde hangi duyguları hissetmeyi umuyorum?

.....

4.Görevim:.....

Görevimi ne zamanlar yapacağım?

.....

Bu görevimi yerine getirmemin bana ya da aileme etkisi ne olacak?

.....

Bu görev için yardıma ihtiyacım var mı?

.....

Yardıma ihtiyacım varsa kimden nasıl bir yardım alabilirim?

.....

Görevimi yerine getirdiğimde hangi duyguları hissetmeyi umuyorum?

.....

ÖZGEÇMİŞ

Adı Soyadı : Arzu Turan
Cinsiyeti : Kadın
Yabancı Dil : İngilizce
Doğum Yeri ve Yılı :
E-Posta :

Eğitim:

- Lise, 1995-1999, Atatürk Sağlık Meslek Lisesi
- Lisans, 2000-2004 Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, Sınıf Öğretmenliği Bölümü, Eskişehir
- Yüksek Lisans, 2004- 2007, Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İlköğretim Anabilim Dalı, Sınıf Öğretmenliği Dalı, Eskişehir.
- Doktora, 2009 – Devam ediyor, Anadolu Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Temel Eğitim Anabilim Dalı, Sınıf Öğretmenliği Doktora Programı, Eskişehir.

Mesleki Geçmiş:

- 2004-2006, Sınıf Öğretmeni ve Okul Müdür Vekili, Kaldırım İlköğretim Okulu, Eskişehir/Sivrihisar
- 2005-2009, Sınıf Öğretmeni, Şehit Mücahit Top İlköğretim Okulu, Eskişehir/Günyüzü
- 2009-2010, Sınıf Öğretmeni, Kızılcaören İlköğretim Okulu, Eskişehir/Tepebaşı
- 2010-2011, Müdür Yardımcısı, Muttalıp Anaokulu, Eskişehir/Tepebaşı
- 2011-2013, Sınıf Öğretmeni, Emir Sultan İlköğretim Okulu, İstanbul/Bahçelievler
- 2013-2014, Sınıf Öğretmeni, Behiye Dr. Nevhiz Işıl İlköğretim Okulu, İstanbul/Bahçelievler
- 2014-2020, Sınıf Öğretmeni, Fındıklı Şehit Gökhan Soylu İlköğretim Okulu, İstanbul/Maltepe
- 2020-Halen, Sınıf Öğretmeni, Halil Atamavcı İlkokulu, İstanbul/Ataşehir